

**T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLGİLER ANABİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**ORTAÖĞRETİM TÜRK EDEBİYATI DERS KİTAPLARINDAKİ
METİN ALTI SORULARININ BLOOM'UN BİLİŞSEL ALAN
TAKSONOMİSİNİN BİLİŞSEL SÜREÇ BOYUTUNA GÖRE
İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KÜBRA KESKENDİR

MALATYA-2022

**T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLGİLER ANABİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**ORTAÖĞRETİM TÜRK EDEBİYATI DERS KİTAPLARINDAKİ METİN ALTI
SORULARININ BLOOM'UN BİLİŞSEL ALAN TAKSONOMİSİNİN BİLİŞSEL
SÜREÇ BOYUTUNA GÖRE İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KÜBRA KESKENDİR

**Danışman
Prof. Dr. İlhan ERDEM**

MALATYA-2022

ÖNSÖZ

Bu tezin hazırlanması süresince engin bilgilerinden faydalandığım, görüş ve önerileri ile çalışmamın ortaya çıkmasında büyük emeği olan saygı değer danışmanım ve hocam Sayın Prof. İlhan ERDEM'e teşekkür ederim.

Uzman görüşleriyle yardımını esirgemeyen Onur SOYDAN ve Kamil AKDEMİR'e teşekkürü borç bilirim. Aynı sürede uzman görüşü desteği ile yanımda olan doktora öğrencisi arkadaşım Gülsima TOPTAL'a da teşekkür ederim.

Haklarını hiçbir zaman ödeyemeyeceğim, buralara gelmemde emekleri büyük olan annem Sümeyye KESKENDİR, babam Arif KESKENDİR'e de çok teşekkür ederim.

Ayrıca çalışmamın son aşamalarında sorularıma cevap vererek bazen beni arayıp sorarak destek olan sevgili arkadaşım Zeliha APAYDIN'a da teşekkürü borç bilirim.

ÖZET

ORTAÖĞRETİM TÜRK EDEBİYATI DERS KİTAPLARINDAKİ METİN ALTI SORULARININ BLOOM'UN BİLİŞSEL ALAN TAKSONOMİSİNİN BİLİŞSEL SÜREÇ BOYUTUNA GÖRE İNCELENMESİ

Bu araştırmada, 2020-2021 eğitim-öğretim dönemine ait Türk Dili ve Edebiyatı ders kitaplarındaki metin altı sorularının Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne (YBT) göre incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada veriler nitel araştırma yönteminden doküman incelemesi kullanılarak elde edilmiştir. Bu amaçla toplamda 922 soru incelenmiştir. Verilerin analizi, uzman görüşü alınarak belirlenmiştir. Araştırmanın bulgularına bakıldığında 9. sınıf ders kitabındaki 198 sorudan hatırlama basamağında 44 (%22) soru, anlama basamağında 90 (%45) soru, uygulama basamağında 5 (%2.5) soru, analiz basamağında 30 (%16) soru, değerlendirme basamağında 29 (%15) soru bulunmaktadır. Yaratma basamağında hiç soru bulunmamaktadır. 10. sınıf ders kitabındaki 405 sorudan hatırlama basamağında 80 (%20) soru, anlama basamağında 254 (%63) soru, uygulama basamağında 20 (%5) soru, analiz basamağında 25 (%6) soru, değerlendirme basamağında 15 (%4) soru, yaratma basamağında 11 (%2) soru bulunmaktadır. 11. sınıf ders kitabındaki 319 sorudan hatırlama basamağında 31 (%10) soru, anlama basamağında 186 (%58) soru, uygulama basamağında 12 (%4) soru, analiz basamağında 33 (%10), değerlendirme basamağında 54 (%17), yaratma basamağında 3 (%1) soru bulunmaktadır. Sonuç olarak alt düzey bilişsel alan basamaklarında yer alan soruların fazla olduğu, üst düzey bilişsel alan basamaklarında yer alan soruların ise az olduğu tespit edilmiştir. Yenilenmiş Bloom Taksonomisinin bilişsel basamağına göre değerlendirildiğinde toplam 922 sorudan en fazla 530 soru ile anlama basamağında yer almaktadır. Bunu 155 soru ile hatırlama basamağı, 98 soru ile değerlendirme basamağı, 88 soru ile analiz basamağı, 37 soru ile uygulama basamağı takip etmektedir. En az soru ise 14 soru ile yaratma basamağındadır. 9, 10 ve 11.sınıf ders kitaplarındaki üniteleri genel olarak değerlendirdiğimizde soruların çoğunluğunun alt düzey bilişsel alan basamaklarına ait olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türk Dili ve Edebiyatı Dersi, Metin Altı Soruları, Yenilenmiş Bloom Taksonomisi

ABSTRACT

EXAMINATION OF SUB-TEXT QUESTIONS IN SECONDARY TURKISH LITERATURE TEXTBOOKS ACCORDING TO THE COGNITIVE PROCESS DIMENSION OF BLOOM'S COGNITIVE FIELD TAXONOMY

In this research, it is aimed to examine the sub-text questions in the Turkish Language and Literature textbooks for the 2020-2021 academic year according to the Revised Bloom Taxonomy (YBT). In the study, the data were obtained from the qualitative research method by using document analysis. For this purpose, a total of 922 questions were examined. The analysis of the data was determined by taking expert opinion. Considering the findings of the research, out of 198 questions in the 9th grade textbook, 44 (22%) questions in the remembering level, 90 (45%) questions in the understanding level, 5 (2.5%) questions in the application level, 30 (16%) questions in the analysis step, 29 (15%) questions in the creation step. There are no questions in the creation step. Out of 405 questions in the 10th grade textbook, 80 (20%) questions at the remembering level, 254 (63%) questions at the comprehension level, 20 (5%) questions at the practice level, 25 (6%) questions at the analysis level, and 15 (4%) at the evaluation level. question, there are 11 (2%) questions in the creation step. Out of 319 questions in the 11th grade textbook, 31 (10%) questions in the remembering level, 186 (58%) questions in the comprehension level, 12 (4%) questions in the application level, 33 (10%) in the analysis step, 54 (17%) in the evaluation step, There are 3 (1%) questions in the creation step. As a result, it was determined that the questions in the lower-level cognitive domains were high, and the questions in the higher-level cognitive domains were few. When evaluated according to the cognitive level of the revised Bloom Taxonomy, it is included in the comprehension level with a maximum of 530 questions out of a total of 922 questions. This is followed by the remembering step with 155 questions, the evaluation step with 98 questions, the analysis step with 88 questions, and the application step with 37 questions. The least number of questions is at the creation stage with 14 questions. When we evaluate the units in the 9th, 10th and 11th grade textbooks in general, it is seen that the majority of the questions belong to the lower level cognitive domain steps.

Keywords: Turkish Language and Literature Lesson, Subtext Questions, Revised Bloom's Taxonomy

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
ÖZET	ii
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLolar LİSTESİ	vi

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem durumu	2
1.2. Araştırmanın Amacı.....	4
1.3. Araştırmanın Önemi	4
1.4. Varsayımlar.....	5
1.5. Sınırlılıklar	5
1.6. Tanımlar.....	6

BÖLÜM II

ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ

2.1. Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi.....	7
2.2. Ana Dili Eğitiminde Temel Dil Becerileri.....	9
2.2.1. Dinleme Becerisi.....	11
2.2.2. Konuşma Becerisi	16
2.2.3. Okuma Becerisi.....	19
2.2.4. Yazma Becerisi	23
2.2.5. Türk Dili ve Edebiyatı Dersine Yönelik Diğer Bazı Beceriler	24
2.2.6. Görsel Okuryazarlık.....	26
2.2.7. Medya Okuryazarlığı	28
2.2.8. Bilgi Okuryazarlığı	29
2.3. Eğitim-Öğretimde Metin Altı Sorularının Önemi	31
2.4. Bloom Taksonomisi.....	33
2.4.1. Orijinal Bloom Taksonomisi.....	37
2.4.2. Yenilenmiş Bloom Taksonomisi.....	39

2.4.2.1. Hatırlama.....	40
2.4.2.2. Anlama.....	41
2.4.2.3. Uygulama.....	41
2.4.2.4. Analiz Etme	42
2.4.2.5. Değerlendirme.....	43
2.4.2.6. Yaratma.....	43
2.5. İlgili Araştırmalar	44

BÖLÜM III YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli.....	46
3.2. Araştırma Materyalleri.....	46
3.3. Verilerin Analizi	47
3.4. Geçerlik ve Güvenirlik	50

BÖLÜM IV BULGULAR

4.1. Türk Dili ve Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabında Bulunan Metin Altı Sorularına İlişkin Bulgular	51
4.2. Türk Dili ve Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabında Bulunan Metin Altı Sorularına İlişkin Bulgular	77
4.3. Türk Dili ve Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabında Bulunan Metin Altı Sorularına İlişkin Bulgular	123

BÖLÜM V SONUÇ, TARTIşMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç	156
5.2. Tartışma	158
5.3. Öneriler	160
KAYNAKÇA.....	162

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1. 9. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitabındaki Metin Altı Sorularının Bloom'un Bilişsel Alan Taksonomisinin Bilişsel Süreç Boyutlarına Göre Dağılımı	51
Tablo 2. 10. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitabındaki Metin Altı Sorularının Bloom'un Bilişsel Alan Taksonomisinin Bilişsel Süreç Boyutlarına Göre Dağılımı	77
Tablo 3. 11. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitabındaki Metin Altı Sorularının Bloom'un Bilişsel Alan Taksonomisinin Bilişsel Süreç Boyutlarına Göre Dağılımı	123

BÖLÜM I

GİRİŞ

İnsan, hayatının her alanında yapmak istediği şeyler için hedefler belirler. Bu hedefler kimi zaman bilinçli kimi zaman ise bilinçsiz bir şekilde belirlenebilir. İnsanın hedef belirlemedeki amaç, yapmak istedikleri için kendine bir yol haritası oluşturmak, bir rota oluşturmaktır. Böylece kişi, önem ve öncelik sırasına göre, planlı bir şekilde hareket edecek ve hedeflerine somut adımlarla ulaşabilecektir.

Eğitim bireye yeni bilgi, beceri ve tutumların kazandırılması, bireyin davranışlarında, istedik ve amaçlı değişiklikler oluşturma sürecidir. Bu planlı değişikliklere ulaşmak da hazırlanan öğretim programları ile mümkün olmaktadır. Eğitim programları hazırlanırken öğrencilere kazandırılmak istenen hedeflere uygun konular belirlenir ve içerik oluşturulur. Bu içerikleri kazandırmaya yönelik öğrenme-öğretme kuramları, stratejileri ile yöntem ve teknikler belirlenir. Daha sonra ölçme ve değerlendirme yapılarak öğretim programıyla belirlenen hedeflere ulaşıp ulaşılmadığı kontrol edilir.

Günümüzde teknolojinin gelişmesiyle birlikte bilgiye ulaşmak çok kolay hâle gelmiştir. Eskiden bir bilgiyi öğrenmek için kullanılan yöntemler yerine günümüzde tek tıkla birçok bilgiye ulaşmak mümkündür. Bu gelişmeler, eski ezberci eğitim sistemi yerine bilgiyi öğrencinin aktif hâlde alması, anlamlandırması ve yorumlamasına dayalı yapılandırmacı eğitim sistemini gerekli kılmıştır. Bu sistem, verili bilgileri pasif bir şekilde alan değil bilgiyi problem çözümünde kullanabilen, bilgiler arasında ilişki kurabilen, bilgileri sentezleyip yeni bir bilgi üretebilen, yaratıcı yönü gelişmiş bireyler yetiştirmeyi amaçlamaktadır.

Öğretimde kullanılan basılı ve yazılı materyaller içerisinde öğrenci ve öğretmen için ulaşması da kullanması da kolay olan ders kitapları öne çıkmaktadır. Ders kitapları, yıllık planda belirlenen kazanımları doğrudan yansıttığı için öğretim programının hedeflerine uygun düzenlenmesi beklenmektedir. Bloom taksonomisi belirtke tablosu, kazanım ve etkinliklerin düzenlenmesi için kullanılan bir araç olarak önem kazanmıştır.

Bloom Taksonomisi, 1956'dan beri ülkemizde kullanılmaktadır. 2001'de yenilenen bu taksonomi, öğretim hedeflerinin aşamalı bir şekilde sınıflandırılmasına,

böylece öğrenme ve ölçme-değerlendirme sürecinin de daha sağlıklı bir şekilde yapılmasına imkân vermektedir. Bloom Taksonomisi; program geliştirenler, uygulayanlar, öğretmenler ve öğrenciler için birçok noktada önem taşımaktadır. Kazanımlar, her öğrenci seviyesini kapsayacak şekilde hazırlanmakta, ders kitabındaki etkinlikler bu hedeflere göre oluşturulmakta, öğretmen de bu kazanımlarla ve etkinliklerle ders sürecini yönlendirmekte ve ölçme-değerlendirme yapmaktadır. Taksonomi doğrultusunda her bilişsel basamağa ait kazanımlar ve etkinlikler, aşamalı bir şekilde öğrenciye verilmektedir. Geleneksel öğretim anlayışındaki gibi öğrenci bilgiyi sadece ezberleyerek geçmemekte, bilgiyi adım adım işlemekte, zihninde yapılandırmakta, çözümlenmekte, eleştirmekte ve son aşamada kendisi yeni bir bilgi, etkinlik, ürün tasarlamaktadır. Yani öğrenci son aşamada, üretim sürecine aktif olarak katılmaktadır.

Yapılandırmacı eğitim sistemine uyum sağlamak için bütün sınıflarda (9. 10. 11. ve 12.) uygulanmak üzere 2018 yılında yeni bir Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programı uygulamaya koyulmuştur. Bu bağlamda da ders kitapları düzenlenmiştir. Ders kitapları öğrencilerin en kolay ve ekonomik şekilde ulaşabildiği ders materyali olması açısından önemlidir. Bu yüzden ders kitaplarının hedeflere yönelik metinlere ve sorulara/etkinliklere yer vermesi beklenmektedir. Çağın koşullarına uygun olarak öğrenciyi birçok açıdan ölçebilen sorular, ders kitaplarında yer almalıdır. Ders kitaplarındaki etkinlikler/sorular, öğrenciyi sadece bilişsel açıdan değil aynı zamanda duyuşsal, psikomotor yönden de ölçmeye elverişli olmalıdır.

Bloom Taksonomisi öğretmenler tarafından soru seviyelerinin bilişsel alanda hangi basamağa denk geldiğini tespit etmede kullanılmaktadır. Bloom ve arkadaşları tarafından oluşturulan bu sınıflamada bilgi, kavrama ve uygulama basamakları alt düzey; analiz, sentez ve değerlendirme basamakları ise üst düzey bilişsel basamaklar olarak ele alınmıştır (Bloom vd, 1956'dan Akt. Özkaya, 2020).

1.1. Problem durumu

Çağımız, teknolojinin ilerlediği ve bilgiye ulaşmanın son derece kolaylaştığı bir çağdır. Eğitim-öğretim faaliyetleri de bu ilerleme ve gelişmelerden payını almaktadır. Günümüzde nüfusun artması, üniversite sayısının çoğalması, üniversiteli sayısının giderek artması gibi durumlar göz önünde bulundurulduğunda açıkça söyleyebiliriz ki artık her alanda nitelikli insanlara ihtiyaç vardır. Çağın iyi analiz edebilen, çağın

gerektirdiği bilgi ve becerilerle donanmış, bu bilgi ve becerileri en iyi şekilde kullanabilen, farklı durumlara aktarabilen, gerektiğinde üzerine yenilerini koyabilen, çözüm odaklı, olaylara disiplinler arası, çok yönlü bakabilen insan modeli, çağımızın yapılandırmacı eğitim sisteminin amaçlarıdır. Bu açıdan bakıldığında Türk Dili ve Edebiyatı öğretim programlarının da bu amaçları içermesi beklenmektedir. Türkçe ders kitaplarındaki sorular üzerine incelemeler yapan araştırmacıların çalışmalarına bakıldığında, bu soruların amacına uygun ve dengeli bir şekilde dağıtılmadığı tespit edilmiştir. Bu kitaplardaki etkinliklerin ve soruların, üst düzey bilişsel alandan çok alt düzey bilişsel alana hitap ettiği görülmektedir. Bu da 2005'ten sonra geçilen yapılandırmacı eğitim sistemi anlayışına ters düşmektedir. Bu çalışmadaki amaç, 2020-2021 eğitim-öğretim yılı Türk Dili ve Edebiyatı 9, 10 ve 11. Sınıf ders kitaplarındaki metin altı soruların Bloom Taksonomisinin bilişsel alan basamakları bakımından incelenmesi ve soruların alt veya üst düzeylerden hangisinde yoğunlaştığını tespit etmektir.

Çalışmanın ana problem cümlesi “Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabında bulunan metin altı soruları, Bloom'un Yenilenmiş Bilişsel Alan Taksonomisi'nde hangi basamağa denk gelmektedir?” sorusudur.

Araştırmada yer alan alt problemler aşağıda maddeler hâlinde belirtilmiştir.

1. 2020-2021 Türk Dili ve Edebiyatı 9. sınıf ders kitabında bulunan metin altı soruları, Bloom'un Yenilenmiş Bilişsel Alan Taksonomisi'ne göre nasıl değerlendirilmektedir?

2. 2020-2021 Türk Dili ve Edebiyatı 10. sınıf ders kitabında bulunan metin altı soruları, Bloom'un Yenilenmiş Bilişsel Alan Taksonomisi'ne göre nasıl değerlendirilmektedir?

3. 2020-2021 Türk Dili ve Edebiyatı 11. sınıf ders kitabında bulunan metin altı soruları, Bloom'un Yenilenmiş Bilişsel Alan Taksonomisi'ne göre nasıl değerlendirilmektedir?

4. Türk Dili ve Edebiyatı dersi 2020-2021 ders kitabında bulunan metin altı sorularının, Bloom'un Yenilenmiş Bilişsel Alan Taksonomisi'nde basamaklara göre dağılımı ve dağılım yüzdesi nedir?

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada, 2020-2021 eğitim-öğretim dönemine ait Ortaöğretim Edebiyat ders kitaplarındaki metin altı sorularının YBT'ye göre analiz edilmesi amaçlanmıştır. Edebiyat öğretiminde üst düzey bilişsel becerilerin geliştirilmesinde, ders kitaplarındaki metin altı sorularının farklı sınıf seviyelerinde hangi bilişsel düzeylere göre dağılım gösterdiğinin ortaya konulması amaçlanmıştır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Bilişsel becerilerin sınıflandırılması için genellikle kullanılan sınıflama, Bloom'un yenilenmiş bilişsel alan taksonomisidir. Günümüzde yapılandırmacı eğitim sistemiyle birlikte öğrencilerin üst düzey bilişsel becerilerinin geliştirmeye yönelik çeşitli araştırmaların yapılmaktadır. Bu çalışma, Yenilenmiş Bloom Taksonomisi temel alınarak hazırlanmış güncel bir çalışma olması dolayısıyla önemlidir.

Türk Dili ve Edebiyatı derslerinde öğrencilerin kullandıkları temel kaynak ders kitaplarıdır. Türk Dili ve Edebiyatı ders kitapları, metinler ve etkinlikler aracılığıyla öğretim programında belirlenen kazanımları öğrencilerin edinmesini sağlar. Günümüzde teknolojik imkânların gelişmesi ve değişen koşullarla birlikte Türk Dili ve Edebiyatı dersi öğretim programlarının ve öğretim programları doğrultusunda hazırlanan ders kitaplarının da güncellendiği ve yenilendiği görülmektedir. Bu bağlamda bu çalışma, 2020-2021 Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programı'ndaki kazanımlar temel alınarak hazırlanmış güncel bir çalışmadır.

Bu çalışmada 9, 10, ve 11. sınıf düzeyindeki kazanımlar temel alınarak Edebiyat ders kitaplarındaki metin altı soruların YBT'deki basamaklara göre durumu ortaya konulmuştur. Her bir metnin altında bulunan sorular, bilişsel alan basamakların göre incelenmiş, ünite sonlarında ise ilgili ünitedeki metin altı soruların bilişsel alan taksonomisine göre dağılımı tablolarla gösterilmiştir. Son olarak YBT'deki bilişsel süreç boyutuna göre basamakların kendi içerisinde sınıf düzeylerine göre dağılımı da incelenmiştir.

Ulaşılabilir alan yazın tarandığında Türk Dili ve Edebiyatı dersinde kullanılan kitapların BT veya YBT bağlamında incelendiği çalışmaların olduğu görülmüştür. Bu çalışmalarda kitapların üst düzey bilişsel basamaklara ait etkinlikler açısından yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışmanın 9, 10 ve 11. sınıf seviyelerinde kullanılan

Edebiyat ders kitaplarındaki metin altı soruların incelenmesi ve bu konuyu derinlemesine ele alması bakımından alana ve ders kitabı hazırlayan ölçme-değerlendirme uzmanlarına, Edebiyat Eğitimi uzmanlarına ve öğretmenlerine, disiplinler arası çalışmalar yapan araştırmacılara önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.4. Varsayımlar

1. 2020-2021 eğitim-öğretim dönemine ait üç ders kitabı örneklem alınarak yapılan bu çalışmanın evreni temsil ettiği varsayılmıştır.

2. Bu üç ders kitabından hareketle Bloom'un Bilişsel Alan taksonomisinin Türk Dili ve Edebiyatı ders kitaplarındaki yansımalarının görüleceği varsayılmıştır.

3. Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'nin kriterlerinin soru seviyelerinin saptanmasında yeterli olduğu varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırma;

- 2020-2021 eğitim-öğretim yılına ait orta öğretim 9. Sınıf Edebiyat ders kitabındaki metin altı soruları ile
- 2020-2021 eğitim-öğretim yılına ait orta öğretim 10. Sınıf Edebiyat ders kitabındaki metin altı soruları ile
- 2020-2021 eğitim-öğretim yılına ait orta öğretim 11. Sınıf Edebiyat ders kitabındaki metin altı soruları ile sınırlı tutulmuştur.
- Bu çalışmada, metin sonlarındaki etkinlikler, ünite sonu değerlendirme soruları ve derse hazırlık etkinlikleri çalışmanın dışında tutulmuştur.
- Sınıflamada göz önünde bulundurulmuş ölçütler, Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'nin bilişsel süreç boyutundaki basamaklar ile sınırlı tutulmuştur.
- Araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi yöntemiyle sınırlı tutulmuştur.

1.6. Tanımlar

Bilişsel Alan: Zihinsel süreçler yoluyla; okuduğunu anlama, bilgiyi hatırlama, tanıma, bilgiler üzerinde işlem yapma, problem çözme gibi bilginin edinilmesi ve uygulanmasıyla ilgili alanı kapsar.

Ders Kitabı: Belli bir dersin öğretimi için ve belli bir düzeydeki öğrencilere yönelik yazılan; içeriği öğretim programına uygun olan, incelemesi yapılmış ve onaylanmış temel kaynaktır (Ceyhan ve Birol, 2005: 16).

Tema Değerlendirme Sorusu: İşlenen metinlerle ilgili tüm etkinliklerden sonra öğrencilerin hedeflenen kazanımlara ulaşma düzeyini belirlemek amacıyla farklı soru türlerinden oluşan ve her tema sonunda bulunan ünite değerlendirmesi / tema sonu ölçme ve değerlendirme bölümlerini kapsamaktadır (Göçer, 2008: 199).

Ölçme: Ölçme bir nesnenin ya da nesnelerin belli bir özelliğe sahip oluşu olmadığının, sahipse sahip oluş derecesinin gözlenip gözlem sonuçlarının sembollerle ve özellikle sayı sembolleriyle ifade edilmesidir. Ölçme bir betimleme işlemidir (Tekin, 2004: 31).

Değerlendirme: Ölçme sonuçlarını bir veya daha fazla ölçütle karşılaştırarak değer yargısına varmadır (Tekindal, 2014: 342).

BÖLÜM II

ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ

2.1. Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi

Birey, doğduğu andan itibaren dil ile muhatap olur. Çevresinde duyduğu çeşitli sesleri ilk başta anlamlandıramaz. Fakat zaman geçtikçe birey, dilin bir göstergeler bütünü olduğunu anlamaya başlar. Sesleri ayırt etmeye, seslerin oluşturduğu kelimelerin hangi varlıklara karşılık geldiğini anlamaya başlar. Dil geliştikçe gündelik konuşmalardan başka şekilde de karşısına çıkar. Bebeği uyutmak için söylenen ninniler, geceleri anlatılan masallar, çocukluk çağında sokak oyunları oynarken söylenen tekerlemeler, dilin daha estetik bir şekilde kullanımıyla bireyin karşısına çıkmasına örnektir. Zamanla dilin, yüzeysel yapısından öte farklı anlamlara gelebileceği görülmüş olur.

Bireylerin bilişsel ve duyuşsal olarak gelişimleri ve toplumda kendilerine bir yer edinebilmeleri için ana dilini iyi şekilde öğrenmeleri gerekmektedir. Ana dili öğretiminde amaç, öncelikle temel dil becerilerinin öğrenilmesidir. Bununla birlikte bireyin zihninde bir anlam evreni oluşturmak ve bunu genişletmektir. Burada asıl amaç, bireyin dilin inceliklerinin bilincinde olarak dili kullanması, dile hâkimiyetidir. Ana dili, insanoğlunun hem kişisel hem de toplumsal yaşamını düzenlemesi noktasında önemli bir konumda bulunmaktadır. Ana dilinin sağlıklı bir şekilde kullanılması, geliştirilmesi için ana dili öğretiminin programlı bir şekilde uygun yöntem ve araç gereçlerle yapılması gerekir. İlköğretimde Türkçe dersleri ile temeli atılan ana dili eğitimi, ortaöğretime gelindiğinde Türk Dili ve Edebiyatı dersleri ile devam eder.

Eğitim programları, ulaşılabilecek hedefleri, bu hedeflere ulaşabilmek için tercih edilecek ve belli prensiplere göre düzenlenecek içeriği/öğrenme durumlarını, uygulanacak metodu, kitap, araç ve teçhizatı ve hedeflere ne dereceye kadar ulaşılabileceğini belirten değerlendirme ölçütlerini kapsar (Calp ve Aslan, 2019:3). TDK (Türk Dil Kurumu), programı, “Yapılacak bir işin bölümlerini, bölümlerin sırasını ve zamanını gösteren tasarı.” (TDK, 2005) olarak tanımlamıştır. Girgin (2011) ise öğretim programını eğitim-öğretim çalışmaları kapsamında bir dersle ilgili faaliyetlerin öğrenme ve öğretme süreci içerisinde, nelerin, niçin ve nasıl yer alacağına ışık tutan bir süreç

olarak tanımlamıştır. Bu amaçla okullarda uygulanan eğitim programları Türk Milli Eğitimi'nin bütün amaçlarını gerçekleştirecek şekilde yapılandırılmalı ve dünyada eğitim alanında meydana gelen gelişmeler ışığında kendi kültür ve medeniyetimizle birleştirilerek geliştirilmelidir (Altunkaya, 2010).

Öğretim programları, hem dünyadaki güncel gelişmelere göre hem de kullanıldığı toplumun sosyal, ekonomik, teknolojik gelişimine göre değiştirilebilir veya güncellenebilir. Çünkü toplumlar durağan değildirler, yaşamaya ve değişerek dönüşmeye devam ederler. Türk toplum yapısı da özellikle teknolojinin hızla geliştiği son yirmi yılda önemli değişimler ve gelişmeler kaydetmiştir. Böylece okullarda uygulanan programlar da yeni ihtiyaçlara cevap veremez duruma gelmiş, yeni programların uygulanması ihtiyacı doğmuştur. 2018 yılında Talim Terbiye Kurulu tarafından güncellenen öğretim programları bu amaca yöneliktir.

“Liselerde okutulan; ilk ve ortaokuldaki ana dili eğitiminin gelişmiş bir devamı niteliğindeki Türk Dili ve Edebiyatı dersi öğrencilerin dil zevkini, bilgisini geliştirmek; onların ifade gücünü artırmak önem arz etmektedir. Bundan dolayıdır ki Cumhuriyet tarihi boyunca, her yeni Türk Dili ve Edebiyatı (Dil ve Anlatım, Türk Edebiyatı) Öğretim Programı Türkçeyi daha iyi kavratmak iddiasıyla yürürlüğe girmiştir.” (Erdem ve Topbaş, 2017).

2018 yılında yapılandırmacı yaklaşıma uygun olarak yeni bir öğretim programı yürürlüğe girmiştir. Önceki programlarda Dil ve Anlatım ile Edebiyat dersleri farklı başlıklar altında ele alınırken 2018 yılındaki programda Türk Dili ve Edebiyatı tek bir ders olarak ortaya konulmuştur. Bu iki dersin birbirini tamamlayacağı düşünülmüştür.

2011 Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programı, öğrenci merkezli ve yapılandırmacı bir yaklaşımla hazırlanmıştır. 2018 Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programı'nın ise tür odaklı ve beceri merkezli bir yaklaşımla hazırlanmıştır. Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programı'nda metinleri anlama, çözümleme, değerlendirme ve böylece yeni ürünler ortaya koymayı esas alan bir yaklaşım benimsenmiştir. Her iki program da öğrenciyi merkeze alan bir yaklaşıma sahiptir, dolayısıyla öğrencinin birikim, beceri ve gelişimini göz önünde bulundurarak anlama, anlamlandırma, değerlendirme yeteneklerini geliştirmeyi esas almaktadır (Calp ve Aslan, 2019).

2018 Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programı'nda yakın dönem metinlerinden döneme giden bir anlayış benimsenmiştir. Böylece öğrenci, nispeten kolay metinleri ve

bunlardan hareketle metnin yazıldığı dönemi, metinle dönem ilişkisini anlamlandırabilecektir. Metin merkezli Türk Dili ve Edebiyatı dersi, bu metinler aracılığıyla aynı zamanda öğrencilerin okuma, yazma ve sözlü iletişim becerilerinin geliştirilmesini temel amaç kabul etmiştir.

2018 Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programı'nın esas aldığı yaklaşımları şu şekilde de ifade etmek mümkündür (Calp ve Aslan, 2019: 12).

Öğrenme öğretme süreci öğrenci için anlamlı ve bütünleştirici olmalıdır.

Öğrenme öğretme süreci değer odaklı olmalıdır.

Öğrenme öğretme süreci motive edici olmalıdır.

Farklı öğretim yaklaşımları ve stratejileri bir arada ve dengeli şekilde kullanılmalıdır.

Öğrenme öğretme sürecinde bilgi ve iletişim teknolojileri aktif şekilde kullanılmalıdır.

“Türk Dili ve Edebiyatı Dersi kazanımları “Okuma”, “Yazma” ve “Sözlü İletişim” olmak üzere üç ana başlık altında toplanmıştır. Öğretim Programı tür odaklı olduğu için “Okuma” bölümündeki kazanımlar, “Şiir”, “Öyküleyici (Anlatmaya Bağlı) Edebî Metinler”, “Tiyatro” ve “Bilgilendirici (Öğretici) Metinler” şeklinde sınıflandırılmıştır. Sözlü iletişim kazanımları ise “Konuşma” ve “Dinleme” şeklinde iki ana başlığa ayrılmıştır (Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programı).”

Kazanımlar bölümüne bakıldığında “Şiiri yorumlar.” , “Metinler arası karşılaştırmalar yapar.” “. Metnin türünün ortaya çıkışı ve tarihsel dönemle ilişkisini belirler.” gibi üst düzey bilişsel becerilerin geliştirilmesine yönelik kazanımların olduğu görülmektedir. Bu kazanımlar, bilgiyi sadece ezberlemekle kalmayıp onu yapılandıran, bilgiler arasında ilişkiler kuran, bilgiyi anlamlandıran bir öğretim metodunun önemsendiğini göstermektedir.

2.2. Ana Dili Eğitiminde Temel Dil Becerileri

Dil, insanların iletişimini sağlayan, insanı toplumla bir bütün hâline getiren, insanları millet olma basamağına taşıyan; düşünmenin ve kültürel aktarımın en önemli aracıdır. Bu araç ile yapılan sanat dalı ise edebiyattır (Erdem ve Topbaş, 2017).

Dilin aktarma özelliği, milletler için çok önemlidir. Çünkü gelecek nesillere dil aracılığıyla öğretilen değerler, bir sonraki nesle yine dil aracılığıyla geçecektir. Bir milletin dil serüvenini anlamak için o milletin kelimelerine, kelimelerin morfolojisine bakmak yeterlidir. Bu aktarımın en iyi biçimde gerçekleşmesi için anadili öğretimi çok önemlidir.

Ana dili, insanın içinde doğup büyüdüğü ailede ya da toplumda ilk öğrendiği dildir (Vardar, 1980). Ana dili, insanın bilinçaltına işler ve böylece toplumla arasında çok güçlü bir bağ oluşturur (Aksan, 1990).

Eskiden bilgiye ulaşmak zor iken günümüzde teknolojik kolaylıklar sayesinde bilgiye kolayca ulaşılır olması, bilginin ve bilmenin tanımını da değiştirmiştir. Günümüzde çağdaş insan artık bilgiyi elde etmesiyle değil eldeki bilgiyi kullanmasıyla, dönüştürmesiyle, yorumlamasıyla, bilgiden yeni bilgiler üretmesiyle öne çıkmaktadır. Bu durum, düşünme becerilerini, bundan hareketle de düşünmenin aracı olan dil becerilerini önemli kılmaktadır. Bilgiyi dönüştürmeyi, üretmeyi hedefleyen düşünme becerilerine ayrı bir önem verilmektedir.

Dil becerileri, bireyin tüm öğrenme yaşantıları için önemlidir. Birey, bilgiyi duyar, duyduklarını anlar, anladıklarını konuşur ve yazılı olarak ifade eder. Bu temel becerilerden sonra başka becerilere geçebilir. Bu dört temel beceri, her türlü bilginin alt yapısını oluşturur. Bireyin dili kullanması bu manada önemlidir. Eğitim sisteminin de bireyin dil gelişimini desteklemesi, bireye temel dil becerilerini en iyi şekilde kazandırması beklenir. Bu yüzden de öğretimin içerik ve yöntemleri, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, bilimsel düşünme, ilişkisel düşünme, akıl yürütme gibi becerileri kazandıracak şekilde düzenlenmelidir (Özden, 2003: 137). Tüm bu becerilerin kazanılmasının yolu da ana dili eğitiminden geçmektedir. İlköğretimde Türkçe Öğretim Programı, içerdiği kazanımlarla bu temel becerilerin gelişmesini sağlamaktadır.

Ana dili öğretimi ilköğretimdeki Türkçe dersleri ile başlayıp lisede Türk Dili ve Edebiyatı dersi ile devam etmektedir. Türkçe öğretiminde temel olarak kazandırılmaya çalışılan dil becerileri; dinleme, konuşma, okuma ve yazmadır.

Bu temel dil becerileri birbirleri ile ilişki içerisindedir. Bu becerilerden dinleme ve okuma alıcı beceriler; konuşma ve yazma ise verici becerilerdir.

2.2.1. Dinleme Becerisi

Dinleme becerisi, tüm becerilerin temelidir. Çünkü doğumdan önce başlayıp ailede gelişen, okulda devam eden ve hayatın pek çok alanında kullanılan bir beceri olup bir bakıma sesleri okuma ve anlamlandırmadır. Çocuk, anne karnında kulaklarıyla çevresini fark ettiği için bir anlamda insan dünyaya gözlerini değil, kulaklarını açar (Emiroğlu, 2013).

İnsan, doğduğu anda dinleme eylemiyle muhatap olur. Çocuk, doğduğu andan itibaren bazı sesler duyar. İlk başta bunlar kendisi için bir anlam ifade etmese de çocuk dil ile günlük yaşam arasında ilişki kurmaya başladığı zaman kelimeleri anlamlandırmaya başlar. Yani dinleme becerisi, çocukta ilk gelişen beceridir. Dinleme aynı zamanda insanların birbirini anlamasının temel şartıdır. İnsanlar, dinleyerek anlarlar, anlamlandırır ve bir sonuca varırlar.

İnsan, sosyal hayatta konuşan ve dinleyen bir varlıktır. Fakat vaktinin çok büyük bir kısmını dinlemeyle geçirir. “Yapılan araştırmalar, bir kişinin insanlarla birlikte olduğu sürenin % 42’sini dinlemekle geçirdiğini, öğrencilerin okulda öğretmen ve arkadaşlarını günde 2,5-4 saat dinlediklerini, okul başarısının da öğrencinin dinleme yeteneğine sıkı sıkıya bağlı olduğunu göstermektedir” (Göğüş, 1978: 227). Bu verilerden çıkarılacak sonuç, dinlemenin göz ardı edilemeyecek kadar önemli bir beceri ve diğer becerilerin temeli olduğudur. Hem okulda hem de sosyal hayatta başarılı olmak için iyi bir dinleyici olmak şarttır.

Dinlemenin çeşitli tanımları yapılmıştır. Demirel’e dinlemeyi, “Konuşan kişinin vermek istediği mesajı, pürüzsüz olarak anlayabilme ve söz konusu uyarana karşı tepkide bulunabilme etkinliği” olarak tanımlamıştır (1999: 33).

Taşer ise dinlemeyi, düşünceleri anlamak, yorumlamak, değerlendirmek, düzenlemek, aralarında ilişki kurmak ve hatırlamak istediklerimizi seçip ayırmak olarak tanımlamıştır (2012). Alperen ise dinlemeyi, kulağın bilinçli olarak işitmesi olarak tanımlamıştır. Dinlemenin işitmeden farkı, işitmede dikkat olmaması, dinlemede ise dikkatin olmasıdır (2001) Özetlemek gerekirse dinleme, kişinin bilinçli bir şekilde dinlediği kişiye/nesneye kulak vermesi, duyduklarını zihinsel süreçlerden geçirerek yorumlaması ve sözlü olarak ifade etsin veya etmesin dinlediklerine tepki vermesidir.

“Dinleme becerisi, Türkçenin eğitim ve öğretiminde kazandırılması hedeflenen ve öğrencilerin algılama, anlama, çıkarımda bulunma, yorumlama, değerlendirme ve

iletişim kurma gibi bilişsel ve sosyal yeterliliklerini gerektiren hayati bir dil becerisidir.” (Göçer ve Tabak, 2014: 251)

Seslerin işitilmesi ile başlayan dinleme dikkat yoğunlaştırma, anlama ve zihinde yapılandırma aşamalarından oluşmaktadır (Güneş, 2016: 80).

Dinleme bireysel ve toplumsal açıdan çok önemli olmasına rağmen uzun yıllar boyunca ihmal edilen bir beceri olmuştur. İlk defa 1968 İlkokul Müfredat Programı’nda dinleme becerisinden söz edilmiş, öğrencilerin her sınıfta dinleme tekniği bakımından kazanacakları davranışlar belirtilmiştir. Dinleme becerisinin ayrı bir beceri olarak amaç, kazanım ve yöntemlerine yer verildiği program 2005 Türkçe Dersi Öğretim Programı olmuştur (Özbay, 2009). Programda öğrencilerdeki dinleme becerilerini geliştirmek için ilk olarak dinleme kuralları üzerinde durulmuştur. Buna yönelik olarak dinlemeye hazırlık, amaç belirleme, buna uygun yöntem seçimi, dikkat toplama ve görgü kurallarına uygun dinleme ile ilgili kazanımlar verilmiştir. Daha sonra öğrencilerin dinlediklerini anlamalarına ve zihinde yapılandırma becerilerine ağırlık verilmiştir. Bu amaçla önceki bilgileri kullanma, görsel unsurlardan faydalanma, zihinde canlandırma, karşılaştırarak neden-sonuç ilişkisi kurma, sınıflama, değerlendirme, özetleme gibi farklı becerileri geliştirmeye yönelik kazanımlar sıralanmıştır. Ayrıca bilgi edinme ve eğlenme amaçlı dinleme, seçici dinleme, sorgulayıcı dinleme, not alarak dinleme gibi tür, yöntem ve teknikleri içeren kazanımlara da yer verilmektedir (MEB, 2009: 14).

Okullarımızda okutulan Türkçe, Türk Dili ve Edebiyatı dersleriyle “çocuğa, anlam ve duyguya göre vurgulayarak düzgün ve doğru bir okuma; iyi dinleme; okuduğunu, dinlediğini doğru ve tam anlama; doğru konuşup doğru yazma; yeterli bir söz dağarcığı kazanma; dil kurallarını öğrenip uygulamaya çalışma; okuduğu yazı ve yapıtlardan zevk alma ve değerini anlama beceri ve yeteneğini kazandırma amaçlanır.” (Göğüş, 1983: 42)

1957 Türk Dili ve Edebiyatı Ders Öğretim Programı (MEB, 1957), Okuma, Kompozisyon ve Dilbilgisi temel başlıklarından oluşmaktadır. Bu programda Dinleme için ayrı bir başlık oluşturulmamış, dinleme konuları Kompozisyon başlığı altında toplanmıştır. 1957 programında okumaya ayrı bir bölüm ayrılmış ve yapılacak bütün etkinlikler ayrıntılarıyla belirtilmiştir. Yazma çalışmalarının birinci derecede önemli olduğu da vurgulanmıştır.

Programda dinlemeyle ilgili bir diğere ifade “Kompozisyon” bölümünün “Yazılı” başlığı altında yer almaktadır: “Not alma: Dinlerken, müşahede sırasında, okurken, derse çalışırken gerekli notları alma” Burada, etkin bir dinleyici olmak için dinlerken not almanın gerekliliğı vurgulanmaktadır. Böylece öğrenci, dinlerken dikkatli olacak, dinlediklerindeki önemli hususları not almak için seçici davranacaktır. Bu beceriyi kazanan öğrenci, öğretmenin söylemesine gerek kalmadan not alacaktır.

Programda dinleme konusu son olarak “Sözlü” kompozisyon bölümünde “Münakaşa” başlığı altında geçmektedir: “Söylenenleri, konuşanın sözlerini kesmeden, dikkat ve sabırla dinlemeleri, kararlarını düşündükten sonra vermeleri” Bu ifade, genel olarak iyi bir dinleyicinin özelliğidir. 1957 programında dinleme becerisine verilen yer, bunlarla sınırlıdır. Genel olarak bakıldığında dinleme becerisine özel bir önem verilmediğı, diğere becerilerin gelişmesi için yeri geldiğinde dikkat edilmesi gerektiğı belirtilmiş, bununla yetinilmiştir.

1976 Türkçe Dersi Öğretimi Programı (MEB, 1976) bir yıl uygulandıktan sonra uygulamadan kaldırılan ve üzerinde en çok tartışılan Türk dili ve edebiyatı ders Öğretim Programı’dır. Program, Türk Edebiyatı”, “Türk Dili” ve “Türkçe Kompozisyon” olarak üç bölüme ayrılmıştır. Bu programda dinleme eğitimine hiç yer verilmemiştir.

1991-1992 Türkçe Dersi Öğretim Programı (MEB, 1992) önceki programlara göre biraz daha kapsamlıdır. Programda önce “Genel Amaçlar” verilmiş, daha sonra program uygulanırken dikkat edilmesi gereken hususlar “Açıklamalar” başlığı altında sıralanmıştır. Bu program da kendinden önceki iki program gibi edebiyat, dil bilgisi ve kompozisyon bölümlerine ayrılmıştır. Günümüze kadar uygulanan programlar içinde dinleme eğitimine en fazla yer veren program budur. Programın Genel Amaçlar’ının 3. ve “Açıklamalar” bölümünün 34. maddeleri doğrudan dinleme becerisine vurgu yapmaktadır.

“Genel Amaçlar; 3- Öğrencilere dinlediklerini, okuduklarını, incelik ve derinlikleriyle kavratmak; onların duyduklarını, gördüklerini, düşündüklerini ve anladıklarını, söz veya yazı ile planlı, etkili, akıcı ve anlaşılır bir şekilde ifade etmek kabiliyetlerini geliştirmek;”

“Açıklamalar; 34- Okuma yoluyla öğrencilerdeki dinleme, anlama, anlatma, yeni düşünceler üretme gücünün gelişmesi sağlanır.

Bu programda dinleme eğitimine verilen yer şu şekildedir:

DİNLEME VE KONUŞMA

KONULAR:

- 1- Duyma, dinleme arasındaki fark
- 2- Birikim kazanmada dinlemenin yeri
- 3- Dinleme çeşitleri:
 - a) İstekli, isteksiz dinleme
 - b) Amaçlı, amaçsız dinleme
 - c) Disiplinli, disiplinsiz dinleme
- 4- Dinlerken not alma
- 5- Ana fikri kavramaya çalışma
- 6- Dinleyenin dikkatini devamlı canlı tutması
- 7- Soru sorma

Talim Terbiye Kurulu Başkanlığının 07.06.2005 tarih ve 184 sayılı kararıyla liselerdeki eğitim-öğretim süresi tüm liseler için dört yıla çıkarılmıştır. Bu düzenlemeyle birlikte liselerdeki Türk dili ve edebiyatı derslerinde de düzenlemeye gidilmiştir. Önceden tek bir ders olan Türk Dili ve Edebiyatı dersleri; Türk Edebiyatı, Dil ve Anlatım dersleri olarak iki derse ayrılmıştır. Böylece Türk Dili ve Edebiyatı dersi, kompozisyon ve dilbilgisi derslerinden ayrılmıştır. Bunun sebebi de “Dil ve edebiyat öğretiminde, XX. yüzyılda iletişim, dil bilim, anlam bilim ve yorum bilim alanlarında ulaşılan düşünce ve gerçekleştirilen çalışmalardan yararlanılarak; Türkçenin kullanımı esnasında kazandığı ve kazanabileceği her türlü değer ve özelliği öğrencilere beceri düzeyinde kazandırmak amacıyla, “Edebiyat Programı” yanında bir de “Dil ve Anlatım Programı”na ihtiyaç duyulmuştur.” (MEB, 2005: 1) şeklinde ifade edilmiştir.

Genel Amaçlar kısmında dinleme eğitimi ile ilgili şu dört madde yer almaktadır:

Madde-3 “İletişim aracı olarak dilin işlevlerini kavratmak.”

Madde-12 “Dinlediklerini ve okuduklarını doğru inceleme ve anlama becerisi kazandırmak”

Madde-20 “Dinleme, konuşma, okuma, yazma, faaliyetlerinde Türkçenin yazım kurallarına, söyleyiş özelliklerine ve inceliklerine özen göstermelerini sağlamak”

Madde-21 “Dinlediklerini, okuduklarını, anladıklarını düşündüklerini söz ve yazıyla planlı, etkili, akıcı, anlaşılır biçimde ifade edebilmelerini sağlamak”

9. sınıf Dil ve Anlatım programı kapsamındaki dinleme becerisi, öğrencilerin telaffuzda yaptıkları hataların giderilmesi için programa konulmuştur. Üçüncü üniteye yer alan “Bir dilin ses terbiyesi ve konuşma biçiminin nasıl öğrenilebileceğini kavrar.” kazanımı için şu etkinlik tavsiye edilmiştir:

“Öğrencilerden Türkçeyi güzel konuşan bir kişinin konuşmasını kaset ve CD’den defalarca dinlemeleri ve bu konuşmayı diğer insanların konuşmalarıyla karşılaştırmaları istenir. Öğretmen, telâffuzu kusurlu öğrencilere tiyatro sanatçılarından konuşmalarını içeren ses bantları bulmalarını önerir. Öğrencilerin bunları dinleyip dinlemediklerini kontrol eder.”(MEB, 2005: 30)

2018 (MEB, 2018: 18) yılında Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programı yenilenerek Türk Edebiyatı ve Dil Anlatım dersleri tekrar Türk Dili ve Edebiyatı başlığı ile tek ders olarak okutulmaya başlanmıştır. Ünite, süre ve içerikler tablosu “Okuma”, “Yazma” ve “Sözlü İletişim” olmak üzere üç sütun hâlinde düzenlenmiştir. Sözlü iletişim kısmının alt başlıkları konuşma ve dinleme hâlinde iki başlıktan oluşmaktadır. Dinleme başlığı altında verilen kazanımlar ise şunlardır:

C.2. 1. Amacına uygun dinleme tekniklerini kullanır.

Not alarak dinleme, empati kurarak dinleme, seçici dinleme, eleştirel dinleme vb. tekniklerin kullanılabilmesi vurgulanır.

C.2. 2. Dinlediği konuşmanın konu ve ana düşüncesini tespit eder.

C.2. 3. Dinlediği konuşmada konu akışını takip eder.

Dinlediği konuşmadaki temel kavramların ve ayrıntıların belirlenmesi sağlanır.

C.2. 4. Dinlediği konuşmadaki açık ve örtük iletileri belirler.

C.2. 5. Dinlediklerini özetler.

C.2. 6. Dinlediklerini ön bilgileriyle karşılaştırır.

C.2. 7. Dinlediği konuşmanın tutarlılığını sorgular.

Konuşma; konu akışındaki uyum, olaylar, bilgiler ve düşünceler arasındaki tutarlılık açısından değerlendirilir.

C.2. 8. Dinlediği konuşmada öne sürülen düşüncelerin dayanaklarının geçerliliğini sorgular.

2018 Edebiyat Öğretim Programı'nın dinleme başlığı altında verilen bu kazanımlar, öğrenciden dinlemekle kalmayıp dinlediklerini eleştirmesini, sorgulamasını, seçici dinleyen olmasını yani dinlemeyi etkin bir şekilde yapmasını beklemektedir. Bu anlamda 2018 Edebiyat Öğretim Programı'nın diğer üç programa göre dinleme becerisine en geniş yer veren program olduğu söylenebilir.

2.2.2. Konuşma Becerisi

İnsanın dinleme becerisinden sonra geliştirdiği ilk beceri, konuşma becerisidir. İnsan, belli bir gelişim dönemini tamamladıktan sonra dinlediği kelimeleri telaffuz etmeye çalışır. Bu telaffuzlar, ilk başta anlamsız ya da kelimelerin parçalanmasından, eksik, yanlış telaffuzlarından ibarettir. Çocuğun ilk baştaki bu gayreti, kendini ifade etme ihtiyacından ileri gelir. Konuşma, insanların birbirlerine duygularını, düşüncelerini aktarma ihtiyacından doğmuştur.

Konuşma süreci; önceki bilgilere göz atma, düzenleme ve aktarma olmak üzere üç basamaktan oluşur. Konuşmaya başlamak için zihinde var olan duygu, düşünce ve bilgilerin gözden geçirilmesi gerekir. İkinci aşama; konuşmanın amacını, yöntemini, konusunu ve sınırlarını belirlemektir. Bunlara göre aktarılmak istenen duygu, düşünce ve bilgi seçilir. Ardından bunlar; sınıflama, ilişki kurma, eleştirme, özetleme, sorgulama, çözümlenme, sentez yapma, değerlendirme gibi bilişsel işlemlerden geçirilir ve düzenlenir. Bunların sonucunda iletilmek istenen duygu, düşünce ve bilgiler, kelimeler aracılığıyla aktarılmaktadır. Bu aşamada beden dili de önemlidir. Bu durum; aktarmada kullanılan kelime ve cümle seçimini ve aktarma sürecini kolaylaştırmaktadır (MEB, 2009).

Konuşma, zihindeki duygu ve düşüncelerin sözle ifadesi anlamına gelir. Konuşma, hayatın hemen her aşamasında önemli bir yer tutar. Birey, konuşarak kendini ifade eder, maddi ve manevi ihtiyaçlarını karşılar. Bu açıdan konuşma, dinleme becerisinden sonra bireyin en çok kullandığı beceridir. Üst düzey bir konuşma becerisi, bireylerin toplumda başarılı olmalarında etkilidir (Çınarcı ve Kardaş, 2018).

Konuşma becerisi; Türkçe öğretiminde hedeflenen temel beceri / öğrenme alanlarından biridir. Türkçe dersi öğretim programlarında konuşma becerisi ile

hedeflenen kazanımlara yer verilmiş ve bu kazanımların hangi yöntem, teknik ve araçlarla gerçekleştirilebileceği belirtilmiştir.

“Kompozisyon derslerinde öğrencilere şahsi görüş ve duyularını ifade imkânı verilmelidir.”

1978 Türkçe Öğretim Programı’nda dersin genel amaçları arasında konuşma eğitimi ile doğrudan ilgili olan madde 1. Maddenin b bendinde şu şekilde ifade edilmektedir (MEB, 1976: 341):

1. *“Madde: Türk edebiyatının hem muhteva hem üslup bakımından en mükemmel örneklerini öğretmek”*
2. *“Kompozisyon dersinin konuşma eğitimi kapsamındaki özel amacı şu şekilde ifade edilmiştir (Tebliğler MEB, 1976: 341):”*

“Öğrencileri, Türk edebiyatının şiir ve nesir sahasının en mükemmel örnekleriyle karşı karşıya getirmek suretiyle, onlara: a) Okuduğunu anlama ve anladığını güzel ve tesirli bir şekilde anlatma yollarını göstermek; b) Gördüklerini, duyduklarını, düşündüklerini olgun bir seviyede ifade imkânı kazandırmak; c) Yazı ve konuşma dilinde gerekli teknikleri nasıl geliştirebileceklerini öğrenmek.”

Türk dili ve edebiyatı dersine yönelik yapılan genel açıklamanın kompozisyon dersinin amacına ilişkin 3. maddesi şu şekilde belirtilmektedir (MEB, 1976: 341):

“Türkçe kompozisyon dersinin gayesi, öğrencileri yazı yazmaya ve konuşturmaya alıştırmaktır. Kompozisyon dersi teorik olmaktan ziyade pratiktir. Bu derslerde öğretmenin vazifesi, öğrencilerin hepsini gördüklerini, okuduklarını, düşündüklerini ve hissettiklerini sözlü ve yazılı olarak anlatmaya teşvik etmek, hatta zorlamaktır. İnsan düşüncesini harekete getirmede belli esaslara göre konuşma ve yazmanın büyük rolü vardır. Konuşma ve yazma öğrencileri aktif kılar. Demokratik tartışma ve sosyal münasebetlerin büyük nispette konuşma ve yazmaya dayandığı düşünülürse, öğrencilere böyle bir dersin ayrı bir dikkatle öğretilmesinin ehemmiyeti daha iyi anlaşılır.”

Daha önceki programlarda konuşma becerisi geri plana bırakılıp yazma becerisi ön plana çıkarıldığı hâlde 1976 programının genel ve özel amaçlar bölümünde konuşma eğitimine bu kadar önem verilmesi, dikkat çekicidir.

1991-92 programında Türk dili ve edebiyatı dersinin genel amaçları içerisinde yer alan konuşma eğitimine yönelik amaçlar şu şekilde gösterilebilir (MEB, 1992: 814):

3. Madde: “Öğrencilere dinlediklerini, okuduklarını, incelikleriyle kavratmak”

5. Madde: “Yazarken ve konuşurken yazım kurallarına, estetiğe ve telaffuza dikkat gösterilmesini sağlamak”

11. Madde: “Yazılı ya da sözlü olarak metin tahlili yaparken veya yeni metinler oluştururken kültürümüze ait bilgi ve zevk inceliklerine dair birikimi tanıtmak ve benimsetmek”

Konuşma eğitimine ilişkin amaçlara bakıldığında; sadece bilişsel değil estetik gelişimin de önemsendiği, öğrenilenlerin kullanılmasına vurgu yapıldığı ve kültür aktarımının da sürece dâhil edildiği görülmektedir.

2005 Öğretim Programı, liselerin dört yıla çıkarılması ve mevcut programın güncel ihtiyaçları karşılayamaması sebebiyle hazırlanmıştır. Lisede konuşma eğitimi Dil ve Anlatım dersi ile gerçekleştirilmiştir. Dersin bu hedefleri gerçekleştirmeye yönelik amaçları şu şekilde gösterilmektedir (MEB Dil ve Anlatım Dersi Öğretim Programı, 2005: 3-4):

- İletişim aracı olarak dilin işlevlerini kavratmak,
- Türkçeyi doğru ve güzel kullanma yeteneği kazandırmak,
- Günlük hayatın ihtiyaçlarını karşılayacak yazma ve konuşma becerisi kazandırmak,

2005 Öğretim Programı'nın konuşma eğitimine yönelik amaçlarına bakıldığında, bu amaçların ayrıntılı bir şekilde ifade edildiği, dilin işlevlerine dikkat çekildiği, günlük kullanımın yanında estetik açıdan ele alındığı görülür. Dersin sonunda öğrencilerin kendilerini doğru ifade etmelerinin yanı sıra konuşma becerisini bir üst seviyede kullanmalarının amaçlandığı görülmektedir (Adıgüzel, 2019).

2018 Öğretim Programı'nın (MEB, 2015: 3) Genel Amaçlar bölümünde konuşma eğitimine ilişkin şu amaçlara yer verilmiştir:

- Edebî metinlerle Türk kültürünü ve Türkçenin inceliklerini öğretmek
- Duygu, düşünce ve hayallerini ifade etmelerini sağlamak

Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programı'nın özel amaçları bölümünde konuşma eğitimine yönelik amaç şu şekilde ifade edilmiştir (MEB, 2018: 12):

“Öğrencilerin dinleme, okuma, yazma ve konuşma stratejilerini doğru ve uygun şekilde kullanarak etkili iletişimciler olmaları”

Yetkinlikler başlığı altında konuşma becerisine ilişkin yetkinliklere “Anadilde İletişim” yetkinliği ile şu şekilde değinilmektedir:

“Anadilde iletişim: Kavram, düşünce, görüş, duygu ve olguları hem sözlü hem de yazılı olarak ifade etme ve yorumlama (dinleme, konuşma, okuma ve yazma); eğitim ve öğretim, iş yeri, ev ve eğlence gibi her türlü sosyal ve kültürel bağlamda uygun ve yaratıcı bir şekilde dilsel etkileşimde bulunmaktır.”

2018 Öğretim Programı'nda konuşma eğitimine verilen öneme bakıldığında konuşma eğitimine ilişkin özel amacın genel bir ifadeyle okuma ve yazma becerileri ile birlikte ele alındığı görülür. Bunun yanında, dil becerilerine bakış değişerek beceriler strateji olarak ele alınmıştır. Öğrencilerin etkili iletişimciler olmaları amaçlanmış fakat dilin bir kültür aktarma aracı olduğu kısmı ihmal edilmiştir.

2.2.3. Okuma Becerisi

Okuma, öğrencinin zihinsel gelişimine en büyük katkıyı sağlayan öğrenme alanıdır. Okuma; görme, algılama, seslendirme, anlama, zihinde yapılandırma gibi göz, ses ve beyin çeşitli işlevlerinden oluşan karmaşık bir süreçtir (MEB, 2009: 15). TDK Güncel Sözlük (ET. 12.05.2022) okumayı “Bir yazıyı meydana getiren harf ve işaretlere bakıp bunları çözümlmek veya seslendirmek, yazılmış bir metnin iletmek istediği şeyleri öğrenmek.” olarak tanımlar. Akyol okumayı, okuyucu ve yazar arasında gerçekleşen görüş alışverişi olarak tanımlar (2013). Özbay ise okumayı fiziksel ve zihinsel öğelerin beraber kullanıldığı karmaşık bir süreç olarak tanımlar (2011).

Okuma, öğrenme kısa sürede gerçekleşen bir beceri olarak görülse de okuma becerilerini geliştirmek uzun yıllar almaktadır. Okuma, okul öncesinden başlayıp ilk-okuma yazmayla devam eden ve ileri sınıflarda üst düzey okumaya doğru giden bir süreçtir (Güneş, 2016). Çocuk, okul öncesinde görsellerle birlikte kelimelerle de ilgilenmeye başlar, böylece, okuma becerisini kazanmak adına süreç de başlar. Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda ilk okuma yazma öğretimine özel bir önem verilmiş ve “Ses Esaslı İlk Okuma Yazma Öğretimi” benimsenmiştir. İlk okuma yazma öğretimi,

temel okuma ve yazma becerilerinden ibaret değildir. Düşünme, anlama, sıralama, sınıflama, sorgulama, ilişki kurma, analiz sentez yapma ve değerlendirme gibi zihinsel becerileri geliştirme adına ilk okuma yazma öğretiminin işlevi büyüktür. Burada amaçlanan, Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanmaya yönelik becerilerin kazandırılmasıdır (MEB, 2019). Akyol (2013: 18-20) okuma sürecini beceriyi kazanma ve kazanılan becerileri kullanma durumlarına göre sekiz aşamada sınıflandırmıştır. Bu aşamalar: Hazırlık ve Taklit, Başlangıç, Gelişim, İlerleme, İlişkilendirme, Akıcı Okuma, Ustalık ve Bağımsız Okuma aşamalarıdır.

Türkçe dersindeki dil eğitime yönelik metinlerin yerini Türk Dili ve Edebiyatı dersinde edebî metinler alır. Topçu (2014), Türk Dili ve Edebiyatı dersindeki okuma becerilerinin geliştirilmesine yönelik yaptığı çalışmasında bazı bulgulara ulaşmıştır. Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Programı'nda edebiyat eğitimi için;

“Sanat zevki ve anlayışıyla kültür değerlerini hayatın gerçekliğinden hareketle somutlaştırır. Bunlar; insanın zevkinin gelişmesine ve mensubu bulunduğu toplumun değerlerini benimsemesine hizmet eder. Bunun için edebiyat eğitimi; estetik zevkin gelişmesi, kültürel değerlerin somut olarak ifade edilmesi ve yorumlanması, sürdürülen hayatın farklı bir dikkat ve duyarlılıkla dile getirilmesi bakımlarından son derece önemlidir.” (s:7) denmektedir.

Programda ayrıca edebî metinlerin kendilerine özgü birer iletişim aracı olduğu; bu iletişimin bilimsel, felsefi ve pratik hayata özgü iletişimlerden hem amaç hem de düzenlenme açısından farklı olduğu belirtilir: “Edebî iletişimde yaşayan, düşünen, duyan, hisseden, araştıran, inanan, isyan eden insan, sanata özgü yapı içinde somutlaşma imkânı kazanır. Bunun için edebî metin, insana özgü gerçekliklerden hareketle sistemli ve tutarlı biçimde yorumlandıkça anlam kazanır ve yeniden yapılandırılır; bu sebeple de ‘Onun anlamı yoktur, anlamları vardır.’ ”(s: 7)denir.

Bu ifadelerden çıkan sonuç, edebî metinlerin tek bir katmandan oluşmayıp birden çok anlam katmanına sahip olduklarıdır. Birey, bilgisi ve anlayışı seviyesince edebî metni anlamlandırır. Ayrıca bu katmanlar, birbirlerinden ayrı parçalar olmayıp birbirleriyle sürekli bir iletişim hâlinde dirler ve birbirlerini tamamlarlar. Bu katmanları anlamak için basit bir okuma bilgisinden öte ileri düzey okumalara gereksinim olduğu açıktır. Bu açıdan bakıldığında ortaokulda temel okuma becerilerinin üzerine taşınmaya

çalışılan öğrencilerin ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı dersi ile ileri okur seviyesine çıkartılması gerektiği görülür.

Talim Terbiye Kurulu Başkanlığının belirlediği “Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmen Yeterlikleri”nde okuma becerisinden söz edilmektedir. Öğretmen yeterlilikleri en genel şekliyle,

- A) Alan bilgisi,
- B) Dil ve Anlatım,
- C) Alan bilgisi,
- D) Türk Dili ve Edebiyatı Alan Eğitimi Bilgisi,
- E) Tutum ve Değerler, başlıklarında toplanır.

Okuma becerisine Alan Eğitimi Bilgisi ile Tutum ve Değerler başlıklarında yer verilir. Alan Eğitimi Bilgisi başlığında “Öğrencilerin okuma becerilerini geliştirme” görevine bağlı 11 performans göstergesi vardır (C5: C1- C11):

- “- Etkin okumanın önemini ve gerekliliğini vurgulayan çalışmalar yapar.
- Öğrencinin yaşına, düzeyine ve gereksinimlerine uygun metinler seçer.
- Okuma becerilerini geliştirmeye yönelik çeşitli öğretim tekniklerini sınıf içi çalışmalarda uygular.
- Okuma öncesinde, sırasında ve sonrasında yapılması gerekenleri belirtir.
- Öğrencilerin okuduklarını biçim ve içerik açısından neden sonuç ilişkisi, gerçeklik, kurgu gibi çeşitli yönleriyle anlamalarını ve değerlendirmelerini sağlar.
- Öğrencinin okuduğu metne uygun olarak sıralama, sınıflama, sorgulama, ilişki kurma, eleştirme, analiz ve sentez yapma ve değerlendirme becerilerini kullanabilecekleri etkinlikler düzenler.
- Etkili okumanın önündeki engelleri belirtir.
- Öğrencinin sınıf dışında okuma becerisini geliştirmesini destekler.
- Okuma becerisini geliştirirken diğer beceri alanlarıyla ilişkilendirilmiş etkinlikler düzenler.
- Okumayı bir zevk ve alışkanlık hâline getirmek için yönlendirici, destekleyici ve geliştirici etkinlikler yapar.

- Okuma becerisini diğer derslerle eşgüdümlü olarak geliştirmek için meslektaşlarıyla işbirliği yapar.” ifadeleri doğrudan okumayla ilgilidir.

Tutum ve Değerler bölümünde ise “Okuma kültürü oluşturabilme ve geliştirebilme”ye bağlı altı performans göstergesi ifade edilir (D2):

“ Sanat eserlerini okuma zevki ve alışkanlığı geliştirmede öğrencilere örnek olur.

-Öğrencileri estetik değerleri yansıtan ürünleri okumaya yönlendirir.

-Kütüphaneden etkin ve düzenli olarak yararlanır.

-Okuma kültürünün oluşması için okulu kültür ve öğrenme merkezi haline getirecek etkinlikler düzenler.

-Okuma kültürünü geliştirme ve yaygınlaştırma amacıyla okul içinde okuma ortamları oluşturur.

-Okuma kültürünü geliştirme sürecine ailelerin de katılımını sağlar.”

Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenlerinden istenen okuma sürecini yönlendirmelerinin yanında yorumlama, analiz ve sentez becerisine sahip olmaları ve bu becerileri öğrencilere kazandırmalarıdır. Bu da temel okuma becerisinin üzerine çıkma ve okuma stratejilerine hâkim olmayı gerekli kılar. Öğretmen yeterliliği, ileri okur düzeyinde stratejiler kullanması ve bunları öğrencilere aktarabilmesi ile ilişkilendirilir.

Günümüzde kullanılan 2018 Türk Dili Edebiyatı Dersi Öğretim Programı’dır. Programı’nda da okuma becerisine vurgu yapılmıştır: “Türkçenin doğru ve güzel kullanıldığı, metinlerin zevkine varan ve onları metotlu biçimde anlayıp yorumlayabilen öğrencilerin, kendilerini ifadeye güçlük çekmeyecekleri” düşünülerek, “Orta öğretimde dört yıl boyunca okutulan Türk Dili ve Edebiyatı dersiyle; özel uzmanlık alanı istemeyen her türlü metni, yazıldığı dönemin zihniyetiyle ilişkilendirerek anlayıp değerlendirebilen; başta sanat metinleri olmak üzere, yine her türlü metni zihniyet, yapı, tema, dil ve anlatım, anlam ve gelenekle ilişkisi bakımlarından inceleyip çözümleyen ve yorumlayabilen; benzer ve farklı metinleri birbiriyle karşılaştırıp bunlardan sonuçlar çıkarabilen öğrenciler yetiştirilmek istenmiştir.”(s: 2) denmektedir.

Özetle ifade etmek gerekirse, “Liseyi bitiren öğrencilerin Türkçe ile sanat eseri ortaya koyabilecek, gündelik hayatla ilgili her türlü yazışmaları yapabilecek becerileri kazanmaları; Türkçe ile yazılmış ilmi ve felsefi yazıları anlayıp değerlendirme olgunluğuna

kavuşmaları, sanat metinlerini inceleyip onları yorumlayabilecek seviyeye ulaşmaları amaçlanmıştır.”(s: 4)

Okuma becerisinin yer aldığı diğer kaynak Türk Dili ve Edebiyatı ders kitaplarındaki etkinlik önerileridir. 2005 Programı, öğrencilerin öğrenme sürecine dâhil edilmelerine yönelik çalışmaları da içerir; bu yönüyle öğrenci merkezli eğitimin en önemli araçlarından biridir. Bunlar, genellikle öğrencinin hazır bulunuşluğuna yönelik çalışmalardır. Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitabı’nda 720, Program Kılavuzu’nda 560 civarında etkinlik önerisi vardır (Topçu, 2014: 24).

Örnek: “Sınıf dört gruba ayrılır. Birinci grup Asıl Kaynak, ikinci grup Yenilikler, üçüncü grup Anadolu’da Bir Gece, dördüncü grup Tohum metnindeki dil ve zevkte Cumhuriyet Döneminin yansımalarını tespit eder. Sözcüler grupların tespitlerini açıklar. Ulaşılan sonuçlardan hareketle Cumhuriyet Döneminin dil ve zevk anlayışı tahtaya yazılır.”

Sonuç olarak Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programı’nda okuma etkinliklerine çeşitli etkinlikler içerisinde yer verilmiştir. Yapılandırmacı eğitim sisteminin bir getirisi olarak öğrenci merkezli etkinlikler öne çıkarılmış, öğrencilerin pasif okuyucu olmaları yerine araştıran, sorgulayan, karşılaştıran yani üst düzey bilişsel becerileri aktif olarak kullanan bireyler olmaları hedeflenmiştir. Fakat ders kitaplarında bu amaçlara yönelik kazanımlar son derece azdır. Ağırlık, metni anlama etkinliklerine verilmiş, analiz, değerlendirme ve yaratma etkinliklerine yani üst düzey bilişsel becerilere zemin oluşturacak etkinliklere çok az yer verilmiştir.

2.2.4. Yazma Becerisi

Yazma, insanın duygu ve düşüncelerini aktarma ihtiyacının ve isteğinin sonucunda doğmuştur. İnsanlar ilk çağlardan itibaren çeşitli sembollerle kendilerini ifade etmişlerdir. İlk çağlarda resimlerle, figürlerle mağara duvarlarına kazınarak başlayan yazma faaliyeti, hayvan derilerine, ağaç kabuklarına yazılarak devam etmiş, kağıdın gelişimi ve matbaanın icadı ile hızla gelişmiştir. Günümüzde ise dijital kaynakların çoğalması ile yazma artık sadece kağıtla yapılan bir iş olmaktan çıkmıştır. Artık çeşitli sosyal medya kanallarında, bloglarda, web sitelerinde yazmak mümkün hale gelmiştir. Bu durum, verilerin kalıcılığını sağlamakta ve aktarılmasını kolaylaştırmaktadır.

Yazmanın çeşitli tanımları yapılmıştır. Özbay'a (2016) göre "Yazma, duygu, düşünce, istek ve olayların önceden belirlenmiş kurallara göre birtakım sembollerle anlatılmasıdır". Güneş'e (2009: 11) göre "Yazma, beyinde yapılandırılmış bilgilerin yazıya dökülmesi işlemidir" Akyol'a (2000: 37) göre "Yazma düşünceleri ifade edebilmek için gerekli sembol ve işaretleri kurallarına uygun bir şekilde ve okunaklı olarak üretebilmektir"

Genel bir tanım yapılacak olursa yazma; bireyin duygularını, düşüncelerini, aktarmak istediklerini birtakım zihinsel süreçlerden geçirerek önceden belirlenmiş sembollerle veya harflerle, belirli bir söz dizimi içerisinde, anlamlı bir bütün olarak ifade etmesidir.

Bireye erken yaşlardan itibaren verilen yazma eğitimi ile bireyin kendini en iyi ve doğru şekilde ifade etmesi amaçlanmaktadır. Yazma eğitiminin üç temel amacı vardır. Bunlar; sözü ve düşünceyi uzaklara iletme, yaşadığımızı anlatma, bilgi ve düşünceyi saptamadır (Binyazar ve Özdemir, 1980: 17).

Türkçe Dersi Öğretim Programlarıyla yazma eğitiminin ortaokul seviyesinde nasıl ve hangi amaçla yapılacağı ortaya konulmuştur. Bu programlardan 2006 İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yazma becerisinin geliştirilmesiyle; "öğrencilerin duygu, düşünce, hayal, tasarı ve izlenimlerini dilin imkânlarından yararlanarak ve yazılı anlatım kurallarına uygun şekilde anlatmaları, yazmayı kendini ifade etmede bir alışkanlığa dönüştürmeleri ve yazma yeteneği olanların bu becerilerini geliştirmeleri" amaçlanmıştır (MEB, 2006: 7). 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki Türkçe dersinin özel amaçlarında ise yazma becerisi için, "duygu ve düşünceleri ile bir konudaki görüşlerini veya tezini sözlü ve yazılı olarak etkili ve anlaşılır biçimde ifade etmelerinin sağlanması" amaçlanmıştır (MEB, 2019: 8).

2.2.5. Türk Dili ve Edebiyatı Dersine Yönelik Diğer Bazı Beceriler

Günümüzde teknolojik gelişmelerin son hızda ilerlemesi, dünyanın adeta küçük bir köy hâline gelecek kadar toplumların birbirlerinden haberdâr olması, dolayısıyla gelişimin ve değişimin hızlı olması, beraberinde birtakım gereksinimleri de getirmiştir. Klasik, basılı kitap yok olmamakla beraber sosyal medyanın ve dijital platformların oluşması, farklı okur türlerini, dolayısıyla da farklı okuma türlerini ortaya çıkarmıştır.

Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programı'nın Özel Amaçlar bölümünde dört temel dil becerisinin yanı sıra öğrencilere kazandırılması hedeflenen yeterlilik ve beceriler şunlardır:

- Bilgi Okuryazarlığı
- Eleştirel düşünme
- Görsel Okuryazarlık
- İletişim ve İş birliği
- Medya okuryazarlığı
- Yaratıcı düşünme

Geleneksel okuryazarlıktan farklı olarak bilgi okuryazarlığı, görsel okuryazarlık ve medya okuryazarlığı dikkat çekmektedir.

Geleneksel okuryazarlıkta, basılı bir metin ve onu okuyup anlamlandırarak bir okura ihtiyaç vardır. Metin, harflerden, simgelerden oluşabilir. Genel anlamda okuryazarlık “toplum tarafından anlam verilen iletişimsel simgelerin etkili bir biçimde kullanılabilmesi yeteneği” olarak tanımlanmaktadır (Kellner 2001; Kress 2003'ten Akt. Kurudayıoğlu ve Tüzel, 2010).

Okuma yazma eylemi ile okuryazarlık kavramı arasında bazı farklar vardır. Bu farklar kısaca şöyle ifade edilebilir (Kurudayıoğlu ve Tüzel, 2010):

Öncelikle, okuma-yazma, bir zemine yazılı alfabe kodlarını çözmeye dayanır. Okuryazarlık ise kod çözmekten daha öte, daha ileri düzey bir beceridir ve üst düzey zihinsel süreçleri kullanmayı gerektirir. Sabit bir alfabeyi, metni anlamlandırmaktan farklı olarak okuryazarlık, mevcut durumu, zamanı, olguyu anlamayı, yorumlamayı gerektirir. Yani okunanlar, okunmakla kalmaz; sürekli yeniden inşa edilir.

Okuma-yazma, sahip olunan bir unvandır, okuryazarlık ise bir derece belirtir. Dolayısıyla okuma-yazma becerisini kazanmak için okuma-yazmayı bilmek yeterli iken okuryazarlık, sürekli geliştirilmeye açık bir durumdur.

Okuma-yazmayı gerçekleştirmek için belli bir metin, simge, resim gerekir. Fakat okuryazar için görüp duyduğu, hissettiği her şey, bir malzemedir. Bu manada okuryazarlık, klasik metin kavramını alt üst eder.

Okuma-yazma, metinleri alfabe aracılığıyla okuma ve yazma olarak tanımlanırken okuryazarlığın tam bir tanımını yapmak mümkün değildir. Çünkü her çağın gereksinimlerine, değişim ve dönüşümlerine göre farklı okuryazarlık tanımları yapılabilir. Bu durumda okuryazarlık kavramını ucu açık, böylece katmanlı bir duruma getirir.

Konuya Türkçe dersleri açısından baktığımızda şöyle bir sınıflandırma yapabiliriz: İlköğretime yeni başlayan öğrenciler, okuma-yazma bilmemektedir. Bu nedenle öğretimin ilk üç yılındaki amaç öğrencilere okuma-yazma becerisi kazandırmaktır (Güneş 2000; Cemiloğlu 2001). İlk üç yıllık süreçte okuma ve yazma becerisini kazanan öğrencilerin bundan sonraki beş yıllık süreçte Türkçe derslerinde konuşma, yazma, okuma, dinleme dil becerilerini geliştirmeyi hedeflenmektedir (Cemiloğlu 2001). Bu becerilerin geliştirilmesinde sözlü anlatımı yazılı materyallere dönüştürmeye imkân sağlayan basılı metinler kullanılmaktadır. Ancak, günümüz gelişen teknoloji ve şartlarında sadece bu dört temel beceriye dair materyaller yeterli değildir. Öğrencilerin günlük yaşamlarında metinlerden çok görsellerle, filmlerle, karşılaştığı bir gerçektir. Dolayısıyla bu ürünlerin de Türkçe derslerinde materyal olarak kullanılabilmesi gerekmektedir. Geertz (1980: 175-176) kelimeler gibi, olayların ve filmlerin de okunabileceğini dile getirir. James Titon (1995) da günümüzde artık televizyon, filmler, bilgisayar oyunları gibi görsel ve işitsel unsurların edebiyatın işlevini üstlendiklerinden bahseder.

2.2.6. Görsel Okuryazarlık

Günümüze gelinceye kadar her dönem, kendini bir biçimde ifade etme, bunu da kalıcı hâle getirme gereksinimi duymuştur. Antik çağda genellikle sözlü iletişim ön planda olmuştur. Destanlar, efsaneler, mitler sözel kültür ürünleri olup yazının icadına kadar bu ürünler, kişiler arası iletişimde ve kültür aktarımında önemli rol oynamıştır. Ortaçağ'da sözün uçuculuğuna karşın yazının kalıcılığı önemsenerak yazı, gücün simgesi olarak görülmüştür. Aydınlanma çağına gelindiğindeyse matbaanın icadı, yazılı dilin özgürlüğünü getirmiştir. O dönemde yazı, anlamın aktarılmasında egemen araç iken teknolojinin hızla gelişmesiyle önce fotoğraf makinesinin, sonra da sinemanın ve televizyonun icadıyla, dünya “imgelerin ve görsel kültürün” egemenliği sürecine girmiştir (Parsa 2004).

Görsel okuryazarlık kavramı çağımızda yeni kullanılan bir kavram olmasına rağmen düşünce olarak çok eskilere dayanmaktadır. Yazılı dönem öncesinde mağara duvarlarına çizilen resimler, tıp alanında Aristo'nun kullandığı anatomik resimlemeler, matematikte Phytagoras ile Socrates'in ve geometride Platon'un kullandığı görsel şekiller hatırlanmalıdır (Petterson 1993).

Günümüzde bir bireyin, diğer bireyler ile iletişim kurarken görsel materyalleri kullanmasını ve anlamasını sağlayan beceriler bütünü diye tanımlanan görsel okuryazarlık (Ausburn-Ausburn, 1978) her geçen gün anlam alanını genişletmektedir. Nesnelere, durumları, olayları anlamlandırma sürecinde simgesel dili devre dışı bırakmayı amaçlayan görsel okuryazarlığın 1990'lı yıllardan 5. dil becerisi olarak bazı ülkelerin müfredatında yer aldığı görülür (Burmark 2002; Elkins 2003; McFadzean-McRenzie 2001).

Günümüzde sosyal medya kullanımının hızla artması, sosyal medyanın da görsel iletişim odaklı bir yer hâline gelmesi ile görsel okuryazarlığın önemi artmıştır. Her gün önümüze çıkan yüzlerce görsel, zihinsel bir karmaşaya neden olmakta, bu durum da görsel olarak seçici davranmayı zorunlu kılmaktadır. 1950'lerden günümüze kadar üzerinde tartışmalar yapılan "görsel okuryazarlık" kavramı, 21. yüzyıl insanının etrafını kuşatan imgeleri anlama ve anlatma çabasının bir sonucudur ve gün geçtikçe de önem kazanmaktadır (Messaris 1994). Feinstein ve Hagerty (1994'ten Akt. Kurudayıoğlu ve Tüzel, 2010: 289), görsel okurluğun, modern dünyadaki genel eğitim için; okuma, yazma ve aritmetik ile eşdeğer dördüncü bir öge olduğunu öne sürmektedir. Ayrıca görsel okuryazarlığın, genel eğitim için neden çok önemli olduğunu şu dört madde ile açıklamaktadırlar:

1. Beynin sağ yarım küresini kullanmaya imkân verdiği için öğrenmede beynin iki yarım küresini de kullanmayı sağlar. Böylece bütünsel düşünmeyi geliştirir.

2. Beynin sol yarım küresine ait soyut düşünceleri; canlı, inandırıcı, yoğun duruma getirerek öğrenmeyi somutlaştırır.

3. Farklı yollar kullanarak düşünceyi işleme yeteneği kazandırır, böylece farklı bakış açılarına imkân sağlar.

4. İçinde yaşadıkları çevreden etkilenerek karar alan bireyler yerine; kendi kararlarını kendileri alabilen, çevreyi görsel açıdan da okuyabilen ve anlayabilen bireylerin oluşmasına imkân sağlar (Akt. İşler 2002).

Görselliğe bu kadar maruz kalınan ve geleneksel okur algısının değiştiği bu çağda, geleneksel öğrenci profili de değişme göstermektedir. Bu durum da öğrencilerin görsel okuryazarlık dersi almasını zorunlu kılmaktadır. Sosyal medya platformlarında fazlasıyla zaman geçiren gençler, artık okudukları kitaplardan çok izledikleri videoları birbirleriyle paylaşmakta ve bunlar hakkında konuşmaktadırlar. Bu da görülenleri anlamlandırmanın önemini göstermektedir. Eğitimciler de bu anlamda öğrenme ortamlarını, öğretme stratejilerini buna göre düzenlemelidirler.

Görseller ve çoklu ortam araçları, basılı metinler yerine öğrencinin ilgisini çekecek ve onları motive edecek materyaller sunması ve okulları da buna göre inşa etme şansı vermesi açısından oldukça önemlidir (Oring 2000). Sınıfların görseller ve çoklu ortam araçları ile donatılması, görsel medya çağındaki öğrencinin dünyasına, hayatın olduğu şekli ile sunulmasını sağlar ve bu şekilde onu, yaşadığı zamanın gereklerine göre eğitime şansını eğitimcilere verir (Kurudayıoğlu ve Tüzel, 2010).

2005 ve 2006 yıllarında değişen ilköğretim okulları Türkçe programlarıyla ülkemizde görsel okuma adına önemli bir adım atılmıştır. Güncellenen programın ilköğretim birinci kademesinde “görsel okuma ve görsel sunu” öğrenme alanına yer verilirken ikinci kademedede “dinleme” öğrenme alanı “dinleme/izleme” öğrenme alanı olarak genişletilmiştir. Bu durum da güncel öğretim programlarının çağın gereklerine uygun kazanımlara ve öğrenme alanlarına yer verdiğini göstermesi bakımından önemlidir.

Ders kitaplarındaki görseller düşünüldüğünde bazen görsellerin yazıdan daha geniş yer kapladığı görülmektedir. Öğrencilerin ilgisini çekmesi bakımından görseller önemlidir. Öğrencilerin görsel okuryazarlık bilgisi ne kadar fazla ise kitaplardaki görselleri anlamlandırmaları da o kadar mümkün olacaktır (Alpan, 2008: 98).

2.2.7. Medya Okuryazarlığı

Medya okuryazarlığının en genel tanımı, medya araçlarından gelen verileri tüm boyutlarıyla anlamlandırmak ve medya ürünleri oluşturabilmektir (Kurudayıoğlu ve Tüzel, 2010). Thoman'a (2003) göre medya okuryazarlığı “her gün televizyon, radyo, bilgisayarlar, gazeteler, dergiler ve elbette reklâmlar aracılığıyla aldığımız yüzlerce hatta binlerce sözlü ve görsel sembolü yorumlama ve bunlardan kişisel anlam çıkarma yeteneğidir” (Kurudayıoğlu ve Tüzel, 2010: 291; Thoman, 2003 akt. Altun, 2010) Bu da

bilgiyi öğrenmekle birlikte zararlı etkilerinden de korunma becerisi geliştirmeyi amaçlar (Bilici, 2014: V).

Günümüzde medya iletişim araçlarının sayısı artmıştır. Radyo ile başlayıp TV ile devam eden medya iletişim araçları, günümüzde bilgisayar, telefon gibi kolay ulaşılabilir araçlar olarak hemen herkesin sahip olduğu araçlar hâline gelmiştir. Yani medya okuryazarlığı, bir metni okumaktan farklı olarak hem görsel hem işitsel bir okumayı zorunlu kılmaktadır. Medyanın göze ve kulağa beraber hitap eden bu yapısı, kişinin medya bilgisi olmadığı sürece ona sadece zarar verir. Çünkü teknoloji çağında sonsuz bir bilgi denizinin içinde kaybolmak olasıdır. Medya okuryazarlığı eğitimi, genel olarak herkesin alması gereken bir eğitim olmakla beraber okullarda da öğretilmeli, öğrenci medyanın faydaları, zararları ve medyayı kullanırken bilinçli olmak konularında bilgilendirilmelidir.

Medya okuryazarı olan bir birey seçme bilincine sahiptir. Medyanın toplumu nasıl etkileyebileceği konusunda bilinçlidir (Önal, 2007: 337). “Medya okuryazarlığının temelinde eleştirel ve yaratıcı düşünme yeteneklerini geliştirebilmek vardır” (Jols & Thoman akt. Elma ve Kesten, 2008: 7-11). Yani medya okuryazarlığı, medyanın olumlu yönlerinden faydalanmak, olumsuz yönlerini elemek amacıyla sorgulayıcı ve eleştirel bir bakış açısı kazandırmayı hedefler. Bunlar üst düzey bilişsel beceriler olup analiz etmeyi gerektirir. Bilinçli bir medya kullanıcısı, medyayı tüketen değil medyadan faydalanıp yeni bir şeyler üreten kişidir.

Medya okuryazarlığı dersi öğretim programı hazırlanması için 22 Ağustos 2006 tarihinde bir protokol imzalanmıştır. Daha sonra 2006 - 2007 eğitim yılında 5 ilköğretim okulunda 7. sınıf seviyesinde pilot uygulamanın başlamasına karar verilmiştir (Altun, 2008; Elma vd., 2009a; Şahin, 2012).

Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programı (2018)’nda 10. Sınıfın Haber Ünitesi’nde “5N 1K kuralından ve temel habercilik terimlerinden (sütun, spot, manşet, tekzip, sürmanşet, asparagas, muhabir vb.) bahsedilir.” kazanımı ile öğrencilerde medya okuryazarlığını geliştirmek hedeflenmiştir.

2.2.8. Bilgi Okuryazarlığı

Bilgi okuryazarlığı kavramını isimlendiren Zurkowski’ye (1974: 6) göre bilgi okuryazarı, sorunlara bilgiye dayalı çözüm bulmak amacıyla kaynaklar kullanan, bunun

için gerekli becerilere sahip olan kişidir. Doyle'a (1992: 2) göre bilgi okuryazarlığı farklı kaynaklardan bilgiye erişim, bilgiyi değerlendirme ve kullanma becerisidir. Bilgi okuryazarı bireyin özellikleri şöyle verilmiştir: Doğru ve kendine yetecek bilginin karar vermede başat unsur olduğunu bilir, bilgi ihtiyacını fark eder ve buna dayalı sorular sorar, bilgi kaynaklarını belirler, başarılı araştırma stratejileri geliştirir (Doyle, 1992: 8; 1994: 3).

Teknolojinin gelişmesiyle bilgisayarların bilgiyi depolamada ve bilgiye erişimde önemli bir yer kazandığı görülür. Bunun sonucunda bilgi okuryazarlığı tanımları, bu teknik becerileri kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Rader'e (1991b: 26) göre bilgi okuryazarlığı, problem çözmek ve karar vermek için bilginin kullanılmasıdır. Bilgi okuryazarı bireyler, kişisel ve mesleki problemlerin çözümünde uygun bilgiyi bulma ve ayrıca yazma ve bilgisayar kullanma becerilerine sahiptir. Bruce'a (1994; 1997'den Akt. Kurbanoglu, 2010) göre ise bilgi okuryazarı birey kendi kendine öğrenir, bilgiyi etkin olarak kullanır, olaylara eleştirel yaklaşır ve bilgi dünyasıyla etkileşimini kolaylaştıran birikim ve özelliklere sahiptir. Prag Deklarasyonu'nda (Prague Declaration, 2003'ten Akt. Kurbanoglu) yapılan tanıma göre bilgi okuryazarlığı, bireyin hangi bilgiye ihtiyacı olduğunu bilmesi, bilgiyi bulması, düzenlemesi ve sorunu çözme amacıyla etkin şekilde kullanabilme becerisidir. Bilgi toplumuna katılımın/uyumun ön şartıdır ve yaşam boyu öğrenme temel hakkının bir parçasıdır.

Genel olarak bilgi okuryazarlığı hakkındaki tanımlar, ilk başlarda bilgiye ulaşım, bilgi hakkında karar verme becerileri üzerine yoğunlaşırken günümüzde bilgiyi işleme, üretme, sorgulama, eleştirme ve yeniden üretme odaklı bir süreci ifade etmektedir. Günümüzde bilgiyi elde etmek kolaylaşmıştır. Artık bilgi edinmek için tek seçenek, kütüphanelere gidip ansiklopediler arasında araştırma yapmak değildir. Hemen herkesin elinde olan cep telefonlarındaki arama motorları sayesinde milyonlarca bilgi kişinin önüne gelmektedir. Bilgiye ulaşımın bu kadar kolay olduğu çağımızda artık odak noktası bilgiyi elde etmek değil; o bilgiyi seçmek, işlemek, analiz etmek ve yeniden üretmektir. Birey, hangi bilgiye neden gereksinim duyduğunu bilmeli, bilgiyi talep etmeli, bilgiye ulaşmanın çeşitli yollarını bilmeli ve kendine en uygun biçimde bilgiye ulaşmalıdır. Sonrasında ise sözünü ettiğimiz üst düzey bilişsel beceriler gelmektedir. Şüphe yok ki teknolojik okuryazarlık, bilgi okuryazarlığından bağımsız değildir. Teknolojinin bu kadar geliştiği 21. yüzyılda kişi, bilgiye teknoloji yoluyla da kolayca

erişebilmektedir. Bu yüzden hangi teknolojik araçlarla bilgiye nasıl erişeceğini bilen bireyler yetiştirmek, günümüz bilgi toplumuna uyum sağlamanın gereğidir.

Sarıtaş (2019), 9. sınıf Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı dersini 21. yüzyıl becerileri açısından incelediği tez çalışmasında 21. yüzyıl becerilerinin en çok ilişkili olduğu temel dil becerisinin okuma, okuma kazanımlarından 21. yüzyıl becerileriyle en çok ilişkili olanın ise bilgi okuryazarlığı becerisi olduğu sonucuna varmıştır. Bu durum, ders kitaplarında bilgi okuryazarlığına dair etkinliklerin öğrencilere fayda sağlamak üzere düzenlendiğini göstermektedir. Bilgi okuryazarlığını geliştirmeye yönelik etkinliklerin Türk Dili ve Edebiyatı ders kitaplarında okuma kazanımları ile ilişkili olarak yer alması, öğrencinin metni okurken edilgen değil etken olmasını, metne dikkat kesilmesini, seçici olmasını ve metni analiz etmesini sağlayacak, bu durumda da bilgi toplumunda olması gereken bilgi okuryazarı bireyin temellerinin atılmasını sağlayacaktır.

2.3. Eğitim-Öğretimde Metin Altı Sorularının Önemi

İnsan, dünyayı anlamaya başladığı andan itibaren sorular sorar. Soru sormak; olan biteni, varlığı, dünyayı, birbirimizi anlamamanın yoludur. Soru sormanın temelinde merak ve keşfetme duygusu vardır. İnsan, soru sorarak bilmediklerini öğrenir. Soru sormak ve soruya cevap vermek bir düşünsel faaliyet gerektirir (Çüçen, 2001: 33) Bu yüzden soru-cevap felsefe öğretiminde çok önemli yer tutar. Hatta felsefede amaç, cevaplara ulaşmak değil, sürekli soru sormak olarak ifade edilir.

Ders kitapları, eğitim-öğretimde en fazla kullanılan kaynaklardır. Bu yüzden ders kitaplarının öğrenci seviyesine uygun biçimde hazırlanması önemlidir. Öğrencinin bilişsel seviyesine göre hazırlanan ders kitapları, ilgi çekecek ve öğrenme isteğini arttıracaktır. Aksine, öğrencinin yaşına, zihinsel gelişimine uygun olmayan ders kitapları da öğrencide derse karşı bir tepki oluşturacak, öğrenme isteğini azaltacaktır. Bu durum, ders kitaplarındaki metinlerin, görsellerin ve soruların titizlikle hazırlanmasını gerektirir.

Öğretimin amaçlarından biri de öğrencide merak duygusu uyandırarak ondaki sorgulama, analiz etme, eleştirel düşünme becerilerini geliştirmektir. Bu amaçla kullanılan en etkili yöntem de soru-cevaptır. “Öğrencilerin bir okuma parçası üzerine ilgilerini çekmek, onlara bir metni çözümletmek, bir yazma konusu üzerinde düşündürmek, bir yazının ana ve yardımcı düşüncelerini buldurmaya çalışmak için

düzenlenen çalışmalarda bu yöntem çok etkili olur.” (Kavcar, Oğuzkan ve Sever, 2004: 20).

Bir öğretimin etkili ve verimli olabilmesi için sorulacak soruların da etkili olması gerekmektedir. Etkili soru sorabilmek için de soruların birbirinden farklı yapıları, farklı işlevleri olduğunu ve her sorunun farklı düşünme düzeylerine hitap ettiğini bilmek gerekir. Bazı soruları yanıtlamak için sadece bilgiyi hatırlamak yeterli iken bazı sorular üst düzey bilişsel düşünmeyi gerektirir. Eğitimde iki türlü sorunun da önemi vardır. Fakat sadece hatırlama basamağında soru soran öğretmenler, etkili bir öğrenme sağlayamamaktadır (Baysen, 2006).

Ders kitabındaki sorular, öğrencinin farklı zihinsel becerilerini harekete geçirecek nitelikte olmalıdır. Bazı sorular, öğrencinin bilgiyi hatırlamasına, bazıları ise var olan bilgiyi yorumlamasına yönelik olmalıdır. Üst düzey bilişsel beceriler de sorularla aktif hâle getirilmelidir. Örneğin öğrencinin bir bilgiye eleştirel yaklaşmasını, bir bilgiyi çeşitli açılardan değerlendirip sonuca ulaşmasını ya da bildiklerinden hareketle bir ürün ortaya koymasını amaçlayan sorular, öğrencideki zihinsel süreçleri harekete geçirir ve öğretimin niteliğini artırır.

Türkçe ve Edebiyat derslerinde, metnin anlaşılmasını sağlamak için temel yöntem okuma öncesi, okuma sırasında ve okuma sonrasında öğrencilere soru sormaktır. Okuma öncesi sorular öğrencide merak duygusunu uyandırırken, okuma sonrası sorular öğrencinin eski bilgileriyle yeni öğrendiği bilgileri ilişkilendirmesini, böylece yeni bakış açıları oluşturmasını sağlar (Akyol, 1997).

Ders kitaplarındaki metin altı soruları da okuma sonrasında öğrencinin okuduğunu anlama yeteneğini ölçmek üzere hazırlanmış sorulardır. Ayrıntılı bir okuma üç aşamada gerçekleşir: Cümleler arasındaki ilişkileri ortaya koyma yani betimleme; ikincisi metni yüzeysel ve derin yapı düzeyinde okuma anlamına gelen çözümleme; üçüncüsü değerlendirme aşamasıdır. Günay’ın dikkat çektiği yüzeysel yapı ve derin yapı düzeyinde okumalar; Bloom’un bilişsel alan taksonomisindeki basamaklarla ilişkilidir (Günay, 2001: 52).

2018 Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programı kazanımlarına bakıldığında hem yüzeysel hem de derin yapıda kazanımların olduğu görülmektedir. “Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tespit eder” kazanımı, öğrencinin bilgiyi yüzeysel yapıda kavramasına yönelik iken “Metinler arası karşılaştırmalar yapar” “Şiiri

yorumlar” gibi kazanımlar, öğrenciden metnin derin yapısını kavramasını beklemektedir. Metinler arası karşılaştırma yapmak için öğrencinin farklı metinler okumuş olması ve bu metinler arasındaki farklılıkları, benzerlikleri analiz edecek yeterlilikte olması gerekmektedir. Bu da Bloom’un bilişsel alan taksonomisindeki analiz etme basamağına denk gelen bir kazanımdır. Aynı şekilde, şiiri yorumlamak, öğrencinin şiir hakkında bilgi sahibi olmakla kalmayıp şiiri anlamlandırarak ve yorumlayacak bir bilgi birikimine sahip olmasını gerekli kılmaktadır. Bu da değerlendirme basamağına denk gelmektedir.

Öğretim Programı’nda “Metnin olay örgüsünü belirler.” “Metindeki şahıs kadrosunun özelliklerini belirler.” “Metnin tema ve konusunu belirler.” gibi kazanımlar, Bloom’un bilişsel alan taksonomisindeki hatırlama, anlama gibi alt düzey becerileri ölçmeye yöneliktir. Çünkü bu soruların cevabı, söz konusu metni okumakla kolaylıkla bulunabilir. Tema ve konuyu belirlemek için de metni genel olarak anlamak yeterlidir. Bu soruları cevaplamak için metnin derin yapısını kavramak gerekmez. Bunun yanında “Metindeki açık ve örtük iletileri belirler.” kazanımı, öğrenciden metni derin yapıda okumasını beklemektedir. Açık iletiler, metni yüzeysel okumakla fark edilebilecektir fakat örtük iletileri anlamak için metni dikkatle okumak, anlamak, açıkça verilmeyen mesajları fark etmek, önceki bilgilerle ilişki kurmak ve metni anlamlandırmak gerekecektir. Bu durum da metin altı sorularının öğretim programındaki kazanımları karşılayabilecek yeterlilikte olmasının önemini ortaya koymaktadır.

Metin altı soruları hazırlanırken öğretim programındaki tüm kazanımlar gözden geçirilmeli, ölçülmek istenen bilişsel basamaklara uygun sorular, dengeli bir biçimde dağıtılarak sorulmalıdır. Özellikle, yapılandırmacı eğitim sisteminin öne çıkarıldığı ve eleştirel, sorgulayan bireyler yetiştirmenin öncelendiği çağımızda öğrencinin temel ders materyali olan ders kitaplarındaki soruların bu becerileri kazandırması, önem taşımaktadır.

2.4. Bloom Taksonomisi

Bilgi, çok boyutlu bir anlama sahiptir. Bilgiyi sunan taraf, bilginin sunulması ve sonrasında ölçülmesi işini bazı ölçütlere göre işlem yapmak durumundadır. Bilginin yüzeysel bir şekilde anlaşılması, bilginin yorumlanması, bilginin daha önce öğrenilen bilgilerden hareketle yeni bir problem durumuna uyarlanması, çözümlenmesi, alt metinlerinin tahlil edilmesi, yeniden üretilmesi, eleştirilmesi, başka bilgilerle

karşılaştırılarak benzerliklerinin ve farklılıklarının bulunması gibi süreçlerle bilgi birçok yönden ele alınabilir. Bir metni sözlükteki kelime anlamı ile anlamak için özel bir çabaya gerek yok iken bilginin üst düzey bilişsel süreçler açısından ele alınması söz konusu olduğunda farklı yöntemlerden, ölçütlerden dolayısı ile farklı sorulardan yararlanmak gerekmektedir.

“Eğitim hedeflerinin aşamalı sınıflandırılması düşüncesi, “sınama durumları için standartları oluşturmak ve testlerin hazırlanması konusunda meslektaşlar arasında birlik sağlamak” gibi amaçlara dayanmaktadır (Yurdabakan, 2012: 327). Böylece ölçme-değerlendirme sürecinde öznel olarak hareket edilmesinin önünü almak amaçlanmıştır.

Türkiye’de program geliştirme çalışmalarına öncülük eden Bilişsel Alan Taksonomisi, Türkçeye çevrilmiş ve eğitim programlarında temel alınmıştır. Bu taksonomi, birçok sebeple eleştirildiği için 2001 yılında güncellenmiştir. Bu taksonomideki basamaklar; somuttan soyuta, basitten karmaşığa, yakından uzağa gibi bir sıra izlemektedir ve her basamak, kendisinden sonraki basamak için ön koşuldur. Bu da eğitim hedeflerinin aşamalandırılmasında program geliştiricilere büyük bir kolaylık sağlamıştır (Bümen, 2006).

Bloom taksonomisinin ana fikri, öğrencilerin bilmesi gereken eğitim hedeflerinin aşamalı bir şekilde sınıflandırılabilir olduğudur. Diğer bir ifade ile, öğrencilerin bilmeleri gerekenlerin eğitimsel hedefler olarak ifade edilmesi gerektiğidir. Seviyeler, aşamalı bir şekilde sınıflandırıldığı için bir basamağı tamamlamadan diğerine geçmek mümkün değildir (Tutkun, 2012: 16).

Orijinal Taksonomide Bilişsel Alanın Yapısı (Krathwohl, 2002’den Akt. Yurdabakan, 2012).

1.0. Bilgi

1.1. Olgusal Bilgi

1.1.1. Terimler Bilgisi

1.1.2. Olgusal Gerçekler Bilgisi

1.2. Olguyla İlgili Yöntem ve Araçlar Bilgisi

1.2.1. Kurallar Bilgisi

1.2.2. Yönelimler ve Aşamalı Diziler Bilgisi

1.2.3. Sınıflamalar ve Kategoriler Bilgisi

1.2.4. Ölçütlerin Bilgisi

1.2.5. Yöntemler Bilgisi

1.3. Bir Alandaki Genellemeler ve Soyutlamalar Bilgisi

1.3.1. İlkeler ve Genellemeler Bilgisi

1.3.2. Kuramlar ve Yapılar Bilgisi

2.0. Kavrama

2.1. Çevirme

2.2. Yorumlama

2.3. Öteleme (Kestirme)

3.0. Uygulama

4.0. Analiz

4.1. Öğelere Dönük Analizi

4.2. İlişkilere Dönük Analizi

4.3. Örgütsel İlkeler Analizi

5.0. Sentez

5.1. Özgün Bir İletişim Ürünü Oluşturma

5.2. Plan ya da İşlemler takımı oluşturma

5.3. Soyut İlişkiler dizisi önerme

6.0. Değerlendirme

6.1. İç Ölçütlere Göre Değerlendirme

6.2. Dış Ölçütlere Göre Verilen Yargılar

Revize Edilmiş Taksonominin Bilişsel Süreç Boyutunun Yapısı

1.0. Hatırlama: Uzun süreli bellekten gerekli bilgiyi alma.

1.1. Tanıma

1.2. Anımsama

2.0. Anlama: Sözlü, yazılı ve grafiksel iletişimi kapsayan öğretimsel mesajların anlamını saptama.

2.1. Yorumlama

2.2. Örneklendirme

2.3. Sınıflandırma

2.4. Özetleme

2.5. Çıkarım yapma

2.6. Karşılaştırma

2.7. Açıklama

3.0. Uygulama: Verilen bir durumda uygun işlemi kullanma veya uygulama.

3.1. Yürütme

3.2. Kullanma

4.0. Analiz: Materyali bileşenlerine ayırma ve bileşenlerin birbirleriyle ve genel yapı ya da amaçla nasıl örtüştüğünü keşfetme.

4.1. Ayırıştırma

4.2. Örgütme

4.3. Yükleme/Atfetme

5.0. Değerlendirme: Ölçüt ve standartlara dayalı yargılarda bulunma

5.1. Kontrol Etme

5.2. Eleştirme

6.0. Yaratma: Bir romana, tutarlı bir bütüne şekil vermek ya da orijinal bir ürün ortaya çıkarmak için öğeleri bir araya getirme.

6.1. Oluşturma

6.2. Planlama

6.3. Üretme

Bloom taksonomisinin yenilenmesinin gerekçelerine ilişkin alanyazında yer alan görüşleri şöyle özetleyebiliriz (Tutkun, 2012):

1- Zaman içinde öğrenmenin nasıl gerçekleştiğine ilişkin yapılan çalışmalar ve elde edilen bulgular, öğrenme hedeflerinin yeniden düzenlenmesi ihtiyacını doğurmuştur, bu da mevcut programların sorgulanarak yeniden düzenlenmesini gerektirmiştir.

2- Zaman içinde yapısalıcı öğrenme kuramı temelli öğretim anlayışının öne çıkması ile Bloom taksonomisinin öğrenci merkezli üst düzey bilişsel becerileri ölçmede yetersiz kaldığının düşünülmesi (Ayvacı ve Türkoğan 2010).

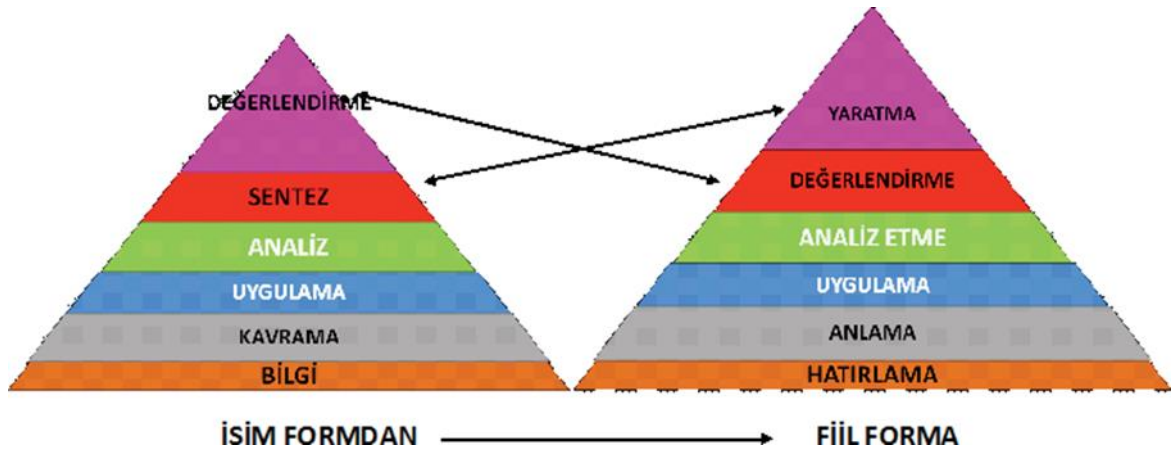
3- Analiz ve değerlendirme basamaklarının neyi kastettiği konusunda ortak bir görüŖe varılamaması.

4- Gerçeğe yakın problemler ve projeler gibi etkinliklerin taksonomiyle eşlenememesi (Intel, 2011).

5- Öğrenmenin bireyselliğini, dinamikliğini ve tüm öğrenmelerini açıklamada yetersiz kaldığı düşünceŖi.

6- Taksonomi, öğrenmenin birbirini takip eden altı aşamalı süreçte gerçekleştiğini belirtmekte, ancak bu süreçlere iliŖkin bir öğretim modeli ortaya koyamamaktadır (Tuğrul, 2002).

Bloom Taksonomisindeki Değişiklikler:

2.4.1. Orijinal Bloom Taksonomisi

Taksonomi konusunda dünyada en bilinen isim, Benjamin S. Bloom'dur. Bloom'un taksonomisi 1956'da tamamlanarak bir kitapta yayınlanmıştır. Bu taksonomi, altı kademedен oluşmaktadır. Alt seviyede kabul edilen basamaklar bilgi, kavrama,

uygulama; üst seviyede kabul edilen basamaklar ise analiz, sentez ve değerlendirmedir. Basamaklar birbirinin devamı niteliğindedir. Bloom Taksonomisi öğrencilerin öğrenmeleri beklenen şeyleri sınıflandırmak için kullanılır (Avşar, 2017).

Birbirinin devamı niteliğinde olan basamaklar, öğrenmenin yönünü de tayin etmektedir. Kolaydan zora, basitten karmaşığa, yakından uzağa gibi öğretim ilkelerine dayalı olarak geliştirilen bu taksonomi, öğretim programlarının ve buna dayalı olarak ders kitaplarının hazırlanmasında önemli bir işlev görmektedir.

<p>1. Bilgi Belirli bir alana özgü bilgiler Terimler bilgisi Olgular bilgisi Belirli bir alana özgü yöntem ve araçlar bilgisi Alışılar bilgisi Yönelimler ve aşamalı diziler bilgisi Sınıflama ve kategoriler bilgisi Ölçütler bilgisi Yöntemler bilgisi Belirli bir alana özgü genellemeler ve soyutlamalar bilgisi İlke ve genellemeler bilgisi Kuram ve yapılar bilgisi</p>
<p>2. Kavrama Çevirme Yorumlama Yordama</p>
<p>3. Uygulama</p>
<p>4. Analiz Ögelerin analizi İlişkilerin analizi Örgütsel ilkelerin analizi</p>
<p>5. Sentez Özgün bir içerik oluşturma Bir plan ya da işlemler takımı önerisi oluşturma Soyut ilişkiler takımı geliştirme</p>
<p>6. Değerlendirme İç ölçüte göre yargılama Dış ölçüte göre yargılama</p>

(Krathwohl, 2002: 213)

2.4.2. Yenilenmiş Bloom Taksonomisi

Bloom taksonomisine çeşitli eleştiriler yöneltildiği için taksonomi, Anderson ve Krathwohl tarafından bilgi boyutu ve bilişsel süreç boyutu eklenerek 2001 yılında revize edilmiştir. Bu revizenin en önemli sebeplerinden biri, eğitimcilerin yeniden bu taksonomiye odaklanmasını sağlamaktır. Diğer sebep ise gelişen ve değişen dünyada eğitim-öğretim tekniklerinin, böylece ölçme-değerlendirme araçlarının ve bunlarla ilgili bilgilerin de değişime ve dönüşüme uğramasıdır. Kısaca, çağdaş dünyada olup biten tüm gelişmeler, eğitim-öğretimle ilgili bilgileri, yöntemleri ve değerlendirmeleri de yeniden gözden geçirmemizi gerekli kılmaktadır Bümen, 2006'dan Akt. Altun, 2021).

Anderson ve Krathwohl (2018'den Akt. Akıncı, 2020) yenilenmiş taksonomide yapılan değişikliklerin on iki tane olduğunu ve bunlardan dördünün vurgulama, dördünün terminoloji, dördünün de yapı ile ilgili olduğunu belirtmişler ve bu değişiklikleri şu şekilde açıklamışlardır:

Vurgulama İle İlgili Dört Değişiklik

1. Orijinal taksonomi, daha çok değerlendirme üzerine yoğunlaşırken güncel taksonominin planlama, öğretim ve değerlendirme dengesiyle kullanımı vurgulanmaktadır. Güncellenmiş taksonomide planlama ve uygulama örneklerinin daha çok olması, bu şekilde açıklanmıştır.

2. Güncel taksonomide hedef kitlenin genişletildiği ifade edilmiştir. Taksonominin ilk hâlinde, genellikle yükseköğretim dikkate alınmış, ilköğretim ve ortaöğretimden hemen hiçbir örneğe yer verilmemişken güncel taksonominin tüm öğretmenler için kullanışlı hâle getirilebilmesine çalışılmış, planlama ve uygulama örneklerinin neredeyse tamamı ilk ve ortaöğretimden alınmıştır.

3. Orijinal taksonomi, çoktan seçmeli testlere ağırlık verirken güncellenen taksonomide test maddeleri, performans testleri, doğru-yanlış tipi sorulara da yer verilerek ölçme-değerlendirme bölümü, genişletilmiştir.

4. Orijinal taksonomide alt kategoriler yerine ana kategoriler ayrıntılı olarak ortaya konulmuşken güncel taksonomide ana kategoriler en açık şekliyle tanımlanmış, alt kategoriler ayrıntılı bir şekilde, örneklerle ele alınmıştır.

ALT BİLİŞSEL SÜREÇLER			ÜST BİLİŞSEL SÜREÇLER		
Hatırlama	Anlama	Uygulama	Çözümleme	Değerlendirme	Yaratma

YBT'nin bilişsel süreç boyutu taksonominin yatay boyutunu oluşturmaktadır. Bu boyutta altı ana basamak ve bunların altındaki on dokuz alt basamak Anderson ve Krathwohl (2018) tarafından şu şekilde ifade edilmiştir:

Bilişsel Süreç Basamakları	Bilişsel Süreç Alt Basamakları
HATIRLAMA	Tanıma, hatırlama.
ANLAMA	Örneklendirme, yorumlama, sınıflama, özetleme, sonuç çıkarma, karşılaştırma, açıklama
UYGULAMA	Yararlanma, yapma
ÇÖZÜMLEME	Ayrıştırma, örgütleme, irdeleme
DEĞERLENDİRME	Denetleme
YARATMA	Planlama, üretme, oluşturma

2.4.2.1. Hatırlama

Esas olarak olguların, kavramların, genellemelerin veya prensiplerin hatırlanmasını içeren bu basamak, Bloom ve arkadaşlarının hazırladığı bilişsel taksonominin en alt basamağı olarak kabul edilir (Nitro, 1983'ten Akt. Danışmaz, 21). Burada öğrenciden bilgiyi hatırlaması beklenir. Öğrenci bilgileri öğrenmiş fakat yapılandırmamıştır. Yani bu basamakta öğrenci, hafızasında sakladığı bilgileri geri çağırır. Ezbere dayalı olan bu basamak ayrıca bilgiyi tanıma, söyleme, yazma, tekrar etme gibi ifadeleri içerir. Bu basamak, bilişsel olarak en altta yer almasına rağmen diğer basamaklar için ön koşul oluşturur. Bu basamaktaki öğrenmeler; özel alan bilgisi, bir alana özgü anlam ve yöntemlerin bilgisi ve bir alandaki evrensel doğrular ve soyutlamalar bilgisi olarak üç alt başlığa ayrılır. Bu basamaktaki bilişsel öğrenmeleri

ölçen sorular ne, nerede, ne zaman, kim? gibi sorular veya yazın, tanımlayın gibi yönergelerdir (Danışmaz, 2019: 22).

2.4.2.2. Anlama

Bu basamakta bilgiler arası ilişki kurulur ve bilgi yorumlanır. Bu bilgi sözlü olabileceği gibi yazılı veya görsel de olabilir. Kişi bu bilgileri mevcut şekliyle almak yerine anlamlandırarak alır. Bu yüzden hatırlama basamağından daha üst seviyededir. “Neden”, “niçin”, “nasıl” gibi sorular bu basamakta karşımıza çıkmaktadır (Tüzel, Yılmaz, Bal, 2013’ten Akt. Yılmaz, 2020).

Bu basamakta öğrenci, bilgiyi farklı şekillerde ifade edebilir, bilgiyi kendince yorumlayabilir, dönüştürebilir, bilgiye kendinden bir şeyler katabilir. Öğrenci hatırlama basamağında bilgiyi sadece ezberleyen konumunda iken anlama basamağında bilgiyi transfer edebilir, yapılandırabilir, sebep-sonuç ilişkisi kurabilir, konuya dair örnekler verebilir.

Anlama basamağı yedi alt gruba ayrılmıştır. Yorumlama, öğrencinin bilgiyi kendi ifadeleriyle söyleyebilmesidir. Yani öğrenci sözlü ifadeleri sözlü ifadelere, görsel ifadeleri sözlü ifadelere dönüştürebilir, böylece bilgiye kendi yorumunu katmış olur. Örnekleme, öğrencinin genel durumlara yönelik özel örnekler verebilmesi, böylece bilgiyi somutlaştırabilmesidir. Sınıflama, öğrencinin bir bilginin ait olduğu grubu anlayıp sınıflandırabilmesine dayanır. Örnekleme, genelden özele doğru iken sınıflama, özelden hareketle genele dair bir yoruma dayanır. Özetleme, öğrencinin bilgileri kısaca anlatabilmesidir. Sonuç çıkarma, öğrencinin bilginin bütününden bir anlam çıkarabilmesidir. Karşılaştırma, öğrencinin birden fazla durum, olay, olgu arasındaki farklılıkları, benzerlikleri çeşitli yönlerden kıyas edebilmesidir. Açıklama, öğrencinin bir bilgiye dair neden-sonuç ilişkisini kurup bununla ilgili bir bilgiyi/modeli yapılandırabilmesidir (Özçelik, 2018’den Akt. Özyalçın).

2.4.2.3. Uygulama

Öğrencinin zihnindeki bilgilerin uygulamaya geçirilmesini içerir. Öğrenci bu basamakta, daha önce öğrendiği bilgileri geri çağırıp yorumlama aşamasından daha üst bir seviyededir. Öğrendiği bilgileri yeni bir problem durumuna uygular.

Anderson ve Krathwohl (2018'den Akt. Akıncı, 2020) uygulamanın yapma ve yararlanma olarak iki alt basamaktan oluştuğunu belirtmişlerdir:

Yapma, öğrencinin önceden bildiği bir görevle karşı karşıya kaldığında gerekli işlemi rutin olarak gerçekleştirmesidir.

Yararlanma ise öğrencinin daha önceden bilmediği bir problemle karşılaştığında bu problemi çözmek amacıyla bir işlem seçip kullanmasıdır.

2.4.2.4. Analiz Etme

Çözümleme, bir olayın, durumun, olgunun parçalara ayrılması ve bu parçaların bütünü ile ilişkisinin belirlenmesidir. Öğrencinin çözümleme becerisinin geliştirilmesiyle fikirlerin aralarındaki ilişkiyi belirleme, yazarın amacını destekleyen kanıtlar bulma ve söylenenlerde veya yazılanlarda açıkça edilmemiş, arka plandaki düşünceleri ortaya çıkarma, metin altı mesajları okuma gibi etkinlikleri gerçekleştirebilmeleri beklenir (Akıncı, 2020).

“Bu seviyedeki sorular Analiz edin? Sıralayın? Nedenlerini belirtin? Karşılaştırın? Ayırt edin? Çıkarım yapın?” şeklindedir (Demirel, 2011' den akt. Akçay, Akçay ve Kahramanoğlu, 2017: 530).

Çözümleme basamağının alt kategorileri ayrıştırma, örgütleme ve irdelemedir (Anderson ve Krathwohl, 2018'den Akt. Akıncı, 2020).

Ayrıştırma, öğrencinin materyaldeki parçaların konuyla alakalarını veya önemlerini belirleyebilmesidir (Mayer, 2002'den Akt. Akıncı).

Ayrıştırmada öğrencinin önemli ve önemli olmayan bilgiyi ayırt etmesi ve sonuçta dikkatini önemli bilgiye yöneltmesi söz konusudur. Ayrıştırma ile ilgili alternatif terimler ayırt etme, ayırma, seçme ve üzerinde durmadır (Anderson ve Krathwohl, 2018'den Akt. Akıncı).

Örgütleme, bir bütünü oluşturan unsurların nasıl bir ilişki içerisinde olduklarının ve bütünü nasıl oluşturduklarının ortaya çıkarılmasıdır. Öğrenci kendisine verilen bütünü oluşturan parçaların önemini ve birbirleriyle olan ilişkilerini ortaya koyar, daha sonra bu parçaların birbirleriyle uyumundan bir bütünlük kurar (Arı, 2015).

İrdeleme, öğrencinin metnin temelindeki bakış açısını ve değerleri meydana çıkarabilmesiyle ilgilidir. İrdeleme, öğrencinin metni yapılandırma sürecini ters yönde

işleterek kendisine sunulan metindeki yazarın niyetlerini belirlemesini içerir (Anderson ve Krathwohl'den Akt. Avşar, 2017).

2.4.2.5. Değerlendirme

Değerlendirme, nitelik, etkililik, yeterlilik, tutarlılık veya uygunluk gibi ölçütlere dayalı yargı oluşturmaktır. Bu ölçütlere öğrenci veya bir başkası karar verebilir. Değerlendirme basamağı; denetleme ve eleştirme olmak üzere iki alt basamağa ayrılmaktadır (Emre, 2020).

Denetleme, bir durumun dış ölçütler açısından aykırılıklar veya çelişkiler bulundurup bulundurmadığının ölçülmesidir. Bu basamakta öğrencilere tutarsızlıkları ve çelişkileri kontrol edebilecekleri materyaller verilir.

Eleştirme, bir durumun dış ölçütlere göre değerlendirilmesidir. Eleştirmede, öğrenci belirli bir ürünün veya durumun olumlu veya olumsuz yönlerini dikkate alarak bir yargıya ulaşır.

2.4.2.6. Yaratma

Yaratma, parçaların uyumlu bir bütün oluşturacak şekilde bir araya getirilmesidir. Öğrenciler yaratma sürecinde parçaları birleştirerek veya yeniden düzenleyerek yeni bir ürün oluştururlar. Yaratma, yaratıcı düşünce gerektirse de önceki öğrenmelerden tamamen bağımsız değildir (Turgut ve Baykul, 2010'dan Akt. Akıncı, 2020).

Bu basamakta öğrenci, yaratıcı zekâsını kullanarak bir ürün ortaya koyar, bir senteze ulaşır. Bu basamağın bilişsel süreçlerin en üstünde yer almasının sebebi de budur. Öğrenci artık bilgiyi tamamen anlamış, benimsemiş, kendine mâl etmiş, değerlendirmiş ve tüm bunların üzerine yeni bir şey koyacak duruma gelmiştir.

Yaratmanın oluşturma, planlama ve üretme isimli üç alt basamağı bulunmaktadır. Oluşturmada öğrenci, ön bilgilerden ve mevcut olan kuramlardan hareketle fakat onların sınırları dışına çıkarak ucu açık bir düşünme sürecine girer, böylece yaratıcı düşünmenin temeli oluşur. Öğrenciler, problemlere alternatif çözüm önerileri sunarak bu basamaktaki etkinlikleri gerçekleştirirler.

Planlama aşamasında, ortaya çıkarılacak ürünün planlaması ve işlerin sıralaması yapılır. Bu aşamada ürün henüz ortaya koyulmuş değildir

Üretme aşamasında ise öğrenci, özgün bir ürün ortaya koyar. Bir hikâye yazmak, bir proje çizmek, maket yapmak gibi etkinlikler, üretmeye örnek gösterilebilir.

2.5. İlgili Araştırmalar

Akıncı(2020), “Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarındaki Etkinliklerin Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi”ni yaptığı yüksek lisans tezinde 5, 6, 7 ve 8. sınıf seviyelerinde okutulan Türkçe ders kitaplarındaki etkinlikleri dil becerileri ile ilgili kazanımlar doğrultusunda incelemiştir. Araştırmanın sonucunda 5. Sınıf Türkçe ders kitabındaki 598 etkinliğin 436’sının alt düzey basamaklara, 162’sinin üst düzey bilişsel basamaklara; 6. sınıf Türkçe ders kitabındaki 494 etkinliğin 319’unun alt düzey basamaklara, 175’inin üst düzey bilişsel basamaklara; 7. sınıf Türkçe ders kitabındaki 503 etkinliğin 279’unun alt düzey basamaklara, 224’ünün üst düzey bilişsel basamaklara; 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki 423 etkinliğin 256’sının alt düzey basamaklara, 167’sinin ise üst düzey bilişsel basamaklara yönelik olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Vural (2020), son on senede olan sınavlardaki Türkçe sorularını Bloom taksonomisi açısından incelemiştir. Çalışma sonucunda incelenen soruların genellikle bilişsel alan basamaklarında hatırlama düzeyinde olduğunu görmüştür. Ayrıca SBS, TEOG ve LGS sınavlarında çıkan sorular birbiri ile karşılaştırılmış ve karşılaştırma sonucunda sınavlar arasında bilişsel düzey açısından bir fark olmadığı ortaya çıkmıştır. Her üç sınav türünde de değerlendirme ve yaratma basamağına yer verilmediği görülmüştür.

Eroğlu 2013), 6, 7, 8. sınıf Türkçe çalışma kitaplarındaki dilbilgisi soruları ve kazanımlarını yenilenmiş Bloom taksonomisine göre incelediği çalışmada, Türkçe dersi 6, 7, 8. Sınıf Türkçe Çalışma Kitabındaki (MEB, 2012) dilbilgisi sorularının, %60,02’sinin bilişsel alanın alt düşünme basamaklarına “hatırlama, anlama”, % 40,98’isinin ise, üst düzey düşünme basamaklarından uygulama basamağına hitap ettiğini tespit etmiştir. Türkçe dersi MEB Yayınları (2012) Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitabı’nda (6, 7, 8. Sınıf) yer alan dil bilgisi kazanımlarının, %54,7’sinin bilişsel alanın alt düşünme basamaklarından “hatırlama, anlama”, %45,3’ü ise üst düzey düşünme basamaklarından “uygulama” basamağına hitap ettiğini ortaya koymuştur.

Avşar (2017), yüksek lisans tez çalışmasında, 2006 ve 2015 Türkçe öğretim programlarındaki kazanımları Yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre sınıflandırmış,

kazanımların hangi basamaklarda fazla olduğunu belirlemiştir. Çalışmanın sonucunda programlardaki kazanımların genellikle uygulama basamağında yoğunlaştığı ve yazma beceri alanı dışında yaratma basamağına fazla yer verilmediğı görülmüştür.

Emre (2020), yüksek lisans çalışmasında Türkiye Maarif Vakfı tarafından geliştirilen Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Programını, Yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre incelemiştir. Araştırma sonucunda program kazanımlarının, Yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre dil becerileri ve dil düzeyleri bakımından tutarlı olduğu ortaya çıkmış ve genel dağılımının dil becerilerinin doğasına uygun olduğu görülmüştür. Üst bilişsel bilgi boyutunda ise sadece 2 kazanım tespit edilmiştir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli

Bu çalışmanın amacı, 2020-2021 eğitim öğretim yılına ait Türk Dili ve Edebiyatı ders kitaplarındaki metin altı sorularının YBT'ye göre analiz edilmesidir. Bu çalışmada, nitel araştırma yönteminden biri olan doküman incelemesi yoluyla veriler elde edilmiştir. Nitel araştırma, önceden belirlenmiş durumları veya olayları, doğal ortamları içerisinde çok boyutlu ve uzun süreli olarak detaylıca incelemektir (Saban, 2007).

Nitel araştırma, incelediği probleme ilişkin sorgulayıcı bir yaklaşım içerir, probleme dair yorum yapar ve problemi doğal ortamındaki hâliyle anlamaya çalışır (Guba ve Lincoln, 1994; Klenke, 2016'dan Akt. Baltacı, 2019). Örneklem düşük sayıda tutulması, araştırmacıya belirli örneklerle detaylı ve derinlemesine inceleme imkânı sağlarken zaman ve maliyet olarak yürütülebilir bir araştırma yapmasını kolaylaştırır (Kvale, 1994; Pope, Ziebland, ve Mays, 2006'dan Akt. Baltacı, 2019). Nitel araştırmalarda verinin elde edilmesi için gözlem, görüşme ve dokümanlar kullanılır (Berg & Lune, 2015; Merriam, 2009). Daha sonra bu durumu veri analizi izler. Elde edilen verilerin analizinde kullanılan bazı yöntemler arasında içerik analizi, betimsel analiz, söylem analizi, doküman analizi sayılabilir (Yıldırım & Şimşek, 2016). Bu araştırma kapsamında incelenen teknik doküman analizidir. Bu çalışmada doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Doküman analizi, belli bir amaca yönelik olarak kaynakları bulup okumayı, not alma ve değerlendirme işlemlerini kapsamaktadır (Karasar, 2005). Araştırma konusu hakkında yazılmış, hazırlanmış çeşitli yazı, belge, yapı veya eserlerin toplanması ve incelenmesi doküman analizinin tanımıdır (Seyidoğlu, 2016).

3.2. Araştırma Materyalleri

Araştırma materyalleri, 2020-2021 eğitim-öğretim yılına ait MEB Türk Dili ve Edebiyatı ders kitaplarıdır. Bu kapsamda 2020-2021 eğitim-öğretim yılında okutulan 9, 10 ve 11. sınıf ders kitapları incelenmiştir. Kitapların tamamı MEB Yayınları'na aittir. 9. sınıf ders kitabında 9 ünite, 33 metin ve 198 soru vardır. 10. sınıf ders kitabında 9

ünite, 42 metin ve 405 soru vardır. 11. sınıf ders kitabında 9 ünite, 40 soru ve 319 soru vardır. Bu kapsamda toplam 922 metin altı sorusu incelenmiştir.

3.3. Verilerin Analizi

Bu çalışmada doküman analizi ve betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Doküman kelimesi, Türk Dil Kurumu Sözlüğü'nde (2022) "belge"; Oxford Sözlüğünde (2022) ise bir şey hakkında bilgi veren veya bir şeyin kanıtı veya kanıtı olarak kullanılabilen resmi bir kâğıt, kitap veya elektronik dosya olarak tanımlanmaktadır.

Doküman analizi, yazılı belgelerin içeriğini sistematik bir biçimde analiz etmek amacıyla kullanılan bir nitel araştırma yöntemidir (Wach, 2013). Doküman analizi, başta basılı ve elektronik materyalleri, genel olarak ise tüm belgeleri incelemek ve değerlendirmek için kullanılan sistemli bir yöntemdir. Nitel araştırmada kullanılan diğer yöntemler gibi doküman analizinin amacı da bir materyalden, belgeden anlam çıkarmak, araştırılan konu ile ilgili genel veya özel bir anlayış oluşturmak, ampirik bilgi geliştirmek üzere verilerin incelenmesi ve yorumlanmasıdır (Corbin & Strauss, 2008).

Araştırılacak ve analizi yapılacak dokümanlar; kitap, dergi, gazete, broşür, reklam metni, haber metni, mektuplar, senaryolar, radyo-TV programları vb. olabilir (Labuschagne, 2003). Yani basılı, yazılı, görsel veya işitsel hemen her şey, doküman analizine konu olabilir.

Doküman analizi genellikle diğer araştırma yöntemlerini tamamlamak üzere kullanılmasına rağmen, kendi başına bir yöntem olarak da kullanılabilir (Kıral, 2020: 176). Doküman analizinde araştırmacı, kendinden önce aynı konuda yapılmış çalışmaları inceler, alan yazını gözden geçirir ve bu bilgileri farklı şekillerde kullanır. Bu analitik bir yöntemdir çünkü araştırmacı, ulaştığı bilgileri olduğu gibi alıntılar. Dokümanlardaki bilgileri bulma, seçme, onlara anlam verme, değerlendirme ve oluşturma gibi üst düzey bilişsel süreçlerden geçirir. Daha sonra araştırmasında kullanacağı bilgileri alır ve araştırmasına katkı sağlar. Doküman analizi, özellikle içerik analizi ile beraber kullanılmaktadır (Labuschagne, 2003).

Her yöntem gibi doküman analizi yönteminin de olumlu ve olumsuz yönleri vardır. Doküman analizi, diğer araştırma yöntemlerine göre daha az zaman alır, böylece zamanı verimli kullanmayı sağlar. Araştırma zamanını veri toplayarak harcamak yerine veri seçimi için kullanır (Bowen, 2009). Ayrıca araştırmacı, doküman analizi

yönteminde örneklem büyüklüğünü istediği gibi ayarlayabilir, istediği dokümanı araştırmasına alabilir, istemediği dokümanlar için sınırlamalar yapabilir (Corbetta, 2003). Doküman analizinin bir diğer avantajı, kullanılabilir ve ekonomik olmasıdır. Teknolojinin yaygınlaşması, her bilgiyi bir tıkla önümüze getirmiştir. Bilgiler artık, kamu malı hâline gelmiş ve herkesin ulaşabileceği kolaylıktadır. Bu durum araştırmacıya ayrıca, yüksek bütçeler harcamadan bilgiye ulaşma olanağı vermektedir. Araştırmacıya da bilgileri işleme ve değerlendirme aşaması kalmaktadır. Doküman analizi ayrıca, elde edilen bilgilerin tekrar kullanımına uygundur. Araştırmacı, ulaştığı bilgiyi kaydederek istediği zaman kullanabilir (Merriam, 1988). Doküman analizi, araştırmacının istediği zaman ve ortamda kullanabileceği bir yöntemdir (Corbetta, 2003).

Doküman analizinin dezavantajları da vardır. Dokümanlar, araştırma için yeterli ayrıntıları sunmayabilir. Çünkü dokümanlar, araştırma amacı dışında hazırlanmış kaynaklardır. Araştırmacı, yapacağı çalışma için söz konusu dokümandan faydalanma yoluna gidecektir (Bowen, 2009). Fakat dokümanın araştırma için yeterli olmaması da olasıdır. Yıldırım ve Şimşek (2016), araştırmacının dokümanlardaki bilgilere tanık olmadığı hâlde ikinci elden bir kaynak olarak da olsa güvenmek zorunda olduğunu belirtir. Bir başka dezavantaj da dokümanlara, özellikle elektronik ortamlardan elde edildiği durumlarda tekrar ulaşılamaması durumudur. Elektronik ortamdaki bilgi, basılı materyaldeki bilgi gibi sabit olmayıp çeşitli sebeplerle kaybolabilir, kasten engellenebilir, yasallığını yitirebilir (Yin, 1994). Doküman, onu hazırlayan kişiden bağımsız olmadığı için yanlış ya da taraflı bilgiler içerebilir. Dokümanı hazırlayan veya ulaşılmasına aracılık eden kişi/ortam, bilgiyi kendi çıkarına göre düzenleyebilir. Bu da doküman analizi yönteminin güvenilirliğini zedeleyebilir. Doküman analizindeki bilgilerin sınırlı olması, bir başka dezavantajdır (Bailey, 1982; Yin, 1994). Araştırmacı, dokümana ulaşsa bile doküman, ilk hâlindeki gibi olmayabilir. Dokümanlarda eksik, kayıp bilgiler olabilir (Bailey, 1982; Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Doküman analiz edilirken belli bir sıra takip etmek önemlidir. Doküman analizi; dokümanlara ulaşip onların orijinalliğini denetleme, dokümanları anlama, veriyi çözümlenme ve kullanma aşamalarına göre yapılır (Forster'den Akt. Yıldırım & Şimşek, 2016) Doküman analizi ayrıca, yüzeysel bir biçimde gözden geçirme, ayrıntılı inceleme ve yorumlamayı içerir. (Corbin & Strauss, 2008; Strauss & Corbin, 1998). Araştırmacı, dokümanların araştırmasının problem ve amacı bakımından uygunluğunu belirlemelidir.

Ayrıca, dokümanların içeriğinin, yaptığı çalışmanın kavramsal çerçevesine uyup uymadığını tespit etmelidir. Seçtiği belgelerin geçerliğini, güvenilirliğini, doğruluğunu ve temsil edilebilirliğini belirlemelidir. Dokümanların konunun tamamını mı kapsadığı yoksa sadece bazı yönlerine mi değindiğinin belirlenmesi de önemlidir. Ayrıca araştırmacı, dokümanın birinci elden tecrübe ile mi yoksa ikinci bir kaynak olarak mı elde edildiğine dikkat etmelidir. Dokümanın üreticisinin veya anonim olup olmadığı da göz önünde bulundurulmalıdır (Hodder, 2000).

Alan yazın gözden geçirildikten sonra araştırmacı, problem sorusunun daha önce sorulup sorulmadığını düşünmeli, aynı soru soruldu ise ulaşılan sonuçları gözden geçirmeli ve ona göre sorusunu düzenlemelidir. Dokümanın gerçekten kendi çalışması için uygun olup olmadığını sorgulamalıdır (Corbetta, 2003). Daha sonra verilerin analizi sürecine geçilmelidir. Dokümanın seçiminden sonra başlayan bu süreç, dokümanda faydalanılacak bölümlerin tespiti ile devam etmektedir. Araştırmacı, doküman analizi yanında başka araştırma yöntemlerine (gözlem, görüşme) gereksinim duyup duymadığını belirlemeli, gereksinim duyduğu başka yöntemler varsa doküman analizini o yöntemlerle beraber yürütmelidir. Daha sonra içerik analizi süreci gelmektedir. Burada, analiz edilecek malzeme; sözcük, tema, cümle, paragraf gibi küçük birimlere ayrılır. Bunlar ilgili kategorinin altına yerleştirilerek dokümanlardan elde edilen veriler, araştırmacının içeriğine göre sayısal verilerle ifade edilebilir. Son aşama, veriyi raporda kullanma ve yorumlamadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Bu çalışmada doküman analizi yapılırken öncelikle alan yazındaki benzer çalışmalardan faydalanılmış ve Bloom Taksonomisi'nin bilişsel seviyelerinin özellikleri belirlenmiştir. Öncelikle, ders kitaplarına ve metin altı sorularına erişilmiştir. Daha sonra metin altı sorularının, YBT'nin hangi basamaklarında olduğu belirlenerek bu basamak, sorunun karşısına yazılmıştır. Her ünitenin sonunda soruların denk geldiği basamak, istatistiksel olarak verilmiş, frekansları da belirtilmiştir. Sonrasında üç uzman görüşü alınmış ve uzmanların görüş birliği ve görüş ayrılıkları belirlenmiştir. Tekrar görüşülüp fikir birliğine varılan sorular değiştirildikten sonra verilerin yüzde ve frekans dağılımına bakılmıştır. Her sınıf için ayrı yapılan bu işlem, sınıflar arası karşılaştırma yapılabilmesi ve daha sağlıklı bir değerlendirmede bulunulabilmesi için yüzdelik olarak da tablolarla gösterilmiştir. Bir eğitim-öğretim dönemine ait üç sınıf seviyesindeki metin altı sorularının YBT'de hangi basamaklara denk geldiği, karşılaştırılmıştır.

3.4. Geçerlik ve Güvenirlik

Çalışmada verilerin toplanması ve veri analizi sürecinde alan uzmanlarının görüşlerine başvurulmuştur. Metinlerin altındaki soruların hangi basamağa uygun olduğu konusunda Türkçe öğretmenlerinin de görüşleri alınmıştır. İlk olarak araştırmacı çalışma materyalleri üzerinde incelemeler yapmıştır. Bu incelemelerin ardından alan uzmanlarından görüşler alınarak çalışmanın nasıl yürütüleceği tespit edilmiştir. Araştırmacı tarafından belirlenen sırada veriler toplanarak veri analizine geçilmiştir. Nitel araştırmada geçerlik, ölçme aracının ölçmeyi amaçladığı olguyu doğru ölçmesi anlamına gelir. Bu durumda toplanan veriler gerçeğe uygundur ve araştırma sonuçlarına geçerlik açısından katkıda bulunur. Üzerinde çalışılan konuyu bütün hâlinde incelemesi için elde ettiği verileri doğrulamasına yardımcı olacak bazı ek yöntemler (katılımcı teyidi, meslektaş teyidi, uzman incelemesi vb.) kullanılması gerekir (Yıldırım ve Şimşek, 2006: 256'dan Akt. Akıncı, 2020).

Araştırmacı verileri kendisi analiz ettikten sonra Türkçe eğitimi alanında uzman doktora aşamasındaki bir araştırmacı da veri analizlerini gerçekleştirmiştir. Bu araştırmacı ile birlikte veri analizleri konusunda görüşmeler gerçekleştirilerek ortak ve farklı noktalar üzerinde durulmuştur. Bu noktalar üzerinde tartışılarak görüş birliği/görüş ayrılığı noktasında uzlaşmalar sağlanarak ortak verilere ulaşılmıştır.

Araştırmanın iç geçerliğini (inandırıcılığını) sağlamak için ilgili alan yazın taranarak kuramsal çerçeve oluşturulmuştur. Veri analizi aşamasına gelindiğinde her bir temanın alt temaları ve kodları ile ilişkileri kontrol edilerek bir bütünlük oluşturması, aynı zamanda bunların tablolar ile gerçek durumu yansıtması ve tutarlı olması sağlanmıştır.

Araştırmanın dış geçerliğini artırmak için, araştırmanın kuramsal alt yapısı, araştırma modeli, araştırmada kullanılan materyaller, veri toplama süreci ve verilerin analizi aşamaları gönüllü olarak araştırmaya katılmayı kabul eden yüksek lisans eğitimini tamamlamış uzmanlara ve Türkçe öğretmenlerine detaylı olarak anlatılarak onların görüşlerine başvurulmuştur.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Araştırmada YBT'ye göre yapılan doküman analizinden ulaşılan bulgular sonucunda Türk Dili ve Edebiyatı dersi 9, 10 ve 11. sınıf ders kitaplarındaki metin altı soruların çoğunluğunun alt düzey bilişsel alan basamaklarda toplandığı görülmüştür.

4.1. Türk Dili ve Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabında Bulunan Metin Altı Sorularına İlişkin Bulgular

Tablo 1

9. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitabındaki Metin Altı Sorularının Bloom'un Bilişsel Alan Taksonomisinin Bilişsel Süreç Boyutlarına Göre Dağılımı

Bilişsel Süreç Boyutu	1.ünite	2.ünite	3.ünite	4.ünite	5.ünite	6.ünite	7.ünite	8.ünite	9.ünite	Toplam
Hatırlama	7	5	6	6	4	1	2	8	4	44
Anlama	7	3	12	14	8	12	10	9	15	90
Uygulama	1	1	0	0	0	0	0	3	1	5
Toplam	15	9	18	20	12	13	12	20	20	139
Analiz	4	2	5	3	3	2	3	8	3	30
Değerlendirme	7	0	3	4	0	5	4	1	2	29
Yaratma	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Toplam	11	2	8	7	3	7	7	9	5	59

YBT'ye göre 2020-2021 eğitim-öğretim yılı 9. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki 198 metin altı sorusunun 139 tanesi (%69) alt bilişsel alan basamaklarına aittir. Bunların 44'ü (%22) hatırlama, 90'ı (%45) anlama, 5'i (%2.5) uygulama basamağındadır. Soruların 59'u(%31) ise üst bilişsel alan basamaklarına aittir. Bunlardan da 30'u (%16) analiz, 29'u (%15) değerlendirme basamağına aittir. Yaratma basamağında soru bulunmamaktadır. 9. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabında alt düzey bilişsel alan basamaklarına ait daha fazla soru bulunurken, üst düzey bilişsel alan basamaklarına ait soru daha az bulunmaktadır.

Bu bölümde "2020-2021 Türk Dili ve Edebiyatı 9. sınıf ders kitabında bulunan metin altı soruları, Bloom'un Yenilenmiş Bilişsel Alan Taksonomisi'ne göre nasıl

değerlendirilmektedir?” sorusuna yanıt aranmıştır. Kitaptaki 196 soru, YBT’ye göre incelenmiştir.

1. ÜNİTE: GİRİŞ

1. METİN: EDEBİYAT

1- *“Edebiyat adlı metne göre “edebiyat” kavramının farklı şekillerde tanımlanmasının nedenleri nelerdir?”* Bu soru, öğrencilerin yorumlamasına dayalı olup anlama basamağındadır.

2- *“Metinde geçen “Edebiyat, dünyaya tutulmuş bir aynadır.” sözünden ne anlıyorsunuz? Açıklayınız.”*

Bu soru, öğrencilerin bir söz üzerine yorum yapmasına, farklı fikirler üretmelerine, neden-sonuç ilişkisi kurup çıkarımda bulunmalarına imkân vermektedir. Dolayısı ile soru, analiz basamağındadır.

3- *“Edebiyat adlı metinden, edebiyatın işlevi ile ilgili hangi çıkarımlarda bulunulabilir? Belirtiniz.”*

Metinde verili olan bilgilerden hareketle çıkarım yapmak, anlama basamağındadır.

4- *“Edebiyat ile dil arasındaki ilişkiyi metinden hareketle açıklayınız.”*

Metinde verili olan bilgilerden hareketle çıkarım yapmak, anlama basamağındadır.

5- *“Metnin ana düşüncesini ve yardımcı düşüncelerini belirleyiniz.”*

Bu soru, öğrencinin metnin bütününden anlam çıkarmasına yöneliktir. Bu yönüyle anlama basamağındadır. Fakat bütünü parçalara ayırmak ve yorumlamak, analiz basamağındadır.

6- *“Metinde ortaya konulan bilgi, tespit, yorum ve görüşleri; tutarlılık, geçerlilik, doğruluk açısından değerlendiriniz.”* Bu soru, belli ölçütler üzerinden metni değerlendirmeye yönelik olup değerlendirme basamağındadır.

7- *“Metindeki açık ve örtük iletileri; metinle ilgili tespit, eleştiri ve güncellemelerinizi gerekçelendirerek ifade ediniz.”* Bu soru, öğrencilerin metin hakkında yorum yapmalarına, metni eleştirmelerine ve metin hakkında çıkarımda bulunmalarına yönelik olduğu için değerlendirme basamağındadır.

Metni Anlama ve Çözümleme etkinliğindeki yedi sorudan üçü anlama, ikisi analiz, ikisi değerlendirme basamağındadır.

2. METİN: EDEBİYATIN BİLİMLE İLİŞKİSİ

1- “*Edebiyatın Bilimle İlişkisi* adlı metne göre edebiyatın hangi bilim dallarıyla ilişki içinde olduğunu belirtiniz” Bu sorunun cevabı, metinden açık bir şekilde verilmiştir. Dolayısı ile soru, hatırlama basamağındadır.

2- “*Metne göre edebiyatın amacını yitirmemesi neye bağlanmıştır?*” Açıklayınız: Metinde cevabı verilmiş bir soru olduğundan hatırlama basamağındadır.

3- “*Metne göre bilim ve dil arasındaki ilişkiyi açıklayınız*” Bu ilişkiye yüzeysel olarak değinilmiş olup öğrencinin yorumlaması istenmektedir. Soru, anlama basamağındadır.

4- “*Metnin ana düşüncesini ve yardımcı düşüncelerini belirleyiniz*” Analiz basamağındadır.

5- “*Metindeki açık ve örtük iletileri belirleyiniz*” Açık ve örtük iletileri belirlemek, öğrencinin metni derinlemesine anlamasını, alt metinleri okumasını ve böylece metni değerlendirmesini gerektirir. Dolayısıyla soru, değerlendirme basamağındadır.

6- “*Jules Verne’in, Ay’a Seyahat romanını Ay’a gidilmeden önce yazmasından hareketle edebiyat ile bilim arasındaki ilişkiyi değerlendiriniz*” Bu soru, öğrencinin metinden öğrendiklerini bir roman üzerinde uygulamasını istemektedir. Uygulama basamağındadır.

7- “*Edebiyatın Bilimle İlişkisi* adlı metni içerdiği bilgi ve düşünceler arasındaki tutarlılık yönünden değerlendiriniz” Soru, değerlendirme basamağındadır.

Metni Anlama ve Çözümleme etkinliğindeki yedi sorudan ikisi hatırlama, biri anlama, biri analiz, biri uygulama, ikisi de değerlendirme basamağındadır.

3. METİN: EDEBİYAT

1- “*Edebiyat adlı metinde Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları bölümünde verilenler dışında anlamını bilmediğiniz kelime ve kelime gruplarını bulunuz. Bunların anlamlarını metnin bağlamından hareketle tahmin ediniz, tahminlerinizin doğru olup olmadığını sözlükten kontrol ediniz*” Bu soru, öğrencilerin

basit tahminlerine ve bu tahminlerini sözlükten kontrol etmelerine yöneliktir. Hatırlama basamağındadır.

2- *“Edebiyatın güzel sanatlar içindeki yerini belirtiniz”* Bu sorunun cevabı metinde açıkça verildiği için soru, hatırlama basamağındadır.

3- *“Edebiyatın diğer güzel sanat dallarıyla benzer yönlerini belirtiniz”* Metinde *“Bütün güzel sanatlar gibi güzeli, estetik haz uyandıracak şekilde anlatma ve kalıcı kılma çabası içinde olan edebiyat”* diye başlayan cümlede açıkça sorunun cevabı verilmiştir. Soru, hatırlama basamağındadır.

4- *“Edebiyatın diğer güzel sanat dallarından ayrılan yönlerini belirtiniz”* Hatırlama basamağındadır.

5- *“Edebiyat adlı metne göre güzel sanatların bir dalı olan edebiyatın kullandığı malzeme, zaman içinde nasıl gelişmiştir?”* Metinden anlam çıkarmaya yönelik bu soru, anlama basamağındadır.

6- *“Edebiyat adlı metindeki açık ve örtük iletileri belirleyiniz”* Soru, değerlendirme basamağındadır.

7- *“Yahya Kemal Beyatlı'nın Süleymaniye'de Bayram Sabahı adlı şiirini okuyunuz. Okuduğunuz şiirden hareketle edebiyatın mimari, resim, musiki gibi sanat dalları ve coğrafya, tarih gibi bilim dalları ile ilişkisini değerlendiriniz”* Bu soru, okunan metinden hareketle çeşitli ilişkiler kurmaya yönelik olup değerlendirme basamağındadır.

Metni Anlama ve Çözümleme etkinliğindeki yedi sorudan dördü hatırlama, biri anlama, ikisi değerlendirme basamağındadır.

4. METİN: METİN

1- *“Metin adlı yazıya göre metinlerin sınıflandırılmasında esas alınan ölçütleri belirleyiniz”* Bu sorunun cevabı metinde *“Metinleri; yazılış amaçları, hedef kitleleri, anlatım biçimleri, gerçeklikle ilişkileri bakımından gruplandırmak mümkündür.”* denilerek verilmiştir. Soru, hatırlama basamağındadır.

2- *“Bilimsel, felsefi ve edebî metinlerle kişisel hayatı konu alan metinler arasında ne tür farklılıklar vardır? Açıklayınız”* Metinde öğretici ve sanatsal metinlerin neler olduğu belirtilmiş fakat bunlar arasındaki farklara değinilmemiştir. Soru, öğrenciden bu farkı ifade etmesini istemektedir, anlama basamağındadır.

3- “Metin yazarı, kullanacağı metnin türünü belirlerken neleri göz önünde bulundurur? Açıklayınız” Bu soruda öğrenciden beklenen, yazarın niyetine uygun metin türünü seçmesidir. Öğretici ve sanatsal metinler verildiğine göre öğrenciden buna uygun bir cevap vermesi beklenmektedir. Soru, anlama düzeyindedir.

4- “Metinde geçen “Her metnin kendine özgü sesi vardır.” ifadesinden ne anlıyorsunuz? Açıklayınız” Soru, öğrencinin yorumuna, çıkarımına, yargısına göre çeşitli cevaplar verebileceği türden olup değerlendirme basamağındadır.

5- “Metin adlı yazının ana düşüncesini ve yardımcı düşüncelerini belirleyiniz” Analiz düzeyindedir.

Metindeki beş sorudan biri hatırlama, ikisi anlama, biri analiz, biri değerlendirme basamağındadır.

2. ÜNİTE: HİKÂYE

1. METİN: ZİNCİR

1- “Nihayet, bir gün, bu korktuğum, beklediğim, merak ettiğim hadise vuku buldu.” cümlesindeki altı çizili kelimelerin anlamlarını metnin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizin doğruluğunu sözlükten kontrol ediniz” Bu soru, bilgiyi uzun süreli bellekten çağırma ve kontrol etmeye yönelik olup hatırlama basamağındadır.

2- “Zincir adlı metindeki şahıs kadrosunun özelliklerini belirleyiniz” Bu sorunun cevabı metinden kolayca bulunabilir. Soru, hatırlama basamağındadır.

3- “Metinde kullanılan bakış açısı, anlatımı nasıl etkilemiştir? Açıklayınız” Kahraman bakış açısında anlatıcı, kahramanlardan biridir. Anlatıcının olayın içindeki bir kahraman oluşu, olayların birinci elden okura aktarılmasını sağlar. Bu durumda anlatıcı, tarafsız davranmak zorunda değildir çünkü kahramanlardan birinin ağzıyla konuşmaktadır. Metnin sonunda bakış açısının “kahraman anlatıcının bakış açısı” olduğu verilmiştir. Bu bakış açısının metni nasıl etkilediğini yorumlamak, öğrencinin anlamlandırmasına ve yorumlamasına kalmıştır. Soru, anlama basamağındadır.

4- “Metinde anlatıcının yönlendirme yapıp yapmadığını, olayları yorumlayıp yorumlamadığını değerlendiriniz” Soru değerlendirme basamağında gibi görünse de sadece öğrencinin metni okuyup anlamasına dayalıdır. Dolayısı ile anlama basamağındadır.

5- *“Hikâyede yazara özgü dil ve anlatım özelliklerini belirleyiniz”* Anlama basamağındadır.

6- *“Okuduğunuz hikâyenin serim, düğüm ve çözüm bölümlerini aşağıdaki tabloda belirtiniz”* Serim, hikâyenin başlangıç bölümüdür. Bu bölümde olayların geçeceği yer, zaman; olaylara konu olacak kişilerin özellikleri anlatılır ve olaylara hazırlık yapılır. Düğüm bölümünde olaylar ilerler ve çatışmalarla konu daha karmaşık hâle getirilir. Çözüm bölümünde de olaylar sonuçlanır, düğümler çözülür ve kurgu sonlandırılır. Bu bilgiler, öğrenciye daha önceden öğretilmiş farz edilerek bu soru sorulmuştur. Soru, öğrencinin bildiklerini uygulamasına yönelik olup uygulama basamağındadır.

Metindeki altı sorudan ikisi hatırlama, üçü anlama, biri uygulama basamağındadır.

2. METİN: SON KUŞLAR

1- *“Son Kuşlar adlı hikâyedeki kahramanların olay akışını etkileyen fiziksel, psikolojik ve ahlaki özelliklerini belirleyiniz”* Soru, öğrencinin metni okuyup kahramanların özelliklerini anlamasına yöneliktir. Kahramanların fiziksel, psikolojik ve ahlâkî özelliklerini belirleyen öğrenciden bu kahramanların olay akışına etkisini belirlemeleri istenmektedir. Birbirini etkileyen iki durum arasındaki ilişkiyi belirlemek, analiz basamağına dâhildir.

2- *“Hikâyede ele alınan olayı yer ve zaman yönünden inceleyiniz”* Hikâyedeki yer, Büyükada’dır. Zaman tam belli olmamakla beraber güz mevsimi, eylül sonlarıdır. Metinde bunlar açıkça görülmekte olduğu için soru hatırlama basamağındadır.

3- *“Metinde birden fazla anlatıcı ve bakış açısının bulunup bulunmadığını belirleyiniz”* Anlatıcının değişmesine bağlı olarak bakış açısının da değişip değişmediğini açıklayınız. Metinde hem ilahi hem de kahraman anlatıcının bakış açısı görülmektedir. İlahi bakış açısında anlatıcı olaylara, durumlara hâkim bir konumdayken kahraman anlatıcının bakış açısında anlatıcı, kahramanlardan birinin gözüyle olaya dâhil olmaktadır. Bu durumda anlatıcının rolü, daha sınırlıdır. Soruda öğrenciden beklenen, anlatıcıyla bakış açısı arasındaki ilişkiyi bulmaya yöneliktir. Soru, analiz basamağındadır.

4- *“Metinde kullanılan anlatım biçim ve tekniklerini belirleyiniz”* Metinde tasvir ve gözlem teknikleri kullanılmıştır. Soru, hatırlama basamağındadır.

5- *“Hikâye türünün ortaya çıkmasında sözlü ve yazılı kültürün, toplumsal değişim ve etkileşimlerin rolünü belirtiniz”* Soru, hikâye türünün oluşumu ile kültürel değişimler ve etkileşimler arasındaki ilişkiyi buldurmaya yönelik olup analiz basamağındadır.

Metinde beş sorudan ikisi analiz üçü hatırlama basamağındadır.

3. ÜNİTE: ŞİİR

1. METİN: YAYLA DUMANI

1- *“Yayla Dumanı adlı şiirin temasını belirleyiniz”* Tema belirlemek anlama basamağındadır.

2- *“Şiirdeki betimlemeler resim sanatıyla nasıl ilişkilendirilebilir? Açıklayınız”* Şiirdeki betimlemelerle resim sanatı arasında bağ kurmaya yönelik bir sorudur, analiz basamağındadır.

3- *“Güzelin saçı ve gözleriyle yayla dumanı arasında nasıl bir ilişki kurulmuştur? Açıklayınız”* Şiirde *“Güzelin saçına ve gözlerine/ Ben girsem, ben dolsam yayla dumanı”* ifadesi geçmektedir. Yayla dumanı, her yere dağılır, ulaşır. Şair, yayla dumanının her yere ulaşabilme özelliğini ima ederek sevgiliye ulaşmak için yayla dumanı olmak istediğini söylemektedir. Burada edebî sanatlardan kapalı istiare yapılmıştır. Soru ise bu edebî sanatı öğrencinin bulmasını, anlamasını beklemektedir. Soru, anlama basamağındadır.

4- *“Son dörtlükte şairin yayla dumanının içinde kaybolma isteği ile duygu dünyası arasındaki ilişkiyi açıklayınız”* *“Ben de güneş gibi, yüce dağ gibi/İçinde kaybolsam yayla dumanı!”* ifadesinde şairin dünya gürültüsünden kaçma, doğada kaybolma isteği görülmektedir. Bu soru, hayatla şiir ilişkisini kurmayı amaçlamaktadır. Analiz basamağındadır.

Metindeki dört sorudan ikisi anlama, ikisi analiz basamağındadır.

2. METİN: KALDIRIMLAR

1- *“Gözüne mil çekilmiş bir âmâ gibi evler”, “Yolumun zafer tâkı, gölgeden taş kemerler” dizelerindeki altı çizili kelimelerin anlamlarını metnin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizin doğruluğunu sözlükten kontrol ediniz”* Tahmin etmeye yani mevcut bilgileri geri çağırma yönelik bu soru, hatırlama basamağındadır.

2- “*Kaldırımlar adlı şiirin temasını belirleyiniz*” Anlama basamağındadır.

3- “*Kaldırımlar, çilekeş yalnızların annesi / Kaldırımlar, içimde yaşamış bir insandır*” dizeleriyle anlatılmak istenen nedir? Açıklayınız” Öğrencinin metni anlamlandırmasına yönelik bu soru, anlama basamağındadır.

4- “*Şiirdeki açık ve örtük iletileri belirleyiniz*” Metindeki iletileri yani verilmek istenen mesajları belirlemek, metni anlamakla ilgilidir. Dolayısıyla soru, anlama basamağındadır.

5- “*Metindeki görüşlerle kendi düşüncenizi karşılaştırınız*” Metindeki görüşlerle kendi düşüncelerimizi karşılaştırmak, değerlendirme basamağındadır.

Metindeki beş sorudan üçü anlama, bir hatırlama, biri değerlendirme basamağındadır.

3. METİN: AKINCI

1- “*Akıncı adlı şiirde çocuklar gibi şen olanlar kimlerdir, bunların mutluluklarının sebebi nedir? Açıklayınız*” Bu sorunun cevabı şiirde açıkça görülmektedir.

“Bin atlı akınlarda çocuklar gibi şendik,

Bin atlı o gün dev gibi bir orduyu yendik!” denilerek Türk ordusunun düşman ordusunu yendiği için mutlu oldukları belirtilmiştir. Dolayısıyla soru, hatırlama basamağındadır.

2- “*Şiirdeki olağanüstü öğeleri belirleyerek bunların anlatıma katkısını belirtiniz.*”

“Bin atlı o gün dev gibi bir orduyu yendik!” , “Şimşek gibi bir semte atıldık yedi koldan”

“Yerden yedi kat arşa kanatlandık o hızla” gibi cümlelerde olağanüstülükler vardır. Bunların şiire ne kattığı ise öğrencinin yorumuna bırakılmıştır. Yorum yapma, anlama basamağındadır.

3- “*Dördüncü beyitte “doludizgin boşanan atlar” ifadesiyle anlatılmak istenen nedir? Açıklayınız*” Bu soru öğrencinin yorumuna dayalı olduğu için anlama basamağındadır.

4- “*Şiirde nasıl bir savaş ortamı tasvir edilmiştir? Açıklayınız*” Şiirdeki savaş ortamının nasıl olduğunu betimlemelerden anlıyoruz. “Bin atlı o gün dev gibi bir orduyu yendik” , “Ak tolgalı beylerbeyi haykırdı: İlerle!/ Bir yaz günü geçtik Tuna’dan kâfilelerle...” gibi ifadeler bize atlı askerlerin zorlu bir savaş meydanında olduğunu anlatmaktadır. Soru, hatırlama basamağındadır.

5- “*Akıncı adlı şiirdeki millî ve manevi değerleri belirleyiniz*” Şiirdeki millî ve manevî değerleri görmek için şiiri yorumlamak gerekir. Akın, fetih, milliyetçilik, vatan sevgisi, vatan ve millet uğruna can verme gibi değerleri şiirde görmekteyiz. Soru, anlama basamağındadır.

6- “*Akıncı adlı şiiri Kaldırımlar adlı şiirle tür, biçim, üslup, içerik açısından karşılaştırmız*” Bu soru, iki metni birçok yönden karşılaştırmaya yöneliktir. Değerlendirme basamağındadır.

Metindeki altı sorudan ikisi hatırlama, üçü anlama, biri değerlendirme basamağındadır.

4. METİN: KIZILIRMAK KIYILARI

1- “*Kızılırmak Kıyıları adlı şiirin temasını belirtiniz*” Şiirin teması Anadolu’nun gerçekleridir. Bunu anlamak için öğrencinin metni okuması yeterlidir. Soru, hatırlama basamağındadır.

2- “*Çağlayan ne, / Akan kim, / Kızılırmak değil.*” dizelerinde “*çağlayan ne*”, “*akan kim*” sözüyle şairin neleri ifade ettiğini belirtiniz.”

Şiirin bütününe bakarak bir anlam çıkarma, bütünden hareketle parçaya anlam verme amacındaki bu soru, analiz basamağındadır.

3- *Parça parça yarılmış öküz ardında,*

Parmağı üç pare, tırnağı ak değil.

Utanır elin ayağın,

Korkarsın yakından görse,

Eli el değil, ayağı ayak değil.

Bu bentte şair, Anadolu insanını nasıl betimlemiştir? Açıklayınız: Hatırlama basamağındadır.

4- “Şiirin son bendinde “Geçmiş zamanlar geleceklerden parlak değil.” dizesiyle anlatılmak istenen nedir?” Bilgiyi kendi cümleleriyle ifade etmek, anlama basamağındadır. Burada da bir cümleden anlam çıkarmaya yönelik bir soru sorulduğu için anlama basamağındadır.

5- “Kızılırmak Kıyıları adlı şiirde anlatılan Anadolu ile bugünkü Anadolu’yu kendi hayatınız ve çevrenizden hareketle karşılaştırıp sosyal ve kültürel bakımdan değerlendiriniz” Öğrenciden iki dönemi karşılaştırıp sonuç çıkarması istenmektedir. Soru, değerlendirme basamağındadır.

Metindeki beş sorudan ikisi hatırlama, biri anlama, biri analiz, biri de değerlendirme basamağındadır.

5. METİN: YAŞAMAYA DAİR

1- “Bütün işin gücün yaşamak olacak.” sözüyle anlatılmak istenen nedir? Açıklayınız” Şiirin bütününe baktığımızda şairin, yaşamının önemini, yaşamının ciddiye alınması gereken bir iş olduğunu anlattığını görüyoruz. Şiirin bütününden hareketle bir cümleyi yani parçayı yorumlamak, bütün-parça ilişkisi kurmak anlamına gelir. Soru, analiz basamağındadır.

2- “Yaşamaya Dair adlı şiirde dikilmesi istenen ağaç olarak niçin “zeytin” seçilmiştir? Açıklayınız” Öğrenci bu soruya şöyle bir cevap verebilir: Zeytin ağacı, ömrü uzun olan ve dayanıklı bir ağaçtır. Anadolu’da “ölmez” ağacı olarak da bilinir. Ayrıca zeytin yaprağı, barışın simgesidir.”

Bunların hepsi öğrencinin bildiklerini soruyla ilişkilendirmesine yöneliktir. Soru, analiz basamağındadır.

3- “Şiirde ölümsüzlüğe ulaşmanın yolu olarak gösterilen nedir? Açıklayınız” Şiirde, ölümsüzlüğe ulaşmanın yolu, başkalarına fedakarlık yapmak olarak gösterilmiştir. Soru, hatırlama basamağındadır.

4- “Şiirde söyleyici ile hitap edilen kişi arasındaki ilişkiyi belirleyiniz” Söyleyici, yaşama aşkla bağlı, hayatı ciddiye alan biridir. Hitap ettiği kişilerin de böyle olmasını istemektedir. Soru, anlama basamağındadır.

5- “Yaşamaya Dair adlı şiirin temasını belirleyiniz” Anlama basamağındadır.

6- “Yaşamaya Dair adlı şiirdeki evrensel değerleri belirleyiniz” Anlama basamağındadır.

Metindeki altı sorudan biri hatırlama, üçü anlama, ikisi analiz basamağındadır.

4. ÜNİTE: MASAL/FABL

1. METİN: TASA KUŞU

1- *“Tasa Kuşu adlı metindeki tekerlemenin masala katkısını belirtiniz”*

Masalarda tekerlemeler, dikkat çekmek, okuyucunun zihnini toparlamak için kullanılır. Bu yönüyle tekerlemeler, masalara girişte önemli bir yer tutar. Soru, öğrenciden tekerlemenin masala katkısını belirtmesini istemektedir. Bu soru, anlama basamağındadır.

2- *“Masalın temasını ve konusunu belirtiniz”* Metnin bütününden anlam çıkarmaya yönelik bu soru, anlama basamağındadır.

3- *“Masaldaki olağanüstülükleri belirtiniz”* Masalda Sülün kız tasalanınca kuşların dilinin tutulması, Ağaçların Sülün kıza meyvelerinden vermemesi, Sülün kız susayınca bütün ırmakların kurumması gibi olağanüstü durumlar vardır. Soru, hatırlama basamağındadır.

4- *“Masal kahramanlarının kişilik özelliklerini belirleyiniz”* Kahramanların kişilik özellikleri metinde açıkça görüldüğünden soru hatırlama basamağındadır.

5- *“Tasa Kuşu adlı metinde öne çıkan yapı unsurunun kurgudaki işlevini değerlendiriniz”* Kurgusal metinlerdeki yapı unsurları; olay, yer, zaman ve kişilerdir. Bu metinde olay yapı unsuru öne çıkmaktadır. Soru, anlama basamağındadır.

6- *“Tasa Kuşu adlı metindeki açık ve örtük iletileri belirleyiniz”* Metni yorumlamaya, alt metinlerini okumaya yönelik bu soru, değerlendirme basamağındadır.

Metindeki altı sorudan üçü anlama, ikisi hatırlama, biri değerlendirme basamağındadır.

2. METİN: ŞEHZADE İLE GULYABANI

1- *“Şehzade ile Gulyabani adlı masalda bulunan kültürel unsurları belirleyiniz”*

Bu masal Binbir Gece Masalları’ndan alınmıştır. Binbir Gece Masalları, Arap edebiyatına aittir. Soru, öğrencinin masalın bütününe bakarak masalın ait olduğu kültür unsurlarını bulmasını istemektedir. Bütünden hareketle parçaya dair yorum yapma, metni tahlil etme gibi durumlar, sorunun analiz basamağında olduğunu göstermektedir.

2- “*Beni koru ki Allah da seni korusun! Beni öldürme ki, Allah da senin canını almasın!*” sözüyle anlatılmak istenen nedir? Açıklayınız” Bir sözü kendi cümleleriyle ifade etmek, anlama basamağındadır.

3- “*Masaldaki karşılaşmaları ve temel çatışmayı belirleyiniz*” Masalda iyilik-kötülük çatışması açıkça görülmektedir. Metnin bütününden anlam çıkarmaya yönelik bu soru, anlama basamağındadır.

4- “*Masalın olay örgüsünü belirleyiniz*” Olay örgüsü metinde açıkça görüldüğü için soru hatırlama basamağındadır.

5- “*Metindeki zaman ve mekânın özelliklerini belirleyiniz*” Masallardaki mekan ve zaman belirsizdir. Bunu, masalı okuduğumuzda görmek mümkündür. Dolayısıyla soru, hatırlama basamağındadır.

6- “*Metinde anlatıcı ve bakış açısının işlevini belirleyiniz*” Metin, 3. tekil kişi ağzından ilahi bakış açısı ile anlatılmıştır. Soru, öğrencinin önceki bilgilerinden hareketle metni yorumlamasını istemektedir. Bu yüzden anlama basamağındadır.

7- “*Şehzade ile Gulyabani metni ile Tasa Kuşu metnini biçim özellikleri açısından karşılaştırınız*” İki metni belli ölçütler bakımından karşılaştırmak, değerlendirme basamağına girer.

Metindeki yedi sorudan ikisi hatırlama, üçü anlama, biri analiz, biri değerlendirme basamağındadır.

3. METİN: HARNÂME

1- “*Metinde geçen bazı kelime ve kelime gruplarında verilenler dışında anlamını bilmediğiniz kelime ve kelime gruplarının anlamını metindeki bağlamından hareketle tahmin ediniz, tahmininizin doğruluğunu kaynaklardan yararlanarak kontrol ediniz*” Bu soru, bilgi düzeyinde kazanılmış bazı kelimelerin metnin bağlamından hareketle anlamlandırılmasına yöneliktir. Bağlamdan çıkarım yaparak kelimelerin anlamını tahmin etmek, anlama basamağındadır.

2- “*Harnâme adlı metnin olay örgüsünü belirleyiniz*” Metin manzum biçimde yazılmıştır. Eski dildeki kelimelerin anlamlarını bildiği sürece öğrenci, metindeki olay örgüsünü anlayabilir. Soru, hatırlama basamağındadır.

3- “*Harnâme adlı metnin tema ve konusunu belirleyiniz*” Anlama basamağındadır.

4- “*Bâtil isteyu hakdan ayrıldum / Boynuz umdum kulakdan ayrıldum*” dizeleriyle anlatılmak istenen nedir? Açıklayınız” Metni kendi cümleleriyle ifade etmeye yönelik bu soru, anlama basamağındadır.

5- “*Harnâme’deki temel çatışmayı belirleyiniz*” Metindeki temel çatışma; adalet ve adaletsizliktir. Adaletsiz biçimde çalıştırılan ve buna itiraz ettiğinde de daha kulakları ve kuyruğu kesilen bir eşek anlatılmaktadır. Soru, metni anlamlandırmaya yöneliktir, anlama basamağındadır.

6- “*Harnâme’de dil hangi işlevde kullanılmıştır? Açıklayınız*” Metinde dil, ders vermeye yönelik yani göndergesel işlevde kullanılmıştır. Bilgiden hareketle yorum yapmaya yönelik bu soru, anlama basamağındadır.

7- “*Harnâme adlı eser ile şairin hayatı arasındaki ilişkiyi değerlendiriniz*” Metin ve türle ilgili açıklamalar kısmında belirtildiği gibi, Ünlü bir göz hekimi olan divan şairi Şeyhî’ye, Çelebi Sultan Mehmet’in göz hastalığını tedavi ettiği için Tokuzlu köyü tımar olarak verilmiştir. Şeyhî, Tokuzlu köyüne giderken tımarın eski sahiplerinin saldırısına uğramış; başına gelenleri *Harnâme’de* sembolik biçimde anlatmıştır. İki durum, olgu, kavram ya da olay arasındaki ilişkiyi belirtmek, analiz basamağındadır.

8- “*Harnâme ile Tasa Kuşu adlı metinleri tür, biçim ve üslup açısından karşılaştırınız*” Soru, değerlendirme basamağındadır.

Sekiz sorudan beşi anlama, biri hatırlama, biri analiz, biri değerlendirme basamağındadır.

4. METİN: ASLANLA FARE

1- “*Aslanla Fare adlı fablın konusunu ve temasını bulunuz*” Soru, anlama basamağındadır.

2- “*Fabllarda verilen mesajların genel geçer olması bu türün hangi özelliğini gösterir? Açıklayınız*” Fabllarda verilen mesajların herkese ve her çağa hitap etmesi, fablların evrensel olduğunu gösterir. Evrensellik kavramını öğrencinin anlamış olmasını bekleyen bu soru, anlama basamağındadır.

3- “*La Fontaine’den alınan fablın bölümlerini (serim, düğüm, çözüm, öğüt) gösteriniz*” Metin ve türle ilgili açıklamalar bölümünde fabllardaki serim, düğüm, çözüm ve öğüt bölümlerinin tanımları yapılmıştır. Bu bilgilerden hareketle öğrencinin fabl üzerinde uygulama yapması istenmektedir. Soru, uygulama basamağındadır.

4- “*Metinde anlatıcı ve bakış açısının işlevini belirleyiniz*” Soru, öğrencinin önceki bilgilerinden hareketle metni yorumlamasını istemektedir. Bu yüzden anlama basamağındadır.

5- “*Harnâme ile Aslanla Fare metinlerini tür, biçim, içerik ve anlatım teknikleri bakımından karşılaştırınız*” Soru, değerlendirme basamağındadır.

6- “*Masal ve fabl türlerini karşılaştırarak tablodaki boşlukları doldurunuz*” Bu soruda karşılaştırma vardır fakat bu karşılaştırma ezbere dayalıdır. Tabloda “Fabllar genellikle manzum şekildedir.”, “Masallar genellikle bir tekerlemeyle başlar.” gibi cümleler verilmiş, yanına diğer türün hangi özelliklere sahip olduğunu öğrencinin yazması beklenmiştir. Ezbere dayalı bir soru olduğu için de hatırlama basamağındadır.

Altı sorudan üçü anlama, biri hatırlama, biri uygulama, biri değerlendirme basamağındadır.

5. ÜNİTE: ROMAN

1. METİN: YAPRAK DÖKÜMÜ

1- “*Yaprak Dökümü romanındaki benzer olaylar günümüzde de yaşanabilir mi? Tartışınız*” Soru, metindeki olayları günümüzle ilişkilendirmeye yöneliktir. Bu yüzden analiz düzeyindedir.

Romandaki değer yargıları günümüzde de geçerliliğini sürdürmekte midir? Tartışınız: Soru, metindeki olayları günümüzle ilişkilendirmeye yöneliktir. Bu yüzden analiz düzeyindedir.

2- “*Modern hayat, roman kahramanlarınca nasıl anlaşılmıştır?*” Metne baktığımızda roman kahramanlarınca modern hayatın yanlış anlaşıldığını, gösterişten ibaret görüldüğünü anlıyoruz. Cevabı metinde olan bu soru, hatırlama basamağındadır.

3- “*Yaprak Dökümü adlı metindeki açık ve örtük iletileri belirleyiniz*” Değerlendirme basamağındadır.

4- “*Yaprak Dökümü adlı metnin tür özelliklerini belirleyiniz*” Yaprak Dökümü, bir romandan alınmıştır. Roman türüne âit özellikler, kitapta verilmiştir. Bunlardan hareketle metnin özellikleri yani olay, kişiler, yer, zaman, tema, bakış açısı vs buldurulmak istenmektedir. Soru, anlama düzeyindedir.

5- “*Metnin anlam özelliklerini etkileyen kültürel unsurları belirleyiniz*” Bu soru, metni kültürel unsurlar açısından yorumlamaya yöneliktir. Bu yüzden değerlendirme basamağındadır.

6- “*Yaprak Dökümü adlı romanın yazıldığı dönemle ilişkisini ve sonraki dönemlere etkisini değerlendiriniz*” Metnin yazıldığı dönemle ilişkisini ve sonraki dönemlere etkisini belirlemek, analiz düzeyindedir.

7- “*Yaprak Dökümü adlı romanda anlatıcının tutumunun olayların akışına ve metnin iletisine etkisini değerlendiriniz*” Metin, hâkim bakış açısıyla yazılmıştır. Bu bakış açısında anlatıcı olayları dışarıdan gözler ve bir Tanrı gibi her şeye hâkim durumdadır.

Bakış açıları, okuyucunun olay karşısındaki tavrını da etkilemektedir. Hakim bakış açısı, okuyucunun olayları daha net ve geniş bir şekilde kavramasına katkıda bulunur. Bu soru bakış açısının metne etkisini sorduğu için anlama basamağındadır.

8- “*Metinde millî, manevi ve evrensel değerler ile sosyal ve tarihî öğeleri belirleyiniz*” Anlama basamağındadır.

Metindeki sekiz sorudan dördü anlama, biri hatırlama, ikisi analiz basamağındadır.

2. METİN: KÜÇÜK AĞA

1- “*Küçük Ağa adlı romandan alınan metni dil ve anlatım özellikleri bakımından inceleyiniz*” Anlama basamağındadır.

2- “*Küçük Ağa’daki kahramanların kişisel özellikleri hakkında bilgi veriniz*” Kahramanların kişisel özellikleri metinde açıkça görülmektedir. Soru, hatırlama basamağındadır.

3- “*Metindeki temel çatışmayı ve buna bağlı diğer çatışmaları belirleyiniz*” Metindeki çatışma kişinin bireysel mutluluğu ile toplumsal sorumlulukları arasında gerçekleşmektedir. Öğrencinin metni anlayıp yorumlamasına dayalı bu soru, anlama basamağındadır.

4- “*Edebî eser, yaşanmış bir olayı anlatsa da edebî eserdeki gerçeklik, kurmaca gerçekliktir. Yazar olayları, kişileri, mekânları kendi hayal dünyasında kurgular. Yaprak Dökümü’nde yazar, olayları, çevresinde gözlemlediği olay ve kişilerden yola çıkarak*

kurgulamıştır. Bu nedenle romanda anlatılanlar, yazarın yaşadığı dönemin sosyal ve kültürel özelliklerini taşımaktadır.”

“Yukarıdaki bilgilerden hareketle *Küçük Ağa* adlı metindeki kurmaca gerçeklik ile dönemin gerçekliği arasındaki ilişkiyi karşılaştırınız” İki olay, durum, kişi arasında karşılaştırma yapmaya dayalı bu soru, analiz basamağındadır.

5- “*Küçük Ağa* adlı metnin konusunu ve temasını belirleyiniz” Soru, hatırlama basamağındadır.

6- “*Küçük Ağa* adlı metindeki millî, manevi ve evrensel değerler ile sosyal, siyasi ve tarihî öğeleri belirleyiniz” Soru, anlama basamağındadır.

7- “*Küçük Ağa* adlı metindeki olay örgüsünü belirleyiniz” Olay örgüsü metinde açıkça görülmektedir. Soru, hatırlama basamağındadır.

8- “*Yaprak Dökümü* ile *Küçük Ağa* adlı metinlerden anlatma ve gösterme tekniklerine örnekler bulunuz” Anlatma ve gösterme teknikleri, kitapta anlatılmıştır. Bu teknikleri metinde bulmak, anlama basamağındadır.

Sekiz sorudan dördü anlama, üçü hatırlama, biri de analiz basamağındadır.

6. ÜNİTE: TİYATRO

1. METİN: KÖSEM SULTAN

1- “*Kösem Sultan* adlı metnin tema ve konusunu belirleyiniz: Soru, hatırlama basamağındadır.”

2- “Metinde “*buyurmak*” sözcüğünün hangi anlamda kullanıldığını belirtiniz” Bağlamdan hareketle kelimenin anlamını tahmin etmeye dayalı bu soru, anlama basamağındadır.

3- “Metindeki dil ve anlatım özelliklerini belirleyiniz” Dil ve anlatım metnin süslü, sade, yalın, açık, ağır bir dille yazılmış olması gibi özellikleri ifade etmektedir. Soru, öğrenciden önceki bilgilerinden hareketle metni yorumlamasını istemektedir. Bu yüzden anlama basamağındadır.

4- “Metnin türünün kaynağını, tarihsel dönemle ilişkisini belirleyiniz” Metnin tarihsel dönemle ilişkisini anlamak edebi eserin yazıldığı dönemle ilgisini tespit etmeyi gerektirir. Bu soru, analiz basamağındadır.

5- *“Trajedinin Kösem Sultan adlı metne etkisini değerlendiriniz”* Trajedi hakkında kitapta teorik bilgi verilmiştir. Trajedi türü tiyatro eserlerinde üç birlik kuralına uyulur, argo ve çirkin sözlere yer verilmez. Kösem Sultan adlı metin de trajedi özellikleri göstermektedir. Verilen bilgiden hareketle yorum yapmaya, sonuç çıkarmaya dayalı bu soru, anlama basamağındadır.

6- *“Kösem Sultan adlı metnin kurmaca dünyası ile eserde anlatılan dönemin gerçekliği arasındaki ilişkiyi karşılaştırınız”* İki durum arasındaki karşılaştırma, analiz basamağıdır.

7- *“Kösem Sultan adlı metinde millî, manevi ve evrensel değerler ile siyasi ve tarihî öğeleri belirleyiniz”* Anlama basamağındadır.

Metindeki yedi sorudan biri hatırlama, dördü anlama, ikisi analiz düzeyindedir.

2. METİN: KAYNANA CİĞERİ

1- *“Kaynana Ciğeri adlı metinde geçen “Gördün mü? Bak! Nasıl anlarım! Soldan yatmışsındır! Akar çeşme iyidir, kısmetin açılır! Kuru çeşme, talihin küser... Ama senin rüyan sayılmaz!” cümlelerindeki deyimleri bulunuz. Metnin bağlamından hareketle bu deyimlerin anlamlarını tahmin ediniz”* Tahmininizin doğruluğunu kaynaklardan kontrol ediniz: Anlama basamağındadır.

2- *“Kaynana Ciğeri adlı metni komedi yapan özellikleri belirleyiniz”* Komedi hakkında teorik bilgiler verilmiştir. Bu bilgilerden hareketle metni yorumlamak, anlama basamağındadır.

3- *“Metindeki toplumsal ve kültürel değerleri belirleyiniz”* Anlama basamağındadır.

4- *“Metindeki açık ve örtük iletileri belirleyerek metinle ilgili beğeni ve eleştirilerinizi gerekçelendirerek ifade ediniz”* Bu soru, metindeki alt mesajları okumaya ve kişisel değerlendirmeye yöneliktir. Değerlendirme basamağındadır.

5- *“Metindeki kahramanların kişilik özelliklerini belirleyip tip veya karakter özelliği gösterip göstermediklerini belirtiniz”* Tip ve karakterin tanımı ders kitabında verilmiştir. Bu tanımlardan hareketle metindeki kahramanların karakter mi tip mi olduklarını anlamlandırmak, anlama basamağına dâhildir.

6- “*Kaynana Ciğeri adlı metni Kösem Sultan adlı metinle tür, biçim, üslup ve içerik açısından karşılaştırınız*” İki metni belirli ölçütler bakımından karşılaştırmak, değerlendirme basamağıdır.

Metindeki altı sorudan dördü anlama, ikisi değerlendirme basamağındadır.

3. METİN: OCAK

1- “*Ocak adlı metindeki açık ve örtük iletileri belirleyiniz*” Örtük metinleri bulmak, değerlendirme basamağındadır.

2- “*Metindeki karşılaşmaları, temel çatışmayı ve ona bağlı diğer çatışmaları belirleyiniz*” Metni okuyup anlamaya yönelik bu soru, anlama basamağındadır.

3- “*Metindeki şahıs kadrosunun fiziksel ve psikolojik özelliklerini belirleyiniz, bu özelliklerin metindeki olaylara etkisini açıklayınız*” Anlama basamağındadır.

4- “*Metinde dram türüne özgü nitelikleri belirleyiniz*” Anlama basamağındadır.

5- “*Metnin dil ve üslup özelliklerini belirleyiniz*” Anlama basamağındadır.

6- “*Metindeki değerleri yaşadığınız dönemin değerleriyle karşılaştırınız*” Değerlendirme basamağındadır.

7- “*Ocak adlı metni Kösem Sultan adlı metinle tür, biçim, üslup ve içerik açısından karşılaştırınız*” İki metni belli ölçütler açısından karşılaştırmak, değerlendirme basamağındadır.

Metindeki yedi sorudan dördü anlama, üçü değerlendirme basamağındadır.

7. ÜNİTE: BİYOGRAFİ/OTOBİYOGRAFİ

1. METİN: CAHİT SITKI TARANCI

1- “*Cahit Sıtkı Tarancı adlı metinde geçen “Kelimeler onun eline geçti mi munisleşiyor, sevimli bir hal alıyor.” cümlesinde altı çizili kelimenin anlamını metindeki bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahmininizin doğruluğunu kaynaklardan yararlanarak kontrol ediniz*” Anlama basamağına ait bir sorudur.

2- “*Cahit Sıtkı Tarancı adlı metnin ana düşüncesini ve yardımcı düşüncelerini belirleyiniz*” Ana düşüncüyü ve yardımcı düşünceleri belirlemek, metni anlayıp yorumlamayı gerektirir. Soru, anlama basamağındadır.

3- “Metindeki anlatım biçimlerini, düşünceyi geliştirme yollarını ve bunların işlevlerini belirleyiniz” Anlama basamağındadır.

4- “Metinde yazara / metne özgü dil ve anlatım özelliklerini belirleyiniz” Metni dil ve anlatım özellikleri açısından değerlendirmek, anlama basamağındadır.

5- “Cahit Sıtkı Tarancı adlı metnin, yazıldığı dönemin gerçekliğiyle ilişkisini değerlendiriniz” Analiz basamağındadır.

6- “Metinde ortaya konulan bilgi, tespit, yorum ve görüşleri; gerekçe, kanıt, tutarlılık, geçerlilik, doğruluk açısından değerlendiriniz” Bu soru, öğrencinin görüşlerini, düşüncelerini ortaya koyarak bir karar vermesine yönelik olduğu için değerlendirme basamağındadır.

7- “Biyografi türünde yazılmış diğer önemli eserleri ve bu eserlerin yazarlarını belirtiniz” Soru, hatırlama basamağındadır.

Metindeki yedi sorudan dördü anlama, biri hatırlama, biri analiz, biri değerlendirme basamağındadır.

2. METİN: CENEVRE

1- “Cenevre adlı metnin otobiyografi olmasını sağlayan özellikler nelerdir? Açıklayınız” Anlama basamağındadır.

2- “Metinde yazarın bakış açısını belirleyiniz” Metni okuyup yazarın bakış açısını belirlemek, anlama basamağına ait bir etkinliktir.

3- “Cenevre adlı metin ile metnin konusu ve hedef kitlesi arasında nasıl bir ilişki kurulabilir? Açıklayınız” Cenevre adlı metin otobiyografik özellikler gösterdiği için konusu da yazarın yaşam öyküsüdür. Soru, anlama basamağındadır.

4- “Metindeki anlatım biçimlerini, düşünceyi geliştirme yollarını ve bunların işlevlerini belirleyiniz” Anlama basamağındadır.

5- “Metinle ilgili beğeni, tespit ve eleştirilerinizi gerekçelendirerek ifade ediniz” Öğrencinin öz yargısına, eleştirel düşünmesine, kendine özgü yorum yapmasına dayalı bu soru, değerlendirme basamağındadır.

6- “Metinde yazarın anlatım tutumunu değerlendiriniz” Değerlendirme basamağındadır.

7- “*Cenevre adlı metni Cahit Sıtkı Tarancı adlı metinle tür, biçim, üslup ve içerik yönünden karşılaştırınız*” Değerlendirme basamağındadır.

Yedi sorudan dördü anlama, üçü değerlendirme basamağındadır.

3. METİN: ENVERÎ

1- “*Enverî adlı metnin tür özelliklerini belirleyiniz*” Enverî adlı metin günümüzdeki karşılığı biyografi olan tezkire türünün özelliklerini taşımaktadır. Metin, Enverî adındaki şairin hayatı hakkında bilgi vermektedir. Ders kitabında tezkire hakkında bilgi verilmiştir. Bu bilgiyi hatırlayarak tezkire türünün özelliklerini metinde tespit etmek, hatırlama basamağına ait bir sorunun özelliğidir.

2- “*Tezkire türünün oluşumunda sözlü ve yazılı kültürün, toplumsal değişmelerin etkilerini belirleyiniz*” Toplumsal değişmelerin tezkire türünü nasıl ortaya çıkardığını anlamak, iki durum arasında ilişki kurmayı gerektirir. Dolayısıyla soru, analiz basamağına aittir.

3- “*Metinde yazara özgü dil ve anlatım özelliklerini belirleyiniz*” Anlama basamağındadır.

4- “*Metinde yazar, söz konusu şairi tanıtırken hangi edebî sanatlardan yararlanmıştı?*” : Benzetme sanatı vardır, ateşe benzetme yapılmıştır. Eserde ayrıca birbiri ile ilişkili ifadelerle sıklıkla rastlandığı için tenasüp sanatı yapılmıştır. Öğrencinin bu sanatları bilmesini ve metinde bulmasını isteyen bu soru, anlama basamağındadır.

5- “*Enverî adlı metni Cenevre adlı metinle tür, biçim, içerik, dil ve üslup bakımından karşılaştırınız*” Analiz basamağında bir sorudur.

Metindeki beş sorudan biri hatırlama, ikisi anlama, ikisi analiz basamağındadır.

8. ÜNİTE: MEKTUP/E-POSTA

1. METİN

1- “*Sabahattin Eyüboğlu'nun yazdığı mektubun dil ve anlatım özelliklerini belirleyiniz*” Soru, anlama basamağındadır.

2- “*Mektubun giriş, gelişme ve sonuç bölümlerini belirleyiniz*” Bu soru, metni okuyup anlamayı gerektirdiği için anlama basamağındadır.

3- “*Mektubun türünü belirleyiniz*” Mektup, özel mektup türüne girmektedir. Mektup türleri, kitapta “Metin ve Türle İlgili Açıklamalar” kısmında verilmiştir. Öğrencinin bunu hatırlaması beklenmektedir. Soru, hatırlama basamağındadır.

4- “*Metindeki anlatım biçim ve tekniklerini belirleyip metnin türü ile ilişkilendiriniz*” Analiz basamağındadır.

5- “*Sabahattin Eyüboğlu'nun babasına yazdığı mektupta anlattıklarını kendi hayatınız ve çevrenizdeki olay ve durumlarla karşılaştırınız*” Yansıtıcı düşünceyi besleyen bir sorudur. İki durum arasında karşılaştırmaya dayanır. Değerlendirme basamağındadır.

6- “*Metnin, yazıldığı dönemin gerçekliğiyle ilişkisini belirleyiniz*” Yaşanılan dönemin koşulları yazarı etkiler, yazar da bunları eserlerine yansıtır. Metinden hareketle dönemi anlamamızı isteyen bu soru, analiz basamağındadır.

Altı sorudan biri hatırlama, ikisi anlama, ikisi analiz, biri değerlendirme basamağındadır.

2. METİN

1- “*Bilmem yazdıklarımı izliyor musunuz, izliyorsanız, ulusal bir bileşim için klâsik sanatımızdan, halk sanatımızdan yararlanmamız gerektiği konusunda nasıl direndiğimi elbet görmüşsünüzdür.*” cümlesinde altı çizili kelime grubunun anlamını metnin bağlamından hareketle belirleyiniz” Metinden hareketle kelimenin anlamını tahmin etmek, anlama basamağındadır.

2- “*Attilâ İlhan'ın mektubunun yazılma amacını belirleyiniz*” Metnin yazılma amacını belirlemek, metni anlamayı ve yorumlamayı gerektirdiği için soru anlama basamağındadır.

3- “*Mektubun bölümlerini Attilâ İlhan'ın mektubu üzerinde gösteriniz*” Teorik olarak bilgi verilen bir konuyu metin üzerinde göstermeye dayalı bu soru, uygulama basamağındadır.

4- “*Mektuptan hareketle yazarın sanat görüşüyle ilgili çıkarımlarda bulununuz*” Bu soru, metnin bütününden bir anlam çıkarma ve bunu yazarın sanat görüşü ile ilişkilendirmeye yönelik olduğu için analiz basamağındadır.

5- “*Mektubun türünü ve bu türün içerik, dil ve anlatım özelliklerini metinden hareketle belirleyiniz*” Anlama basamağındadır.

6- “*Attilâ İlhan’ın mektubunda ortaya konulan bilgi, tespit ve yorumları; gerekçe, kanıt, tutarlılık, geçerlilik, doğruluk açısından değerlendiriniz*” Metni verilen kriterlere göre değerlendirmeye dayalı bu soru, değerlendirme basamağındadır.

7- “*Attilâ İlhan’ın mektup metninden hareketle yazarın edebiyat anlayışı hakkında neler söylenebilir? Değerlendiriniz*” Soru, öğrencinin kişisel görüşlerine dayalı olduğundan değerlendirme basamağındadır.

Yedi sorudan üçü anlama, biri uygulama, biri analiz, ikisi değerlendirme basamağındadır.

3. METİN

1- “*Kişisel e-posta ile kurumsal e-postanın şekil ve içerik özelliklerini belirtiniz*” Bu soru tamamen bilginin geri çağırılmasına dayalı olduğundan hatırlama basamağındadır.

2- “*E-postanın kullanım alanlarını belirtiniz*” Hatırlama basamağındadır.

3- “*Kişisel e-posta metni ile Attilâ İlhan’ın mektubunu tür, biçim, üslup, anlatım teknikleri ve içerik açısından karşılaştırınız*” Verilen kriterler bakımından iki metni karşılaştırmak, analiz basamağındadır.

Üç sorudan ikisi hatırlama, biri analiz basamağındadır.

4. METİN

1- “*Elektronik posta hangi yönlerden insan hayatını kolaylaştırmıştır? Açıklayınız*” Öğrencinin bilip gördüklerini yorumlayarak aktarmasına dayalı bu soru, anlama basamağındadır.

2- “*Elektronik posta mektubun yerini tam anlamıyla tutabilir mi? Tartışınız*” Bu soru, öğrencinin konuyu birçok yönden düşünüp tartışmasına, konunun neden-sonuç ilişkisi içerisinde irdelenmesine dayalıdır. Bu yönüyle soru, analiz basamağındadır.

3- “*Kurum ve kuruluşlarla yapılan elektronik yazışmaların güvenilirliğini tartışınız*” Analiz basamağındadır.

Üç sorudan biri anlama, ikisi analiz basamağındadır.

5. METİN: ŞİKÂYETNÂME

1- “*Şikâyetnâme adlı metnin tür özelliklerini belirleyiniz*” Metin, bir mektuptur. Mektup türüne âit özellikler kitapta verilmiştir. Soru, bu bilgileri hatırlamaya yönelik olup hatırlama basamağındadır.

2- “*Memurlar, Fuzûlî’ye bağlanan maaşı ödememelerini hangi gerekçelere bağlıyorlar? Belirtiniz*” Metinde sorunun cevabı açıkça görülmektedir. Soru, hatırlama basamağındadır.

3- “*Mektuptaki şiirsel öğeleri belirleyiniz*” Metin, Divan edebiyatına âittir. Divan edebiyatında düz yazıda kullanılan ahenkli kelimelere seci denir. Bu metinde de seciler bulunmaktadır. Bilinen bir bilgiden hareketle metindeki sanatları bulmaya yönelik bu soru, anlama basamağındadır.

4- “*Şikâyetnâme’deki dil ve anlatım özelliklerini belirtiniz*” Anlama basamağındadır.

Dört sorudan ikisi hatırlama, ikisi anlama basamağındadır.

6. METİN

1- “*Ahmet Cevdet Paşa’nın yazdığı mektubun türünü belirtiniz*” Hatırlama basamağındadır.

2- “*Ahmet Cevdet Paşa, mektupta nelerden yakınmaktadır?*” Hatırlama basamağındadır.

3- “*Mektubun dil ve anlatım özelliklerini belirleyiniz*” Anlama basamağındadır.

4- “*Şikâyetnâme ile Ahmet Cevdet Paşa’nın mektuplarını yazdıkları dönemin edebî, siyasi, toplumsal ve kültürel şartlarının etkileri bakımından değerlendiriniz*” İki metni belirli ölçütler bakımından karşılaştırmaya ve öğrencinin görüşlerini katarak yorum yapmasına dayalı bu soru, değerlendirme basamağındadır.

5- “*Şikâyetnâme’nin yazılış sebebiyle Fuzûlî’nin hayatı arasındaki ilişkiyi değerlendiriniz*” Bu soru, iki durum arasında ilişki kurmaya, bir bütünün anlaşılması için bölümler arasındaki ilişkiyi analiz etmeye dayalıdır. Bu yüzden soru, analiz basamağındadır.

6- “*Şikâyetnâme ile Ahmet Cevdet Paşa’nın mektubunu tür, üslup ve içerik bakımından karşılaştırınız*” Anlama basamağındadır.

Altı sorudan ikisi hatırlama, ikisi anlama, biri analiz, biri değerlendirme basamağındadır.

9. ÜNİTE: GÜNLÜK/BLOG

1. METİN

1- *“Nurullah Ataç’ın günlüklerini dil ve anlatım özellikleri yönünden değerlendiriniz”* Dil ve anlatım, dilin sadeliği/ağırlığı, yalınlığı, samimiliği, üslûbu gibi özelliklerini ifade eder. Bu bilgilerden hareketle metni yorumlamaya dayalı bu soru, anlama basamağındadır.

2- *“Yazar ilk günlükte söz ettiği İlhan Geçer’e niçin cevap yazmak istemiş olabilir? Açıklayınız”* Tahmine dayalı bu soru, anlama basamağındadır. Öğrencinin metnin bağlamından hareketle yorum yapmasını istemektedir.

3- *“22 Haziran tarihli günlüğün konusunu belirleyiniz”* Anlama basamağındadır.

4- *“Yazar ‘‘Yeni komşum daha yaşlı, uslu oturmasını biliyor.’’ sözüyle ne anlatmak istiyor? Açıklayınız”* Bu soru, öğrencinin bağlamdan hareketle yorum yapmasını istediği için anlama basamağındadır.

5- *“Metinden hareketle günlük türünün özelliklerini belirleyiniz”* Öğrencinin çıkarım yapması, özelden genele ulaşması beklenmektedir. Soru, anlama basamağındadır.

Beş sorunun tamamı anlama basamağındadır.

2. METİN

1- *“1 Haziran tarihli günlükte geçen ‘‘Selçuk, coğrafya kitaplarının deyimiyle, ‘rejimi düzenli’ bir ırmaktır.’’ cümlesinde ‘‘rejimi düzenli bir ırmaktır.’’ sözüyle söz konusu kişi hakkında ne anlatılmak istenmiştir?”* Anlama basamağındadır.

2- *“... büyük çoğunluğun çarçabuk benimseyeceği bir iş yaptığımı sanmıyorum...” sözünden hareketle yazarın sanat anlayışı hakkında neler söylenebilir? Belirtiniz”* Bağlamdan hareketle yorum gerektiren bu soru, anlama basamağındadır.

3- *“26 Ağustos tarihli günlükte hâkim olan duygu nedir? Metin üzerinde örnekleyerek açıklayınız”* Örnek vermek, konuyu anlamış olmayı gerektirir. Dolayısıyla bu soru, anlama basamağındadır.

4- “14 Haziran tarihli günlükteki öznel ifadeleri belirleyiniz” Anlama basamağındadır.

5- “Selçuk’la attık kendimizi çayıra... Küçücük bir alanda ne çok, ne çeşitli otlar, dikenler, daha bilmem neler var! Birbirlerinden birbirlerini besliyorlar. İneklerin, kuzuların sesi, çok uzaktan geliyor oysa burnumuzun dibindeler.”

“Bu bölümde yapılan betimlemede hangi duyularla seçilen ayrıntılara yer verilmiştir? Açıklayınız” Öğrencinin daha önceden bildiği duyuları, soru üzerinde hatırlaması istenmiştir. Soru, hatırlama basamağındadır.

6- “Lunapark’ta akla gelen her türlü oyuncağa bindik. Yüreğimin ağzıma gelmesini seviyorum galiba.” ifadesindeki deyim ve bu deyim cümleye kattığı anlamı belirtiniz” Anlama basamağındadır.

7- “26 Ağustos tarihli günlüğün konusu dikkate alındığında günlük türünün konu kapsamı hakkında ne söylenebilir? Açıklayınız” Anlama basamağındadır.

8- “Gerçek bir ay başlangıcı. Yazın geldiği ortada. Hava sıcak ama boğucu değil. Bozkır, yazın geldiğinin farkında. Ankara’da yaz başlangıcı böyle mattır; kaldırımlardan, topraktan fışkırmaz sıcak. Yayılır, havada durur, renkleri parlaklaştırır. Güneş, uzun süre yerine çakılı kalır.

Bu bölümdeki edebî sanatları belirleyiniz” Bilgiyi kullanmaya, soru üzerinde uygulamaya dayalı bu soru, uygulama basamağındadır.

9- “Hacer hanımın hayatı “anlatılsa, roman olur.” ifadesiyle sözü edilen kişinin yaşamı hakkında neler söylenebilir? Tartışınız” Anlama basamağındadır.

10- “Bu parçanın ana düşüncesi nedir? Yazar ana düşünceyi belirgin kılmak için düşünceyi geliştirme yollarından hangisine başvurmuştur? Açıklayınız” Düşüncenin bütününden hareketle bir mesaj çıkarmak, bütünü parçalara ayırmak ve böylece bir çıkarım yapmak, analiz basamağına ait bir sorudur.

11-“Nurullah Ataç’ın günlüklerini, dil ve üslup yönünden Tomris Uyar’ın günlükleriyle karşılaştırınız” İki metni belirli ölçütler açısından karşılaştırmak, değerlendirme basamağındadır.

12- “Günlüklerden alınan parçaları, bakış açısı bakımından karşılaştırınız” İki metni belirli ölçütler açısından karşılaştırmak, değerlendirme basamağındadır.

On iki sorudan altısı anlama, ikisi hatırlama, biri uygulama, biri analiz, ikisi değerlendirme basamağındadır.

3. METİN

1- “*Blog yazarının merak ettikleri nelerdir? Belirtiniz*” Türk tarihinde köklü bir yere sahip olmayan çay içeceğinin toplum tarafından neden bu kadar sevildiğini merak etmiştir. Bunu metinde görebiliriz. Bu yüzden soru, hatırlama basamağındadır.

2- “*Blog yazarının blogda karşı tarafı dikkate alarak yazdığını gösteren ifadeleri belirtiniz*” Blog yazarı, blogda karşı tarafı dikkate alarak yazmıştır. Çünkü blog yazısı adeta okuyucu ile sohbet havasında geçmiştir. Bunu metin üzerinde göstermek için metni anlamak lazımdır. Soru, anlama basamağındadır.

3- “*Blogdaki dil ve anlatım özelliklerini belirleyiniz*” Dil ve anlatım, gayet sade, açık ve anlaşılırdır. Soru, anlama basamağındadır.

4- “*Blog metninin görsel unsurlarla ilişkisini belirleyiniz*” Bu soru, bir bütünün anlaşılmasına yönelik olarak parçalar arasında ilişki kurmaya dayalıdır. Yani analiz basamağındadır.

Dört sorudan ikisi anlama, biri hatırlama, biri analiz düzeyindedir.

4. METİN

1- “*Yukarıdaki blog metninin günlük türüne benzeyen özelliklerini belirtiniz*” İki metni belirli özellikler açısından karşılaştırmak, bölümler arasında ilişki kurmak, analiz basamağına aittir.

2- “*Blog metnindeki dil ve anlatım özelliklerini belirleyiniz*” Dil ve anlatım, gayet sade, açık ve anlaşılırdır. Soru, anlama basamağındadır.

3- “*Blog yazarı hayatıyla ilgili neleri paylaşmaktadır? Belirtiniz*” Hatırlama basamağındadır.

4- “*Blog yazarının duygularını açık ve etkili biçimde ifade ettiği cümleleri belirleyiniz*” Duyguları belirten cümleyi bulup anlamayı gerektiren bir sorudur. Soru, anlama basamağındadır.

Dört sorudan ikisi anlama, biri hatırlama, biri analiz basamağındadır.

4.2. Türk Dili ve Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabında Bulunan Metin Altı Sorularına İlişkin Bulgular

Tablo 2

10. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitabındaki Metin Altı Sorularının Bloom'un Bilişsel Alan Taksonomisinin Bilişsel Süreç Boyutlarına Göre Dağılımı

Bilişsel, Süreç Boyutu	1. Ünite	2. Ünite	3. Ünite	4. Ünite	5. Ünite	6. Ünite	7. Ünite	8. Ünite	9. Ünite	Toplam
Hatırlama	2	20	11	14	8	10	7	4	4	80 (%20)
Anlama	22	31	50	37	31	19	16	22	26	254(%63)
Uygulama	0	1	15	0	0	1	0	3	0	20 (%5)
Toplam	24	52	76	51	39	30	23	29	30	354 (%87)
Analiz	5	7	3	3	4	2	0	1	0	25 (%6)
Değerlendirme	1	1	3	3	5	0	1	0	1	15 (%4)
Yaratma	0	4	2	2	1	1	0	1	0	11 (%2)
Toplam	6	12	8	8	10	3	1	2	1	51 (%13)

Tabloya bakıldığında, YBT'ye göre 2020-2021 eğitim-öğretim yılı 10. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabında 405 metin altı sorusu vardır. Bu soruların 354'ü (%87) alt düzey bilişsel basamaklarda bulunmaktadır. Bunlardan 80'i (%20) hatırlama, 254'ü (%63) anlama, 20'si (%5) uygulama basamağındadır. 405 sorudan 51'i (%13) üst düzey bilişsel basamaklara aittir. Bunlardan da 25'i (%6) analiz, 15'i (%4) değerlendirme, 11'i (%2) yaratma basamağına aittir. 10. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabında alt düzey bilişsel alan basamaklarına ait çok fazla soru bulunurken, üst düzey bilişsel alan basamaklarına ait çok az soru bulunmaktadır.

Bu bölümde "2020-2021 Türk Dili ve Edebiyatı 10. sınıf ders kitabında bulunan metin altı soruları, Bloom'un Yenilenmiş Bilişsel Alan Taksonomisi'ne göre nasıl değerlendirilmektedir?" sorusuna yanıt aranmıştır. Kitaptaki 405 soru, YBT'ye göre incelenmiştir.

10. SINIF DERS KİTABI

1. ÜNİTE: GİRİŞ

1. METİN: EDEBİYAT-TARİH İLİŞKİSİ

1- “Metinde geçen “ülkü” kelimesinin anlamını cümlenin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi TDK'nin Türkçe Sözlük'ünden kontrol ediniz” Metnin bağlamından hareketle kelimenin anlamını tahmin etmeye dayalı bu soru, anlama basamağındadır.

2- “Okuduğunuz metindeki “Bir edebî eseri layıkıyla ve tarihî mânâsıyla anlamak için, önce o devrin genel hayatını, yaşayış ve düşünüş tarzlarını, o devir insanların hayat ve evren hakkında neler bildiklerini öğrenmemiz gerekir.” görüşüne katılıyor musunuz? Neden” Soru, öğrenciye bir yargı vermiş ve bu yargı hakkında eleştiri yapmasını istemiştir. Öğrenci ön bilgilerinden hareketle bu yargı hakkında düşünerek karar verecektir. Bu anlamda soru, değerlendirme basamağındadır.

3-“Bir ‘şaheser’, neticede mutlaka toplumsal bir ülkünün ifadesidir.” Cümlesini metinden hareketle açıklayınız” Metnin bütünü ile parça arasında ilişki kurularak cümlenin anlamlandırılması istenmektedir. Bütün-parça ilişkisi kurmak, analiz basamağındadır.

4- “Okuduğunuz metnin konusunu belirleyiniz” Anlama basamağındadır.

5-“Okuduğunuz metinde yazar ile anlatıcının aynı kişi olmasını neye bağlıyorsunuz?” Metin, öğretici metin kategorisinde olduğundan yazarla anlatıcı aynı kişidir. Bunu anlamak için öğrencinin ön bilgilerinden hareketle yorum yapması beklenmektedir. Dolayısı ile soru, anlama basamağındadır.

6-“Metindeki anlatım biçimi ve düşünceyi geliştirme yollarını belirleyiniz. Belirlediğiniz cümleleri aşağıdaki şemalara yazınız” Soru, anlama basamağındadır.

7- “Metinden yola çıkarak edebiyat-tarih ilişkisini yorumlayınız” Yorumaya dayalı bu soru, anlama basamağındadır.

8- “Metindeki ana düşünce ile yardımcı düşünceleri belirleyiniz” Bu soru öğrenciden metne önce bütüncül, sonra da parça parça bakmasını istemektedir. Bütünü bulup ondan hareketle parçalara temas etmeyi salık veren bu soru, analiz basamağındadır.

Sekiz sorudan beşi anlama, ikisi analiz, biri değerlendirme basamağındadır.

2. METİN: DİN-EDEBİYAT İLİŞKİSİ

1. “Okuduğunuz metinde geçen “Din, bireyi mukaddes duygu, ortak şuur ve vicdan etrafında birleştirir.” cümlesindeki altı çizili kelimelerin anlamlarını cümlenin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi TDK’nin Türkçe Sözlük’ünden kontrol ediniz” Soru, anlama basamağındadır.

2. “Metinden yola çıkarak dinin edebiyattaki yeriyle ilgili hangi sonuçlara ulaşabilirsiniz?” Soru, anlama basamağındadır.

3. “Bu sanat, bir dönemin, bir toplumun hissiyatını, inançlarını, irfanını, bilgilerini, algılarını, kavrayışını ve estetik dünyasını yansıtan ayna konumundadır.” cümlesinden yola çıkarak edebiyatın toplumsal işlevi ile ilgili neler söyleyebilirsiniz?” Öğrencinin bilgiyi kendince yorumlamasına dayalı bu soru, anlama basamağındadır.

4. “Metinde düşünceyi geliştirme yollarından hangileri kullanılmıştır? Bunların tercih edilmesinin anlatım biçimine katkısını söyleyiniz” Öğrencinin daha önce öğrendiği bilgiyi hatırlayıp metinde bulması ve metni bu şekilde anlamlandırması, anlama basamağındadır.

5. “Metnin tema ve konusunu belirleyiniz” Anlama basamağındadır.

6. “Metnin üslubu ile ilgili çıkarımlarda bulununuz” Anlama basamağındadır.

7. “Metinde anlatıcı ile yazarın aynı kişi olmasını neye bağlıyorsunuz? Açıklayınız” Anlatıcı ile yazarın aynı kişi olması, metnin öğretici metin olduğunu gösterir. Öğrencinin metinle anlatıcı arasında ilişki kurması gerekmektedir. Soru, analiz basamağındadır.

8. “Metindeki ana düşünce ile yardımcı düşünceleri belirleyiniz” Soru öğrenciden metne önce bütüncül bakmasını, sonra bütünden hareketle parçaları görmesini beklemektedir. Soru, analiz basamağındadır.

Sekiz sorudan altısı anlama, ikisi analiz basamağındadır.

3. METİN: TÜRK EDEBİYATININ TARİHİ DÖNEMLERİ

Burada Abdülhak Hamit Tarhan’ın Makber ve Attila İlhan’ın Yağmur Kaçağı şiirlerinden birer parça alınmıştır.

1- “Yukarıdaki cümlelerde geçen altı çizili ifadelerin anlamlarını cümlelerin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi TDK'nin Türkçe Sözlük'ünden kontrol ediniz” Soru, anlama basamağındadır.

2- “Türk edebiyatının dönemlere ayrılmasındaki ölçütleri metinden hareketle söyleyiniz” Bütünden hareketle bir fikre ulaşmaya dayalı bu soru, analiz basamağındadır.

3- “Metinde geçen “Geçiş Dönemi” ifadesinden ne anlıyorsunuz? Açıklayınız” Öğrencinin yorumuna dayalı bu soru, anlama basamağındadır.

4- “İslami dönemdeki ürünlerde Arapça-Farsça kelimelerin fazlaca kullanımını neye bağlıyorsunuz? Metinden hareketle cevaplayınız” İslamiyet öncesi dönemde herhangi bir millettten etkilenme söz konusu değildir, bu yüzden dil saf Türkçedir, yani yabancı etkilerden uzaktır. Türklerin İslamiyet'i kabul etmesiyle Arapça ve Farsça kelimeler Türkçeye girmeye başlar. Bu edebiyatların etkisiyle İslami dönemdeki ilk ürünlerde Arapça-Farsça kelime ve tamlamalar fazlaca kullanılmıştır. Öğrencinin bu çıkarımı yapmasını isteyen soru, anlama basamağındadır.

5- “Metnin dil ve anlatım özelliklerinin temaya olan katkısını söyleyiniz” Anlama basamağındadır.

6- “Metinde kullanılan anlatım biçimiyle düşüncüyü geliştirme yollarını belirleyiniz” Anlama basamağındadır.

7- “Batı etkisinde gelişen Türk edebiyatının oluşumunda hangi tarihî olay etkili olmuştur?” Metinde de geçmektedir ki Tanzimat Fermanı ile başlayan süreç, Türk edebiyatının Batıya açılmasında etkili olmuştur. Soru, hatırlama basamağındadır.

Metindeki yedi sorudan beşi anlama, biri hatırlama, biri analiz düzeyindedir.

4. METİN: TÜRKÇENİN TARİHİ GELİŞİMİ

1- “Metinde geçen “Türkiye Türkçesinin gelişmesi içinde Yeni Lisan hareketinden sonra en geniş çalışma, Dil İnkılâbı'dır.” cümlesinde “inkılap” kelimesinin anlamını cümlenin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi TDK'nin Türkçe Sözlük'ünden kontrol ediniz” Soru, anlama basamağındadır.

2- “Metne göre Türkçe hangi dönemlerde kullanılmıştır?” Eski Metinde açıkça görüldüğü üzere Eski Türkçe; Göktürk, Uygur ve Karahanlı dönemlerinde kullanılmıştır. Soru, anlama basamağındadır.

3- “Okuduğunuz metinde Orta Türkçe Dönemi hakkında edindiğiniz bilgileri kendi cümlelerinizle ifade ediniz” öğrencinin bilgiyi kendi cümleleriyle söyleyebilmesi yani yorumlama, anlama basamağına ait bir etkinliktir.

4- “Metne göre Osmanlı Türkçesi neden yabancı dillerin etkisi altında kalmıştır?” Metinden hareketle cevap isteyen bu soru, hatırlama basamağındadır.

5- “Metinden yola çıkarak Türkçenin tarihsel gelişim sürecinde çeşitli evreler geçirmesinin sebeplerini belirtiniz” Bu sorunun cevabı, metinde doğrudan verilmemiştir. Fakat “Batı Türkçesi, Hazar Denizi’nin güneyinden geçerek batıya gelip yerleşen Oğuz Türklerinin yazı dilidir.” “Kök Türklerden sonra gelen Uygur ve Karahanlı devirleri Türk milletinin yeni medeniyet ve dinlerle tanıştığı zamanlardır.” “Türkiye Türkçesinin gelişmesi içinde Yeni Lisan Hareketi’nden sonra en geniş alışma Dil İnkılâbı’dır.” gibi cümlelerden hareketle Türkçenin çeşitli evreler geçirme sebepleri arasında Türklerin geniş bir alana yayılmaları, farklı kültürlerle etkileşim, dil devrimi gibi sebepler sıralanabilir. Metni anlamaya, metinden hareketle yorum yapıp sonuca ulaşmaya dayalı bu soru, anlama basamağındadır.

6- “Okuduğunuz metinde sanatlı söyleyiş, mecaz, öznellik gibi anlatım özelliklerine neden yer verilmediğini sleyiniz” Metin edebî değil öğretici metin kategorisinde olduğu için metinde sanatlı söyleyişlere, mecazlara yer verilmemiştir. Soru, anlama basamağındadır.

7- Metnin tema ve konusunu belirleyiniz: Anlama basamağındadır.

Yedi sorudan altısı anlama, biri hatırlama basamağındadır.

2. ÜNİTE: HİKÂYE

1. METİN: DUHA KOCA OğLU DELİ DUMRUL DESTANINI BEYAN EDER HANIM HEY!

1- Ansızın Deli Dumrul dört nala yetişti.

Benim ulu dergâhımda gezsın, benlik eylesin.

“Okuduğunuz metinden alınan bu cümlelerde altı çizili kelime gruplarının anlamını cümlenin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi TDK’nin Türkçe Sözlük’ünden kontrol ediniz” Soru, anlama basamağındadır.

2- “Okuduğunuz metinde Deli Dumrul’un bir kuru çayın üzerine köprü yapmasının asıl sebebini söyleyiniz” Deli Dumrul’un bir kuru çayın üzerine köprü yapmasının asıl sebebi çok güçlü olduğunu herkese duyurmak ve nnn yayılmasını istemesidir. Soru, anlama basamağındadır.

3-“Azrail ile karşılaştıktan sonra Deli Dumrul’un fikirleri neden değişmiştir? Metinden hareketle açıklayınız” Sorunun cevabı metinde olduğu için soru, hatırlama basamağındadır.

4- “Okuduğunuz metinde Deli Dumrul’un eşi, fedakrlığı temsil eden kişi olarak verilmiştir. Bu durum size Türklerin geçmişteki sosyal yaşamları ile ilgili nasıl bir fikir vermektedir?” Eski Türklerde kadın sadakati ve fedakarlığı ile hem ailede hem de sosyal yaşamda çok önemli bir yere sahiptir. Öğrencinin metinden hareketle çıkarım yapmasına dayalı bu soru, anlama basamağındadır.

5- “Metinde Deli Dumrul için insanoğlunun ejderhası şeklinde bir benzetme yapılmasının nedeni nedir?” Deli Dumrul için insanoğlunun ejderhası şeklinde bir benzetme yapılmasının sebebi, Deli Dumrul’un çok güçlü, kuvvetli olduğunu belirtmek içindir. Soru, anlama basamağındadır.

6- “Dede Korkut’un bu hikâyede nasıl bir rolü vardır? Dede Korkut ne zaman ortaya çıkmakta ve neler söylemektedir?” Sorunun cevabı metinde olduğundan soru, hatırlama basamağındadır.

7- “Metindeki olay örgüsünü gerçekleşme sırasına göre aşağdaki şemalara yazınız” Soru, hatırlama basamağındadır.

8- “Okuduğunuz metnindeki kişilerin özelliklerini belirleyiniz” Hatırlama basamağındadır.

9- “Okuduğunuz metnin anlatıcısını ve anlatıcının bakış açısını metinden örnek cümleler göstererek söyleyiniz” Metindeki anlatıcı, hâkim(ilahi) anlatıcıdır. rnek: “Bu sözler, Allah Tela’nın hoşuna gider. Azril’e canının yerine can bulması karşılığında Deli Dumrul’u bağışlayacağını söyler.” Metni anlamak ve örnekler bulmak, anlama basamağındadır.

10- “Metnin dil özelliklerine bakıldığında hikâyenin nesir bölümündeki anlatım bir konuşma dili özelliği taşırken karşılıklı konuşmalarda nazım özelliği taşımaktadır. Bu durum metnin dil ve anlatımını nasıl etkilemiştir?” Metinde nazım ve nesirin birlikte

kullanılması, metne şiirsellik ve akıcılık kazandırmıştır. Ahenk unsurlarına yer verilmesi anlatımı sıradanlıktan kurtararak anlatıma canlılık ve hareket katmıştır. Öğrencinin parçadan hareketle bütüne yönelik yorum yapması istenmektedir. Bu yüzden soru, analiz basamağındadır.

11- “*Siz olsaydınız bu hikâyeyi nasıl bitirirdiniz? Neden?*” Bu soru, öğrencinin bakış açısına, görüşüne göre bir yargıya varmasını ve karar vermesini gerektirmektedir. Bu yüzden değerlendirme basamağındadır.

12- “*Okuduğunuz metnin teması metin türüne nasıl bir katkı sağlamıştır? Açıklayınız*” Metin fedâkârlık teması üzerine kurulmuştur. Metnin türü destandır. Destanlarda halkın temel değerleri yansıtılır, bu manada destanlar millîdir. Bunu anlaması için öğrencinin destanların özelliklerini bilmesi ve temayla bunu ilişkilendirmesi gerekir. Soru, analiz basamağındadır.

13- “*Metindeki ana düşünce ile yardımcı düşünceleri belirleyiniz*” Analiz düzeyindedir.

On üç sorudan beşi anlama, dördü hatırlama, üçü analiz, biri değerlendirme basamağındadır.

2. METİN: KEREM İLE ASLI

1- “*Kerem ertesi gün yola revan olup giderken sabaha yakın idi, başladı seher yeli esmeğe.*

- *Gel bu kızı ona verelim eğer vermezsek bunun ahü zarı bizi harap eder.*

Yukarıdaki cümleler okuduğunuz metinden alınmıştır. Bu cümlelerde geçen altı çizili kelime gruplarının anlamlarını cümlenin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi TDK'nin Türkçe Sözlük'ünden kontrol ediniz” Anlama basamağındadır.

2- “*Metne göre Hasene Hanım'ın Kerem'i gül bahçesine davet etmesinin sebebi nedir? Belirtiniz*” Metinde görüldüğü üzere Hasene Hanım'ın Kerem'i gül bahçesine davet etme sebebi, onu imtihan etmektir. Soru, hatırlama basamağındadır.

3- “*Okuduğunuz metinde Kerem'in Aslı'yı gördükten sonraki tavrı ne olmuştur?*” Kerem'in, Aslı'yı gördükten sonra gözü başkasını görmemiş, Aslı'yı seyre dalmıştır. Soru, hatırlama basamağındadır.

4- “Okuduğunuz metnin sonunda Kerem ile Aslı kavuşmuş mudur? Siz olsaydınız bu metnin son bölümünü nasıl düzenlerdiniz?” Siz olsaydınız ne yapardınız, gibi ifadeler sorunun yaratma basamağında olduğunu gösterir. Bu soruda öğrenciden özgün, yaratıcı düşünme becerisi beklenmekte, hikâyenin sonunu kendi oluşturması istenmektedir.

5- “Metindeki kişilerin özelliklerini belirleyiniz” Hatırlama basamağındadır.

6- “Metnin dil özelliklerine bakıldığında metinde nazım ve nesir bölümlerinin olduğu görülmektedir. Bu durum metnin dil ve anlatımını nasıl etkilemiştir?” Halk hikâyelerinde anlatım kısmı nesir, konuşma kısımları ise nazımdır. Bu durum metne canlılık, akıcılık kazandırır. Öğrencinin nazım ve nesirin metne neler kazandırdığını, metinde hangi durumlarda kullanıldığını bilmesi ve yorumlaması, ilişki kurmasını gerektirir. Bu da sorunun analiz düzeyinde olduğunu gösterir.

7- “Bu metinde hangi bakış açısı tercih edilmiştir? Metinden örneklerle açıklayınız” Metinde ilahi bakış açısı vardır. Bunu metinden örneklerle açıklamak, anlama basamağındadır.

8- “Metindeki çatışmaları belirleyerek bunun konu ve temaya katkısını belirtiniz” Metinde ayrılık-kavuşma, iyi-kötü çatışmaları vardır. Hikâyedeki aşk teması bu çatışmaların sonucunda ortaya çıkmıştır. Soru, analiz basamağındadır.

9- “Metinden hareketle o dönemin sosyal ve kültürel özellikleri hakkında sözlü olarak bilgi veriniz” Metinden hareketle o döneme âit beşik kertme, nişan, büyü ve sihir, âşıkların gezerek türkü söylemesi, âhret inancı gibi geleneklerin varlığı tespit edilebilir. Bu soru metinden anlam çıkarmaya dayalı olup anlama basamağındadır.

11- “Metnin ana düşüncesinden hareketle hikâyeyi oluşturan olay örgüsünü tespit ederek aşağıdaki şemalara yazınız” Soru, hatırlama basamağındadır.

On bir sorudan dördü anlama, dördü hatırlama, ikisi analiz, biri yaratma basamağındadır.

3. METİN: HAYBER KALESİ CENGİ

1- “Okuduğunuz metinde geçen “*Divânenin biri olmalı! Yoksa bu gülünç harekete kalkışmazdı!*” cümlesinde altı çizili kelimenin anlamını cümlenin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi TDK'nin Türkçe Sözlük'ünden kontrol ediniz” Anlama basamağındadır.

2- “Okuduğunuz metinden yola çıkararak Hazreti Ali ’nin kişilik özellikleri ile ilgili çıkarımlarda bulununuz” Hz. Ali metinde yiğit, kahraman, çok cesur ve olağanüstü gleri olan biri olarak tasvir edilmiştir. Metinde sorunun cevabı açıkça görüldüğü için soru hatırlama basamağındadır.

3- “Metinde geçen olağanüstülükleri metinden örnek cmler göstererek belirtiniz” Anlama basamağındadır.

4- “Metindeki olayları gerçekleşme sırasına göre aşağıdaki şemalara yazınız” Hatırlama basamağındadır.

5- “Metindeki zaman ve mekân unsuru ile ilgili neler söyleyebilirsiniz?” Hikâyedeki olaylar Peygamber Efendimiz (S.A.V) döneminde Hayber’in fethi sırasında geçiyor. Mekân Hayber şehridir. Soru, hatırlama basamağındadır.

6- “Okuduğunuz metin o dönemin sosyal ve kültürel yaşamıyla ilgili size nasıl bir fikir vermektedir? Açıklayınız” Metinden hareketle yorum ve çıkarım yapmaya dayalı bu soru, anlama basamağındadır.

7- “Metinde yararlanılan anlatım biçimi ve düşünceyi geliştirme yollarını belirleyip aşağıdaki şemalara yazınız” Anlama basamağındadır.

8- “Metindeki anlatıcıyı ve anlatıcının bakış açısını metinden örnek cmler göstererek sleyiniz” Anlama basamağındadır.

9- “Metindeki temel çatışmayı belirleyerek bunun metnin türüne katkısını sleyiniz” öğrencinin metni anlayıp yorumlamasına dayalı bu soru, anlama basamağındadır.

10- “Okuduğunuz metnin konusunu ve temasını szli olarak belirtiniz” Anlama basamağındadır.

11- “Metnin konusu, dil ve anlatım özellikleri göz önünde bulundurulduğunda okuduğunuz metnin bir halk hikâyesi olduğunu söyleyebilir misiniz? Düşüncelerinizi nedenleriyle açıklayınız” Bu soru, bilinen bir bilgiden hareketle yorum yapmaya dayalıdır. Anlama basamağındadır

On bir sorudan sekizi anlama,  hatırlama basamağındadır.

4. METİN: LEYLA VÜ MECNUN

1- “Metinde geçen “Kays anı görüp helâk oldu”, “Bin sevk bulup özin yitürdi” dizelerindeki altı çizili kelime gruplarının anlamlarını dizelerin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi TDK’nin Türkçe Sözlük’ünden kontrol ediniz” Anlama basamağındadır.

2- “Metinde ahenk, hangi unsurlarla sağlanmıştır? Metinden örnek vererek açıklayınız” Anlama basamağındadır.

3- “Metinde aynı zamanda divan edebiyatındaki sevgili tipini temsil eden Leyla nasıl tasvir edilmiştir?” Leylâ, insanların aklını başından alacak kadar güzel, doğan bakışlı, âhû gözlü, tatlı sözlü, , nazlı ve cilveli biri olarak tasvir edilmiştir. Metinde tüm bunlar görüldüğü için soru hatırlama basamağındadır.

4- “Metne göre Kays ile Leyla karşılaştıklarında nasıl bir duygu değişimi yaşamışlardır?” Kays ile Leyla karşılaştıklarında âşık olmuşlardır. Kays bu aşkın etkisiyle aklını yitirip çöllere düşmüştür. Soru, hatırlama basamağındadır.

5- “Metnin konusunu ve temasını bulunuz” Anlama basamağındadır.

6- “Metinde anlatılanlar, düz yazı şeklinde ifade edilseydi metinde ne gibi bir değişiklik olurdu? Düşüncelerinizi paylaşınız” Bu soru, metnin türü değiştiğinde bunun anlatımı nasıl etkileyeceğini sormaktadır. Yani olmayan bir şeyi olmuş gibi düşünmeyi salık vermektedir. Bu da öğrencinin yaratıcı düşünme becerisini tetiklediği için soru, yaratma basamağındadır.

7- “Aşağıdaki beyitlerde geçen söz sanatlarını bularak aşağıdaki şemalara yazınız” Bu soruda üç beyit verilerek beyitlerdeki söz sanatları sorulmuştur. Önceden bilinen bir bilgiden hareketle metin üzerinde uygulama yapmaya dayalı olduğu için soru, uygulama basamağındadır.

8- “Metnin dil ve anlatım özellikleriyle ilgili neler söyleyebilirsiniz?” Anlama basamağındadır.

Sekiz sorudan dördü anlama, ikisi hatırlama, biri uygulama, biri yaratma basamağındadır.

5. METİN: KEDİLER

1- *“Hikâyenin kahramanı olan adamın, evi terk etmesinin nedeni nedir? Adamın eve dönme kararı almasında neler etkili olmuştur?”* Kahraman, eşinin kendisi yerine kedileri tercih etmesi sebebiyle evi terk etmiş fakat yalnızlığa dayanamayarak evine dönmüştür. Soru, hatırlama basamağındadır.

2- *“Hikâyedeki olayları yaşayan kişinin yerinde siz olsaydınız neler yapardınız?”* Bu sorunun cevabı, öğrenciye göre değişir. Her öğrenci, yaşadıklarından, bildiklerinden, tecrübelerinden ve hayal gücünden hareketle bu soruya farklı cevaplar verebilir. Orijinal düşünme becerisini geliştirmeye yönelik bu soru, yaratma basamağındadır.

3- *“Olayın geçtiği mekân ve zamanla ilgili neler söyleyebilirsiniz? Metinden örneklerle ifade ediniz”* Mekân evdir, zaman ise tam olarak belli değildir. “Bir gün, akşam” gibi belirsiz ifadeler kullanılmıştır. Soru, hatırlama basamağındadır.

4- *“Hikâyedeki kişilerle ilgili hangi özelliklere ulaşılabilir?”* Kişilerin özellikleri metinde açıkça görüldüğü için soru hatırlama basamağındadır.

5- *“Okuduğunuz hikâyenin konu ve temasını belirleyiniz”* Soru, anlama basamağındadır.

6- *“Hikâyedeki olayları gerçekleşme sırasına göre belirleyiniz”* Soru, hatırlama basamağındadır.

7- *“Hikâyedeki anlatıcıyı bularak anlatıcının hangi tip bakış açısı kullandığını metinden örneklerle söyleyiniz”* Anlama basamağındadır.

8- *“Hikâyenin esasını oluşturan temel çatışmayı ve bundan hareketle temayı bulunuz”* Anlama basamağındadır.

9- *“Metindeki ana düşünce ile yardımcı düşünceleri belirleyiniz”* Analiz düzeyindedir.

10- *“Okuduğunuz metinden yola çıkarak dönemin sosyal ve kültürel unsurlarıyla ilgili nasıl bir fikir edindiniz? Düşüncelerinizi sözlü olarak paylaşınız”* Metinden hareketle yorum ve çıkarım yapmaya dayalı bu soru, anlama basamağındadır.

On sorudan dördü hatırlama, dördü anlama, biri analiz, biri yaratma basamağındadır.

6. METİN: YÜKSEK ÖKÇELER

1- “Metinde geçen “Benzine kan geldi. Gerçi yine başı dönmeye başlamıştı.” cümlelerindeki altı çizili kelime ve kelime grubunun anlamlarını cümlelerin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi TDK'nin Türkçe Sözlük'ünden kontrol ediniz” Anlama basamağındadır.

2- “Okuduğunuz metinden Hatice Hanım'ın kişilik özelliklerini yansıtan cümleleri bulunuz” “Hatice Hanım, çok genç yaşta dul kalmış bir hanımcağızdı.” “Başlıca merakı temizlikle namusluluktı.” gibi cümlelerden Hatice Hanım'ın kişilik özelliklerine dair yorum yapılabilir. Soru, anlama basamağındadır.

3- “Metne göre Hatice Hanım'ın çalışanlarıyla ilgili beklentisi nedir? Bunun sebebini söyleyiniz” Hatice Hanım'ın çalışanlarıyla ilgili beklentisi, temiz ve titiz çalışmalarıdır. Soru, hatırlama basamağındadır.

4- “Hatice Hanım, çalışanlarıyla ilgili olumsuzlukları ne zaman fark etmiştir?” Doktorun tedavi için terlik giymesi gerektiğini söylemesi ile fark etmiştir. Soru, hatırlama basamağındadır.

5- “Hatice Hanım, hikâyenin sonunda sorununu nasıl çözmüştür? Siz olsaydınız bu durumda ne yapardınız?” Soru, öğrencinin yaratıcı düşünmesine imkân tanıdığı için yaratma basamağındadır.

6- “Metnin serim, düğüm ve çözüm bölümlerini belirleyiniz” Metnin nerede başlayıp nerede düğümlendiğini ve sonuca ulaştığını anlamayı gerektiren bu soru, anlama basamağındadır.

7- “Okuduğunuz metnin konu ve temasını belirtiniz” Anlama basamağındadır.

8- “Metindeki zaman ve mekânın özelliklerini yazınız” Hatırlama basamağındadır.

9- “Okuduğunuz metin; yazıldığı dönemin kültürel, sosyal vb. yaşamıyla ilgili hangi gerçeklikleri yansıtmaktadır?” Metinde Tanzimat Dönemi'nin getirdiği Batılılaşma etkileri, Batılılaşmak isteyen bireyler, ahlâkî yozlaşma gibi dönemsel özellikler görülmektedir. Bu soru, anlama basamağındadır.

10- “Okuduğunuz hikâyede hangi bakış açısı kullanılmıştır? Seçilen bakış açısı, metnin dil ve anlatımını nasıl etkilemiştir?” İlahi bakış açısı kullanılmıştır. Bu bakış açısı, kahramanların ruh hallerinin ve düşüncelerinin doğrudan bize aktarılmasını

sağlamıştır. Soru, bakış açısı ile dil ve anlatım arasındaki ilişkiyi açıklamaya dayalı olduğundan anlama basamağındadır.

11- *“Okuduğunuz metnin ana düşüncesini yardımcı düşüncelerden hareketle söyleyiniz”* Soru, parçalardan bütüne ulaşmaya yöneliktir. Analiz basamağındadır.

On bir sorudan altısı anlama, üçü hatırlama, biri analiz, biri yaratma basamağındadır.

3. ÜNİTE: ŞİİR

1. METİN: KOŞUK

1- *“Metnin 2 ve 3. dörtlüklerinde bahar hangi özellikleriyle anlatılmıştır? Açıklayınız”* Metnin 2 ve 3. dörtlüklerinde bahar, karların ve buzların erimesi, yağmurların yağıp çiçeklerin açması özellikleriyle anlatılmıştır. Soru, hatırlama basamağındadır.

2- *“Metnin dil ve anlatım özelliklerini göz önünde bulundurarak metinden, bugüne kadar değişmeden gelen kelimeleri bulunuz. Bu durumu nasıl değerlendiriyorsunuz?”* Geçmişten günümüze değişmeden gelen kelimelerden bazılarını metinde görüyoruz. Bunlar kel–gel, kara, kar, buz, bulut vs’dir. Soru, öğrencinin görüşünü söylemesine, durumu değerlendirmesine dayalı olduğundan değerlendirme basamağındadır.

3- *“Okuduğunuz metin hangi şiir türünün örneğidir? Şiirdeki dizelerden örnekler vererek açıklayınız”* Metin, koşuk şiir türüne örnektir. Şiirde doğa anlatılmış ve hece ölçüsü kullanılmıştır, şiir dörtlüklerle yazılmıştır. Bilinen bir şeyi metinden örneklerle açıklamak, anlama basamağına ait bir etkinliktir.

4- *“Verilen şiirin türü ile teması arasında nasıl bir ilişki vardır? Düşüncelerinizi paylaşınız”* Şiirin türü koşuktur. Koşuklarda aşk, bahar, doğa temaları işlenir. Bu şiirin teması da koşuk türünün özelliğine uygun olarak seçilmiştir. Soru, anlama basamağındadır.

5- *“Metinde edebî sanatların çok az kullanılmasını neye bağlıyorsunuz?”* Metin eski Türkçe dönemine aittir, sade bir dille yazılmıştır. Bu yüzden metinde edebî sanatlar çok azdır. Bu durum, sebep-sonuç ilişkisine dayalı olup soru anlama basamağındadır.

6- *“Okuduğunuz metin, oluşturulduğu dönemin gerçekliğini yansıtmakta mıdır? Metinden hareketle örneklendiriniz”* Soru, anlama basamağındadır.

7- “Metinde ahengi sağlayan unsurları belirleyiniz” Öğrenilen bir bilgiyi kullanmaya yönelik bu soru, uygulama basamağındadır.

Yedi sorudan dördü anlama, biri hatırlama, biri değerlendirme, biri uygulama basamağındadır.

2. METİN: SAGU

1- “Metinde söyleyicinin “Alp Er Tonga öldi-mü” şeklinde soruları yönelttiği kişi/kişiler kimler olabilir?” Bu söz, bir ağıttan alıntıdır , Bu yüzden muhtemelen ağıta (cenazeye) katılan insanlara karşı bir yakınma cümlesidir. Soru, anlama basamağındadır.

2- “Metinde “felek” kavramının nasıl anlatıldığını metinden örneklerle açıklayınız. Bundan hareketle feleğin edebiyatımızdaki kullanımlarıyla ilgili çıkarımlarda bulununuz” Örneklemeyle dayalı bu soru, anlama basamağındadır.

3- “Metinden Alp Er Tonga’nın sevilen, sayılan birisi olduğu anlaşılmaktadır. Bu bölümlere dizelerden örnekler gösteriniz” Anlama basamağındadır.

4- “Verilen metinden açık ve örtük iletilere örnek olabilecek kullanımları aşağıdaki şemalara yazınız” Soru, değerlendirme basamağındadır.

5-“Verilen metnin temasını bulunuz. Bu temayı dönemin sosyal gerçekliğiyle ilişkilendirebilir misiniz? Düşüncelerinizi sözlü olarak ifade ediniz” Metnin temasını bulduktan sonra temayı dönemle ilişkilendirmek, bölümler arası ilişki kurarak bunu analiz etmek, analiz basamağına girer.

6- “Metnin dil ve anlatım özellikleriyle ilgili neler söyleyebilirsiniz? Şiire soru cümlesiyle başlanması, şiirin dil ve anlatımına nasıl bir katkı sağlamıştır?” Şiir “Alp Er Tunga öldü mü?” diye başlamaktadır. Bu ifade şiire hayret, inanmama, şaşkınlık anlamı katmıştır. Soru, anlama basamağındadır.

7- “Metinde bazı kelimelerin (beg > bey, kadgu > kaygı, emdi > şimdi, közi > gözü vb.) zaman içindeki değişimleriyle ilgili neler söyleyebilirsiniz?” Bu kelimelerin zamanla değişmesi, dilin canlı bir varlık olduğunu gösterir. Öğrencinin bunu anlaması için dil hakkında bilgi sahibi olması, dilin yaşayan, değişen, dönüşen bir olgu olduğunu anlaması ve gördüğü kelimeler üzerinden bir okuma yapması gerekir. Soru, değerlendirme basamağındadır.

8-“Metinde ahengi sağlayan unsurları bulunuz” Soru, uygulama basamağındadır.

Sekiz sorudan dördü anlama, ikisi değerlendirme, biri analiz, biri uygulama basamağındadır.

3. METİN: GEÇİŞ DÖNEMİ ESERLERİ

1- “Okuduğunuz Geçiş Dönemi metin parçalarında anlatılanları birkaç cümleyle ifade ediniz” Soru, anlama basamağındadır.

2- “Kutadgu Bilig’de baharın gelişyle birlikte doğadaki değişim nasıl verilmiştir? Metinden örneklerle açıklayınız” “Bahar rüzgârı eziyetli kışı sürüp, götürdü; parlak yaz tekrar saadet yayını kurdu.”, “Kurumuş ağaçlar yeşiller giyindi; tabiat mor, al, yeşil ve kızıl renkler ile süslendi.” Gibi ifadelerle doğadaki değişim ifade edilmiştir. Soru, hatırlama basamağındadır çünkü sorunun cevabı metinde açıkça verilmiştir.

3- “Divânu Lugati’t-Türk’ten alınan bölümde yazar, eseri yazma amacını nasıl açıklamıştır? Belirtiniz” Yazar, “Yüce Allah’ın yardımına sığınıp kitabımı Divânu Lugati’t-Türk (Türk Lehçelerinin Divanı) diye adlandırarak ortaya koydum. Sonsuza kadar anılarak ebediyete bir hatıra olarak kalsın, bir hazine olarak kalsın diye yazdım” demiştir. Soru, hatırlama basamağındadır.

4- “Divânu Lugati’t-Türk’ten alınan bölüme göre yazar, eserini nasıl oluşturmuş ve kaç bölüme ayırmıştır?” Sorunun cevabı metinde verildiği için soru hatırlama basamağındadır.

5- “Divan-ı Hikmet adlı eserden alınan bölümde Ahmet Yesevî 11, 12, 13 ve 14. yaşlarında duygu ve düşünce dünyasında meydana gelen değişimleri nasıl anlatmıştır?” “On birimde rahmet denizi dolup taşı Allah dedim ve şeytan benden uzaklaştı. Geçici heves durmayıp göçtü gitti ben sen ortadan kalkmış oldu. On iki de sırları gördüm artık. On üçte nefis arzusuna kapıldım, nefis başına yüz bin belaya tutuldum. kibirlenmeyi yendim ve on dördümde toprak gibi oldum” diye anlatmıştır. Soru, hatırlama basamağındadır.

6- “Divan-ı Hikmet’te geçen “rahmet denizinin dolup taşması”, “toprak gibi olmak” sözleriyle ne anlatılmaktadır?” Soru, anlama basamağındadır.

7- “Divan-ı Hikmet’ten yola çıkarak sanatçı-eser ilişkisi için neler söyleyebilirsiniz?” Her eser, yazarının kişiliğinden, anlayışından, üslubundan izler taşır. Divan-ı Hikmet de tasavvufi bir eserdir. Bu yönüyle Ahmet Yesevi’nin düşünce

dünyasını, hayat görüşünü yansıtmaktadır. Parçadan hareketle yazara dair yorum yapmaya dayalı bu soru, analiz basamağındadır.

8- *“Okuduğunuz metinlerde açık ve örtük iletilere örnekler bulunuz”* Soru, değerlendirme basamağındadır.

9- *“Okuduğunuz metinlerde dönemin gerçekliğini yansıtan unsurları metinden örneklerle açıklayınız”* Soru, anlama basamağındadır.

10- *“Metinlerin dil ve anlatım özellikleriyle ilgili neler söylenebilir?”* İslâmiyet’i kabulün etkisiyle dilde Arapça, Farsça kelimeler görülmektedir. Mecazlı, kapalı ifadeler de vardır. Soru, anlama basamağındadır.

11- *“Atabetü’l-Hakayık’ta “bilgili olmak”, Divan-ı Hikmet’te “sabretmek” değerleri ön plana çıkarılmış; “kibirli olmak” olumsuz bir davranış olarak verilmiştir. Sizce bu davranışların toplumsal yaşantıda ne gibi bir rolü vardır? Düşüncelerinizi sözlü olarak ifade ediniz”* Sorunun tek bir cevabı yoktur. Soru, öğrencinin özgün görüşlerini söylemesine, düşünüp fikir yürütmesine yöneliktir. Bu yüzden değerlendirme basamağındadır.

12- *“Okuduğunuz metinler şekil özellikleri yönüyle incelendiğinde nazım birimi ve ölçü konusunda henüz tam bir birlik sağlanamamasının nedenleri nelerdir?”* Bu eserler geçiş dönemine ait olduğu için nazım birimi ve ölçü konusunda birlik sağlanamamıştır. Öğrencinin bunu bilip soruda yorumlaması istenmektedir. Soru, anlama basamağındadır.

13- *“Okuduğunuz Kutadgu Bilig metnini şekil özellikleri açısından inceleyip aşağıdaki şemalara yazınız”* Kafiye, redif, ölçü ve şiirin diğer ahenk unsurlarını öğrencinin önceden bildiği varsayılmaktadır. Soruda öğrenciden istenen, bildiklerini soru üzerinde uygulamasıdır. Soru, uygulama basamağındadır.

On üç sorudan beşi anlama, dördü hatırlama, biri uygulama, biri analiz, ikisi değerlendirme basamağındadır.

4. METİN: İLAHİ

1- *“Şairin her iki dünyada da amacı nedir? Metinden hareketle cevaplayınız”* Soru, hatırlama basamağındadır.

2- *“Metnin başlığı “ilahi” olmasaydı burada anlatılan aşkı beşerî bir aşk olarak algılar mıydınız? Nedenleriyle açıklayınız”* Bu sorunun cevabı öğrenciye kalmış

olmakla birlikte metnin başlığı ilahi olmasa anlatılanların beşerî aşk olarak anlaşılması mümkündür. Çünkü anlatılanlar, bir insana da hitap edecek şekilde ifade edilmiştir. Sorudan bunu çıkarmak, anlama basamağındadır.

3- “*Metinde temayı en iyi yansıtan dizeleri bulup sözlü olarak ifade ediniz*” Bu sorunun cevabı tamamen öğrencinin özgün düşüncesine kalmıştır, soru değerlendirme basamağındadır.

4- “*Okuduğunuz metnin dil ve anlatım özellikleriyle ilgili neler söyleyebilirsiniz?*” Soru, anlama basamağındadır.

5- “*Şiirin yazıldığı dönemin (XIII-XIV. yüzyıl) siyasi, tarihî, sosyal, kültürel olaylarını göz önünde bulundurduğunuzda bunların şairi ve şiiri etkilediğini söyleyebilir misiniz?*” İçinde bulunduğu dönemin şairi etkilemesi kaçınılmazdır. Şair, içinde bulunduğu dönemden etkilenir, bunu da şiirine yansıtır. 13. Ve 14. Yüzyılda İslamiyet’in kabulü ile Türk edebiyatında tasavvuf etkileri görülmeye başlanmıştır. Metinde de bu etkileri, özellikle ilahi aşkı görüyoruz. Metinle zihniyet arasında ilişki kurmaya yönelik bu soru, analiz basamağındadır.

6- “*Metinden yola çıkarak şair-eser ilişkisi için neler söyleyebilirsiniz?*” Soru, analiz basamağındadır.

7- “*Aşağıdaki dörtlüklerde geçen edebî sanatları bularak yazınız*” Öğrenilen bir bilginin metinde kullanılmasına yönelik bu soru, uygulama basamağındadır.

8- “*Metinde ahengi sağlayan unsurları aşağıdaki şemalarda boş bırakılan yerlere yazınız*” Uygulama basamağındadır.

Sekiz sorudan biri hatırlama, ikisi anlama, biri değerlendirme, ikisi analiz, ikisi uygulama basamağındadır.

5. METİN: NEFES

1- “*Âdemden gafil olma*”, “*Hakk’ın kudret sırrıdır*”, “*Kendi özünü bilen*” dizelerindeki altı çizili kelimelerin anlamını dizelerin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi TDK’nin Türkçe Sözlük’ünden kontrol ediniz” Soru, anlama basamağındadır.

2- “*Okuduğunuz metne göre “âdem” nasıl tanımlanmıştır? Dizelerden örnekler vererek açıklayınız*”

“Bu âdem dedikleri

El ayakla baş değil

Âdem manaya derler

Suret ile kaş değil” gibi dizelerde âdemin nasıl tanımlandığı açıkça görüldüğünden soru, hatırlama basamağındadır.

3- “Metne göre “Kendi özünü bilen” kişi hangi özelliklere sahiptir?” Hatırlama basamağındadır.

4- “Metinde tasavvufla ilgili daha önce öğrendiğiniz hangi unsurlara rastlamaktasınız? Belirtiniz” Metinde tasavvufla ilgili kullanılan bazı ifadeler: Pir, Sufi, Şah, İnsan-ı Kamil, cübbedir. Soru, hatırlama basamağındadır.

5- “Metnin temasını bulunuz” Anlama basamağındadır.

6- “Metnin dil ve anlatım özellikleriyle ilgili neler söylenebilir? Örneklerle açıklayınız” Anlama basamağındadır.

7- “Okuduğunuz metinde dönemin sosyal ve kültürel unsurlarıyla ilgili hangi özellikler verilmiştir? Dizelerden örneklerle açıklayınız” Anlama basamağındadır.

8- “Metinde ahengin, hangi unsurlarla sağlandığını belirleyiniz” Anlama basamağındadır.

Sekiz sorudan üçü hatırlama, beşi anlama basamağındadır.

6. METİN: MÂNİ

1- “Yedekli mânide geçen “Kendin ettin kendine/Yana yana gez derler” dizelerindeki altı çizili kelime grubunun anlamını metnin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi TDK'nin Türkçe Sözlük'ünden kontrol ediniz” Anlama basamağındadır.

2- “Metinlerden hareketle hangi konularda mâni söylenebileceğini belirtiniz” Parçadan hareketle bütüne dair yorum yapmayı gerektiren bu soru, anlama basamağındadır.

3- “Metinler şekil özellikleri açısından değerlendirildiğinde neler söylenebilir?” Metinlerin şekil özelliklerine baktığımızda yedekli mani haricindeki manilerin dörtlüklerle ve sade bir dille yazıldığını, kafiye düzenlerinin de aaba şeklinde olduğunu

söyleyebiliriz. Bilgiyi metin üzerinde kullanmaya dayalı bu soru, uygulama basamağındadır.

4- “Metinlerden yola çıkarak mânilerin dil ve anlatım özellikleriyle ilgili çıkarımlarda bulununuz” Anlama basamağındadır.

5- “Mânilerin sosyal yaşamdaki yeriyle ilgili neler düşünüyorsunuz?” Değerlendirme basamağındadır.

6- “Metinlerde ahengi sağlayan unsurları bulunuz” Uygulama basamağındadır.

Altı sorudan üçü anlama, ikisi uygulama, biri değerlendirme basamağındadır.

7. METİN: TÜRKÜ

1- “Metinde söyleyici ile hitap edilen kişi arasındaki ilişkiyi dizelerden örneklerle belirtiniz” Anlama basamağındadır.

2- “Okuduğunuz metinde söyleyici, duygularını daha etkili anlatmak için nelerden yararlanmışır? Dizelerden örnekler vererek açıklayınız” Anlama basamağındadır.

3- “Metinde bu dizeleri söyleyen kişinin yerinde siz olsaydınız neler yapardınız? Düşüncelerinizi sözlü olarak ifade ediniz” Öğrencinin yaratıcı düşünmesine, öneri geliştirmesine dayalı bu soru, yaratma basamağındadır.

4- “Metnin temasını bulunuz. Ahenk unsurlarının temayı etkilediğini düşünüyor musunuz? Açıklayınız” Anlama basamağındadır.

5- “Okuduğunuz metnin dil ve anlatım özellikleriyle ilgili neler söyleyebilirsiniz?” Anlama basamağındadır.

6- “Metinden dönemin sosyal ve kültürel gerçekliğini yansıtan dizeler bulunuz” Anlama basamağındadır.

7- “Metinde ahengi sağlayan unsurları bulunuz” Uygulama basamağındadır.

Yedi sorudan beşi anlama, biri uygulama, biri yaratma basamağındadır.

8. METİN: KOŞMA

1- “Metnin ikinci dördlüğünde geçen “karayı bağlamak” kelime grubuyla ne anlatılmaktadır?” Soru anlama basamağındadır.

2- “Metinde söz konusu edilen sevgilinin özellikleri nelerdir? Dizelerden örnekler vererek açıklayınız” Sorunun cevabı metinde olduğundan soru hatırlama basamağındadır.

3- “Okuduğunuz metinde söyleyici kimdir? Kime, niçin seslenmektedir.” Söyleyici, şairin kendisi olup sevgiliye seslenmektedir. Sevgilisine olan aşkı ifade etmektedir. Soru, hatırlama basamağındadır.

4- “Metnin temasını en iyi yansıttığını düşündüğünüz dizeleri sözlü olarak ifade ediniz” Değerlendirme basamağındadır.

5- “Metinde açık ve örtük iletilere örnekler bulunuz.” Değerlendirme basamağındadır.

6- “Metnin dil ve anlatım özellikleriyle ilgili neler söyleyebilirsiniz?” Anlama basamağındadır.

7- “Okuduğunuz metinde dönemin sosyal ve kültürel yaşamına ait hangi unsurlar yer almaktadır?” Anlama basamağındadır.

8- “Metinde ahengi sağlayan unsurlar nelerdir?” Anlama basamağındadır.

Sekiz sorudan dördü anlama, ikisi hatırlama, ikisi değerlendirme basamağındadır.

9. METİN: GAZEL

1- “Metinde geçen âşık ve maşuk (sevgili) nasıl tasvir edilmiştir?” Şiir Divan edebiyatına aittir. Bu soruya cevap vermek için şiirdeki kelimeleri, benzetmeleri, söz sanatlarını anlamak gerekir. Bu yüzden soru, anlama basamağındadır.

2- “Metinden alınan “Değüldüm men sana mâ’il sen etdün aklımı zâ’il/Mana ta’n eyleyen gâfil seni görgeç utanmaz mı” dizelerinde “sen ve gâfil” kelimeleriyle ifade edilen kimlerdir?” Bu soruya cevap vermek için Divan şiirindeki âşık ve maşuk mazmunlarını bilmek gerekir. Soru, anlama basamağındadır.

3- “Metnin temasını bulunuz. Metindeki ahenk unsurlarının temayı etkilediğini düşünüyor musunuz?” Anlama basamağındadır.

4- “Metindeki açık ve örtük iletilerin metnin anlatımını nasıl etkilediğini örneklerle açıklayınız” Değerlendirme basamağındadır.

3- “*Sizce gazelin en güzel beyti hangisidir? Nedenleriyle açıklayınız.*” Gazelin en güzel beytini öğrenci kendi fikrine, estetik zevkine, bakış açısına göre seçecektir. Tüm bunları yapmak, sorunun değerlendirme basamağında olduğunu gösterir.

4- “*Şiirde söz konusu edilen âşıkla şair aynı kişi midir?*” Aynı kişidir çünkü şair kendi ağzından sevgiliye seslenmiştir, çektiği sıkıntıları anlatmıştır. Soru, anlama basamağındadır.

5- “*Beyitlerde geçen edebî sanatları bularak şemalara yazınız*” Uygulama basamağındadır.

6- “*Şiirde ahengi sağlayan unsurları bulunuz*” Uygulama basamağındadır.

Sekiz sorudan dördü anlama, ikisi uygulama, ikisi değerlendirme basamağındadır.

10. METİN: GAZEL

1- “*Metinde söz konusu mevsim, nasıl tasvir edilmektedir?*” Şiir Divan edebiyatına aittir. Bu soruya cevap vermek için şiirdeki kelimeleri, benzetmeleri, söz sanatlarını anlamak gerekir. Bu yüzden soru, anlama basamağındadır.

2- “*Söyleyici gazelin ikinci beytinde sonbaharın gelişini “Bağın ağaçları, dervişler gibi soyutlanma hırkasına girdiler. Sonbahar rüzgârı, çınarın ele benzeyen yapraklarını düşürdü.” şeklinde ifade etmiştir. Sizce bir halk şairi bu durumu nasıl anlatırdı?*” Bu soruya cevap vermesi için öğrencinin halk şiiri geleneğini ve söyleyişlerini bilmesi gerekir. Bildiği üzerinden karşılaştırma yapması, özgün düşünmesi gerekir. Bu soru, değerlendirme basamağındadır.

3- “*Metnin temasını verilen dizelerden yola çıkarak bulunuz.*” Anlama basamağındadır.

4- “*Metindeki açık ve örtük iletilere örnekler bulunuz. Bu iletilerin metnin dil ve anlatımını nasıl etkilediğini söyleyiniz.*” Değerlendirme basamağındadır.

5- “*Sizce gazelin en güzel? beyti hangisidir? Nedenleriyle açıklayınız.*” Değerlendirme basamağındadır.

6- “*Aşağıda verilen beyitlerde geçen edebî sanatları bularak şemalara yazınız.*” Uygulama basamağındadır.

7- “Şairin duygu ve düşünce dünyası ile gazel arasında bir bağlantı kurulabilir mi?” Analiz basamağındadır.

8- “Metinde ahenk, hangi unsurlarla sağlanmıştır?” Anlama basamağındadır.

Sekiz sorudan dördü anlama, ikisi değerlendirme, biri uygulama, biri analiz basamağındadır.

11. METİN: KASİDE

1- “Şair, Edirne şehrinin güzelliğini anlatırken hangi unsurlardan yararlanmışır? Metinden örnek dizeler gösteriniz.” Anlama basamağındadır.

2- “Metinde her beytin sonunda tekrarlanan “mıdır” soru edatı, metnin anlatımını nasıl etkilemiştir?” Şiirde kafiye ve redif, şiirin ahenk unsurlarındandır. Bu şiirde de “mıdır” soru edatı redif olup şiire ahenk katmıştır. Soru, anlama basamağındadır.

3- “Metinde şair, I. Ahmed’i nasıl övmüştür? Metinden örneklerle söyleyiniz” Anlama basamağındadır.

4- “Metinde şairin, şairliğiyle ilgili açıklamalar yaptığı bölümleri gösteriniz.”

Bunu anlamak için hem fahriye geleneğini hem de şiirdeki kelimelerin anlamlarını bilmek gerekir. Soru, anlama basamağındadır.

5- “Metnin temasını bularak temayı en iyi yansıtan dizeleri belirleyiniz.” Temayı en iyi yansıtan dizeyi bulmak, öğrencinin görüşüne kalmış olup soru değerlendirme basamağındadır.

6- “Metinde çok sayıda mübalağa ve tezat sanatı kullanılmışır. Siz de metinden bu sanatlara birkaç örnek bularak yazınız” Uygulama basamağındadır.

7- “Okuduğunuz metinde divan şiirinin hangi özellikleri görülmektedir? Açıklayınız” Anlama basamağındadır.

8- “Şiirde ahengi sağlayan unsurları bulunuz” Uygulama basamağındadır.

Sekiz sorudan beşi anlama, ikisi uygulama, biri değerlendirme basamağındadır.

12. METİN: ŞARKI

1- “Metinde her bendin sonunda “İyddir çık nâz ile seyrâna kurbân olduğum” dizesi tekrarlanmıştır. Bu durum metnin anlatımını nasıl etkilemiştir?” Anlama basamağındadır.

2- “Metinde “hâke yeksân olmak, kurban olmak, gel hele” gibi halk diline ait söyleyişlerin yer alması, metnin dil ve anlatım özelliği ile ilgili neler düşündürmektedir?” Anlama basamağındadır.

3- “Metinde sevgilinin fiziksel özellikleriyle ilgili neler verilmiştir?” Anlama basamağındadır.

4- “Metinde açık ve örtük iletilere örnek bulunuz.” Değerlendirme basamağındadır.

5- “Söyleyici, metinde kime seslenmekte ve ondan ne yapmasını istemektedir? Metindeki dizelerden örneklerle açıklayınız.” Anlama basamağındadır.

6- “Metinde anlatılanlardan yola çıkarak temayı bulunuz.” Anlama basamağındadır.

7- “Metinden alınan “Sen açıl gül gibi zâr ile hezâr olsun Nedîm” dizesinde şair; sevgiliyi güle, kendisini de bülbüle benzeterek teşbih sanatı yapmıştır. Siz de metinde geçen diğer teşbihleri bulunuz.” Uygulama basamağındadır.

8- “Bentlerden herhangi birinin yerini değiştirdiğinizde sizce şiirin anlamında bir değişiklik meydana gelir mi?” Divan şiirinde bütün değil parça bütünlüğü olduğundan bentlerin yerleri değiştirilse de şiirin anlamında bir değişiklik meydana gelmez. Öğrencinin ön bilgilerinden hareketle yorum yapması istenilen bu soru, anlama basamağındadır.

9- “Okuduğunuz metnin şekil özelliklerini aşağıdaki şemalara yazınız.” Uygulama basamağındadır.

Dokuz sorudan beşi anlama, ikisi uygulama, biri değerlendirme basamağındadır.

4.ÜNİTE: DESTAN/EFSANE

1. METİN: İLYADA

1- “*O katı yürekli adam alt eder seni.*” cümlesindeki altı çizili kelime gruplarının anlamlarını cümlenin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi TDK'nin Türkçe Sözlük'ünden kontrol ediniz.” Anlama basamağındadır.

2- “*Okuduğunuz metindeki kahramanlardan Akhilleus ile Hektor'ın kişilik özelliklerini metinden yola çıkarak açıklayınız.*” Hatırlama basamağındadır.

3- “*Metinde anlatıcının kim olduğunu ve hangi tip bakış açısı kullandığını belirleyiniz.*” Anlama basamağındadır.

4- “*Hektor'ın ölümü üzerine eşinin nasıl bir tepki gösterdiğini, hangi ruh hâli içerisinde olduğunu metindeki dizelerden örnek göstererek belirtiniz.*” Sorunun cevabı metinde verilmiştir:

“Çok üzülür, eli ayağı tutmaz olur, zehir yutmuşçasına acı çeker.

Titredi eli ayağı, mekik elinden yere düştü”

Soru, hatırlama basamağındadır.

5- “*Okuduğunuz metinden alınan “bir altın terazi kurdu baba tanrı,/acıklı ölümün iki tanrıçasını koydu kefelere/biri Akhilleus'unkiydi, biri at sürücüsü Hektor'unki./ortasından tuttu kaldırdı teraziyi,/ağır bastı Hektor'un kara günü./kefe düştü yuvarlandı Hades'e dek.”dizelerinden yola çıkarak o dönemdeki kader anlayışıyla ilgili çıkarımlarda bulununuz.*” Değerlendirme basamağındadır.

6- “*Okuduğunuz metinde kalıp olarak kullanılan ve yinelenen ifadeleri gösteriniz, bu kullanımların metnin anlatımına nasıl bir katkı sağladığını belirtiniz.*” Anlama basamağındadır.

7- “*Metinde, tanrıların olayların akışına müdahale ettikleri bölümleri gösteriniz.*” Hatırlama basamağındadır.

8- “*Hektor ve Akhilleus, aralarındaki mücadelenin sonunda birbirlerine nasıl bir tavır alacaklarını ifade ederler? Metinden hareketle açıklayınız.*” Sorunun cevabı metinde açıkça görüldüğünden soru, hatırlama basamağındadır.

9- *“Tanrılar olaylara müdahale etmeselerdi Akhilleus ile Hektor’ın mücadelesi nasıl sonuçlanabilirdi?”* Öğrencinin özgün düşünmesine kalmış bu soru, yaratma basamağındadır.

10- *“Okuduğunuz metinde, doğadan alınan ve benzetme yapmak için kullanılan varlıkları belirleyip söyleyiniz.”* Öğrencinin benzetme sanatını bilip metinde yapılan benzetmeleri tespit etmesi beklenmektedir. Soru, anlama basamağındadır.

11- *“Okuduğunuz metnin şekil özellikleriyle ilgili çıkarımlarda bulununuz.”* Anlama basamağındadır.

12- *“Metin destan türünün hangi özelliklerini taşımaktadır? Metinden örneklerle açıklayınız.”* Öğrencinin destanı konusunu bilip destanın özelliklerini metinde tespit etmesi gerekmektedir. Soru, anlama basamağındadır.

On iki sorudan beşi anlama, beşi hatırlama, biri değerlendirme, biri yaratma basamağındadır.

2. METİN: ŞAHMERAN VE LOKMAN HEKİM EFSANESİ

1- *“Metinde geçen ‘‘Çünkü öldüğü duyulursa dünyadaki bütün yılanlar insanlardan oç almaya kalkacaklardır.’’ cümlesinde altı çizili kelime grubunun anlamını cümlenin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi TDK’nin Türkçe Sözlük’ünden kontrol ediniz.”* Anlama basamağındadır.

2- *“Şahmeran’ın, misafir ettiği kişinin elinden öleceğini bile bile ona karşı iyi niyetli olmasının sebebi ne olabilir?”* Metni anlamaya yönelik bu soru, anlama basamağındadır.

3- *“Metindeki hangi unsurlar masallarla benzerlik göstermektedir? Açıklayınız.”* Bu soruya cevap vermek için masal türünün özelliklerini bilmek, iki türü karşılaştırmak ve benzerliklerini tespit etmek gerekir. Soru, analiz basamağındadır.

4- *“Okuduğunuz metinde olağanüstü unsurları belirleyerek bunların metnin türüne katkısını açıklayınız.”* Efsanelerde olağanüstü olaylar görülmesi normaldir. Bu soruya cevap vermek için türün özelliklerini bilmek ve metinde tespit etmek gerekir. Soru, anlama basamağındadır.

5- *“Okuduğunuz metinde geçen kişilerin özelliklerini söyleyiniz.”* Hatırlama basamağındadır.

6- “Metindeki temel çatışmadan hareketle metnin tema ve konusunu belirleyiniz.” Anlama basamağındadır.

7- “Metnin olay örgüsünü olayların gerçekleşme sırasına göre belirleyiniz.” Hatırlama basamağındadır.

8- “Metinde anlatıcı ve bakış açısının işlevini söyleyiniz. Seçilen bakış açısının metnin dil ve anlatımını nasıl etkilediğini belirtiniz.” Anlama basamağındadır.

9- “Efsaneler olduğu toplumun yaşamından, inanışlarından, gelenek ve göreneklerinden izler taşır. ”Bu bilgiye göre, okuduğunuz metinde toplumun sosyal ve kültürel yaşamıyla ilgili hangi unsurlara rastlıyorsunuz?” Anlama basamağındadır.

10- “Metnin anlatıcısı siz olsaydınız metinde hangi kişileri veya olayları değiştirmek isterdiniz?” Bu soru, öğrencinin bakış açısına, fikrine, hayat görüşüne göre özgün bir şekilde cevap vermesine uygun olduğundan yaratma basamağındadır.

On sorudan altısı anlama, ikisi hatırlama, biri analiz, biri yaratma basamağındadır.

3. METİN: OĞUZ KAĞAN DESTANI

1- “Metnin başkahramanı olan Oğuz Kağan nasıl biri olarak tasvir edilmiştir?” Hatırlama basamağındadır.

2- “Oğuz Kağan’ın, doğadaki varlıkların adlarını çocuklarına ad olarak vermesini nasıl değerlendiriyorsunuz?” Göçebe kültür dairesinde yaşayan ve doğa ile içli dışlı bir yaşam süren Oğuzlarda çocuklara doğadaki varlıkların adlarını vermek, anlaşılır bir durumdur. Bu soru, anlama basamağındadır.

3- “Destanda geçen kahramanları ve bu kahramanların özelliklerini belirtiniz.” Hatırlama basamağındadır.

4- “Metinde olayın geçtiği zaman ve mekân unsurları ile ilgili çıkarımlarda bulununuz.” Destan, İslamiyet öncesi döneme aittir. Bu dönemde Türkler, Orta Asya’da yaşıyordu. Zaman ve mekan hakkında çıkarım yapmak için metin ve Türkçenin dönemleri hakkında bilgi sahibi olmak gerekir. Soru, anlama basamağındadır.

5- “Metinde yer alan olağanüstülükler nelerdir? Bu olağanüstülükler metnin türüne ve temasına nasıl bir katkı sağlamıştır?” Anlama basamağındadır.

6- “Metnin olay örgüsünü kronolojik işleyişi göz önünde bulundurarak aşağıdaki şemalara yazınız.” Hatırlama basamağındadır.

7- “Okuduğunuz metnin dil ve anlatım özellikleriyle ilgili neler söyleyebilirsiniz?” Anlama basamağındadır.

8- “Metinde Türk destanlarında yer alan motiflerden hangileri kullanılmış ve bu motifler hangi özellikleri yönüyle metne konu edilmiştir?” Kurt, ışık, ağaç motifleri Türk destanlarında kullanılır. Oğuz Kağan destanında da bu motifler vardır. Bu motifleri bilmek ve metinde bulmak gerekir. Soru, hatırlama basamağındadır.

9- “Oğuz Kağan Destanı dilimiz, edebiyatımız ve tarihimiz açısından nasıl bir önem taşımaktadır? Nedenleriyle açıklayınız.” Neden-sonuç ilişkisi kurarak değerlendirme isteyen bu soru, değerlendirme basamağındadır.

10- “Oğuz Kağan Destanı’ndan hareketle dönemin sosyal, kültürel, siyasi ve dinî hayatıyla ilgili çıkarımlarınızı aşağıdaki şemalara yazınız.” Anlama basamağındadır.

11- “Metnin tema ve konusunu belirleyiniz.” Anlama basamağındadır.

12- “Okuduğunuz metinde millî ve manevi değerlerden hangilerine ulaşabilirsiniz?” Anlama basamağındadır.

13- “Okuduğunuz metni destan yapan özellikler nelerdir?” Anlama basamağındadır.

On üç sorudan sekizi anlama, dördü hatırlama, biri değerlendirme basamağındadır.

4. METİN: BATTAL GAZİ DESTANI

1- “Kâfir alaylarını tarumar etti.”

• Orada ah edip aklı başından gitti.

“Metinde geçen yukarıdaki cümlelerde altı çizili kelime gruplarının anlamlarını cümlelerin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi TDK’nin Türkçe Sözlük’ünden kontrol ediniz.” Anlama basamağındadır.

2- “Yüzünün suyunu yere döktü.” cümlesini metnin bağlamından hareketle açıklayınız.” Anlama basamağındadır.

3- “Metinde Kayser’in elinden kurtulan Ahmed-i Tarran ve Mumlan-ı Gazi’nin, Seyyid Battal Gazi’yi görünce şaşkınlıklarının sebebini söyleyiniz.” Hatırlama basamağındadır.

4- “Okuduğunuz metnin anlatıcısını ve anlatıcının bakış açısını metinden örnek cümlelerle belirtiniz.” Anlama basamağındadır.

5- “Metindeki kişilerin özelliklerini belirleyerek aşağıdaki şemalara yazınız.” Hatırlama basamağındadır.

6- “Müminlerin tekbiri yedinci kat gökyüzüne erişti. Seyyid onu dine davet etti.”

Metinden alınan yukarıdaki cümlelerden hareketle metinde dinî değerlere ne şekilde yer verildiğini açıklayınız.” Metinde Battal Gazi’nin Müslümanlar için önemini ve İslam için savaşmasından dolayı bütün askerinin ve halkın dualarını aldığını görürüz.

7- “Okuduğunuz metinden o dönemin siyasi ve tarihî öğelerinin yansımaları ile ilgili çıkarımlarda bulununuz.” Anlama basamağındadır.

8- “Metinde geçen zaman ve mekân ifadelerini belirleyiniz.” Hatırlama basamağındadır.

9- “Metinde yararlanılan anlatım biçimlerini ve düşünceyi geliştirme yollarını bularak aşağıdaki şemalara yazınız.” Anlama basamağındadır.

10- “Metnin dil ve anlatım özelliklerini metinden hareketle belirtiniz.” Anlama basamağındadır.

On sorudan yedisi anlama, üçü hatırlama basamağındadır.

5. METİN: ÜÇ ŞEHİTLER DESTANI

Ben Ankara’da buldum onu, yirmi yaşındaydı zaar,

Kurtulmuşuz bedenden artık,

Kimse ayaklı, elli değil.

1- “Okuduğunuz metinde geçen bu cümlelerdeki altı çizili ifadelerin cümlelere kattıkları anlamları söyleyiniz: Anlama basamağındadır.”

2- “Bana bir avuç kahramanın savunduğu yer

Tarihin kulaklarında altın küpe

Burası

Metris tepe, Kanlı sırt, Adsız tepe.”

Okuduğunuz metinden alınan yukarıdaki dizelerde anlatılmak istenen nedir?”

Anlama basamağındadır.

3- *“Uzanırlar korkak boşluğa sereserpe*

Civar arazinin sultanları”

Bu dizelerdeki mecazlı ifadeye benzer ifadeleri bulunuz. Bunların metnin anlatımına katkısını belirtiniz.” Anlama basamağındadır.

4- *“Düşman görmüş düşmanlardan yardım yürümüş ta buraya kadar”*

Bu dizeleri dönemin tarihî gerçekliğini göz önünde bulundurarak yorumlayınız.”

Anlama basamağındadır.

5- *“Mustafa Kemal Atatürk’ün bir destan kahramanı gibi anlatıldığı bölümlerin destan türüyle bağlantısını söyleyiniz.”* Destanlarda kahramanlar olağanüstü nitelikleriyle anlatılır. Metinde de Mustafa Kemal’in olağanüstü özelliklerle, bir destan kahramanı gibi anlatıldığını görüyoruz. Karşılaştırıp çözümlenmeye dayalı bu soru, analiz basamağındadır.

6- *“Okuduğunuz destanda ahengi sağlayan ögeleri belirleyiniz.”* Anlama basamağındadır.

7- *“Fazıl Hüsnü Dağlarca Türk ordusunda uzun süre görev almıştır. Şairin bu durumunun şiirin dil ve anlatımını etkilediğini söyleyebilir misiniz? Neden?”* Şairin Türk ordusunda uzun süre görev alması, şiirde kahramanlık temasını başarıyla işleminde görölmektedir. Soru, anlama basamağındadır.

8- *“Metinde sizi etkileyen dizeler hangileridir? Nedenleriyle söyleyiniz.”* Öğrencinin fikrine, beğenisine kalmış bu soru, değerlendirme basamağındadır.

9- *“Okuduğunuz metinde yer alan söyleyicileri belirleyiniz.”* Anlama basamağındadır.

10- *“Üç Şehitler Destanı’nu doğal destan örnekleriyle karşılaştırdığınızda bulduğunuz benzerlikleri ve farklılıkları yazınız.”* Analiz basamağındadır.

11- *“Metindeki mekân ve zaman unsurlarını belirleyerek bunların metnin türüne katkısını açıklayınız.”* Anlama basamağındadır.

12- “Okuduğunuz metinden yola çıkararak temel çatışmayı belirleyiniz. Bu atışmanın temaya nasıl bir katkısı olduğunu açıklayınız.” Anlama basamağındadır.

13- “Metinde anlatılan dönemin sosyal ve kültürel yaşamına ait unsurları belirleyiniz.” Anlama basamağındadır.

14- “Trkem benim ses bayrağım” diyen Fazıl Hüsnü Dağlarca’nın dil konusundaki tutumunu okuduğunuz metinden rneklele açıklayınız.” Anlama basamağındadır. Metni anlayıp yorumlamayı gerektirir.

On dört sorudan on biri anlama, ikisi analiz, biri değerlendirme basamağındadır.

5. ÜNİTE: ROMAN

1. METİN: NOTRE DAME’IN KAMBURU

1- “Metinde geçen “Hiç durmadan alaylara maruz kalmış, ara sıra taşa tutulmuş bir halde oradaydı.” cümlesinde altı çizili kelime grubunun anlamını cümlenin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi TDK’nin Türkçe Szlk’ünden kontrol ediniz.” Anlama basamağındadır.

2- “Esmeralda kendini kaçırmaya çalıştığını bile bile neden Quasimodo’ya su vermiş olabilir?” Esmeralda çok güzel biriyken Quasimodo çok çirkin, acınası biridir. Muhtemelen Esmeralda ona acıdığı için su vermiştir. Öğrencinin bunu anlaması beklenmektedir. Soru, anlama basamağına aittir.

3- “Esmeralda’nın elinden su içen Quasimodo’nun hangi duygular içerisinde olduğunu metinden hareketle açıklayınız.” öğrencinin tahminine dayalı bu soru, anlama basamağındadır.

4- “Esmeralda’nın Quasimodo’ya su vermesini yazar nasıl karşılamıştır? Bu konuyla ilgili yazarın araya girip okuyucuya seslenmesi anlatımı nasıl etkilemiştir?” Yazar bu kısımda araya girerek vicdanın önemini vurgulamıştır. Yazarın araya girip okuyucuya seslenmesi, metni dikkat çekici kılmıştır. Bu anlamda, metni okuyan okuyucu kendisine seslenildiğini fark edince metne iyice dikkat kesilir.

5- “Okuduğunuz metinde diyalog hâline getirebileceğiniz kesitlerin nereler olabileceğini belirleyiniz.” Esmeralda’nın su verdiği bölümler diyalog için uygundur. Soru, anlama basamağındadır.

6- “Okuduğunuz metinde yazarın okuyucuyu yönlendirmeye çalıştığını gösteren bölümlere örnek veriniz.” Anlama basamağındadır.

7- “Okuduğunuz metinde geçen kişilerin özelliklerini belirleyerek aşağıdaki şemalara yazınız.” Hatırlama basamağındadır.

8- “Temel çatışmadan hareketle metnin tema ve konusunu belirleyiniz.” Anlama basamağındadır.

9- “Metinde anlatıcı ve bakış açısının işlevini belirleyiniz. Seçilen bakış açısının metnin dil ve anlatımını nasıl etkilediğini belirtiniz.” Anlama basamağındadır.

10- “Metinde kullanılan anlatım biçimleri ile anlatım tekniklerini bularak aşağıdaki şemalara yazınız.” Anlama basamağındadır.

11- “Metnin yazıldığı dönemin sosyal, siyasi, kültürel gerçekliğini yansıtan bölümleri gösteriniz.” Anlama basamağındadır.

On bir sorudan onu anlama, biri hatırlama basamağındadır.

2. METİN: FELÂTUN BEY İLE RÂKİM EFENDİ

1- “Bizi gönülden çıkarmazsın ya. Ziklas, o tokgözlü, mert, sadık Râkım’dan bu sözleri işitince, oğlanı bir kat daha sevip, yüreğine sokacağı geldi.”

Yukarıdaki cümleler okuduğunuz metinden alınmıştır. Bu cümlelerdeki altı çizili kelime ve kelime gruplarının anlamını metnin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi TDK’nin Türkçe Sözlük’ünden kontrol ediniz.” Anlama basamağındadır.

2- “Râkım Efendi’nin “Hah işte memuriyete bu fikir ve itikatla gitmeni isterim. Bu fikir ve itikat kimlerde olursa mutlaka tevkif-i ilâhiye mazhar olur.” sözlerinden yola çıkarak kişinin yaşamda başarı kazanmak için neler yapması gerektiğini metinden hareketle açıklayınız.” Anlama basamağındadır.

3- “Râkım Efendi’nin söylediği “İnsanın aklı sonradan başına gelir.” sözü Felâtun Bey’in ifadelerinde karşılığını nasıl bulmuştur? Felâtun Bey’in kendi sözlerinden hareketle açıklayınız.” Felatun Bey’in sözlerinden anlıyoruz ki kendisi umutsuzdur çünkü çok borçlanmıştır. Soru, anlama basamağındadır.

4- “Can’ın söylediği ve “Bütün dünya aleyhime ayaklanarak başıma kılıç vursa bile, sana olan sevgimi başımdan çıkaramazlar.” anlamına gelen beyitle ilgili Râkım Efendi’nin yaptığı yorum, o dönemde edebiyata yüklenen anlamla ilgili size neler

düşündürmektedir?” Divan şiirinden etkilenilen bu dönem romanlarında hep kavuşulamayan aşklar ve ayrılıklar görülür. Bu da okuyanların ruh hallerine yansımaktadır. Rakım Efendi de buna vurgu yapmaktadır. Soru, dönemle eser ilişkisi yapmayı gerektirir, analiz basamağındadır.

5- *“Felâtn Bey’in mutasarrıf olarak İstanbul’dan ayrılması olayına, kendisinin ve Râkım Efendi’nin bakış açısındaki farklılığı belirtiniz.”* Bu farklılık metinde açıkça görüldüğünden soru hatırlama basamağındadır.

6- *“Kendinizi, okuduğunuz metindeki iki ana kahramandan hangisine daha yakın bulduğunuzu nedenleriyle birlikte söyleyiniz.”* Değerlendirme basamağında bir sorudur çünkü öğrencinin çok boyutlu düşünerek karar vermesini gerektirir.

7- *“Metindeki açık ve örtük iletilere örnekler bulunuz.”* Değerlendirme basamağındadır.

8- *“Okuduğunuz metinden yola çıkarak eserin yazıldığı dönemin sosyal ve kültürel özellikleriyle ilgili çıkarımlarda bulununuz.”* Anlama basamağındadır.

9- *“Metindeki anlatıcıyı ve anlatıcının bakış açısını belirleyiniz.”* Anlama basamağındadır.

10- *“Metinde özetleme tekniğinin kullanıldığı yerleri gösteriniz.”* Anlama basamağındadır.

11- *“Metinde Arapça, Farsça kelime ve tamlamaların sık kullanılması size dönemin dil anlayışıyla ilgili neler düşündürmektedir?”* Tanzimat dönemi eseri olmasına rağmen Arapça-Farsça kelimelerin romanda kullanılması, öz Türkçe anlayışının eserlerde henüz oluşmadığını gösterir. Soru, anlama basamağındadır.

12- *“Ahmet Mithat roman yazarken geleneksel hikâyeciliğimizi sürdürdüğünden ikide bir okura seslenir, meddahlar gibi ona sorular sorarak bir konuşma havası içinde yazar.”* bilgisinin okuduğunuz metne yansımalarını gösteriniz. Böyle bir anlatımın metne yaptığı etkilerle ilgili düşüncelerinizi açıklayınız.” Anlama basamağındadır.

13- *“Okuduğunuz metnin sonunu kendi duygu ve düşüncelerinize göre değiştirerek yeniden şekillendirip anlatınız.”* Yaratma basamağındadır.

On üç sorudan sekizi anlama, biri hatırlama, biri analiz, ikisi değerlendirme, biri yaratma basamağındadır.

3. METİN: MAİ VE SİYAH

1- “Metinden alınan “Öyle bir gece ki gökler bütün kandillerini söndürerek denizlere gayp âleminin gizli şeylerini dökmek için hazırlanmış gibiydi.” cümlesinde altı çizili kelimenin benzetme yoluyla hangi varlığın yerine geçtiğini söyleyiniz.” Anlama basamağındadır.

2- “Okuduğunuz metinden Ahmet Cemil’in iç dünyasını yansıtan bölümleri tespit ediniz.” Hatırlama basamağındadır.

3- “Okuduğunuz metinden yola çıkarak Servetifünun Dönemi’nde yazılan romanların Tanzimat Dönemi romanlarından ayrılan yönleri neler olabilir? Belirtiniz.” Benzerlikleri ya da farklılıkları bulmak, iki durumu karşılaştırıp bir sonuca varmak, analiz gerektirdiğinden soru analiz basamağındadır.

4- “Metinden hareketle metnin anlatıcısı ve anlatıcının bakış açısını bulunuz.” Anlama basamağındadır.

5- “Metinde işlenen temel çatışmayı belirleyerek bu çatışmanın temaya etkisini açıklayınız.” Anlama basamağındadır.

6- “Metnin olay örgüsünü olayların gerçekleşme zamanına göre belirleyiniz.” Hatırlama basamağındadır.

7- “Metinde geçen mekân ve zaman unsurlarıyla ilgili hangi sonuçlara ulaşabilirsiniz?” Hatırlama basamağındadır.

8- “Okuduğunuz metinde kullanılan anlatım biçimleri ile tekniklerini bularak aşağıdaki şemalara yazınız.” Anlama basamağındadır.

9- “Metinde “mai” ve “siyah” neyi ifade etmektedir?” Metindeki mai, hayalleri; siyah ise gerçekleşmeyen hayalleri yani hayal kırıklıklarını ifade etmektedir. Böyle olmakla birlikte soru, öğrencinin bakış açısına göre farklı cevaplara müsaittir. Bu yüzden değerlendirme basamağındadır.

10- “Halit Ziya Uşaklıgil’in Mai ve Siyah romanının dilinin Cumhuriyet Dönemi’nde sadeleştirmiş olmasından yola çıkarak dil-toplum ilişkisi konusundaki düşüncelerinizi belirtiniz.” Değerlendirme basamağındadır.

11- “Okuduğunuz metinde dönemin sosyal ve kültürel özellikleriyle ilgili unsurları belirleyiniz.” Anlama basamağındadır.

12- “Halit Ziya Uşaklıgil’in “Mai ve Siyah her köşeden bakılarak didiklenmiş olan ve edebiyat tarihiyle işğal edenlerce muhakeme olan eserlerden biri olmuştur. Bunun yegâne sebebi bizde roman ve lisan tekâmülünün bir dönemeç noktasına tesadüf etmiş olmasıdır.” cümlelerinden ve okuduğunuz metinden yola çıkarak sanatçı ve eser arasındaki ilişkiyi değerlendiriniz.” Analiz basamağındadır.

On iki sorudan beşi anlama, üçü hatırlama, ikisi analiz, ikisi değerlendirme basamağındadır.

4. METİN: ATEŞTEN GÖMLEK

1- “Salime Hanım ile Ayşe ilk karşılaştıklarında Salime Hanım’ın tepkisi ne olmuştur?” Hatırlama basamağındadır.

2- “Mister Cook ve Salime Hanım’ın konuşmaları karşısında Ayşe nasıl bir cevap vermiştir? Ayşe’nin bu cevabıyla ilgili düşüncelerinizi belirtiniz.” Öğrencinin yorumuna kalmış bu soru, değerlendirme basamağındadır.

3- “Ayşe’nin yaptığı açıklamalardan sonra çevredekiler ona nasıl davranmışlardır?” Hatırlama basamağındadır.

4- “Okuduğunuz metinde geçen kişileri belirleyerek kişilerin özellikleri hakkında çıkarımlarda bulununuz.” Çıkarımda bulunmayı istediği için soru, anlama basamağındadır.

5- “Olayın gerçekleştiği zaman ve mekân unsurlarıyla ilgili neler söyleyebilirsiniz?” Zaman, Kurtuluş Savaşı dönemi, mekan ise İstanbul ve Anadolu’dur. Bunlar metinde görüldüğünden soru, hatırlama basamağındadır.

6- “Metindeki temel çatışmayı belirleyiniz. Bu çatışmadan hareketle temayı bulunuz.” Anlama basamağındadır.

7- “Metinde anlatıcı kimdir? Anlatıcı hangi bakış açısını kullanmıştır?” Anlama basamağındadır.

8- “Okuduğunuz metinde kullanılan anlatım biçimlerini ve düşünceyi geliştirme yollarını belirleyerek aşağıdaki şemalara yazınız.” Anlama basamağındadır.

9- “Metinde dönemin tarihî, sosyal ve siyasi yapısıyla ilgili neler söyleyebilirsiniz?” Anlama basamağındadır.

10- “Okuduğunuz metin “Millî Edebiyat” anlayışıyla yazılmış eserlerden biridir. Bu bilgiden hareketle Millî Edebiyat anlayışıyla yazılmış eserlerin özellikleriyle ilgili çıkarımlarda bulununuz.” Parçadan hareketle bütüne dair çıkarım yapmamızı isteyen bu soru, analiz basamağındadır.

12- “Halide Edip Adivar’ın Kurtuluş Savaşı’na bizzat katılması, sizce anlatımı nasıl etkilemiştir?” Anlama basamağındadır.

13- “Yazarın dünya görüşü ve edebî anlayışı esere nasıl yansımıştır? Metinden örneklerle açıklayınız.” Anlama basamağındadır.

On üç sorudan sekizi anlama, üçü hatırlama, biri analiz, biri değerlendirme basamağındadır.

6. ÜNİTE: TİYATRO

1. METİN: BAKKALLIK

1- “Metinden alınan yukarıdaki karşılıklı konuşmada altı çizili deyim anlamını metnin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi TDK’nin Türkçe Sözlük’ünden kontrol ediniz.” Anlama basamağındadır.

2- “Hacivat ve Karagöz hangi özellikleriyle metne konu edilmiştir?” Hacivat görgülü, kültürlü, okumuş ve kendini geliştirmiş çelebi bir tipin temsilcisidir. Karagöz ise okumamış, her şeyi yanlış anlayan ve kaba konuşan tipin temsilcisidir. Soru, anlama basamağındadır.

3- “Hacivat ve Karagöz, birbirlerine sordukları bilmecelerin cevabını bilemediklerinde nasıl davranırlar?” Bu sorunun cevabı metinde açıkça görüldüğü için soru, hatırlama basamağındadır.

4- “Metinde halk edebiyatı sözlü ürünlerinden olan bilmecelerin kullanılması, metnin içeriğini nasıl etkilemiştir?” Bilmecelerin kullanılması, metni eğlenceli hale getirmiştir. Ayrıca metnin öğretici yanını da açığa çıkarmıştır. Yoruma dayalı bu soru, anlama basamağındadır.

5- “Okuduğunuz metinde temel çatışmayı belirleyerek temayı söyleyiniz.” Anlama basamağındadır.

6- “Okuduğunuz metinden alınan “Karagözüm, ben sana bir şey söyleyeceğim.” cümlesindeki altı çizili kelimenin yazımı döneme özgü bir kullanımdır. Kelimenin günümüzdeki kullanımını söyleyiniz.” Hatırlama basamağındadır.

7- “Metnin dil ve anlatım özellikleriyle ilgili neler söyleyebilirsiniz?” Anlama basamağındadır.

8-Metinden hareketle dönemin sosyal ve kültürel hayatıyla ilgili çıkarımlarda bulununuz: Anlama basamağındadır.

9- “Metinde güldürü ögesi nelerle sağlanmıştır? Metinden örnekler veriniz.” Metinde güldürü, yanlış anlaşılmalara sağlanmıştır. Soru, hatırlama basamağındadır.

10- “Okuduğunuz metin, Bakkallık adlı Karagöz oyununun hangi bölümünden alınmış olabilir? Nedenleriyle açıklayınız.” Metnin başında semai okunduğundan metnin giriş kısmından alındığını söyleyebiliriz. Soru, hatırlama basamağındadır.

11- “Karagöz oyununun günümüzdeki hangi sanat dallarına kaynaklık ettiğini düşünüyorsunuz? Örneklerle açıklayınız.” Anlama basamağındadır.

On bir sorudan yedisi anlama, dördü hatırlama basamağındadır.

2. METİN: ORTA OYUNU

1-Efendim bendeniz bu mahallenin eskisi İsmail kulunuz...

Hah şöyle yola gel.

“Bu cümledeki altı çizili kelime ve kelime grubunun anlamını metnin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi TDK’nin Türkçe Sözlük’ünden kontrol ediniz.” Anlama basamağındadır.

2- “Sahneye hangi oyuncu ilk olarak çıkmaktadır? Oyuna başlarken kullanılan ifadeler Türk edebiyatının başka hangi türüyle benzer özellik gösterir?” Sahneye ilk Pişekâr çıkmaktadır. Oyuna başlarken kullanılan ifadeler, Karagöz oyunu ile benzerlik gösterir. Öğrencinin bunu hatırlaması beklendiğinden soru, hatırlama basamağındadır.

3- “Kavuklu, Pişekâr’dan ne istemiştir? Pişekâr Kavuklu’ya nasıl yardım etmiştir?” Hatırlama basamağındadır.

4- “Metnin olay örgüsünü belirleyiniz.” Hatırlama basamağındadır.

5- “Kara gün dostu, sözü geçmek” gibi deyimler metinden alınmıştır. Siz de metinde kullanılan deyimlere örnekler bulunuz.” Bu soruya cevap vermesi için öğrencinin deyimleri bilmesi gerekir. Soru, anlama basamağındadır.

6- “Okuduğunuz metinde kişilerin özelliklerini belirleyiniz. Bu özelliklerin metnin türüne katkısını açıklayınız.” Anlama basamağındadır.

7- “Metnin dil ve anlatım özellikleriyle ilgili çıkarımlarda bulununuz.” Anlama basamağındadır.

8- “Metindeki temel çatışmayı ve bu çatışma etrafında metinde yer alan diğer karşıtlıkları belirleyiniz.” Anlama basamağındadır.

9- “Bayram yerlerinde hani ayaklı bir kutunun içinde daima değişen resimleri seyrettiren adamlar gibi al gözüm diye söze başladım ben de sonunu getirdim.” Metindeki bu cümle o dönemde bayram yerlerindeki eğlence kültürü ile ilgili fikir vermektedir. Siz de metinden o dönemin sosyal ve kültürel yaşamıyla ilgili bilgi veren cümleleri bulunuz.” Anlama basamağındadır.

10- “Ben sizin gerek valideniz merhumenin, gerekse peder merhumun çok nân’ü nimetleriyle perverde oldum. Tabii sizi himaye yegâne vazifemdir..” okuduğunuz metinden alınan bu cümleler Türk toplumunun manevî değerleriyle ilgili size nasıl bir fikir vermektedir?” Anlama basamağındadır.

11- “Orta oyununda Acem, Kürt, Arap, Yahudi, Laz, Çerkez gibi karakterler vardır. Bu karakterlerin orta oyununda yer alması Türk toplumunun hangi toplumsal özelliğinin göstergesidir?” Çıkarım yapmaya yönelik bu soru, anlama basamağındadır.

On bir sorudan sekizi anlama, üçü hatırlama basamağındadır.

3. METİN: ŞAİR EVLENMESİ

1- “Ağladığını gördükçe öyle yüreğim kalkıyor ki, merhametimden yengeliğini kendim edeceğim geliyor.

• Hemen hoş hâl ile geçinmenizi can ü gönülden dua ederim.

Yukarıdaki cümleler okuduğunuz metinden alınmıştır. Bu cümlelerde altı çizili kelime gruplarının anlamlarını cümlenin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi TDK’nin Türkçe Sözlük’ünden kontrol ediniz.” Anlama basamağındadır.

2- “*Müştak Bey’in yerinde siz olsaydınız onun yaşadığı böyle bir olay karşısında nasıl davranırdınız?*” Yaratma basamağındadır.

3- “*Okuduğunuz metinde geçen diğer kişilerin özellikleriyle ilgili neler söyleyebilirsiniz?*” Hatırlama basamağındadır.

4- “*Metinde anlatılanlardan hareketle temayı belirleyiniz.*” Anlama basamağındadır.

5- “*Hikâyedeki olayları gerçekleşme sırasına göre belirleyerek aşağıdaki şemalara yazınız.*” Hatırlama basamağındadır.

6- “*Mekân ve dekor geleneksel Türk tiyatrosunda standart bir özellik göstermesine karşılık modern tiyatrodaki aynı eserin farklı temsillerinde, metinle ilişkili veya metinden bağımsız olarak farklı mekân ve dekor uygulamaları vardır.*” Bu bilgiden hareketle okuduğunuz metinde dekorun nasıl düzenlenmesi gerektiğini söyleyiniz.” Bilgiyi kullanmaya yönelik bu soru, uygulama basamağındadır.

7- “*Metnin dil ve anlatım özellikleriyle ilgili neler söyleyebilirsiniz?*” Anlama basamağındadır.

8- “*Okuduğunuz metinde güldürü öğeleri nelerle sağlanmıştır? Metinden örnekler vererek açıklayınız.*” Hatırlama basamağındadır.

9- “*Okuduğunuz metinde geleneksel Türk tiyatrosuna benzeyen yönleri gösteriniz.*” İki durum arasında karşılaştırma yapmaya dayalı bu soru, analiz basamağındadır.

10- “*Dönemin sosyal ve kültürel yaşantısı okuduğunuz metne nasıl yansımıştır?*” Anlama basamağındadır.

On sorudan dördü anlama, üçü hatırlama, biri uygulama, biri analiz, biri yaratma basamağındadır.

4. METİN: CİMRİ

1- “*Fransız ve dünya edebiyatının önde gelen sanatçılarından biri olan Moliere’in Cimri adlı tiyatro eserini okudunuz. Okuduğunuz bu tiyatroyu daha önce incelediğiniz Orta Oyunu ile tema ve kahramanların özellikleri açısından; Şair Evlenmesi ile de dil ve anlatım özellikleri açısından karşılaştırınız.*”

Soru, analiz basamağındadır.

7. ÜNİTE: ANI/HÂTIRA

1. METİN: İLK ÇOCUKLUK

1- “Bundan şu yararımız oldu ki ilk hevesle o kadar sevdiğimiz dergimizi kendi elimizle gömmek acısını yaşamadık. Hiç olmazsa bizim elimizdeyken batmamıştı.”

Bizim felsefe üstüne ağır yazılarımız öteki haftalık yayın organlarının o kadar büyük karşı koymalarına konu olmadığı halde Cenab’ın şiirleri kıyamet kopardı.

Yukarıdaki cümlelerde geçen altı çizili ifadelerin anlamlarını cümlelerin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi TDK’nin Türkçe Sözlük’ünden kontrol ediniz.” Anlama basamağındadır.

2- “Okuduğunuz metne göre yazarın kendi geleceği ile ilgili düşüncesi nedir? Bu düşüncesini gerçekleştirme için oluşan fırsatı belirtiniz.” Sorunun cevabı metindedir, soru hatırlama basamağındadır.

3- “Metinde anlatılanlara göre Mektep dergisinin yayımının duraklamasının sebebi nedir? Mektep dergisinin tekrar çıkartılmasına yardımcı olan kişi kimdir?” Hatırlama basamağındadır.

4- “Metne göre Cenap Şahabettin’in dergide çıkan şiirleri okuyucuda nasıl bir etki yarattı? Belirtiniz.” Hatırlama basamağındadır.

5- “Okuduğunuz metinde Mehmet Rauf’un Mektep dergisi ile ilgili düşünceleri neler olmuştur?” Hatırlama basamağındadır.

6- “Metinde geçen “O sıralarda sağlık, neşe, mutluluk ve yaşam dakikaları idi. Her şey unutuldu, ömür yürüdü ve bütün bunlar artık geri dönmez birer anı, birer hiç oldu. Şimdi tek bir gerçek var: Ölüm.

Bütün o umutlar, didinmeler hep boşmuş... Oysa yaşama yeni yeni atılmak üzere bulunduğumuz o dakikalarda bütün sonsuzluk bizimmiş gibi sınırsız dileklerimiz, umutlarımız vardı.” Cümlelerinden hareketle yazarın içinde bulunduğu durum ile ilgili duygularını belirtiniz.” Anlama basamağındadır.

7- “Metne göre yazarın, Cenap Şahabettin ve Mehmet Rauf’un üslubu ile ilgili düşüncelerini belirtiniz.” Anlama basamağındadır.

8- “Metindeki anlatıcıyı ve bakış açısını belirtiniz.” Anlama basamağındadır.

9- “Metindeki ana düşünceyi ve yardımcı düşünceleri belirleyiniz. Belirlediğiniz cümleleri aşağıdaki şemalara yazınız.” Analiz düzeyindedir.

10- “Metinde kullanılan anlatım biçimleri ve düşünceyi geliştirme yollarını bularak aşağıdaki şemalara yazınız.” Anlama basamağındadır.

11- “Metnin dil ve anlatım özellikleriyle ilgili neler söyleyebilirsiniz?” Anlama basamağındadır.

12- “Okuduğunuz metinden hareketle dönemin sosyal ve kültürel yapısıyla ilgili çıkarımlarda bulununuz.” Anlama basamağındadır.

On iki sorudan sekizi anlama, üçü hatırlama, biri analiz düzeyindedir.

2. METİN: İZMİR KAPILARINDA MUSTAFA KEMAL

1- “Bu, rüya gibi bir şeydi. Yanık yüzlü, tığ gibi endamlı, ürkütücü ve engin bakışlı, acaba hangi masaldaki kahraman bize o sabah görünen Mustafa Kemal kadar güçlü olmuştur.

• Hızlı konuşanlarımız, fısıldeşanlarımız, büsbütün susanlarımız ve derin kaygılar içine gömülenlerimiz vardı.

Yukarıdaki cümlelerde geçen altı çizili ifadelerin anlamlarını cümlelerin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi TDK'nin Türkçe Sözlük'ünden kontrol ediniz.” Anlama basamağındadır.

2- “Okuduğunuz metinde yazarın gözlemlerinden yararlandığı bölümleri gösteriniz.” Hatırlama basamağındadır.

3- “Metinde Mustafa Kemal'in fiziksel özellikleri nasıl verilmiştir?” Hatırlama basamağındadır.

4- “Yazar, Mustafa Kemal'i İzmir'de karşılayan kalabalığı görünce neler düşünmüştür?” Halkın Mustafa Kemal'i nefessizlikten öldürebileceğini bile düşünmüştür. Çünkü halk öyle bir sevgi seli göstermekte idi ki bu sevginin Mustafa Kemal'e zarar vereceği bile düşünülebilirdi. Soru, hatırlama basamağındadır.

5- “Anı kitaplarında yazarların dünyaya bakış açıları ve olayları hangi pencereden gördükleri kolayca anlaşılır.” bilgisinden hareketle Falih Rıfkı Atay'ın olaylara bakış açısının metne yansıdığı bölümleri gösteriniz.” Anlama basamağındadır.

6- “Zaferi unutmuş gibiydi. Birçoklarının son zannettiği şey, onun için başlangıçtı.” cümlesini, metnin yazıldığı dönemin tarihî gerçekliğini göz önünde bulundurarak yorumlayınız.” Anlama basamağındadır.

7- “Okuduğunuz metnin konusunu belirtiniz.” Anlama basamağındadır.

8- “Metinden hareketle anlatıcıyı ve anlatıcının bakış açısını belirleyiniz.” Anlama basamağındadır.

9- “Metinde kullanılan anlatım biçimleri ve düşünceyi geliştirme yollarını bulunuz.” Anlama basamağındadır.

10- “Metnin dil ve anlatım özellikleri ile ilgili neler söyleyebilirsiniz?” Anlama basamağındadır.

11- “Metinden hareketle dönemin siyasi ve sosyal yapısıyla ilgili çıkarımlarda bulununuz.” Anlama basamağındadır.

12- “Okuduğunuz metinde günümüz imlasından farklı olan kelimelere örnekler bularak altını çiziniz.” Hatırlama basamağındadır.

On iki sorudan dördü hatırlama, sekizi anlama basamağındadır.

8. ÜNİTE: HABER METNİ

1. METİN: MÜNİR ÖZKUL’U YİTİRDİK

1- “Okuduğunuz haber metninin başlığı, içerikle örtüşmekte midir? Bundan hareketle haber metinlerinde başlık kullanımının önemini açıklayınız.” Anlama basamağındadır.

2- “Okuduğunuz haber metninde 5N1K kuralının unsurlarını belirleyiniz.” Bilgiyi kullanmaya yönelik bu soru, uygulama basamağındadır.

3- “Metinde kullanılan fotoğraflar içeriği destekler nitelikte midir? Düşüncelerinizi sözlü olarak ifade ediniz.” Anlama basamağındadır.

4- “Okuduğunuz metnin temasını ve konusunu belirleyiniz.” Anlama basamağındadır.

5- “Okuduğunuz haber metninde muhabir, olayları anlatırken bilgileri olduğu gibi mi aktarmış yoksa metne kendi yorumlarını da katmış mıdır?” Anlama basamağındadır.

6- “Metinde kullanılan anlatım biçimlerini ve düşünceyi geliştirme yollarını belirleyiniz.” Anlama basamağındadır.

7- “Okuduğunuz metnin dili, seslenilen hedef kitlenin anlayabileceği seviyede midir? Açıklayınız” Anlama basamağındadır.

8- “Sizce metinde inandırıcılık hangi unsurlarla sağlanmıştır? Metinden örneklerle açıklayınız.” Anlama basamağındadır.

9- “Münir Özkul’un Türk sinemasındaki yeriyle ilgili neler düşünüyorsunuz? Metinden hareketle düşüncelerinizi açıklayınız.” Anlama basamağındadır.

10- “Özkul 1968’de Altan Karındaş topluluğunda oynanan Sadık Şendil’in Kanlı Nigar oyunundaki rolüyle İlhan İskender Armağanı’nı kazandı. Gene bu başarısı üzerine İsmail Dümbüllü, Kel Hasan’dan devraldığı 50 yıllık simgesel kavuğu Özkul’a verdi (Özkul bu kavuğu 1989’da Ferhan Şensoy’a devretti.).” Bu parçadan yola çıkarak Münir Özkul’un Türk tiyatrosuna katkıları ile ilgili neler söyleyebilirsiniz?” Anlama basamağındadır.

On sorudan dokuzu anlama, biri uygulama basamağındadır.

2. METİN: ALZHEİMER’A ERKEN TEŞHİS KOYAN YAPAY ZEKÂ

1- “Alzheimer hastalığına yakalanma ihtimali yüksek olan kişilerin beyinlerindeki değişimleri hastalığa teşhis konmadan on yıl önce tespit edebilen yapay zekâya dayalı bir teknik geliştirildi.”

• “Erken teşhis ayrıca hastalığın ilerleyişini yavaşlatmak için bireylerin yaşam tarzlarında değişiklikler yapmasına da imkân verebilir.”

“Okuduğunuz haber metninden alınan yukarıdaki cümlelerde altı çizili kelime gruplarının anlamlarını cümlenin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi TDK’nin Türkçe Sözlük’ünden kontrol ediniz.” Anlama basamağındadır.

2- “Okuduğunuz metne göre Alzheimer’ın erken teşhisi ile ilgili çalışmalar tamamlanmış mıdır?” Hatırlama basamağındadır.

3- “Okuduğunuz metinden yola çıkarak yapay zekâya dayalı gelişmelerin insanların yaşamında ne gibi değişikliklere yol açabileceğiyle ilgili düşüncelerinizi belirtiniz.” Yaratma basamağındadır.

4- “Metinde anlatılanlardan hareketle metnin konusunu belirleyiniz.” Anlama basamağındadır.

5- “Okuduğunuz haber metninde ilginizi çeken unsurlar nelerdir?” Anlama basamağındadır.

6- “Metne konu edilen olayın hedef kitlesini belirtiniz.” Anlama basamağındadır.

7- “Metinde yazar ve anlatıcı aynı kişi midir? Metinden örneklerle açıklayınız.” Anlama basamağındadır.

8- “Okuduğunuz metinde gözlem ve izlenimler, metnin dil anlatım özelliklerini nasıl etkilemiştir?” Anlama basamağındadır.

9- “Metinde 5N1K kuralının bütün unsurları var mıdır? Belirleyiniz.” Uygulama basamağındadır.

10- “Metinde kullanılan anlatım biçimleri ve düşünceyi geliştirme yollarını belirleyerek aşağıdaki şemalara yazınız.” Anlama basamağındadır.

11- “Okuduğunuz haber metninde bilgi ve yoruma açık cümle örneklerini bulunuz.” Anlama basamağındadır.

On bir sorudan sekizi anlama, biri hatırlama, biri uygulama, biri yaratma basamağındadır.

3. METİN: TÜRKİYE İÇİN GURUR GECESİ! AZİZ SANCAR NOBEL ÖDÜLÜNÜ ALDI

1- “Prof. Sancar DNA konusundaki çığır açan çalışmalarıyla Nobel’e layık görüldü.” cümlesinde altı çizili kelime grubunun anlamını cümlenin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi TDK’nin Türkçe Sözlük’ünden kontrol ediniz.” Anlama basamağındadır.

2- “Metinde Aziz Sancar’ın biyografisiyle ilgili hangi bilgilere ulaşabilirsiniz?” Hatırlama basamağındadır.

3- “Okuduğunuz metnin konusunu belirleyiniz.” Hatırlama basamağındadır.

4- “Aziz Sancar, hangi çalışması ile Nobel Ödülü’ne layık görülmüştür? Metinden hareketle açıklayınız.” Hatırlama basamağındadır.

5- “Metinde 5N1K kuralına uyulmuş mudur? Metinden hareketle açıklayınız.” Uygulama basamağındadır.

6- “Metinde kullanılan anlatım biçimleri ve düşünceyi geliştirme yollarını belirleyerek aşağıdaki şemalara yazınız.” Anlama basamağındadır.

7- “Metindeki yardımcı düşüncelerden hareketle ana düşünceyi belirleyiniz.” Analiz basamağındadır.

8- “Aziz Sancar’ın, “kız çocuklarının eğitimi” ile ilgili düşüncelerini metinden hareketle söyleyiniz.” Hatırlama basamağındadır.

9- “Metindeki görseller, metnin içeriği ile uyumlu mudur? Siz olsanız ne tür görseller kullanırdınız?” Metni görsel bir şekilde ifade etmeyi öğrencilerin hayal gücüne bırakan bu soru, yaratma basamağındadır.

10- “Metinde imla ve noktalama kurallarına uyulup uyulmadığını tespit ediniz.” Anlama basamağındadır.

11- “Metinde verilen bilgilerin tutarlılığı ve inandırıcılığı ile ilgili neler söyleyebilirsiniz?” Anlama basamağındadır.

On bir sorudan beşi anlama, üçü hatırlama, biri uygulama, biri analiz, biri yaratma basamağındadır.

9. ÜNİTE: GEZİ YAZISI

1. METİN: DER-BEYÂN-I CEVÂMÎ-İ ERZURUM

1- “Evliya Çelebi, Seyahatname’de Erzurum ile ilgili izlenimlerini anlatırken nelerden faydalanmıştır? Açıklayınız.” Diyaloglardan, rivayetlerden, hikâyelerden, efsanelerden, anılardan, atasözlerinden ve deyimlerden faydalanmıştır. Soru, hatırlama basamağındadır.

2- “Okuduğunuz metni dil ve anlatım açısından değerlendiriniz. Metnin yazıldığı dönemin dil ve anlatım özellikleri ile yazarın üslubu arasında nasıl bir ilişki kurulabilir?” Anlama basamağındadır.

3- “Metinde gözlem tekniğine ne derece yer verilmiştir? Metinden örnek cümleler göstererek belirtiniz.” Anlama basamağındadır.

4- “Metinde yazar ile anlatıcının aynı kişi olduğunu gösteren cümlelere örnek veriniz.” Anlama basamağındadır.

5- “Okuduğunuz metnin konusunu belirleyiniz.” Anlama basamağındadır.

6- “Okuduğunuz metinden alınan “bâb-ı bî-bedel”, “ser-âmedi”, “kâsî-i Çin ü hurşîd” gibi döneme özgü kullanımlara metinden birkaç örnek bulunuz. Bulduğunuz örneklerin altını çiziniz.” Hatırlama basamağındadır.

7- “Metinden yola çıkarak o dönemin sosyal hayatı hakkında neler söyleyebilirsiniz?” Anlama basamağındadır.

8- “Metnin konusu ile hedef kitlesi arasında nasıl bir ilişki vardır?” Anlama basamağındadır.

9- “Metinde bulunan betimleyici ve öyküleyici anlatıma örnek cümleleri aşağıdaki şemalara yazınız.” Anlama basamağındadır.

10- “Metinde yazar gördüklerini ve duyduklarını aktarırken kendi yorumunu metne yansıtmış mıdır? Bu durum dil ve anlatıma nasıl bir katkı sağlamıştır?” Anlama basamağındadır.

11- “Okuduğunuz metinden gezi yazısı türünün özellikleriyle ilgili çıkarımlarda bulununuz.” Anlama basamağındadır.

12- “Metinde sosyal, siyasi, tarihî ve mitolojik öğelerden hangilerine yer verilmiştir? Metinden örnek cümleler gösteriniz.” Anlama basamağındadır.

On iki sorudan on biri anlama, biri hatırlama basamağındadır.

2. METİN: DAHA DÜN

1- “Okuduğunuz metinde yazarın Çatalca yolu ile ilgili izlenimleri nelerdir?” Hatırlama basamağındadır.

2- “Bu metinde gezi yazısının hangi özellikleri bulunmaktadır?” Anlama basamağındadır.

3- “Okuduğunuz metinde yazar sosyal, siyasi, tarihî öğelere yer vermiş midir? Belirtiniz.” Hatırlama basamağındadır.

4- “Okuduğunuz metinden alınan “Ben yanaşmağa cesaret edemeyerek uzaktan hasetle bakıyorum.” cümlesinde geçen altı çizili kullanıma (döneme özgü), metinden benzer bir örnek bulunuz.” Hatırlama basamağındadır.

5- “Metindeki cümlelerden yola çıkarak metnin dil ve anlatımı hakkında çıkarımlarda bulununuz.” Anlama basamağındadır.

6- “Metinde kullanılan anlatım biçimleri ve düşünceyi geliştirme yollarını belirleyiniz.” Anlama basamağındadır.

7- “Yazar metinde gözlem yöntemine ne kadar yer vermiştir?” Anlama basamağındadır.

8- “Bu metinde anlatıcı hangi tip bakış açısını kullanmıştır?” Anlama basamağındadır.

9- “Okuduğunuz metinde öznel anlatımlı ifadeler yer verilmiş midir? Metinden örnek cümleler veriniz.” Anlama basamağındadır.

Dokuz sorudan altısı anlama, üçü hatırlama basamağındadır.

3. METİN: SELÇUK'TAN SÖKE'YE

1- “Akdeniz’i müjdeleyen masmavi bir deniz ıssız kıyılarda köpüklenip duruyor.”

• “Ufukta Sisam adasının oynak çizgileri beliriyor.”

“Okuduğunuz metinden alınan yukarıdaki cümlelerde geçen mecazlı ifadelerin altını çizin. Bu ifadelerin metnin türüne olan katkısını açıklayınız.” Anlama basamağındadır.

2- “Tarihî değerlere önem verilmemesi yazara göre ne gibi sonuçlar ortaya çıkarır? Bu konuyla ilgili yazarın düşüncesine katılıyor musunuz? Neden?” Değerlendirme basamağındadır.

3- “İnsanların yaşadıkları çevreye önem vermemeleri ne gibi sonuçlar doğurur? Metinden hareketle yorumlayınız.” Anlama basamağındadır.

4- “Bir gezi yazısında gözlem ne kadar önemlidir? Metinde geçen gözleme dayalı cümlelere örnekler bulunuz.” Anlama basamağındadır.

5- “Yazar gezip gördüğü yerler ile ilgili öznel düşüncelere yer vermiş midir?” Anlama basamağındadır.

6- “Metnin türü ile yazarın bakış açısı arasında nasıl bir ilişki vardır?” Anlama basamağındadır.

7- “Metinde gezi yazısı türünün hangi özellikleri görülmektedir?” Anlama basamağındadır.

8- “Metinde anlatım biçimleri ve düşünceyi geliştirme yollarının hangilerinden yararlanmıştı? Bunları aşağıdaki şemalara yazınız.” Anlama basamağındadır.

9- “Metnin konusunu ve ana düşüncesini belirleyiniz.” Anlama basamağındadır.

10- “Metinde yazar gezip gördüğü yerin sosyal, siyasi, tarihî değerlerine yer vermiş midir? Metnin yazıldığı dönemin gerçekliğinden yola çıkarak açıklayınız.” Anlama basamağındadır.

On sorudan dokuzu anlama, biri değerlendirme basamağındadır.

4.3. Türk Dili ve Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabında Bulunan Metin Altı Sorularına İlişkin Bulgular

Tablo 3
11. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitabındaki Metin Altı Sorularının Bloom’un Bilişsel Alan Taksonomisinin Bilişsel Süreç Boyutlarına Göre Dağılımı

Bilişsel Süreç Boyutu	1.Ünite	2.Ünite	3.Ünite	4.Ünite	5.Ünite	6.Ünite	7.Ünite	8. Ünite	9. Ünite	Toplam
Hatırlama	2	2	7	3	8	5	2	1	1	31(%10)
Anlama	5	26	60	22	14	25	17	6	11	186(%58)
Uygulama	0	0	12	0	0	0	0	0	0	12(%4)
Toplam	7	28	79	25	22	30	19	7	12	229(%72)
Analiz	2	5	8	1	5	2	6	3	1	33(%10)
Değerlendirme	0	6	8	4	5	10	5	11	5	54(%17)
Yaratma	0	0	1	0	0	1	1	0	0	3(%1)
Toplam	2	11	17	5	10	13	12	14	6	90 (%28)

Tabloya bakıldığında, YBT’ye göre 2020-2021 eğitim-öğretim yılı 11. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabında 319 metin altı sorusu vardır. Bu soruların 229’u (%72) alt düzey bilişsel basamaklarda bulunmaktadır. Bunlardan 31’i (%10) hatırlama, 186’sı (%58) anlama, 12’si (%4) uygulama basamağındadır. 319 sorudan 90’ı (%28) üst düzey bilişsel basamaklara aittir. Bunlardan da 33’ü (%10) analiz, 54’ü (%17) değerlendirme, 3’ü (%1) yaratma basamağına aittir. 11. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders

kitabında alt düzey bilişsel alan basamaklarına ait çok fazla soru bulunurken, üst düzey bilişsel alan basamaklarına ait çok az soru bulunmaktadır.

Bu bölümde “2020-2021 Türk Dili ve Edebiyatı 11. sınıf ders kitabında bulunan metin altı soruları, Bloom’un Yenilenmiş Bilişsel Alan Taksonomisi’ne göre nasıl değerlendirilmektedir?” sorusuna yanıt aranmıştır. Kitaptaki 405 soru, YBT’ye göre incelenmiştir.

1. ÜNİTE: GİRİŞ

1. METİN: EDEBİYAT VE TOPLUM İLİŞKİSİ

1- “Aşağıda verilen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını metnin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi Güncel Türkçe Sözlük’ten kontrol ediniz.” Anlama basamağındadır.

2- “Kültürün oluşumunda edebiyatın işlevi nedir? Söyleyiniz.” Anlama basamağındadır.

3- “Edebiyatla toplum arasında nasıl bir ilişki vardır? Açıklayınız.” İki durum arasında ilişki kurmaya dayalı bu soru, analiz basamağındadır.

4- “Edebî eserlerin toplumsal hareketler üzerinde nasıl bir rolü vardır? Açıklayınız.” Anlama basamağındadır.

Dört sorudan üçü anlama biri analiz basamağındadır.

2. METİN: EDEBİYATIN SANAT AKIMLARI İLE İLİŞKİSİ

1- “Sanat akımlarını ortaya çıkaran sebepler nelerdir? Açıklayınız.” Anlama basamağındadır.

2- “Bir akımın, aynı dönemde birden çok sanat dalına etki etmiş olmasının sebepleri sizce nelerdir?” Anlama basamağındadır.

3- “Bir sanat akımı ile o akıma bağlı olarak ortaya konan eserler arasında nasıl bir ilişki vardır?” Analiz basamağındadır.

4- “Aşağıda verilen edebî akımların ne zaman ve nerede ortaya çıktığını söyleyiniz.” Hatırlama basamağındadır.

5- “Türk edebiyatı yazar ve şairleri üzerinde etkisi olan edebî akımlar hangileridir? Söyleyiniz.” Hatırlama basamağındadır.

Beş sorudan ikisi hatırlama, ikisi anlama, biri analiz basamağındadır.

2. ÜNİTE: HİKÂYE

1. METİN: GAMSIZ'IN ÖLÜMÜ

1- *“Hikâyenin başkahramanı olan Gamsız hakkında neler söyleyebilirsiniz?”* Hatırlama basamağındadır.

2- *“Gamsız'ın davranışları ile metinde kurgulanan zaman ve mekân arasında nasıl bir ilişki vardır? Buna göre hikâyede zaman ve mekân unsurlarının olayların gelişimindeki işlevi nedir?”* Anlama basamağındadır.

3- *“Metindeki olayları üçüncü tekil anlatıcı, gözlemci bir bakış açısı ile anlatmıştır. Bu duruma metinden örnek ifadeler veriniz.”* Anlama basamağındadır.

4- *“Hikâyedeki temel çatışma, metnin hangi bölümünde daha belirgin olarak ortaya konmuştur? Bu temel çatışmaya bağlı olarak gelişen metindeki diğer çatışma türlerini söyleyiniz.”* Anlama basamağındadır.

5- *“Yazarın okuyucuyu etkilemek için hikâyenin başkahramanı Gamsız'a yönelik nasıl bir anlatım tutumu tercih ettiğini belirleyiniz.”* Anlama basamağındadır.

6- *“Metinde ağırlıklı olarak başvurulan anlatım biçimi hangisidir? Bu anlatım biçiminin metindeki işlevi nedir?”* Anlama basamağındadır.

7- *“Kendi hayatınızı gözden geçirdiğinizde, hayvanlara karşı tutum ve davranışlarınızı nasıl değerlendiriyorsunuz? Açıklayınız.”* Öğrencinin kendine dair tutumunu düşünmesine yönelik bu soru, değerlendirme basamağındadır.

8- *“Diğerkâm ya da diğer adıyla “özgeci”, kişisel yarar gözetmeksizin başkasına yararlı olmaya çalışan kimse anlamına gelir. Çevrenizdeki diğerkâm kişilere örnek veriniz. Bu kişilerin hangi tutum ve davranışları sizin böyle düşünmenizi sağlamaktadır?”* Değerlendirme basamağındadır.

Sekiz sorudan biri hatırlama, beşi anlama, ikisi değerlendirme basamağındadır.

2. METİN: SEMAVER

1- *“Vakar, fecri-kâzibe, istihsal, iştihak, muvaffak olmak, müşfik, mülayim, munis” kelime ve kelime gruplarının anlamlarını metnin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi Türkçe Sözlük'ten kontrol ediniz ve bu kelimeleri birer cümle içerisinde kullanınız.”* Anlama basamağındadır.

2- “Metnin tema ve konusunu belirleyiniz.” Anlama basamağındadır.

3- “Metne, durum hikâyesinin hangi özelliklerinin yansıdığını belirleyiniz.” Anlama basamağındadır.

4- “Metinden iç çözümleme tekniğinin kullanıldığı bölümlere örnekler veriniz.” Anlama basamağındadır.

5- “Semaver” Türk edebiyatında durum hikâyesi tarzında yazılmış ilk örneklerdendir. Durum hikâyesinin Türk edebiyatında görülmesiyle dönemin toplumsal değişim ve etkileşimleri arasında nasıl bir ilişki olabilir? Hikâyenin bu özelliğini dikkate aldığınızda metnin yazıldığı dönem veya sonraki dönemlere bir etkisinin olup olmadığını değerlendiriniz.” Analiz basamağındadır.

6- “Metinde, yazara özgü dil ve anlatım özelliklerini belirleyiniz.” Anlama basamağındadır.

7- “Bu metin, ilk olarak 1935’te o dönemin dergilerinden biri olan “Varlık”ta yayımlanmıştır. Metinden hareketle metnin yazıldığı dönemin edebî, sosyal, kültürel gerçekliğiyle ilgili neler söylenebilir? Metinden sözü edilen gerçekliklerden hangileri daha çok yansıtmaktadır?” Anlama basamağındadır.

Yedi sorudan altısı anlama, biri analiz basamağındadır.

3. METİN: ON DÖRT YAŞINDA BİR ADAM

1- “Metnin tema ve konusunu söyleyiniz.” Anlama basamağındadır.

2- “Metnin oluşmasında hangi olaylar etkili olmuştur? Bu olaylar arasında nasıl bir ilişki vardır?” Analiz basamağındadır.

3- “Metnin olayları hangi zaman diliminde kurgulanmıştır? Metnin kurgu zamanı ile konu edindiği tarihsel dönem arasında nasıl bir ilişki vardır?” Analiz basamağındadır.

4- “Metinde anlatıcı bakış açılarından hangisi kullanılmıştır? Seçilen bakış açısı anlamı nasıl etkilemiştir?” Anlama basamağındadır.

5- “Metinden yazara özgü dil ve anlatım özellikleri taşıyan ifadelere örnekler veriniz.” Anlama basamağındadır.

6- “Metin hangi hikâye tarzının özelliklerini taşımaktadır? Bu özellikler nelerdir?” Anlama basamağındadır.

7- “Metnin içeriği Millî Mücadele Dönemi ile ilgilidir. Buna göre metnin içeriği ile söz konusu dönemin toplumsal gerçekliği arasında nasıl bir ilişki olduğunu belirleyiniz.” Anlama basamağındadır.

8- “Olaylar karşısında metnin başkahramanının sergilediği tutum ve davranışları değerlendirdiğinizde neler söyleyebilirsiniz?” Değerlendirme basamağındadır.

Sekiz sorudan beşi anlama, ikisi analiz, biri değerlendirme basamağındadır.

4. METİN: OĞLUMUZ

1- “Metinde geçen bazı kelime grupları aşağıda verilmiştir. Bu kelime gruplarının anlamlarını metnin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi Türkçe Sözlük’ten kontrol ediniz.” Anlama basamağındadır.

2- “Metnin temasını belirleyiniz.” Anlama basamağındadır.

3- “Metnin temasını kişi, zaman ve mekân unsurlarıyla ilişkilendirerek metnin konusunu söyleyiniz.” Anlama basamağındadır.

4- “Metinde iç konuşmanın kullanıldığı bölümlere örnekler veriniz.” Anlama basamağındadır.

5- “Metinden anne, baba ve çocuk ilişkisi açısından nasıl bir tablo yansımaktadır?” Hatırlama basamağındadır.

6- “Metindeki açık ve örtük iletileri belirleyiniz.” Değerlendirme basamağındadır.

7- “Metinden yazara özgü üslup özelliklerini yansıtan ifadelere örnekler veriniz.” Anlama basamağındadır.

8- “Metinde hangi anlatım biçimi / biçimleri belirgin olarak kullanılmıştır. Söyleyiniz.” Anlama basamağındadır.

9- “Metinde yazıldığı dönemin toplumsal gerçekliğini yansıtan hangi unsurlar vardır?” Anlama basamağındadır.

10- “Metni tutarlılık ve konu akışındaki uyum açısından değerlendiriniz.” Değerlendirme basamağındadır.

On sorudan yedisi anlama, biri hatırlama, ikisi değerlendirme basamağındadır.

5. METİN: HARİKA ÇOCUK

1- “Metinde yazarın okuyucuya vermek istediği açık iletiler nelerdir?” Anlama basamağındadır.

2- “Edebî metinlerde bazı iletiler açıkça ortaya konmaz. Okuyucunun sezgisine ve yorumuna bırakılır. Bu iletilere örtük denir. Metindeki açık iletilerden yararlanarak hikâyede örtük iletilerin de olup olmadığını ileti değerlendiriniz.” Değerlendirme basamağındadır.

3- “Metnin kahramanı Ayhan’ın içinde bulunduğu ruh hâli zaman ve mekân unsurlarına uygun mudur? Buna göre olayların gelişmesinde zaman ve mekân unsurlarının işlevlerini söyleyiniz.” Anlama basamağındadır.

4- “Diyalogların metindeki işlevini açıklayınız.” Anlama basamağındadır.

5- “Metinde anlatıcı, “çocuk işçi sorununu” ortaya koyarken okuyucuyu kendi düşüncesi doğrultusunda yönlendirmeye çalışmakta mıdır? Anlatıcının tutumu yazarın düşünceleri ve kişiliği ile örtüşmekte midir? Yazar bunu yaparken sizce hikâyenin yapı unsurlarından hangisini öne çıkarmıştır? Niçin?” Analiz basamağındadır.

6- “Toplumcu gerçekçi sanat anlayışının okuduğunuz metne nasıl yansıdığını değerlendiriniz. Metni “Oğlumuz” adlı metinle üslup ve içerik açısından karşılaştırınız.” Analiz basamağındadır.

Altı sorudan üçü anlama, ikisi analiz, biri değerlendirme basamağındadır.

3. ÜNİTE: ŞİİR

1. METİN: HÜRRIYET KASİDESİ

1- “Metni oluşturan birimler hangi tema etrafında bir araya gelmiştir? Metni oluşturan birimlerde farklı temalar da işlenmekte midir?” Anlama basamağındadır.

2- “Millet”, “vatan”, “hürriyet” kelimelerine şair nasıl bir anlam yüklemiştir? Bu kelimelere şairin yüklediği anlamlar dönemin genel anlayışıyla mı yoksa kişisel tutumuyla mı ilgilidir? Açıklayınız.” Anlama basamağındadır.

3- “Metinde ahenk hangi unsurlarla sağlanmıştır? Metinden örnekler vererek açıklayınız.” Bu unsurların şiire nasıl bir katkı sağladığını söyleyiniz: Anlama basamağındadır.

4- Ne efsunkâr imişsin âh ey didâr-ı hürriyet

Esîr-i aşkın olduk gerçi kurtulduk esâretten

(...)

Kilâb-ı zulme kaldı gezdiği nâzende sahrâlar

Uyan ey yâreli şîr-i jiyân bu hâb-ı gafletten

“Bu beyitlerde “tezat” ve “istiare” sanatlarının nasıl yapıldığını açıklayınız.”

Soru, bilinen bir sanatı metin üzerinde göstermeye dayalı olduğundan uygulama basamağındadır.

5- *“Metinde şair divan şiirinin nazım biçimlerinden olan kasidede kendine özgü hangi yenilikleri gerçekleştirmiştir?”* Bu soruya cevap vermesi için öğrencinin kasidenin özelliklerini bilmesi, şiirde görmesi ve şairin kasideye neler kattığını, klasik bir kaside yazımından farklı olarak neler yaptığını anlaması beklenmektedir. Soru, analiz düzeyindedir.

6- *“Şiirde konuşan kişi şair değil, kurgusal bir kişiliktir. Anlatmaya bağlı edebî metinlerde anlatıcının karşılığı olan bu kurgusal kişiye söyleyici denir. Metinde söyleyicinin muhatabı kim ya da nedir? Söyleyici ile hitap edilen kişi arasında nasıl bir ilişki vardır?”* Anlama basamağındadır.

7- *“Okuduğunuz metni Tanzimat şiirindeki yenilikler açısından değerlendiriniz.”* Değerlendirme basamağındadır.

8- *“Ahmet Hamdi Tanpınar’ın aşağıda verilen Namık Kemal’le ilgili değerlendirmesinden de yararlanarak “Hürriyet Kasidesi” metnine yazıldığı dönemin edebî, siyasi ve kültürel şartlarının etkileri ile bu metnin daha sonraki dönemlere etkilerini değerlendiriniz.”* Değerlendirme basamağındadır.

9- *“Hürriyet Kasidesi’nden sonra Namık Kemal’e “Vatan ve Hürriyet Şairi” vasfı verilmiştir. Şairin hangi özelliklerinden dolayı Namık Kemal’e bu vasıf verilmiştir? Açıklayınız.”* Anlama basamağındadır.

10- *“Metinden aşağıda verilen değerlerden hangilerine ulaşılabilir?”*

Toplumunu önemseme, Dayanışma, Çalışkan olma, Kurallara ve kanunlara uyma

Soru, anlama basamağındadır.

On bir sorudan altısı anlama, ikisi uygulama, biri analiz, ikisi değerlendirme basamağındadır.

2. METİN: MAKBER

1- “Metne hâkim olan duygu nedir? Metindeki söyleyici nasıl bir ruh hâli içindedir?” Anlama basamağındadır.

2- “Metinde söyleyici metnin içeriğine ve yansıttığı ruh hâline göre bir karakter ve ses kazanmış mıdır? Metinden örnekler vererek açıklayınız.” Anlama basamağındadır.

3- “Söyleyicinin hitap ettiği kişi/varlık kimdir? Metnin üslubu, söyleyici ile hitap edilen kişi/varlık arasındaki ilişkiye uygun mudur?” Anlama basamağındadır.

4- a. “Metnin nazım birimi nedir?”

b. “Metindeki kafiye ve redifleri bulunuz.”

c. “Metnin kafiye şemasını gösteriniz” Bu sorular, uygulama basamağındadır.

5- “Metin divan şiiri nazım biçimlerinden kasidenin hangi özelliklerini taşımaktadır?” Anlama basamağındadır.

6- “Metin; lirik, pastoral, didaktik, satirik ve epik şiir türlerinden hangisine uygundur? Niçin?” Anlama basamağındadır.

7- “Makber” metni, Tanzimat’ın II. Dönemi’nde Türk şiirine kazandırılan hangi özelliklere sahiptir?” Anlama basamağındadır.

8- “Metnin içeriği ile bireysel gerçeklik arasında nasıl bir ilişki vardır? Açıklayınız.” İki durumu karşılaştırmaya yönelik bu soru, analiz basamağındadır.

9- “Söyleyicinin içinde bulunduğu ruh hâlinin sebebi nedir?” Hatırlama basamağındadır.

Dokuz sorudan altısı anlama, biri hatırlama, biri uygulama, biri analiz basamağındadır.

3. METİN: FERDÂ

1- “Metinde “ferdâ” kelimesine yüklenen anlam nedir?” Metinden hareketle kelimeyi anlamayı gerektiren bu soru, anlama basamağındadır.

2- “Metindeki söyleyici kime seslenmektedir? Metindeki söyleyicinin seslendiği kişi/varlıktan istediği nedir?” Metinde söyleyici “Bugünün gençlerine” diyerek aslında gelecek kuşaklara seslenmektedir. Bu gençlerden istediği şey ise geleceği kurarak

kendilerini ve dolayısı ile ülkeyi de geliştirmeleridir. Bunun için metni anlamak gerekir. Soru, anlama basamağındadır.

3- *“Metnin temasını söyleyiniz.”* Anlama basamağındadır.

4- *“Sönsün müebbeden o cehennem; senin bugün*

Cennet kadar güzel vatanın var; şu gördüğün

Zümrüt bakışlı, inci şetâretli kızcağz

Kimdir bilir misin? Vatanın ...”

“Bu dizelerdeki teşbihin unsurlarını belirleyiniz.” Uygulama basamağındadır.

5- *“Şiir dilinin düzyazı diline yaklaştığı dizelere metinden örnekler veriniz.”*

Anlama basamağındadır.

6- *“Şair, anlatımında doğal çevre ve varlıkların hangi unsur ve özelliklerinden yararlanmışır? Bu unsur ve özelliklerin metne nasıl bir katkısı olmuştur?”* Anlama basamağındadır.

7- *“Aşağıda verilen “Parnasizm”le ilgili metni okuyunuz. “Ferda” adlı metne Parnasizm akımının hangi özelliklerinin yansıdığını belirleyiniz.”* Anlama basamağındadır.

8- *Ferdâ'nın (lirik, pastoral, satirik vb.) hangi şiir türüne daha uygun olduğunu söyleyiniz.”* Anlama basamağındadır.

9- *“Okuduğunuz metinde ölçü, kafiye, redif, ses tekrarı gibi ahenk unsurlarından hangileri bulunmaktadır?”* Anlama basamağındadır.

10- *“Metinde kullanılan imge ve edebî sanatları belirleyiniz.”* Uygulama basamağındadır.

11- *“Metinle ilgili tespit, eleştiri, güncelleme ve beğenilerinizi söyleyiniz.”* Değerlendirme basamağındadır.

12- *“Metni, “Hasır” adlı metinle karşılaştırarak iki metnin benzer ve farklı yönlerini söyleyiniz.”* Analiz basamağındadır.

13- Çalışkan olma

Dayanışma

Kurallara ve kanunlara uyma

“Metinde bu değerlerden hangileri “gençlik”le ilişkilendirilmiştir?” Anlama basamağındadır.

On üç sorudan dokuzu anlama, ikisi uygulama, biri analiz, biri değerlendirme basamağındadır.

3. METİN: ELHÂN-I ŞİTÂ

1- “Metnin nazım birimi nedir? Metnin birimleri hangi tema etrafında bir araya gelmiştir?” Anlama basamağındadır.

2- “Dizelerin düzenlenişi ile metnin içeriği arasında nasıl bir ilişki vardır?” Anlama basamağındadır.

3- “Metinde “kar” nelere benzetilmiştir, hangi varlıklar kişileştirilmiştir? Bu sanatların metnin anlamına katkısını değerlendiriniz.” Anlama basamağındadır.

4- “Betimlenen kış görüntüsü ile söyleyici arasında nasıl bir ilişki vardır? Uçuşan karlar, söyleyicide nasıl bir ruh hâli oluşturmuş ve hangi çağrışımları uyandırmıştır?” Anlama basamağındadır.

5- “Metinden anjambman tekniğinin kullanıldığı dizelere örnekler veriniz.” Anlama basamağındadır.

6- “Metnin nazım birimi, kafiye düzeni ve ölçüsünü dikkate alarak nazım biçimiyle ilgili olarak aşağıdaki ifadelerden hangisinin doğru olduğunu söyleyiniz.”

Altı sorunun tamamı anlama basamağındadır.

5. METİN: MERDİVEN

1- “Metinde geçen aşağıdaki kelime ve kelime gruplarını anlamlarını metnin bağlamından hareketle tahmin ediniz.” Anlama basamağındadır.

2- “Metnin belli bir nazım birimi var mıdır? Metni oluşturan birimler hangi tema etrafında bir araya gelmiştir?” Anlama basamağındadır.

3- “Metnin kafiye ve rediflerini bularak kafiye şemasını gösteriniz.” Uygulama basamağındadır.

4- “Metnin ilk bölümünün açık ve kapalı hecelerini belirleyiniz.” Aruz veznini metne uygulamayı gerektiren bu soru, uygulama basamağındadır.

5- “Kullanılan ölçü ve yapılan kafiyelerin metindeki işlevini söyleyiniz.” Anlama basamağındadır.

6- “Söyleyicinin üslubu metnin içeriğine ve yansıttığı ruh hâline uygun mudur?” Anlama basamağındadır.

7- “Sular mı yandı? Neden tunca benziyor mermer?” dizesinde hangi söz sanatı vardır? Açıklayınız.” Uygulama basamağındadır.

8- “Ahmet Hâşim’in yanda verilen şiir hakkındaki görüşleri ile “Merdiven” metni arasındaki ilişkiyi değerlendiriniz.” Analiz basamağındadır.

9- “Metin sizin hayalinizde nasıl bir tablo canlandırdı? Bu tabloya hâkim olan renkler nelerdir?” Öğrencinin hayal dünyasına kalmış bu soru, yaratma basamağındadır.

10- “Metni empresyonist akımının etkileri açısından değerlendiriniz.” Değerlendirme basamağındadır.

On sorudan dördü anlama, üçü uygulama, biri analiz, biri değerlendirme, biri yaratma basamağındadır.

6. METİN: GEÇMİŞ YAZ

1- “Aşağıdaki kelimelerin anlamını metnin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi sözlükten kontrol ediniz.” Anlama basamağındadır.

2- “Yazın rüya gibi olması” ne anlama gelmektedir?” Anlama basamağındadır.

3- “Metnin teması nedir?” Anlama basamağındadır.

4- “Velhâsıl” kelimesi metne nasıl bir anlam katmıştır?” Anlama basamağındadır.

5- “Rüya gibi bir yazdı.” ifadesindeki benzetmenin öğelerini belirleyiniz. Benzetmenin metindeki işlevini söyleyiniz.” Uygulama basamağındadır.

6-“ a. Metnin nazım birimi nedir?”

b. “Metnin kafiyelerini bulunuz, kafiye şemasını gösteriniz.”

Uygulama basamağındadır.

7- “Yahya Kemal Beyatlı Millî Edebiyat Dönemi’nin bağımsız isimlerindedir. Bu dönemin diğer önde gelen şairleri kimlerdir?” Hatırlama basamağındadır.

8- “Metni “Merdiven” adlı metinle karşılaştırarak her iki metnin saf şiirin hangi özelliklerini taşıdığını belirleyiniz.” Analiz basamağındadır.

Sekiz sorudan dördü anlama, biri hatırlama, ikisi uygulama, biri analiz basamağındadır.

7. METİN: ANADOLU

1- “Aşağıda verilen dizelerdeki altı çizili kelimelerin kullanıldıkları bağlamdaki anlamlarını söyleyiniz.” İfade ettiğiniz anlamların doğru olup olmadığını kaynaklardan kontrol ediniz: Anlama basamağındadır.

2- “a. Metnin her bölümünde anlatılanları birer cümleyle ifade ediniz.”

“b. Metnin bölümlerinde dile getirilen gözlem, duygu ve düşünceler hangi tema etrafında bütünleşmiştir?” Anlama basamağındadır.

3- “Şairin sesini emanet ettiği söyleyici ile kadının konuşmasının metindeki işlevi nedir?” Anlama basamağındadır.

4- “Metinde, Anadolu betimlemesi gerçekçi ve inandırıcı mıdır? Niçin?” Anlama basamağındadır.

5- “Metindeki mecazımürsel sanatlarını bulunuz. Bunların hangi yollarla yapıldığını açıklayınız.” Uygulama basamağındadır.

6- “a. Metnin ölçüsünü belirleyiniz.”

“b. Metnin ilk on dizesinin kafiyelerini bularak kafiye şemasını gösteriniz.”

“c. Ölçü ve kafiye dışında metinde başka hangi ahenk unsurları bulunmaktadır?”

Anlama basamağındadır.

7- “Metni, “Merdiven” adlı metinle biçim, içerik ve üslup bakımlarından karşılaştırarak metnin Türk şiir geleneği içindeki yerini değerlendiriniz.” Analiz basamağındadır.

8- “Millî Edebiyat hakkında edindiğiniz bilgiler ışığında, “Anadolu” metninin bu akımın hangi özelliklerini taşıdığını belirleyiniz.” Anlama basamağındadır.

9- “a. Metnin açık ve örtük iletilerini belirleyiniz.”

“b. Metinle ilgili görüş ve düşüncelerinizi açıklayınız.”

Değerlendirme basamağındadır.

10- “*Metinde hangi toplumsal ve insani değerlerin eksikliğinden yakınılmıştır?*”
Hatırlama basamağındadır.

On sorudan altısı anlama, biri hatırlama, biri analiz, biri değerlendirme basamağındadır.

8. METİN: HASIR

1- “*Aşağıda verilen dizelerdeki altı çizili kelimelerin anlamlarını söyleyiniz.*”
Anlama basamağındadır.

2- “*Metnin kişileri kimlerdir? Bu kişilerin, konuşmaları üzerinden, ön plana çıkan özelliklerini belirleyiniz.*” Anlama basamağındadır.

3- “*Metindeki kişilerin konuşmaları üzerinden sezdirilen nelerdir?*” Anlama basamağındadır.

4- “*Metindeki olaylar, olay kişileri ve mekân günlük hayattaki gerçekliğe uygun mudur? Niçin?*” Anlama basamağındadır.

5- “*Bir attar dükkânındaki günlük hayat dekorundan yola çıkarak şair nasıl bir toplumsal gerçekliğe işaret etmektedir?*” Anlama basamağındadır.

6- “*Metnin nazım birimi nedir? Bu birimler hangi tema etrafında bir araya gelmiştir?*” Anlama basamağındadır.

7- “*Metnin ilk bölümünün kafiyelerini bularak defterinize kafiye şemasını çizin. Metnin kafiye düzeni, divan şiiri nazım biçimlerinden hangisine uygun düşmektedir?*”
Uygulama basamağındadır.

8- “*a. Metindeki açık ve örtülü iletileri belirleyiniz.*”

“*b. Metinle ilgili tespit, eleştiri ve beğenilerinizi gerekçelerinizle birlikte söyleyiniz.*”

Değerlendirme basamağındadır.

9- “*Metni “Anadolu” metni ile biçim, içerik, dil ve üslup bakımından karşılaştırınız. Benzerlik ve farklılıklarını belirleyiniz.*” Analiz basamağındadır.

10- “*Mehmet Âkif Ersoy, Millî Edebiyat Dönemi’nde eserler vermesine rağmen bu akıma katılmamış, bağımsız kalmayı tercih etmiştir. “Hasırcılar” metninden yola*

çıkarak Mehmet Âkif'in hangi edebî özelliklerinin Milli Edebiyat'ın ilkeleriyle örtüştüğünü belirleyiniz." Anlama basamağındadır.

11- "Metin hangi bakımlardan bir şiirden farklılıklar, hangi bakımlardan şiirle benzerlikler göstermektedir?" Farklılıkları ve benzerlikleri anlamaya dayalı bu soru, analiz basamağındadır.

12- "Mehmet Âkif Ersoy'la aynı dönemde yazan şairlere örnekler veriniz. Bunların eserlerini söyleyiniz." Hatırlama basamağındadır.

On iki sorudan yedisi anlama, biri hatırlama, biri uygulama, biri analiz, biri değerlendirme basamağındadır.

9. METİN: SANAT

1- "Metnin nazım birimi nedir? Bu birimler arasında tematik bir bütünlük var mıdır yoksa her birimde başka bir tema mı işlenmiştir? Metni bu açıdan inceleyiniz." Anlama basamağındadır.

2- "Metnin söyleyicisi kimdir? Bu söyleyici "sen" diye kime seslenmektedir?" Anlama basamağındadır.

3- "Söyleyici hangi duygular içindedir ve nasıl bir ruh hâline sahiptir? Metinde bu ruh hâline uygun karakter ve ses özelliği kazanmış mıdır?" Anlama basamağındadır.

4- "Metinde yer yer ana çizgileri verilen dış dünya ile söyleyicinin iç dünyası arasında bir etkileşimden söz edilebilir mi? Görüşlerinizi metinden örnekler vererek açıklayınız." Anlama basamağındadır.

5- "Metinde Türk ve Batı sanatlarından hangileri karşılaştırılmıştır?" Hatırlama basamağındadır.

6- "Metinde ahengi sağlamak için hangi unsurlara başvurulmuştur? Metni bu açıdan inceleyiniz." Anlama basamağındadır.

7- "Metnin birinci dördlüğünde tenasüp, üçüncü dördlüğünde mübalağa sanatının nasıl yapıldığını ve bu sanatların metnin anlamına nasıl bir katkı sağladığını söyleyiniz." Uygulama basamağındadır.

8- "Metinden yansıyan millî ve manevi değerler nelerdir?" Anlama basamağındadır.

9- “Memleketçi edebiyatın önemli temsilcilerini ve bu sanatçıların bildiğiniz eserlerini söyleyiniz.” Hatırlama basamağındadır.

Dokuz sorudan altısı anlama, ikisi hatırlama, biri uygulama basamağındadır.

10. METİN: ANA HEDİYESİ

1- “Sizce metinde “annenin duyarlılığı” en etkili biçimde hangi dizelerde ifade edilmiştir?” Tamamen öğrencinin duygularına kalmış bu soru, değerlendirme basamağındadır.

2- “Metnin dilini Türkiye Türkçesi ile karşılaştırarak Azerbaycan Türkçesine özgü kelime ve ses özelliklerine metinden örnekler veriniz.” Anlama basamağındadır.

3- “Şiirde ahenk hangi unsurlarla sağlanmıştır? Açıklayınız.” Anlama basamağındadır.

4- “Metnin içeriğini etkileyen bireysel gerçeklik nedir?” Anlama basamağındadır.

5- “Günümüz toplumundaki anne-evlat ilişkisi metinde anlatılanlarla örtüşmekte midir? Neden?” Öğrenci bu soruya cevap vermek için durumu kendi çevresi, gördükleri, yetiştiği ortam açısından değerlendirmelidir. Bu yüzden soru, değerlendirme basamağındadır.

Beş sorudan üçü anlama, ikisi değerlendirme basamağındadır.

11. METİN: HEYDER BABA'YA SELÂM

1- “Şairin okuduğunuz metni yazmasına sebep olan durum nedir? Metinden hareket ederek açıklayınız.” Anlama basamağındadır.

2- “Şairin özlem duyduğu memleketinin özellikleri nelerdir? Metinden örnekler veriniz”. Hatırlama basamağındadır.

3- “Metinde kullanılan ahenk unsurları nelerdir? Örnekler vererek açıklayınız.” Anlama basamağındadır.

4- “Metnin ilk iki bölümündeki söyleyiş özelliklerini İstanbul Türkçesiyle karşılaştırarak farklılıkları belirleyiniz.” Analiz basamağındadır.

5- “Şair vatan sevgisini vatanının hangi özellikleri üzerinden yansıtmaktadır?” Anlama basamağındadır.

Beş sorudan üçü anlama, biri hatırlama, biri analiz basamağındadır.

4. ÜNİTE: MAKALE

1. METİN: DOĞU ANADOLU'DA İLK TÜRK İZLERİ

1- “*Metnin hedef kitesini kimler oluşturmaktadır?*” Anlama basamağındadır.

2- “*Metinde savunulan tez nedir?*” Metnin tümünü anlayıp değerlendirmeye ve bir kaniya varmayı gerektiren bu soru, değerlendirme basamağındadır.

3- “*Metinde hangi anlatım biçimi kullanılmıştır?*” Anlama basamağındadır.

4- “*Metinden doğrudan ve dolaylı anlatıma örnekler veriniz.*” Anlama basamağındadır.

5- “*Metnin özet bölümünde nelerden söz edilmiştir? Bu bölümde sözü edilenlerle metnin bütünü arasında nasıl bir ilişki vardır?*” Parça-bütün ilişkisi kurmaya dayalı bu soru, analiz basamağındadır.

6- “*Metinde kimlerin eserlerine atıfta bulunulmuştur? Bu kişilerin eserlerine atıfta bulunmaya niçin gerek duyulmuştur?*” Metinde tanık göstermek amacıyla bazı eserlere atıfta bulunulmuştur. Soru, anlama basamağındadır.

7- “*Metnin içinde kullanılan fotoğraflar metne nasıl bir katkı sağlamıştır?*” Anlama basamağındadır.

8- “*Metnin sonundaki kaynakça bölümünün metne olan katkısı nedir?*” Anlama basamağındadır.

9- “*Metinde ortaya konulan açık ve örtük iletileri belirleyiniz. Bunların kendi hayatınız ve içinde yaşadığınız toplumda bir karşılığı var mıdır? Niçin?*” Metindeki örtük iletileri belirleyip öğrencinin kendi hayatı ile karşılaştırmasına dayalı bu soru, değerlendirme basamağındadır.

10- “*Metinde dile getirilen bilgi, tespit, görüş ve düşünceleri gerekçelendirme, kanıtlama, tutarlılık, geçerlilik ve doğruluk açısından değerlendiriniz.*” Değerlendirme basamağındadır.

11- “*Bu makale, yazarın kime karşı “sorumluluk” ile hareket ettiğini göstermektedir?*” Anlama basamağındadır.

Metindeki on bir sorudan yedisi anlama, üçü değerlendirme, biri analiz basamağındadır.

2. METİN: AVRASYA SU SAMURU LUTRA LUTRA (LİMNAEUS 1758)'NİN TÜRKİYE'DEKİ YAYILIŞ KAYITLARI

1- “*Su samuru daha çok nerelerde yaşamaktadır?*” Cevap metinde doğrudan verilmiş bu soru, hatırlama basamağındadır.

2- “*Su samurunun yaşam alanını tehdit eden faktörler nelerdir?*” Hatırlama basamağındadır.

3- “*Su samuru hangi kurumlar tarafından koruma altına alınmıştır?*” Hatırlama basamağındadır.

4- “*Metnin konusu, amacı ve hedef kitlesini söyleyiniz?*” Anlama basamağındadır.

5- “*Metinde ortaya konulan ana düşünce nedir? Ana düşüncede ifade edilen tez hangi yardımcı düşüncelerle desteklenmiştir?*” Anlama basamağındadır.

6- “*Avrasya su samurunun bir makale metnine konu olması makale türünün hangi özellikleri ile ilgilidir?*” Bu durum, makalede her konunun işlenebilir olmasıyla alakalıdır. Bilinen bir durumdan hareketle yorum yapmayı gerektiren bu soru, anlama basamağındadır.

7- “*Metnin dil ve anlatımında öne çıkan özellikler nelerdir?*” Anlama basamağındadır.

8- “*Metinde yer verilen görselin metne katkısını değerlendiriniz.*” Anlama basamağındadır.

9- “*Makalenin günümüzde sık kullanılan bir yazı türü olması ile bilim ve teknolojinin gelişimi arasında nasıl bir ilişki vardır? Açıklayınız.*” İki durum arasında ilişki kurmayı gerektiren bu soru, anlama basamağındadır.

10- “*Okuduğunuz metinde açıklayıcı ya da tartışmacı anlatım biçimlerinden daha çok hangisine ağırlık verilmiştir? Örnek paragraflar gösteriniz.*” Anlama basamağındadır.

11- “*Metinden anlatıcının gerçek bir kişi olduğunu gösteren ifadelere örnekler veriniz.*” Anlama basamağındadır.

12- “Metinde ortaya konan bilgi, tespit ve yorumlar arasında tutarlılık var mıdır? Düşünceler uyumlu bir şekilde sıralanmış mıdır? Açıklayınız.” Metni bazı ölçütler açısından değerlendirmeye dayalı bu soru, değerlendirme basamağındadır.

13- “Metin, ait olduğu dönemin hangi gerçekliğiyle ilgilidir? Metnin içeriğini belirleyen doğal gerçeklikle nasıl bir ilişkisi vardır?” Anlama basamağındadır.

On üç sorudan üçü hatırlama, dokuzu anlama, biri değerlendirme basamağındadır.

3. METİN: YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇENİN ÖĞRETİMİNDE NASREDDİN HOCA FIKRALARI VE HALK TÜRKÜLERİMİZİN YERİ

1- “Metne göre yabancı dil öğretiminde materyal kullanımı neden büyük önem taşır?” Hatırlama basamağındadır.

2- “Metinde dilin göndergesel işlevde kullanılma nedenini söyleyiniz.” Anlama basamağındadır. Çünkü öğretici metinlerde dilin göndergesel işlevde kullanıldığını öğrencinin bilmesini ve metni buna göre anlamlandırmasını istemektedir.

3- “Nasrettin Hoca fıkraları ile halk türkülerinin yabancı dil öğretiminde bir materyal olarak kullanılması gerektiği düşüncesini yazar hangi gerekçelere dayandırmıştır?” “Dil öğretiminde kültürü esas almak, öğrenen ve öğretene için vazgeçilmez bir hedef olmalıdır.” denilmiştir. Bu cümleden öğrencinin çıkarması gereken anlam, dil öğretiminde sözlü halk edebiyatı ürünlerinin kullanılması gerektiğidir. Soru, anlama basamağındadır.

4- “Metnin “giriş”, “gelişme” ve “sonuç” bölümlerinde neler anlatıldığını söyleyiniz.” Anlama basamağındadır.

5- “Metnin ana düşüncesini söyleyiniz. Bu ana düşünce hangi yardımcı düşüncelerle desteklenmiştir? Açıklayınız.” Anlama basamağındadır.

6- “Metinde yazıldığı dönemin gerçekliğini yansıtan hangi unsurlara yer verilmiştir?” Anlama basamağındadır.

7- “Metni “Yabancı Dil Olarak Türkçenin Öğretiminde Nasreddin Hoca Fıkraları ve Halk Türkülerimizin Yeri” adlı metinle tür, biçim, içerik, dil ve anlatım özellikleri bakımından karşılaştırarak makale türünün Türk edebiyatı tarihi içindeki gelişimi hakkında neler söyleyebilirsiniz?” Değerlendirme basamağındadır.

Yedi sorudan altısı anlama, biri değerlendirme basamağındadır.

5. ÜNİTE: SOHBET VE FIKRA

1. METİN: YEMEKLERE DAİR

1- “*Metinde nelerden söz edilmektedir?*” Hatırlama basamağındadır.

2- “*Metinden yemekler hakkında hangi bilgilere ulaşılmaktadır?*” Hatırlama basamağındadır.

3- “*Yazar, yemekleri okuyucuya tanıtırken hangi anlatım biçimlerinden yararlanmıştır? Bu anlatım biçimlerinin metindeki işlevi nedir? Açıklayınız.*” Anlama basamağındadır.

4- “*Metnin konusunu, yazılış amacını ve hedef kitlesini söyleyiniz.*” Anlama basamağındadır.

5- “*Metindeki açık ve örtük iletiler nelerdir? Belirleyiniz.*” Değerlendirme basamağındadır.

6- “*Metinden yazara özgü dil ve anlatım özelliklerine örnekler veriniz.*” Anlama basamağındadır.

7- “*Sohbet türünün ortaya çıkmasıyla yazılı kültür ve yayın organları arasında nasıl bir ilişki vardır? Düşüncelerinizi açıklayınız.*” Analiz basamağındadır.

8- “*Metnin içeriği ile metinde sözü edilen bireysel gerçeklik arasında nasıl bir ilişki vardır?*” Analiz basamağındadır.

9- “*Sohbet türünün Türk edebiyatındaki önemli yazarlarını ve bu yazarların bildiğiniz eserlerini söyleyiniz.*” Hatırlama basamağındadır.

10- “*Refik Halit Karay’ın diğer türlerde kaleme aldığı eserlerine örnekler veriniz.*” Hatırlama basamağındadır.

On sorudan dördü hatırlama, üçü anlama, ikisi analiz, biri değerlendirme basamağındadır.

2. METİN: KİTABA HÜRMET

1- “*Metinde yazar kimlere seslenmektedir? Seslendiği kişilerden ne istemektedir?*” Hatırlama basamağındadır.

2- “Yazara göre kitap okumak bir zorunluluktur. Yazar, bu düşüncesini inandırıcı kılmak için hangi gerekçeleri öne sürmektedir? Metnin ana düşüncesi günümüzde de geçerliliğini korumakta mıdır? Niçin?” Anlama basamağındadır.

3- “Metnin ana düşüncesi nedir?” Anlama basamağındadır.

4- “Metinden yazara ait üslup özelliklerini belirleyiniz.” Anlama basamağındadır.

5- “Yazarın “Ben de sualimi sorarken bilhassa bunu öğrenmek istiyordum: Az okuyanlardan mısınız? Çok okuyanlardan mı? Birinci sınıftansanız haksızsınız çünkü az okumak hiç okumamakla hemen hemen birdir.” sözlerine katılıyor musunuz? Niçin?” Bu sorunun cevabı, öğrencinin bakış açısına, fikrine, yorumuna göre değişecektir. Öğrenci, konuyu birçok açıdan değerlendirip cevap vereceği için soru, değerlendirme basamağındadır.

6- “İncelediğiniz metne yazıldığı dönemin hangi kültürel sorunları yansıtmıştır?” Anlama basamağındadır.

Altı sorudan dördü anlama, biri hatırlama, biri değerlendirme basamağındadır.

3. METİN: KAYBETTİM

1- “Metinde nelerden söz edilmektedir?” Hatırlama basamağındadır.

2- “Yazarın okuyucusuna iletmek istediği nedir?” Anlama basamağındadır.

3- “Metnin yazıldığı dönemin sözlü ve yazılı kültür öğeleri nelerdir?” Anlama basamağındadır.

4- “İncelediğiniz metinde “öğretici, betimleyici, mizahi, eleştirel” anlatım biçimi ve anlatım tekniklerinin hangilerinden yararlanmıştı? Metinden örnekler vererek açıklayınız.” Anlama basamağındadır.

5- “Kaybettim!” ve “Küçük Hanımefendi ile Sohbetler -1- İsimlere Dair” adlı metinlerden hareketle sohbet ve fıkra arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirleyiniz.” Analiz basamağındadır.

6- “Bu metinden yola çıkarak gazete, televizyon gibi yayın organlarının toplumun günlük hayatında ne tür değişiklikler oluşturduğunu söyleyiniz.” Anlama basamağındadır.

Altı sorudan dördü anlama, biri hatırlama, biri analiz basamağındadır.

4. METİN: TOPRAK DEDE'NİN SESİ

1- “Metinde geçen “teşmil etmek”, “global”, “pulluk”, “erezyon”, “ekosistem” ve “radikal” ifadelerinin anlamlarını metnin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi Türkçe Sözlük’ten kontrol ediniz.” Anlama basamağındadır.

2- “Metinde Toprak Dede olarak anılan Hayrettin Karaca’nın tarımla ilgili düşünceleri nelerdir?” Hatırlama basamağındadır.

3- “Yazar hangi konularda Toprak Dede ile aynı düşüncededir?” Hatırlama basamağındadır.

4- “Yazarın gündelik dili kullanılmasının nedeni sizce nedir? Açıklayınız.” Fıkra da herkesin anlayabileceği, gündelik dil kullanılır. Öğrencinin bunu hatırlayıp metnin fıkra türünde olduğunu anlaması gerekir. Soru, anlama basamağındadır.

5- “Metinde hangi anlatım biçimleri ve düşünceyi geliştirme yollarından yararlanılmıştır? Bunların metindeki işlevi nedir?” Anlama basamağındadır.

6- “Metinde bir değer olarak öne çıkarılan toprağı koruma niçin önemlidir? Açıklayınız.” Değerlendirme basamağındadır.

7- “Metnin anlam özelliklerini etkileyen kültürel, toplumsal ve doğal unsurları belirleyerek metnin ait olduğu dönemle ilişkisini açıklayınız.” Analiz basamağındadır.

8- “İncelediğiniz metni verilen bilgiler, düşünceler arasındaki uyum ve konu akışının bütünlüğü açısından değerlendiriniz.” Değerlendirme basamağındadır.

9- “Hayrettin Karaca’nın çabaları ve metin yazarının ortaya koyduğu düşüncelerle ilgili görüşlerinizi açıklayınız.” Değerlendirme basamağındadır.

10- “Okuduğunuz metni aynı türde olan “Kaybettim” adlı metinle yazılış amacı, hedef kitle, estetik kaygı, dil ve anlatım bakımlarından karşılaştırınız. Metinler arasında benzerlikler bulunup bulunmadığını belirleyiniz.” Analiz basamağındadır.

On sorudan ikisi hatırlama, üçü anlama, ikisi analiz, üçü değerlendirme basamağındadır.

6. ÜNİTE: ROMAN

1. METİN: YABAN

1- “Bu cümlelerde altı çizili kelimeler yerine cümlenin anlamını bozmayacak başka kelimeler kullanınız.” Anlama basamağındadır.

2- “Köylülerin Ahmet Celâl’e meyletmemelerinin ve onu “yaban” olarak nitelemelerinin sebebi nedir? Bu duruma neden olanlar kimlerdir? Açıklayınız.” Hatırlama basamağındadır.

3- “Metinde kurgulanan mekân ve zaman Ahmet Celâl’in ruh hâlini nasıl etkilemiştir? Buna göre zaman ve mekân unsurlarının metindeki işlevini belirleyiniz.” Anlama basamağındadır.

4- “Ahmet Celâl’in metinden yansıyan ruh hâli hangi temel çatışma (fiziksel, psikolojik, toplumsal, kültürel, kavramsal) üzerine kurgulanmıştır? Neden?” Metinde bu temel çatışmaya bağlı olarak varlığı hissedilen diğer çatışmalar nelerdir?: Anlama basamağındadır.

5- “Yaban” adlı roman, Ahmet Celâl’in tuttuğu notlardan oluşturulmuştur. Romanın bu özelliğinden yola çıkarak metinde olayların hangi anlatıcı tarafından anlatıldığını (I ya da III. tekil kişi) ve bu anlatıcının bakış açısının ne olduğunu (hâkim, kahraman anlatıcı, gözlemci) belirleyiniz. Belirlediğiniz anlatıcı ve anlatıcı bakış açılarına metinden örnekler veriniz.” Anlama basamağındadır.

6- “Bu parçada belli bir tarihsel dönemde yaşanmış bir gerçeklikten söz ediliyor ancak tarihsel gerçeklik kurmaca metinlerde olduğu gibi yansıtılmaz. Metinden yukarıdaki parçada ortaya konan tarihsel gerçekliğin kurmaca bir gerçeklikle anlatıldığını gösteren ifadeler örnekler veriniz.” Anlama basamağındadır.

7- “Ahmet Celâl ile köylülerin arasındaki ilişkiden hangi toplumsal ve kültürel değerler yansımaktadır. Ahmet Celâl’in azimli ve tahammüllü biri olduğunu söyleyebilir misiniz?” Anlama basamağındadır.

8- “Sabırlı olmak için insanların hangi değerlere sahip olması gerekir?” Değerlendirme basamağındadır.

9- “Metinde Ahmet Celâl’in çevresindekiler ona cömert, fedâkâr, merhametli, misafirperver, paylaşımcı bir yaklaşım gösterebilirlerdi metnin kurgusunda nasıl değişiklikler olurdu? Açıklayınız.” Yaratma basamağındadır.

10- “Sizce anlatıcının tutumuyla Yakup Kadri’nin düşünceleri örtüşmekte midir? Açıklayınız.” Öğrencinin metni anlaması, anlatıcının ve Yakup Kadri’nin düşüncelerini karşılaştırıp analiz etmesi gerekir. Soru, analiz basamağındadır.

11- *“Yakup Kadri Karaosmanoğlu romanlarında yakın tarihimizin önemli olaylarını, Tanzimat Dönemi’nden itibaren değişen hayat tarzları ve görüşlerini işledi. Bu romanları sırasıyla “Kiralık Konak”, “Nur Baba”, “Hüküm Gecesi”, “Sodom ve Gomore”, “Yaban”, “Ankara”, “Panorama”dır. Metnin başkahramanı Ahmet Celâl Türk tarihinin hangi döneminin neslini temsil etmektedir?”* Anlama basamağındadır.

12- *“Türk edebiyatında Yakup Kadri dışında Millî Mücadele Dönemi’ni işleyen roman yazarları kimlerdir? Bunların eserlerini söyleyiniz.”* Hatırlama basamağındadır.

On iki sorudan ikisi hatırlama, yedisi anlama, biri analiz, biri değerlendirme, biri yaratma basamağındadır.

2. METİN: HUZUR

1- *“Metnin olay örgüsünü belirleyiniz.”* Hatırlama basamağındadır.

2- *“Metnin olay örgüsünü oluşturan olayların metin kahramanları üzerinde nasıl etkilerinin olduğunu açıklayınız.”* Anlama basamağındadır.

3- *“Olay örgüsünü oluşturan olaylar nerede ve hangi dönemde geçmektedir? Belirlediğiniz mekân dönemin metin kurgusunda nasıl bir işleve sahiptir?”* Anlama basamağındadır.

4- *“Metnin oluşturulduğu dönem dikkate alındığında metindeki kahramanlarla gündelik yaşamda karşılaşabilir miyiz? Açıklayınız.”* Metindeki kahramanların gündelik yaşamdaki kahramanlar açısından değerlendirilmesini gerektiren bu soru, değerlendirme basamağındadır.

5- *“Metinde zaman, mekân, olay örgüsü ve kahramanlar arasında gerçeklik duygusu uyandıracak bir bağ var mıdır? Neden?”* Anlama basamağındadır.

6- *“Metnin anlatıcısı kimdir? Bu anlatıcının bakış açısının ne olduğunu metinden örnekler vererek söyleyiniz.”* Anlama basamağındadır.

7- *“Metnin yapı unsurları hangi tema etrafında birleşmiştir?”* Anlama basamağındadır.

8- *“Metinde, anlatım biçimlerinden hangisi yoğun olarak kullanılmıştır? Bu anlatım biçimlerinin metindeki işlevini belirleyiniz.”* Anlama basamağındadır.

9- *“Roman, Batı’daki hangi edebî ve düşünsel akımın etkisinde kalınarak yazılmıştır?”* Hatırlama basamağındadır.

10- “Metnin yazıldığı dönemin hangi sosyal problemleri metnin temasına kaynaklık etmiştir? Metinden örnekler vererek açıklayınız.” Anlama basamağındadır.

11- “Okuduğunuz metnin Ahmet Hamdi Tanpınar’ın fikrî ve edebî yönü ile ilişkisini açıklayınız.” Analiz basamağındadır.

12- “Metnin yazarının bilinç akışı ve iç konuşma tekniklerinden yararlanarak metindeki kahramanların iç dünyalarını, ruhsal durumlarını yansıtmasını psikoloji ve psikiyatri bilimlerindeki gelişmelerle ilişkilendirdiğinizde neler söyleyebilirsiniz?” Öğrencinin görüşünü söylemesine dayalı bu soru, değerlendirme basamağındadır.

13- “Metinde Türkiye ile ilgili tartışılan meselelere eleştirel bir bakış açısıyla baktığımızda neler söyleyebilirsiniz?” Öğrencinin yaratıcı, eleştirel düşünmesini salık veren bu soru, değerlendirme basamağındadır.

On üç sorudan sekizi anlama, biri hatırlama, biri analiz, üçü değerlendirme basamağındadır.

3. METİN: DEVLET ANA

1- “Metinde tarihî gerçekliği olan kişiler kimlerdir? Bunların metnin kurgusu içinde tip ya da karakter özelliği gösterip göstermediğini belirleyiniz.” Anlama basamağındadır.

2- “Osmanlı Devleti’nin Kuruluş Devri’ndeki olayların metinde anlatıldığı gibi yaşanmış olması mümkün müdür? Neden?” Kurgusal metinde anlatılan tarihi olayların olduğu gibi anlatılamayacağını eleştirel bir düşünce ile öğrencinin anlaması beklenmektedir. Soru, değerlendirme basamağındadır.

3- “Metinden, metinde sözü edilen dönemle ilgili olan kelime ve kelime gruplarına örnek veriniz. Yazarın bu tip ifadelere yer verme sebebini açıklayınız.” Anlama basamağındadır.

4- “Metnin üzerine kurgulandığı temel çatışma nedir?” Anlama basamağındadır.

5- “Metnin anlatıcısı kimdir? Bu anlatıcının bakış açısını söyleyiniz. Metinde anlatıcı ve anlatıcı bakış açısının değiştiği bölümler var mıdır? Belirleyiniz.” Anlama basamağındadır.

6- “Dostluk” hangi değerler üzerine bina edilir? Osman Bey’le Şeyh Edebâli’nin ilişkisinde bu değerlerden hangileri ön plandadır?” Öğrencinin fikrine bırakılmış bu soru, değerlendirme basamağındadır.

Altı sorudan dördü anlama, ikisi değerlendirme basamağındadır.

4. METİN: TUTUNAMAYANLAR

1- “Aşağıda, metinde geçen bazı deyimler verilmiştir. Bu deyimlerin metinde hangi anlamda kullanıldıklarını tahmin ediniz. Türk Dil Kurumunun Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü’nden tahminlerinizi kontrol ediniz.” Anlama basamağındadır.

2- “Metinde anlatım tekniklerinden hangilerinin kullanıldığını belirleyiniz. Öğrencinin anlatım tekniklerini öğrenip metinde bulmasına yönelik bu soru, anlama basamağındadır.

3- “Metindeki açık ve örtük iletileri belirtiniz.” Değerlendirme basamağındadır.

4- “Metinden Oğuz Atay’a özgü dil ve anlatım özelliklerine örnekler veriniz.” Anlama basamağındadır.

5- “Tutunamayanlar” metni ile “Huzur” metnini tür, biçim, üslup, anlatım teknikleri ve içerik açısından karşılaştırınız. Karşılaştırma sonuçlarına göre “Huzur” romanının “Tutunamayanlar” romanı üzerine etkisinden söz edilebilir mi? Niçin?” Değerlendirme basamağındadır.

6- “Okuduğunuz metnin kurgusu içerisinde var olan olay, kişi, yer ve zaman unsurlarından sizce hangisi ön plandadır? Yazarın metnini bu yapı unsuru üzerine kurgulamasının nedeni nedir?:” Anlama basamağındadır.

Altı sorudan dördü anlama, ikisi değerlendirme basamağındadır.

5. METİN: DÜNYA NİMETİ

1- “Metnin tema ve konusunu söyleyiniz.” Anlama basamağındadır.

2- “Metnin olay örgüsünü oluşturan olayları sıralayınız.” Hatırlama basamağındadır.

3- “Metnin kişileri kimlerdir? Bunların öne çıkan özellikleri nelerdir?” Hatırlama basamağındadır.

4- “Metinde ait olduğu toplumun hangi değerlerine yer verilmiştir? Metinden örnekler veriniz.” Metinde metnin ait olduğu toplumsal değerleri anlamak gerekir. Soru, anlama basamağındadır.

5- “Metinde toprakla ilgili ortaya konan açık ve örtük iletileri belirleyiniz.” Değerlendirme basamağındadır.

6- “Metni “Yaban” adlı metinle aşağıda verilen başlıklar açısından karşılaştırınız.” İki metni karşılaştırmaya dayalı bu soru, değerlendirme basamağındadır.

7- “Roman türünün özelliklerini göz önüne alarak bu türün ortaya çıkmasıyla aşağıda verilen unsurlar arasında nasıl bir ilişki olduğunu açıklayınız.”

- Yazılı kültür
- Toplumsal değişim
- Toplumlar arası etkileşim
- Basın yayın organları

Bu soru, unsurlar arası ilişki kurup çıkarım yapmaya dayalı olduğundan analiz basamağındadır.

Yedi sorudan ikisi hatırlama, ikisi anlama, ikisi değerlendirme, biri analiz basamağındadır.

7. ÜNİTE: TİYATRO

1. METİN: AKIN

1- “Merhale, ezel, ebet, cevher” kelimelerinin anlamını metnin bağlamından hareket ederek tahmin ediniz. Tahminlerinizi Türkçe Sözlük’ten kontrol ediniz.” Anlama basamağındadır.

1- “Metnin konu ve temasını belirleyiniz.” Anlama basamağındadır.

3- “Metnin olay örgüsünü oluşturan olayları belirleyiniz.” Hatırlama basamağındadır.

4- “Metnin olay örgüsü içinde yer alan birinci derecedeki kişileri belirleyerek bu kişilerin metinden yansıyan özelliklerini sıralayınız.” Bu kişilerin olay örgüsündeki işlevlerini belirleyiniz: Anlama basamağındadır.

5- “Metnin yapısını oluşturan mekân ve zamanın özelliklerini metinden hareket ederek söyleyiniz. Metin yazarının düşünce ve kişilere yönelik bir anlatım tutumu tercih ettiğini söyleyebilir misiniz? Niçin?” Anlama basamağındadır.

6- “Metinden yazara özgü hangi üslup özellikleri yansımaktadır?” Metindeki üslup özelliklerini kavramayı gerektiren bu soru, anlama basamağındadır.

7- “Metnin içeriğinin doğal, toplumsal ya da bireysel gerçeklikle bir ilişkisi var mıdır? Niçin?” Anlama basamağındadır.

8- “Türk tarihinin gerçekliğiyle ilgili kahramanlık hikâyelerinin oyunlarda yoğunlukla işlenmesi dönemin hangi özelliğiyle ilgilidir?” Bu durum, Cumhuriyet sonrasında görülen öze dönüş, Türkçülük hareketleriyle ilgilidir. Dönemle metin arasında bağ kurmayı gerektiren bu soru, analiz basamağındadır.

Sekiz sorudan altısı anlama, biri hatırlama, biri analiz basamağındadır.

2. METİN: KÖŞEBAŞI

1- “Metindeki kahramanlar kimlerdir? Bu kahramanların olayın akışını etkileyen fiziksel, psikolojik ve ahlaki özellikleri nelerdir?” Anlama basamağındadır.

2- “Metinde anlatılan olaylar hangi mekân ve zamanda geçmektedir? Olayların gelişiminde zaman ve mekânın işlevi nedir?” Anlama basamağındadır.

3- “Metinde öğretici, betimleyici, açıklayıcı, kanıtlayıcı vb. anlatım biçim ve tekniklerinden hangileri kullanılmıştır? Metinden örnekler vererek söyleyiniz.” Anlama basamağındadır.

4- “Köşe başı'nın dil ve anlatım özellikleri, şairin dil anlayışı ile uyumlu mudur?” Bu soru öncesinde şairin tiyatro hakkındaki görüşleri verilmiştir. Verilen paragraf ile metin arasında ilişki kurulması istenmiştir. Soru, analiz basamağındadır.

5- “Bakkal'ın çırağına karşı olan tutumunu değerlendiriniz.” Değerlendirme basamağındadır.

Beş sorudan üçü anlama, biri değerlendirme, biri analiz basamağındadır.

3. METİN: HÜRREM SULTAN

1- “Metnin her bölümünün olay örgüsünü belirleyiniz.” Hatırlama basamağındadır.

2- “Siz, okuduğunuz metni sahneleseydiniz nasıl bir dekor oluştururdunuz?”
Yaratma basamağındadır.

3- “Okuduğunuz metin bir trajedi örneğidir ancak hem üç birlik kuralına uyulmadığı hem de nazım hâlinde yazılmadığı için klasik trajediden ayrılır. Bununla birlikte metnin bazı özellikleri klasik trajedi ile örtüşür. Bu özelliklerin neler olduğunu söyleyiniz.” Anlama basamağındadır.

4- “Metinde trajik etkiyi oluşturan; açık ve örtük iletileri, kültürel unsurları ve çatışmaları belirleyiniz.” Değerlendirme basamağındadır.

5- “Bu pek de pahalı olmayan bir fetih, doğru, ama cennetmekân Fatih Han’inkinden sonra en büyük fetih...” Rüstem’e ait bu cümlede Fatih Sultan Mehmet’in hangi fethinden söz edilmektedir? Neden?” Anlama basamağındadır.

6- “Metnin şahıs kadrosunda yer alan Hürrem, Mihrimah, Rüstem, Kanuni ve Ahmet Paşa’dan hangileri karakter özelliği göstermektedir?” Soru, tip ve karakter hakkında daha önce verilmiş olan bilgilerden hareketle yorum yapmaya dayalı olup anlama basamağındadır.

7- “Metinde kahramanların ruh hâlleri ile zaman ve mekân arasındaki ilişkiyi belirleyiniz.” Analiz basamağındadır.

8- “Metinde Kanuni’nin devlete, Hürrem’in oğluna yüklediği değerleri içinde yaşadığınız toplumun değerleri ile karşılaştırdığınızda hangi sonuçlara ulaşıyorsunuz?” Açıklayınız: Değerlendirme basamağındadır.

9- “Metinde öne çıkan yapı unsuru sizce hangisidir? Bu düşüncenizin nedeni nedir?” Öğrencinin eleştirel düşünmesini bırakılmış bu soru, analiz basamağındadır.

10- “Kanuni’nin oğlu Mustafa’ya karşı tutumuyla ilgili görüşlerinizi Türk tarihinde “devlet” kavramına yüklenen değerleri göz önünde bulundurarak açıklayınız.” İki durum arasında ilişki kurarak çıkarım yapmaya dayalı bu soru, analiz basamağındadır.

11- “Metinle yazar arasındaki ilişkiyi değerlendiriniz.” Analiz basamağındadır.

On bir sorudan biri hatırlama, üçü anlama, dördü analiz, ikisi değerlendirme, biri yaratma basamağındadır.

4. METİN: FAUST

1- *“Faust hangi sorulara cevap aramaktadır? Onu bu düşüncelere iten sebeplerin neler olduğunu söyleyiniz.”* Anlama basamağındadır.

2- *“Metin hangi çatışma üzerine kurulmuştur? Bu çatışmanın türü (fiziki, psikolojik, kültürel vb.) nedir?”* Anlama basamağındadır.

3- *“Metindeki kişiler kimlerdir? Bu kişilerin fiziksel, psikolojik ve ahlaki özellikleri nelerdir? Bu kişiler tip mi yoksa karakter midir? Metinden örnekler vererek açıklayınız.”* Anlama basamağındadır.

4- *“Metinde öğretici, betimleyici, açıklayıcı, kanıtlayıcı vb. anlatım biçim ve tekniklerinden hangileri kullanılmıştır? Metinden örnekler vererek açıklayınız.”* Anlama basamağındadır.

5- *“Metinden yazara özgü üslup özelliklerini belirleyiniz.”* Anlama basamağındadır.

6- *“Faust’un bireysel özelliklerini kişinin kendini denetlemesi ve sorumluluk bilinci taşıması açısından değerlendiriniz.”* Değerlendirme basamağındadır.

7- *“Faust’u “Hürrem Sultan” adlı metinle tür, üslup ve içerik açısından karşılaştırarak metinlerin benzer ve farklı yönlerini söyleyiniz.”* Değerlendirme basamağındadır.

Yedi sorudan beşi anlama, ikisi değerlendirme basamağındadır.

8.ÜNİTE: ELEŞTİRİ

1. METİN: ADAMIN BİRİ

1- *“Yazarın okuyucuya yönelik yönlendirici bir tutumu söz konusu mudur?”* Anlama basamağındadır.

2- *“Orhan Veli’nin Cahit Külebi hakkındaki eleştirilerine katılıyor musunuz? Niçin? Sorunun cevabı, öğrencinin görüşüne bırakılmıştır. Soru, değerlendirme basamağındadır.”*

3- *“Orhan Veli Kanık niçin böyle bir metin yazma ihtiyacı hissetmiştir?”* Değerlendirme basamağındadır.

4- *“Metindeki açık ve örtük iletilerin neler olduğunu söyleyiniz.”* Değerlendirme basamağındadır.

5- “Metinden, Orhan Veli’ye ait üslup özelliklerine örnekler veriniz.” Anlama basamağındadır.

6- “Metinden yola çıkarak eleştiri türünün özellikleri hakkında çıkarımlarda bulununuz.” Parçadan hareketle bütüne dair çıkarımlarda bulunulmasını isteyen bu soru, analiz basamağındadır.

7- “Kendisi de bir şair olan Orhan Veli’nin çağdaşı bir şair olan Cahit Külebi hakkında bir eleştiri yazması ve bu eleştirisinde Külebi’nin sanatını yüceltmesi, Orhan Veli’nin nasıl bir kişiliğe sahip olduğunu göstermektedir? Söyleyiniz.” Değerlendirme basamağındadır.

8- “Metinde yer alan bilgi, tespit ve yorumları belirleyiniz. Yazar görüş ve düşüncelerini gerekçelendirirken ikna edici midir?” Soru, öğrenciden metni değerlendirmesini beklediği için değerlendirme basamağındadır.

9- “Bir eleştirmen size göre hangi özelliklere sahip olmalıdır?” Değerlendirme basamağındadır.

10- “Orhan Veli Kanık’ın Cahit Külebi hakkındaki tespitlerini “kendine, çevresine, vatanına karşı sorumlu olma” açısından değerlendiriniz.” Değerlendirme basamağındadır.

On sorudan ikisi anlama, biri analiz, yedisi değerlendirme basamağındadır.

2. METİN: TALİP APAYDIN’IN “SARI TRAKTÖR”ÜNDE EKSİK OLAN NEDİR?

1- “Metinde geçen “sap çekimi”, “döğen sürmek”, “tınaz savurmak” , “paradoks” “yiv” ifadelerinin anlamlarını metnin bağlamından hareketle söyleyiniz.” Anlama basamağındadır.

2- “Yazar, Talip Aydın’ın “Sarı Traktör” romanını hangi bakımlardan başarısız bulmaktadır?” Hatırlama basamağındadır.

3- “Romanda önemli olanın örneğin öğretmen değil, ‘öğretmen Ahmet’ olduğunu, yani tip değil kişi olduğu gerçeğine pek önem vermemiş.” cümlesinden ne anladığınızı açıklayınız.” Anlama basamağındadır.

4- “Fethi Naci’nin “Sarı Traktör” romanıyla ilgili görüşlerini yerinde buluyor musunuz? Niçin?” Değerlendirme basamağındadır.

5- “Metinde ortaya konan bilgi, tespit ve yorumları belirleyiniz. Bunları gerekçe, kanıt, tutarlılık ve geçerlilik açısından değerlendiriniz.” Değerlendirme basamağındadır.

6- “Metinde öne çıkarılan köyü ve köylüyü anlama, onları bir gözlemci olmaktan ziyade bir roman gerçeği olarak anlatma niçin önemlidir? Açıklayınız.” Anlama basamağındadır.

7- “Metnin anlam özelliklerini etkileyen unsurlar nelerdir?” Anlama basamağındadır.

8- “Metinden yola çıkarak Fethi Naci'nin fikrî ve edebî yönüyle ilgili olarak neler söyleyebilirsiniz?” Analiz basamağındadır.

Sekiz sorunun biri hatırlama, dördü anlama, biri analiz, ikisi değerlendirme basamağındadır.

3. METİN: HÜSEYİN CAHİD'İN BİR HİKÂYESİ MÜNASABETİYLE

1- “Sizce metnin yazılış amacı nedir?” Değerlendirme basamağındadır.

2- “Metinden hareketle Servetifünun Dönemi'nin fikrî ve estetik anlayışı ile ilgili neler söyleyebilirsiniz?” Parçadan hareketle bütüne dair çıkarım yapmamızı gerektiren bu soru, analiz basamağındadır.

3- “Metne yazıldığı dönemin hangi toplumsal ve edebî değerleri yansıtmıştır? Bu değerler günümüz toplumunda da geçerliliğini korumakta mıdır? Niçin?” Değerlendirme basamağındadır.

Üç sorudan ikisi değerlendirme, biri analiz basamağındadır.

9.ÜNİTE: MÜLAKAT/ RÖPORTAJ

1. METİN: ÖMER SEYFETTİN İLE MÜLAKAT

1- “Metnin anlamını etkileyen fikrî ve felsefî anlayışlar nelerdir? Açıklayınız.” Anlama basamağındadır.

2- “Metindeki açık ve örtük iletileri belirleyiniz.” Değerlendirme basamağındadır.

3- “Metinden yansıyan toplumsal ve kültürel değerlerin neler olduğunu tespit ediniz. Bu değerlerle içinde yaşadığınız toplumun değerlerini karşılaştırınız.” Değerlendirme basamağındadır.

4- “Mülakat türünün ortaya çıkışında hangi sebeplerin etkili olduğunu açıklayınız.” Anlama basamağındadır.

5- “Mülakat türünün toplumsal alanda ne tür işlevler görebileceğini söyleyiniz.” Anlama basamağındadır.

Beş sorunun üçü anlama, ikisi değerlendirme basamağındadır.

2. METİN: SABAHATTİN KUDRET AKSAL

1- “Mülakat yapılan yazar nasıl bir ortamda yetişmiştir?” Hatırlama basamağındadır.

2- “Yazarın yetiştiği ortamla yazar olması arasında nasıl bir ilişki vardır? Metne dayalı olarak açıklayınız.” Anlama basamağındadır.

3- “Metinde hangi anlatım biçimlerine başvurulmuştur? Bu anlatım biçimlerinin metindeki işlevi nedir?” Anlama basamağındadır.

4- “Metnin açık ve örtük iletileri nelerdir?” Değerlendirme basamağındadır.

5- “Mülakatta dile getirilen olaylar, bilgiler, düşünceler arasında bir tutarlılık var mıdır? Metni bu açıdan değerlendiriniz.” Değerlendirme basamağındadır.

6- “Yazara sorulan sorular, okuyucunun konuyla ilgili merakını giderici nitelikte midir? Neden?” Anlama basamağındadır.

Altı sorudan biri hatırlama, üçü anlama, ikisi değerlendirme basamağındadır.

3. METİN: MİLLÎ EDEBİYATIN EN KUVVETLİ YAZICISI: MEHMET ÂKİF (ERSOY)

1- “Metnin konusu, amacı ve hedef kitlesi nedir? Bu unsurlar arasında nasıl bir ilişki vardır?” Anlama basamağındadır.

2- “Okuduğunuz metnin konusunun toplum açısından önemi nedir?” Anlama basamağındadır.

3- “Okuduğunuz metinden hareketle röportaj türünün ortaya çıkmasıyla yayın organları ve teknoloji arasında nasıl bir ilişki olduğunu açıklayınız.” Analiz basamağındadır.

4- “Mehmet Âkif Ersoy dile getirdikleriyle hangi toplumsal değerlere vurgu yapmıştır?” Anlama basamağındadır.

5- “Mülakat ve röportaj türlerinin benzer ve farklı yönlerini söyleyiniz.” Değerlendirme basamağındadır.

6- “Röportaj yapan kişinin Mehmet Âkif’e karşı saygılı bir tutum içinde olduğunu gösteren ifadelere metinden örnekler veriniz.” Anlama basamağındadır.

7- “Metinden hareketle Mehmet Âkif Ersoy’un “Toplumunu önemseme, çalışkan olma, tarihî mirasa duyarlı olma, dayanışma” gibi değerleri önemseyip söyleyebilir misiniz? Niçin?” Anlama basamağındadır.

Yedi sorudan beşi anlama, biri analiz, biri değerlendirme basamağındadır.

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç

Araştırmanın bulgularına ilişkin YBT'nin bilişsel süreç boyutu bakımından soruların çoğunluğunun hatırlama, anlama, uygulama alt bilişsel basamaklarında olduğu gözlenmiştir. Üst bilişsel basamaklardan analiz etme, değerlendirme ve yaratma sorularının çok az sorulduğu sonucuna varılmıştır.

9. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabının 1. Ünitesinin metin altı soruları YBT'ye göre değerlendirildiğinde en fazla hatırlama (7), anlama (7) ve değerlendirme (7) basamaklarından soru sorulmuştur. 2. Ünite en fazla hatırlama basamağında (5) soruya yer verilmiştir. 3. ünite en fazla anlama (12) basamağında soruya yer verilmiştir. 4. Ünite en fazla anlama (14) basamağında soruya yer verilmiştir. 5. ünite en fazla anlama (8) basamağında soruya yer verilmiştir. 6. ünite en fazla anlama (12) basamağında soruya yer verilmiştir. 7. ünite en fazla anlama (10) basamağında soruya yer verilmiştir. 8. ünite en fazla anlama (9) basamağında soruya yer verilmiştir. 9. ünite en fazla anlama (15) basamağında soruya yer verilmiştir. Sonuç olarak 9. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki sorular en fazla alt düzey bilişsel alan basamaklarından olan anlama basamağından sorulmuştur.

9. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabında yer alan sorular YBT'nin bilişsel süreç boyutuna göre sınıflandırıldığında, alt düzey bilişsel alan basamaklarına ait soru sayısında alt basamaklardan anlama basamağı en fazla iken, üst düzey bilişsel alan basamaklarına ait soru sayısından fazla olduğu tespit edilmiştir. Üst düzey bilişsel alan basamaklarından ise analiz (30) ve değerlendirme (30) basamağına ait daha sorulara yer verilmiştir. Yaratma basamağına ait bir soruya ise yer verilmemiştir. Toplam 198 sorudan 139 (%69) alt düzey bilişsel alan basamaklarında, 59 (%31)'i ise alt düzey bilişsel alan basamaklarında yer almaktadır.

10. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabının 1. ünitesinin metin altı soruları YBT'ye göre değerlendirildiğinde en fazla anlama (22) basamağından soru sorulmuştur. 2. ünite en fazla anlama basamağında (31) soruya yer verilmiştir. 3. ünite en fazla anlama (50) basamağında soruya yer verilmiştir. 4. ünite en fazla anlama (37)

basamağında soruya yer verilmiştir. 5. ünite en fazla anlama (31) basamağında soruya yer verilmiştir. 6. ünite en fazla anlama (19) basamağında soruya yer verilmiştir. 7. ünite en fazla anlama (16) basamağında soruya yer verilmiştir. 8. ünite en fazla anlama (22) basamağında soruya yer verilmiştir. 9. ünite en fazla anlama (26) basamağında soruya yer verilmiştir. Sonuç olarak 10. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki sorular en fazla alt düzey bilişsel alan basamaklarından olan anlama basamağından sorulmuştur. Toplam 405 sorudan 354 (%87)'ünün alt düzey bilişsel alan basamaklarında, 51 (%13)'inin ise üst düzey bilişsel alan basamaklarında olduğu görülmüştür.

10. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabında yer alan sorular YBT'nin bilişsel süreç boyutuna göre sınıflandırıldığında, alt düzey bilişsel alan basamaklarına ait soru sayısında alt basamaklardan anlama basamağı en fazla iken, üst düzey bilişsel alan basamaklarına ait soru sayısından fazla olduğu tespit edilmiştir. Üst düzey bilişsel alan basamaklarından ise en fazla analiz (25) basamağına sorulara yer verilmiştir.

11. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabının 1. ünitesinin altı soruları YBT'ye göre değerlendirildiğinde en fazla anlama (5), basamağından soru sorulmuştur. 2. ünite en fazla anlama basamağı (26) soruya yer verilmiştir. 3. ünite en fazla anlama (60) basamağına soruya yer verilmiştir. 4. ünite en fazla anlama (22) basamağına soruya yer verilmiştir. 5. ünite en fazla anlama (14) basamağına soruya yer verilmiştir. 6. ünite en fazla anlama (25) basamağına soruya yer verilmiştir. 7. ünite en fazla anlama (17) basamağına soruya yer verilmiştir. 8. ünite en fazla değerlendirme (11) basamağına soruya yer verilmiştir. 9. ünite en fazla anlama (11) basamağına soruya yer verilmiştir. Sonuç olarak 11. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki sorular en fazla alt düzey bilişsel alan basamaklarından olan anlama basamağından sorulmuştur.

11. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabında yer alan sorular YBT'nin bilişsel süreç boyutuna göre sınıflandırıldığında, alt düzey bilişsel alan basamaklarına ait soru sayısında alt basamaklardan anlama basamağı en fazla iken, üst düzey bilişsel alan basamaklarına ait soru sayısından fazla olduğu tespit edilmiştir. Üst düzey bilişsel alan basamaklarından ise en fazla değerlendirme (54 soru, %17) basamağına sorulara yer verilmiştir.

Bu çalışmada; 9. sınıf ders kitabında 33, 10. sınıf ders kitabında 42, 11. sınıf ders kitabında 40 olmak üzere toplam 115 adettir. En fazla metnin 42 soru ile 10. sınıf ders kitabında olduğu görülmektedir. Bu durum, en fazla soru sayısının 10. sınıf ders kitabında olmasının da temel sebebidir.

Ders kitabında farklı zihinsel becerileri kullanmayı gerektiren sorular yer almalıdır. Öğrenenlerin başarılarının tespit edilmesinde sorulan soruların Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'nin her bir basamağından eşit düzeyde olması gerekirken ayrıca üst düzey becerileri ölçmeye yönelik soruların daha fazla sorulması gerekirken tersine soruların tek bir seviyede alt bilişsel anlama basamağında yoğunlaşması, önemli bir eksiklik olarak görülebilir. Soruların her ünite ve her seviyede alt düzey bilişsel alan basamaklarında, bu basamaklar içinde de anlama basamağında yoğunlaşması, soru dağılımında bir denge sağlanamadığını göstermektedir.

5.2. Tartışma

Bu bölümde, 9, 10 ve 11. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabı metin altı sorularının YBT'nin bilişsel boyutuna değerlendirilmesi ile çalışmanın sonucunda literatürden ulaşılan bulgulardan yararlanılarak değerlendirmelere ve tartışmalara yer verilecektir.

Bulgular doğrultusunda 9, 10 ve 11. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabı metin altı sorularının YBT basamaklarına göre incelendiğinde soru sayılarında aynı oranın olmadığı ve bilgiyi kullanma, analiz etme, transfer etme, değerlendirme ürün oluşturma gibi basamakların bulunduğu üst bilişsel alan seviyelerinde yetersizlik olduğu görülmüştür. Adı geçen Öğretim Programı'nda soruların üst düzey bilişsel alan basamaklarında daha fazla sorulması beklenmektedir.

9, 10 ve 11. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabı metin altı sorularının YBT'nin bilişsel alan basamaklarına göre alt düzey bilişsel alan basamaklarında toplandığı analiz edilmiştir.

Bu çalışmada ulaşılan en önemli sonuçlardan biri Türk Dili ve Edebiyatı kitabındaki metin altı sorularının bilişsel süreç boyutuna göre büyük oranda anlama basamağında olduklarıdır. Literatürde de buna benzer çalışmalar yer almaktadır.

Örneğin Akyürek (2019), 2016-2017 eğitim-öğretim yılında yapılan TEOG sınavları ve 2018 yılında yapılan LGS Fen Bilimleri sorularını YBT'ye göre incelemiş,

sınav sorularının 2013 Fen Bilimleri dersi Öğretim Programı'yla uyumlu olup olmadığını araştırmıştır. Çalışmasını nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi ile yapmıştır. Toplamda 60 Fen bilimleri sorusu ile 78 kazanım incelemiştir. TEOG ve LGS sorularının ölçmeyi planladığı kazanımları bulup eşleştirmiştir. Ardında kazanımları ve sınav sorularını YBT'ye göre inceleyerek karşılaştırma yapmıştır. Çalışma sonucunda güz dönemi ve bahar dönemi TEOG sorularında tüm ünitelerin kazanımlarını ölçen soru bulunmamıştır. LGS'de bütün ünitelerin kazanımlarından birer tane soru sorulduğu sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca farklı sınavlar karşılaştırıldığında soruların bilişsel süreç boyutuna göre anlama basamağında yığıldığı sonucuna ulaşmıştır. Yaratma basamağına ait soru bulunmadığı dikkat çekicidir. Bu sonuçlar bu araştırmayla benzerlik göstermektedir. Akyürek'in çalışmasının bu çalışmadan farklı yönü ise Akyürek'in çalışmasında üst bilişsel bilgiye ait soruların yer alması ve LGS soruları ile TEOG sorularını Öğretim Programına uygunluğuna göre karşılaştırmasıdır.

Akıncı (2020), "Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarındaki Etkinliklerin Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne Göre İncelenmesi" adlı çalışmasında verileri doküman analizi ile toplamıştır. Elde edilen veriler içerik analizi tekniği ile çözümlenerek Yenilenmiş Bloom Taksonomisindeki basamakların dağılımı yüzde ve frekans değerleri biçiminde sunulmuştur. Her bir sınıf seviyesinde 8'i dinleme izleme metni, 24'ü okuma metni olma üzere 128 metne yönelik toplam 2018 etkinlik incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda 5. Sınıf Türkçe ders kitabındaki 598 etkinliğin 436'sının alt düzey basamaklara, 162'sinin üst düzey bilişsel basamaklara; 6. sınıf Türkçe ders kitabındaki 494 etkinliğin 319'unun alt düzey basamaklara, 175'inin üst düzey bilişsel basamaklara; 7. sınıf Türkçe ders kitabındaki 503 etkinliğin 279'unun alt düzey basamaklara, 224'ünün üst düzey bilişsel basamaklara; 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki 423 etkinliğin 256'sının alt düzey basamaklara, 167'sinin ise üst düzey bilişsel basamaklara yönelik olduğu sonucuna ulaşılmıştır. 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki etkinliklerde anlama basamağının her sınıf seviyesinde en fazla sayıda yer alan basamak olduğu tespit edilmiştir. Çalışma, sonuçlar yönüyle bu çalışma ile benzerlik göstermektedir.

Eroğlu (2013), 6, 7, 8. sınıf Türkçe çalışma kitaplarındaki dil bilgisi soruları ve kazanımlarının yenilenmiş Bloom taksonomisine göre değerlendirilmesini yaptığı çalışmasında, 6. sınıf düzeyindeki 82 dil bilgisi kazanımı içerisinde en çok anlama basamağında, 7. sınıf düzeyinde yer alan toplam 81 kazanım içerisinde en fazla kazanım anlama basamağında soru olduğunu görmüştür. Türkçe dersi 6, 7, 8. sınıf Türkçe

Çalışma Kitabında (MEB, 2012) yer alan dilbilgisi sorularının, %60,02'sinin bilişsel alanın alt düşünme basamaklarına "hatırlama, anlama", % 40,98'inin ise, üst düzey düşünme basamaklarından uygulama basamağına hitap ettiği sonucuna ulaşmıştır. Sonuçlar, bu çalışma ile benzerlik göstermektedir.

Altun (2021), "8. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Tema Değerlendirme Sorularının PISA Düzeylerine ve Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne Göre İncelenmesi" adlı çalışmasında betimsel araştırma yöntemlerinden tarama modelini kullanmıştır. Araştırma verilerinin toplanmasında doküman analizinden yararlanmış; verilerinin çözümlenmesi sürecinde ise betimsel analizi kullanmıştır. PISA okuma becerileri yeterlik düzeylerine ve yenilenmiş Bloom taksonomisi bilişsel alan basamaklarına göre hazırlanmış tema değerlendirme sorusu inceleme formu hazırlamıştır. Her tema için ayrı tema sonu değerlendirme formu kullanmıştır. Formlardan elde edilen verileri problem sorularına göre incelemiştir. Tema değerlendirme sorularının hem PISA okuma becerileri yeterlik düzeylerine hem de yenilenmiş Bloom taksonomisinin bilişsel alan basamaklarına göre üst düzey becerileri ölçmede yetersiz kaldığını tespit etmiştir. Soruların ağırlıklı olarak çoktan seçmeli test maddesinden oluştuğu ve alt düzey becerileri yansıttığı araştırma sonuçlarında ifade edilmiştir. Soruların çoğunlukla alt düzey becerileri ölçer durumda olması, bu çalışma sonuçları ile benzerlik göstermektedir.

Araştırmalar göz önünde bulundurulduğunda incelenen soruların bilişsel süreç boyutu olarak çoğunlukla anlama basamağına yer aldığı göze çarpmaktadır. Bu sonuç ileride çalışma yapacak araştırmacıların soruların bilişsel süreç boyutunda tüm basamaklara belirli oranlarda yer vermeleri gerektiği sonucuna ulaştırmalıdır.

5.3. Öneriler

1- Program geliştirme ve ölçme-değerlendirme konusunda önemli bir yeri olan Bloom'un yenilenmiş taksonomisinin ülkemizde hizmet içi ve hizmet öncesi öğretmen eğitiminde yer alması gerekmektedir. Bu konudaki eğitimlerin uygulamalı ve somut örneklerden hareketle planlanması verimliliği arttırabilir. Böylece öğretmenler, ölçme-değerlendirme sorularını hazırlarken öğrencilerin bütün bilişsel becerilerine yönelik sorular hazırlayabilirler.

2- Yeni oluşturulacak ders kitaplarında önceki yıllardaki eksiklerin giderilmesi gerektiği göz ardı edilmemelidir.

3- Metin altı sorularının öğretim programında yer alan kazanımların hepsini ölçebilecek nitelikte olmasına dikkat edilmelidir.

4- Analiz etme, değerlendirme ve yaratma basamaklarına hitap eden metin altı sorularının sayısı çoğaltılıp öğrencinin bilgiyi yapılandıran, sorgulayan, eleştiren ve yeni bir bilgi ortaya koyan konumda olması sağlanmalıdır.

5- Bazı seviyelerde YBT'deki basamaklara yönelik etkinliklerin çok az sayıda yer aldığı tespit edilmiştir. Bu basamaklara yönelik etkinlik sayısı artırılabilir.

6- Bu çalışmada 9, 10, ve 11. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitaplarındaki "Metni Anlama ve Çözümleme" başlığı altındaki metin altı soruları incelenmiş, "Etkinlik" başlığı altındaki diğer sorular ise incelenmemiştir. Kitaplardaki etkinlik soruları da incelenebilir.

7- Bu çalışmada lise ders kitaplarındaki sorular, YBT'nin bilişsel süreç boyutuna göre incelenmiştir. Sonraki yapılacak çalışmalarda bu ders kitapları YBT'nin bilgi boyutu açısından incelenebilir.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, F. B, Ortaöğretim Türk Dili Ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programlarının Konuşma Eğitimi Açısından İncelenmesi, Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi(451-476), 2019.
- Akçay, B., Akçay, H., & Kahramanoğlu, E. (2017, Aralık). Ortaokul Fen Bilimleri Ders Kitaplarının Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi. Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 30(2), 521-549.
- Akıncı, A.T (2020), Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarındaki Etkinliklerin Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- Aköz, Y. & Bulut, P. (2010, Ekim). İlköğretim 5. Sınıf Türkçe Dersi Öğrenci Çalışma Kitaplarında Yer Alan Dil Bilgisi Etkinliklerinin İncelenmesi, Education Sciences, 5(4), 1897-1908.
- Akyol, H. (2013). “Okuma” Ahmet Kırkkılıç ve Hayati Akyol (Ed.). İlköğretimde Türkçe Öğretimi, Pegem Akademi Yayınları, Ankara.
- Akyol, H. (1997). Okuma Metinlerindeki Soruların Sınıflandırılması. Eğitim ve Bilim, 21 (105), 10-17.
- Akyol, H. (2000). Yazı Öğretimi. Millî Eğitim Dergisi, 146, 37-48.
- Akyürek, G. (2019). LGS ve TEOG Sınavlarının Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programı ve Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Alpan, G. (2008). Görsel Okuryazarlık ve Öğretim Teknolojisi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 74- 102.
- Alperen, N. (2001). Türkçe Okuma ve Yazma Eğitimi Rehberi. Alperen Yayınları, Ankara.
- Altun, A. (2009). Eğitim Bilim Açısından Seçmeli Medya Okuryazarlığı Dersi Programına Eleştirel Bir Yaklaşım, Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 10(3), 97-109.

- Altun, K. (2021). 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Tema Değerlendirme Sorularının PISA Düzeylerine ve Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne Göre İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Altunkaya, H. (2010). Eski ve Yeni II. Kademe Türkçe Programı Öğretim Programları ve Ders Kitaplarında Dil Bilgisi Öğretiminin Karşılaştırılması. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Anderson, L. W. (2005). Objectives, Evaluation, And The Improvement Of Education. *Studies In Educational Evaluation*, 31(2-3), 102-113.
- Arı, T. (2018), 2015 ve 2017 Ortaokul Türkçe Öğretim Programlarındaki Kazanımların Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne ve Öğretmen Görüşlerine Göre İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
- Avşar, G. (2017). 2006 ve 2015 Türkçe Öğretim Programlarında Kullanılan Fiillerin Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne Göre Sınıflandırılması, Yüksek Lisans Tezi, Bülent Ecevit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.
- Ayvacı, H. Ş. ve Türkdoğan, A. (2010). Yeniden yapılandırılan Bloom Taksonomisine Göre Fen ve Teknoloji Dersi Yazılı Sorularının İncelenmesi, *Türk Fen Eğitimi Dergisi*.
- Bailey, K. D. (1982). *Methods of Social Research*. New York: Free Press.
- Baltacı, A. (2019). Nitel Araştırma Süreci: Nitel Bir Araştırma Nasıl Yapılır? *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368-388.
- Babadoğan, C. (1993). Bloom'un Amaçlar Sınıflaması ve Okulda Öğrenme Kuramına Yöneltilen Çeşitli Eleştiriler. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 26(1), 169-176.
- Başbay, M. (2007), Yenilenmiş Taksonomiye Göre Düzenlenmiş Öğretim Tasarımı Dersinde Projeye Dayalı Öğretimin Öğrenme Ürünlerine Etkisi, *Ege Eğitim Dergisi*, 8, 1.
- Baysen, E. (2006). Öğretmenlerin Sınıfta Sordukları Sorular ile Öğrencilerin Bu Sorulara Verdikleri Cevapların Düzeyleri, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 14(1), 21-28.

- Berg, B. L. & Lune, H. (2015). Sosyal bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. H. Aydın (Çev. Edt). Konya: Eğitim Kitabevi.
- Bilen, M. (2002). Plandan uygulamaya öğretim. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Binyazar, A. & Özdemir, E. (1980). Yazılı Anlatım Bilgileri, İstanbul: Milliyet.
- Bloom, B.S. (Ed.), Engelhart, M.D., Furst, E.J. Vd. (1956). Taxonomy Of Educational Objectives: The Classification Ofeducational Goals. Handbook 1: Cognitivedomain, New York, David Mckay.
- Bloom, Benjamin S. (Ed.) (1956); Taxonomy of Educational Objectives the Classification of Educational Goals. Handbook I: Cognitive Domain, (çev. D. A. Özçelik), David Mekay Company Inc, New York.
- Bowen, G. A. (2009). Document Analysis As A Qualitative Research Method. Qualitative Research Journal, 9 (2), 27-40.
- Burmark, L. (2002), Visual Literacy (Learn to See, See to Learn), Association for Supervision & Curriculum Development.
- Bümen, N. T. (2006). Program geliştirmede bir dönüm noktası: yenilenmiş Bloom Taksonomisi. Eğitim ve Bilim, 31(142), 3-14.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2014). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Pegem Akademi.
- Calp ve Aslan (2019, Haziran), 2011 Dil Anlatım ve Türk Dili ve Edebiyatı Dersleri ile 2018 Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programlarının Karşılaştırılması ve Değerlendirilmesi, Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi, s:357
- Corbetta, P. (2003). Social Research: Theory, Methods and Techniques. Thousand Oaks: Sage.
- Corbin, J. & Strauss, A. (2008). Basics Of Qualitative Research: Techniques And Procedures For Developing Grounded Theory. Thousand Oaks: Sage.
- Çınarcı, M. N. ve Kardaş, M. N. (2018). “Dil ve Edebiyat Eğitiminde Temel Disiplinler”. Mehmet N. Kardaş ve Raşit Koç (Ed.), Dil ve Edebiyat Eğitiminin Temel Kavramları. (s: 1-20). Pegem Akademi Ankara.
- Çüçen, K.A. (2001), Felsefeye Giriş, Özal Matbaası, İstanbul.

- Danışmaz, Ö. (2019), Lise Tarih Dersi Sınav Sorularının Bloom Taksonomisi'nin Bilişsel Alan Basamaklarına Göre Sınıflandırılması, Yüksek Lisans Tezi, Trabzon Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı, Trabzon.
- Demir, M. (2011). 5. ve 6. Sınıf Fen ve Teknoloji Dersi Sınav Sorularının Bloom Taksonomisi'ne Göre Değerlendirilmesi, Milli Eğitim(189), 131-143.
- Demirel, Ö. (1999). İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretimi, MEB Yayınları, İstanbul.
- Demirel, Ö. (2012). Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Doyle, C. S. (1994). Information Literacy In An Information Society: A Concept For The Information Age. Syracuse, NY: ERIC Clearinghouse On Information And Technology (ED372 763).
- Elkins, J. (2003), Visual Studies, A Skeptical Introduction. New York and London: Routledge, UK.
- Elma, C., Kesten, A., Dicle, N. A., Mercan, E. ve Çınkır, Ş. ve Palavan, Ö. (2009b). Medya Okuryazarlığı Dersinin Okul Müdürlerinin Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 36(36), 87-96.
- Emiroğlu, S. (2013). Türkçe Öğretmeni Adaylarının Dinleme Sorunlarına İlişkin Görüşleri. Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Türkçenin Eğitimi Öğretimi Özel Sayısı, 11, 269-307.
- Emre, K. (2020), Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Programının Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne Göre Değerlendirilmesi, Çanakkale On sekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Erdem, İ. ve Topbaş, S. (2017). Dil ve Anlatım ile Türk Dili ve Edebiyatı Derslerinde Karşılaşılan Sorunlar ve Bunlara Yönelik Çözüm Önerilerine Dair Öğretmen Görüşleri, Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi.
- Eroğlu, D. (2013). 6, 7, 8. Sınıf Türkçe Çalışma Kitaplarındaki Dilbilgisi Soruları ve Kazanımlarının Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne Göre Değerlendirilmesi, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, Başkent Üniversitesi. Ankara: Başkent Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Ertürk, S. (1998). Eğitimde Program Geliştirme, Hacettepe Üniversitesi Yayını, Ankara.
- Filazi, G., Çuhadar S., Karaca, D., Bozbıyık, N., Baycanlar, M. (2020), Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı 10 Ders Kitabı, MEB Yayınları, Ankara.
- Furst, E. (1994). Bloom's Taxonomy: Philosophical And Educational Issues. In Anderson, L. And Sosniak, L. (Eds.) Bloom's Taxonomy: A Forty-Year Retrospective (P. 28- 40). Chicago: The National Society For The Study Of Education.
- Girgin, Y. (2011). Cumhuriyet Dönemi (1929-1930, 1949, 1981) Ortaokul Türkçe Öğretimi Programlarının İçerik, Genel ve Özel Amaçlarıyla Karşılaştırmalı Gelişim Düzeyi. Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Dergisi, 2 (1), s. 11-26.
- Göçer, A. ve Tabak, G. (2014). Dinleme Becerisine Yönelik Alternatif Ölçme ve Değerlendirme Araçları. Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 3/2, 250-272.
- Göğüş, B. (1978). Orta Dereceli Okullarımızda Türkçe ve Yazın Eğitimi. Gül Yayınevi, Ankara.
- Göksu, İ. (2016), Yenilenmiş Bloom Taksonomisindeki Bilişsel Öğrenme Sürecinin Web Tabanlı Uzman Sistemle Değerlendirilmesi (Destekleyici Eğitim Uygulaması), Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Günay, D., (2001) Metin Bilgisi, Multilingual, İstanbul.
- Güneş, F. (2016). Türkçe Öğretimi Yaklaşımlar ve Modeller, Pegem Akademi Yayınları, Ankara.
- Güneş, F. (2009). Türkçe Öğretiminde Günümüz Gelişmeleri ve Yapılandırıcı Yaklaşım. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 6(11), 1-21.
- Hodder, I. (2000). The Interpretation of Documents and Material Culture. In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Edts.) Handbook of Qualitative Research, Thousand Oaks: Sage.

- İlhan, A. & Gülersoy, A. E. (2018). 10. Sınıf Coğrafya Dersi Öğretim Programı Kazanımlarının Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne Göre Değerlendirilmesi, *International Journal of Geography and Geography Education*(39), 10-28.
- Intel. (2011, 4 Ağustos). Bloom'un taksonomisi: Eski Bir Yardımcıya Yeni Bir Bakış.http://www97.intel.com/tr/ProjectDesign/ThinkingSkills/ThinkingFrameworks/Bloom_Taxonomy.htm adresinden erişilmiştir.
- Karasar, N. (2004). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Kavcar C., Oğuzkan F. ve Sever S. (2004), *Türkçe Öğretimi-Türkçe ve Sınıf Öğretmenleri İçin*, Engin Yayınevi, Ankara.
- Kıral, B. 2020, Nitel Bir Veri Analizi Yöntemi Olarak Doküman Analizi Yöntemi, Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, s: 170-189, sayı: 15
- Köğçe, D., Aydın, M. ve Yıldız, C. (2009). Bloom Taksonomisinin Revizyonu: Genel Bir Bakış. *İlköğretim Online*.
- Köğçe, D. (2005). ÖSS Sınavı Matematik Soruları ile Liselerde Sorulan Yazılı Sınav Sorularının Bloom Taksonomisi'ne Göre Karşılaştırılması, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Kurbanoğlu, S. Bilgi Okuryazarlığı: Kavramsal Bir Analiz, *Türk Kütüphaneciliği* 24, 4 (2010), 723-747.
- Küçükahmet, L. (2002). *Öğretimde Planlama ve Değerlendirme* (13. Bs.) Nobel Yayınları, Ankara.
- Labuschagne, A. (2003). *Qualitative Research: Airy Fairy or Fundamental The Qualitative Report*, 8(1).
- MEB. (1949). Liselerin Dört Yıla Çıkartılması Üzerine Derslerin Haftalık Dağılımı Hakkında Genelge (1949/2588). *Tebliğler Dergisi*, 557.
- MEB. (1976). Lise Haftalık Ders Dağılım Çizelgeleri Hakkında Talim ve Terbiye Kurulu Kararı (1976/345). *Tebliğler Dergisi*, 1900. MEB. (1976). Lise Haftalık Ders Dağılım Çizelgeleri Hakkında Talim ve Terbiye Kurulu Kararı (1976/345). *Tebliğler Dergisi*, 1901.
- MEB. (1992). Ders Geçme ve Kredi Yönetmeliğini Uygulayan Ortaöğretim Kurumlarının Ortak Dersleri Arasında Yer Alan Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim

- Programı'nın Kabulü Hakkında Talim Ve Terbiye Kurulu Kararı (1992/293).
Tebliğler Dergisi, 2370.
- MEB. (2005). Dil ve Anlatım Dersi 9, 10,11, 12. Sınıflar Öğretim Programı, Ankara.
- MEB. (2006). İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı. MEB,
Ankara.
- MEB. (2009). İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (1 – 5. Sınıflar),
Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi, Ankara.
- MEB. (2011b). Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu. MEB
Yayımları, Ankara.
- MEB. (2015). Türkçe dersi (1-8. sınıflar) Öğretim Programı. MEB, Ankara.
- MEB. (2015). Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programı, Ankara.
- MEB. (2018). Türk Dili ve Edebiyatı dersi Öğretim Programı (9, 10, 11 ve 12. sınıflar).
MEB, Ankara.
- MEB. (2019). Türkçe dersi Öğretim Programı (ilkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve
8. sınıflar). MEB, Ankara.
- MEB. (1976). Tebliğler Dergisi, Sayı:1901.
- MEB. (1992). Tebliğler Dergisi, Sayı:2370.
- MEB. (1957). Tebliğler Dergisi, Sayı:976.
- Mcfadzean, E and Mcrenzie, J. (2001), Ficulitating Virtual Learning Groups: A Practical
Approach, Journal Of Management Development, S. 20(6), S. 470-494.
- Merriam, S. B. (2009). Qualitative Research. A Guide To Design And İmplementation.
San Francisco: John Wiley-Sons.
- Özbay, M. (2009). Anlama Teknikleri: 2 Dinleme Eğitimi, Öncü Yayınevi, Ankara.
- Özbay, M. (2016). Türkçe Özel Öğretim Yöntemleri II. Öncü Yayınevi, Ankara.
- Özden, Y. (2003). Öğrenme ve Öğretme, Pegem A Yayıncılık, Ankara.
- Özen, Y. ve Gül, A. (2007), Sosyal ve Eğitim Bilimleri Araştırmalarında Evren
Örnekleme Sorunu, Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi
Dergisi, 15, 395-422.

- Özyalçın, K.E. (2019), Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretenlerin Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne Göre Metin Altı Soru Yazma Becerileri Üzerine Bir Değerlendirme, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Parsa, A. (2004) "İmgenin Gücü ve Görsel Kültürün Yükselişi" Ana Dili: 33, 59-66.
- Petterson, Rune (1993), Visual Information, Educational Technology, Cliffs, Englewood.
- Rader, H. B. (1991b). Information Literacy: A Revolution In The Library. RQ, 31(1), 25-28.
- Romiszowski, A. J. (1986). Developing auto-instructional materials: from programmed texts to CAL and interactive video. London, UK: Kogan Page.
- Sarıtaş, B. 2019, Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı Dersinin 21. Yüzyıl Becerileri Açısından İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- Seddon, G. M. (1978). The Research, 48(2), 303-Properties Of Bloom's Taxonomy Of Educational Objectives For The Cognitive Domain, Review of Educational 323.
- Senemoğlu, N. (2007). Gelişim Öğrenme ve Öğretim Kuramdan Uygulamaya, Gönül Yayıncılık. Ankara.
- Seyidoğlu, H. (2016). Bilimsel Araştırma ve Yazma El Kitabı, Güzem Can Yayınları.
- Şahin, M. (2012). Medya Okuryazarlığı Dersi Alan ve Almayan İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Medya Tüketim Alışkanlıkları Farklılaşması. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- TAŞER, S. (2012), Konuşma Eğitimi, Pegasus Yayınevi, İstanbul.
- T.C. MEB Talim Terbiye Kurulu. (2011). "Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmen Yeterlikleri Tablosu"
- T.C. MEB Talim Terbiye Kurulu. (2005). Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programı ve Kılavuzu.
- Topçu, Ü.B, Türk Dili ve Edebiyatı Dersinde Okuma Becerisini Geliştirme Görevi: Beklentiler, Sınırlar, Öneriler, Başkent University Journal Of Education, 2014 (19-26), Ankara.

- Tuğrul, B. (2002). Bloom'un Taksonomik Süreçlerine Etkileşimci Taksonomi Açısından Bir Bakış. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi.
- Turgut, M. F. ve Baykul, Y. (2014). Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme (6. Baskı). Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara.
- Tutkun, Ö.F (2012). Bloom'un Yenilenmiş Taksonomisi Üzerine Genel Bir Bakış, Sakarya University Journal of Education.
- Vardar, B.(1980). Dilbilim ve Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü, TDK Yayınları, Ankara.
- Variş, F. (1996). Eğitimde Program Geliştirme: Teori ve Teknikler, Alkım Yayıncılık, Ankara.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Seçkin Yayınları, Ankara.
- Yılmaz, G. (2020), Ortaokul Düzeyindeki Soruların Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'nin Bilişsel Süreçlerine Göre İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yin, R. K. (1994). Case study research: Design and Methods. Thousand Oaks: Sage.
- Yurdabakan, İ. (2012). Revize Edilen Bloom Taksonomisinin Eğitimde Ölçme ve Değerlendirmeye Etkileri, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2012, 11(2): 327 -348.
- Yücel, İ., Türkyılmaz, M., Sağır S. (2020). Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı 9 Ders Kitabı, MEB Yayınları, Ankara.
- Yücel, İ., Türkyılmaz, M., Sağır S. (2020). Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı 11 Ders Kitabı, MEB Yayınları, Ankara.
- Yüksel, S. (2007). Bilişsel Alanın Sınıflamasında (Taksonomi) Yeni Gelişmeler ve Sınıflamalar, Türk Eğitim Bilimleri Dergisi. 5, 3.
- Zurkowski, P. G. (1974). The Information Service Environment: Relationships and Priorities. (Report ED 100391). Washington DC: National Commission On Libraries And Information Science.